EUANGELIUM SECUNDUM IOHANNEM

CUM VARIAE LECTIONIS DELECTU

EDIDIT

FRIDERICUS BLASS.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MCMII.

EUANGELIUM SECUNDUM IOHANNEM

CUM VARIAE LECTIONIS DELECTU

EDIDIT

FRIDERICUS BLASS.

LIPSIAE
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI
MCMII.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI.

HERMANNO HERING
MARTINO KAEHLER

COLLEGIS AMICISQUE
CONIUNCTISSIMIS

HOC OPUSCULUM INSCRIPTUM ESSE VOLUIT
EDITOR.

PRAEFATIO.

Iohannis euangelium editurum decet praefari et gravitati rei et difficultati convenienter. Intellegere hoc scriptum Christiani cuiusvis esse videri potest: ita sunt simplicia pleraque et ad communem intellegentiam accommodata; rursus autem idem difficillimum intellectu esse apparet, si quidem ad eum modum intellegere cupias quo alia fere scripta intellegere solemus. Aptissime hic scriptor antiquitus aquilae comparatus est, quam sublime volantem agnoscunt quidem omnes, est enim *ἀρίγνωτος ἀνθρώποις ἰδεῖν*, sed pennas quominus singulas dispiciant ipsa sublimitate prohibentur. Atque ita credo fore ut iudicaremus, si ipsum scriptoris autographon nobis ante oculos esset. Nunc accedit quod multo usu etiam multa detrimenta accepit, levia pleraque vel levissima, sed detrimenta tamen, neque modo sicut cetera euangelia, sed etiam magis ceteris, Marco fortasse excepto. Probatur id quod dixi vasta mole variae lectionis, quam quo quis diligentius quaerit subsidiaque undique cogit, eo magis in immensum crescere videt. Quae cum ita sint, quis est qui speret se ubique inter tot tamque diversa recte eligendo scriptoris manum restituere posse? Cur igitur tu edis, quaerat ex me quispiam, si te id praestare posse desperas? Ego vero primum spero aliquid me praestiturum quod nondum factum sit: nempe ut ante oculos collocem partem illius molis adhuc parum cognitam, dignam autem quae cognoscatur; tum in singulis haud pauca rectius me constituere posse non despero. Cum enim videamus, quantopere homines vetusti, vel secundi vel tertii vel etiam primi saeculi, inter lectitandas et praelegendas has narrationes verbis

eas dilataverint: suspicio oboriatur necesse est prope certa, pleraque quae neque ad sensum necessaria sint neque testimoniis undique munita, non ab auctore sed ab istis interpretibus male sedulis esse profecta. Nunc quidem passim offendimur loquacitate plane intolerabili, maxime quidem in narrationibus sive sermonibus alternis, minus in orationibus perpetuis: quod enim in eis quoque insunt repetitiones non paucae ambagesque dicendi, interdum certe scriptoris ipsius indolem agnoscendam esse comparata epistula Iohannis prima docemur. Sed vide modo narrationem primam capitis secundi. Ecquid dubitandum est, quin in v. 5 auctoris sit *λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις*, interpolatoris autem sive interpretis quae leguntur in Palatino e, graece sic fere convertenda: *καὶ προσκαλεσαμένη τοὺς διακόνους ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ εἶπεν αὐτοῖς*? Item in v. 8 quin auctor dederit nihil nisi *λέγει αὐτοῖς*, interpretes autem haec sic dilataverint ut in Palatino aliisque latinis leguntur: *καὶ ὁ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς διακόνους εἶπεν αὐτοῖς*? An est quisquam qui in v. 9 recipiendum ducat inter scriptoris verba vel ὁ *οἶνος ἐγένετο* post alterum *τὸ ὕδωρ*, ex e (l), vel *καὶ βλέποντες τὸ γεγενημένον ἐθαύμαζον* ex a b r? Quid igitur est cur in v. 3 quicquam recipiamus praeter haec sensui sufficientia: *λέγει ἡ μήτηρ κτἑ.*? Praemittunt quidem alii *καὶ ὑστερήσαντος οἴνου*, alii autem *καὶ οἶνον οὐκ εἶχον, ὅτι συνετελέσθη ὁ οἶνος τοῦ γάμου, εἶτα*, rursus alii *καὶ ἐγένετο διὰ πολὺν ὄχλον τῶν κεκλημένων τὸν οἶνον συντελεσθῆναι*; sed nihil his opus, et ipsa discordia testium probare videtur nihil tale ab initio scriptum fuisse. Sive enim exstabat *ὑστερήσαντος οἴνου*, non erat cur id mutarent, sive *καὶ οἶνον οὐκ εἶχον*, non magis erat ratio mutandi; at si nihil tale erat, sane erat cur alius alia adderent. Id autem singulare hic locus habet, quod nemo testium est quin aliquid praemittat, cum plerumque pars discrepantiae ea quoque esse soleat, quod sit aliquis qui dubia prorsus omittat. Contendas igitur mihi quoque hic quidem aliquid praemittendum fuisse. Sed quid? Auctoritatem testium respiciendam fuisse dicas. Ea autem secundum me nulla plane est; neque enim exstat ullus quem tuto per omnia sequi possis, neque videtur exstitisse citra scriptoris *αὐτό-*

γραφον; adeo mature coepit interpolatio. Sic igitur maxime suum cuique tribueris in tali quaestione qualis haec est, nemini si fidem habueris. Probe scio non posse omnia recidi de quibus discrepent testes, sed haec posse confido, et si erravi, quid tantem damni narratio accepit? nonne sic quoque satis est perspicua? De gravioribus aliis non paucis disserendi erit postea in hac ipsa praefatione locus; nunc de testibus dicam quantum satis esse videtur.

Itaque testes cum plerique eidem sint apud Iohannem qui apud Matthaeum, ad eius editionem de eis qui communes sunt relegare possum. In graeco Cantabrigiensi D haec ex Iohanne desunt: 1, 16 ἐλάβομεν — 3, 26 εἶπεν αὐτῷ; tum (quae supplevit manus decimi circiter saeculi) 18, 14 ἦν — 20, 12. Moneo autem me neque ex D neque ex ceteris testibus omnes quisquilias lectionesve aperte falsas enotasse: quas qui cognoscere cupiet, et apud Tischendorfium inveniet et (quod ad D attinet) in Supplemento NT[1] graeci ab E. Nestle edito. Affines sunt quodammodo Cantabrigiensi minusculis quidam litteris scripti, quos ab eo qui primus eos composuit communemque eorum originem monstravit Ferrarienses vocare solemus (ferr.); sunt autem secundum Tischendorfii numeros maxime hi quattuor: 13. 69. 124. 346 (cf. praef. Luc. p. LXIX). Sed sicut Matthaei, ita Iohannis quoque fragmentum chartaceum antiquissimum — tertii enim saeculi esse perhibetur — ex Oxyrhynchi ruderibus a Bernardo Grenfell Arthurioque Hunt effossum est (Oxyrh. Papyri II). Non fuit volumen, sed codex chartaceus, ad nihilum paene nunc redactus. Nam primi dumtaxat et vigesimi capitis particulae supersunt (ut appareat eam plagulam, qua haec continentur, prope codicis et initium et finem collocatam fuisse); neque vero paginas habemus, sed initia paginarum versuumque sinistra sive clausulas dextras, ut ad quinas vel senas litteras servatas aliae senae denae vel plures supplendae sint. Artam codicis cum Sinaitico ℵ cognationem iam editores doctissimi exstare observaverunt. Inest autem aliquid variae lectionis a scriba ipso notatum: 1, 39 εἶπαν αὐτῷ pr., sed punctis αὐτῷ notatum ut spurium (αὐτῶ), tum οιδε inter versus adscriptum; item και ante λέγει 20, 19.

Versionum latinarum antiquarum totidem paene testes praesto sunt atque in Matthaeo, XV numero, primum quidem hi, de quibus in Matthaei praefatione egi: *a* Vercellensis, maiore nulla lacuna infectus, exiguis plurimis; *b* Veronensis, in quo desunt 7, 44—8, 12; *c* Colbertinus integer; *d* Cantabrigiensis D pars latina (lacuna hausti sunt vv. 1, 1 — 3, 16; 18, 2 — 20, 1, de quibus cf. p. VII); *e* Palatinus Vindobonensis facile horum praestantissimus atque paene integer (habet 1, 1—18, 12, tum 18, 25 usque ad finem); *f* Brixianus integer; f^2 Corbeiensis, in quo interciderunt 17, 15—18, 9. 20, 22—21, 8[1]); *g* sive g^2 Sangermanensis; *l* Vratislaviensis (Rehdigeranus), qui deficit in 16, 13; *n* Sangallensis, cuius exigua sunt fragmenta (19, 13—17. 24—27 mutilati, tum 28—42); *p* item Sangallensis eiusdem fere ambitus (habet enim 11, 16—44); *q* Monacensis integer praeter unam lacunam (10, 11—12, 39); *r* Usserianus Dublinensis ubique male habitus, sed praeter deperditum initium (1, 1—15) sine maiore lacuna. Accedunt duo qui nunc nihil habent nisi Iohannis particulas: *v* Vindobonensis saeculi VII, id est fragmentum unum habens 19, 27—20, 11, editum in: H. J. White, Old Latin biblical texts III., Oxoniae 1888, p. 101—166, et *z* Saretianus sive Sarzanensis, cuius fragmenta ab 1, 38 ad 9, 21 pertinent, sed nondum sunt tota edita.[2]) Numerari solet inter hos testes etiam *m*, id est Speculum quod vocatur, falso Augustino attributum.[3]) Vulgatae autem Hieronymianae editio est praestantissima quam curant Wordsworth et White duumviri editores Oxonienses.

Transeo ad Syros, vulgatum Schaafii (s^{sch}) et Heracleensem ($s^{post.}$), qui varia lectione addita insignis est[4]),

---

1) Occasione utor ad corrigendum erratum in Matthaei praéfatione p. XI admissum: Corbeiensis f^1 editus est ab Iohanne Belsheim, Christianiae 1881.

2) Particulas quasdam publici iuris fecit Guerrinus Amelli Mediolani 1872.

3) Hanc collectionem locorum V. et N. T^i, saeculo VIII vel IX confectam, editam habes a F. Weihrich Op. August. III, 1 Vindob. 1887.

4) Asteriscis notata sunt quae in aliis exstarent, in aliis deessent; hinc s^p c(um)*.

et Hierosolymitanum (s^h), tum gemellos Curetonianum (s^c) atque Lewisianum (s^b), inter quos omnes pretio summo longe eminet Lewisianus, qui unus capitis XVIII verum versuum ordinem servavit. Dolendum est quod ipsa prima huius euangelii apud hunc testem desunt, qui incipit ab 1, 25; desunt praeterea 4, 38—5, 5; 5, 26—45; 18, 32—19, 39; sed videlicet longe maior pars servata sive potius recuperata est. Nempe cum primum codex editus est, praeter folia amissa passim hiabant satis vastae lacunae, quarum nunc exigua pars relicta est, litteris intermortuis unius feminae opera ab Orco revocatis. Potissimas lectiones peculiares huius testis excerpsit editrix in *Expository Times*, quod ad Iohannem attinet in his fasciculis: Mai., Iun., Aug., Sept. 1901. Eadem editrix ex subscriptione quae Vitis feminarum Sanctarum in eo codice addita est — hae enim syriace et ipsae conscriptae vetustae scripturae euangeliorum superpositae sunt — cognovit magno labore — nempe erat ea quoque lectu difficillima — in vicinia Antiochiae et has vitas scriptas esse et euangeliorum codicem pridem exstitisse.[1]) Curetonianus autem etsi ut dixi Lewisiani gemellus est, tamen non tantopere excellit, ipso ambitu multo minor; ex Iohanne haec habet: 1, 1—42. 3, 5—8, 19, tum 14, 10—12. 15—19. 21—23. 26—29. Unum folium Iohannis (7, 37—8, 19) non una cum plerisque a Guilelmo Cureton inventum et Londinium delatum est, sed cum duobus Lucae repertum ab Henrico Brugsch Berolinum devenit, ubi edidit Aemilius Roediger.[2])

Habent suum pretium aliarum linguarum versiones, velut gothica (go.) et Aegyptiacae, cum vulgata quam copticam vocamus (copt.), tum sahidicae fragmenta (sah); sed convertor ad alium testem plane singularem, qualis in nullo alio NT[i] scripto adest. Est enim hoc euangelium graece scriptum graece etiam conversum, nempe ex pedestri sermone in orationem poeticam hexametrosque versus, a Nonno Panopolitano Aegyptio, qui paullo post

---

1) A. Smith-Lewis, Expositor 1900, 415 sqq.

2) Berichte d. Berl. Akademie 1872, p. 557 sqq. Totum codicem propediem denuo editurus est vir doctissimus Burkitt.

annum 400 hoc opusculum fecisse videtur, post alterum multo amplius opus quod Dionysiaca inscribitur et in fabulis graecis totum versatur. Usus est, si quidem in Aegypto scripsit, etiam codice Aegyptiacae originis, verum qui nostros Aegyptiacos libros, Vaticanum Sinaiticum ceteros, nulla affinitate contingeret, eum autem codicem ita diligenter expressit, ut pleraque eius, etsi non omnia, satis certo refingere possimus. Non videtur Nonnus ullum exemplaris sui verbum praeterisse, addidisse autem plurima quibus versus expleret ornamentaque orationi adiceret, velut in his primis euangelii: *Ἄχρονος ἦν, ἀκίχητος, ἐν ἀρρήτῳ λόγος ἀρχῇ, ἰσοφυὴς γενετῆρος ὁμήλικος υἱὸς ἀμήτωρ, καὶ λόγος αὐτοφύτοιο θεοῦ γόνος, ἐκ φάεος φῶς, πατρὸς ἔην ἀμέριστος, ἀτέρμονι σύνθρονος ἕδρῃ* (= *πρὸς τὸν θεόν*), *καὶ θεὸς ὑψιγένεθλος ἔην λόγος. οὗτος ἀπ' ἀρχῆς ἀενάῳ συνέλαμπε θεῷ* (= *ἦν πρὸς τὸν θεόν*), *τεχνήμονι κόσμου, πρεσβύτερος κόσμοιο, καὶ ἔπλετο* (= *ἐγένετο*) *πάντα δι' αὐτοῦ, ἄπνοα καὶ πνείοντα, καὶ ἐργοπόνου δίχα μύθου* (= *χωρὶς αὐτοῦ*) *οὐδὲν ἔφυ* (= *ἐγένετο*) *τόπερ ἔσκε* (= *ὃ γέγονεν*) *κτέ.* Itaque verba euangelii, qualia ille legebat, iam Augustinus Scheindler metaphrasis editor (1881) ex ea restituere conatus est; verum nondum illi contigit ut obstantes difficultates sane magnas superaret. Opus erat intima cognitione omnis variae lectionis, opus erat invento Syro Lewisiano, quocum plurima communia habebat Nonni exemplar, sicut etiam cum D latinisque testibus, praeterea cum Chrysostomo. Sed cum adulescens doctus atque strenuus Ralph Janssen propediem prolaturus sit quantum fieri potest perpurgatam Nonniani exemplaris restitutionem (cui viro ipse quoque ad hanc editionem plurima grato animo debeo), diutius huic rei non immoror, nisi quod unum hoc est adiciendum. Non magis habemus Nonni quam ipsius Iohannis *αὐτόγραφον*, sed apographa inde ab XI. saeculo orta, quae et aliis modis corrupta sunt et maxime lacunis foedata. Una quidem lacuna omnibus nostris codicibus communis, quae est in capite VI, plus quam quinquaginta versus hausit, orta illa quidem ex eorundem verborum et apud Iohannem et in hac metaphrasi repetitione (v. 40 et 54). Inde fit ut non uno loco anceps

haereas, utrum quae ex vulgatis Iohannis verbis apud Nonnum desideres ab illo non sint in suo exemplari lecta ideoque praetermissa, an lacuna quae nostris codicibus antiquior sit postmodo intercepta.

Ex patribus autem qui vocantur graecis latinisve ad Iohannis verba rectius exhibenda nullus pretio aequiperat Iohannem Chrysostomum, qui circa eadem tempora quibus Nonnus metaphrasin suam fecit homiliis multis totum euangelium diligenter explicavit. Eadem igitur res est in Iohanne atque in Matthaeo, nisi quod unum interest: nondum habemus homiliarum Iohannearum editionem codicum diligenter excussorum ope ita ut par est confectam, cum habeamus earum quibus Matthaeus, habeamus quibus Paulus explicatur. Itaque ad editiones vetustiores, in quibus hic illic tantum aliquid ex codicibus adnotatum reperitur, nihil addere possumus nisi quae Chr. Fr. Aug. Matthaei ex Mosquensibus Chrysostomi codicibus excerpta editioni suae euangelii apposuit. Discrepant autem ei codices, quod ad allata Iohannis verba attinet, et cum editionibus Chrysostomi saepissime et inter se; itaque multum abest ut ubique certo statuere possimus quid Chrysostomus scripserit qualemve Iohannem legerit. Accedit quod ne ipse quidem semper ad verbum referre videtur: id quod ne nostrum quidem quisquam in simili re faciat. At contra saepe fit ut ad testimonium sive Chrysostomi sive eius codicum aliquorum aliud congruens testimonium aliunde accedat, vel sic comparata sit aliqua lectio ut ipsa se commendet: quare, dum sciamus fieri non posse ut ubique verum assequamur, bono animo bonis quae Chrysostomus praebet ad emendandum Iohannem uti licebit.

De ceteris patribus nolo longus esse. Est Tertulliani usus non exiguus, vel propter antiquitatem scriptoris vel propter numerum ambitumque locorum quos affert; est Cypriani, est aliorum plurimorum; neque Syrorum ut Ephraemi testimonia neglegere licet, ex quibus constat eas lectiones saepe recuperari posse quas habebat Tatiani Diatessaron. Plurima ad Iohannem quoque undique collegit testimonia Alfredus Resch (Texte und Untersuchungen X, 3). Verum iam ad singulos locos quosdam praecipuos accuratius tractandos convertor.

Cap. I, 4. 9. Ἦν quod post ζωή v. 4 bis habent plerique, credi potest ex vv. 1. 2 per assimilationem huc invectum esse, etsi mirum est alterum quidem tanta constantia exhiberi; idem accidisse putes in v. 9: ἦν τὸ φῶς propter v. 8 scriptum esse pro ἔστι τὸ φῶς, quod soli servaverunt Palatinus e et Curetonianns. Itaque certe cavendum ne ἔφαινεν (4) pro φαίνει accipiamus a Nonno et Tatiano; κατέλαβεν enim quod sequitur ne ipsum quidem ad praeteritum tempus refertur, sed non multum differt ab οὐ μὴ καταλάβῃ vel οὐδέποτε καταλήψεται. Confer 15, 8 ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ, sive 15, 6 ἐβλήθη ἔξω. Nempe καταλαμβάνειν certe non est in N. T. *intellegere*; καταλαμβάνεσθαι enim dicunt eo sensu hi scriptores; quid sit apud Iohannem optime monstrat ipse, 12, 35 ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ, i. e. *deprehendat, occupet.* De versu autem 9 hoc addendum, quod ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, si ἔστι pro ἦν repositum erit, iam nullo modo cum eo verbo coniungi poterit, sed necessario referetur ad proxima πάντα ἄνθρωπον, cf. 16, 21.

C. I, 12 sq. De loco gravissimo optime meritus est Reschius, collatis testimoniis quae probant altero saeculo in occidente saltem lectum fuisse non pluralem οἳ . . . ἐγεννήθησαν sed singularem ἐγεννήθη (qui nunc quoque in Veronensi b legitur); monuit idem etiam proximis hoc ἐγεννήθη unice aptum esse. Raro enim consensu — cum ceteroquin nihil sit instabilius atque incertius quam coniunctiones apud Iohannem — per καὶ coniunctionem adiungitur ad v. 13 versus 14 καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο; unde manifestum fit etiam in 13 de unico vero filio dei neque de multis filiis qui propter illum vel vocati vel facti sunt scriptorem locutum esse. Ἐγεννήθη igitur procul dubio fuit recipiendum; sed reliqua multis dubitationibus obnoxia sunt. Primum relativum ὃς vel οἵ, cum absit ab D a neque Tertullianum testem habeat, damnandum videtur: quodsi recte deletur, etiam manifestius fit non de multis dei filiis hic agi, quippe cum iam divellatur haec sententia a priore qua de illis dictum est. Dubiae autem fidei etiam extrema versus duodecimi: τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, quae non modo Nonnus in paraphrasi sua praetermisit, sed etiam vehementius

urguet Chrysostomus silentio suo, cum tot verba de hoc prologo fecerit. Necessario igitur concluditur ab illius codice praestantissimo ea afuisse, et profecto cuiusvis erat talia addere. Verum cum haec quoque secluseris (id quod ego nondum ausus sum facere), iam ante v. 13 proxime praecedent *ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι*, neque erit apta harum sententiarum consecutio. Sed etiam per se spectatus male habet versus 12: qui illum receperint, dicuntur non facti esse dei filii, sed potestatem tantum accepisse ut fierent. Itaque ad Tertullianum rursus confugiendum est, qui pro *γενέσθαι* habet *vocentur*, id est vel *καλεῖσθαι* vel *κληθῆναι*, similiter atque infra (12,36) pro (*υἱοὶ φωτὸς*) *γένησθε* Aphraates Syrus praebet *κληθῆτε*. Videri potest Nonnus eandem lectionem testari, qui *ἀκούειν* i. e. *καλεῖσθαι* in paraphrasi habet: nisi quod ille aliis quibusdam locis (Ioh. 6, 58. 7, 42. 8, 55) etiam pro *εἶναι* eodem *ἀκούειν* (*κλύειν*) usus est.[1]) Neque dicendum est *καλεῖσθαι* vel *κληθῆναι* ex epistula Iohannis prima 3, 1 huc invectum esse: *ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατήρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν*. Male ibi optimi qui censentur (א A B C al.) addunt *καὶ ἐσμέν*, vel ex v. 2 (*τέκνα θεοῦ ἐσμέν*) vel quod parum esse putabant vocari; male autem addi ideo dico, quod *καὶ ὦμεν* auctor utique scripsisset, si quid tale addere voluisset. Euangelii autem loco, de quo agimus, ipso *ἐγεννήθησαν* facile homines adducebantur ut pro *καλεῖσθαι γενέσθαι* ponerent.[2]) Scriptoris quidem sententia sic demum clara evadet, si etiam hanc interpolationem exturbaverimus. Filii dei ideo vocantur, quia filium dei verum receperunt.

I, 15. Seclusi totum versiculum non propter testis alicuius fiduciam, sed re ipsa motus et indicio luculento

---

1) Valde mirum est quod etiam in Isocratis Helena (§ 46) plane similis lectionis varietas occurrit, ubi de Paride: *ἐπεθύμησε Διὸς γενέσθαι κηδεστής*, sed secundum alios testes *γενέσθαι καὶ κληθῆναι*, verum autem videtur *κληθῆναι* tantum, cf. ibd. 16 de Iove: *μόνης ταύτης γυναικὸς* (Helenae) *πατὴρ ἠξίωσε κληθῆναι*.

2) Etiam 12, 36 Aphraates pro (*ἵνα υἱοὶ φωτὸς*) *γένησθε* praebet „*vocemini*“.

quod *κέκραγεν* verbum praebet. Eo qui utitur manifesto atticissat: Atticorum enim erat *κεκραγέναι* sensu praesentis, recentiorum et NT[1] *κράζειν* (*κραυγάζειν*). Itaque addidit lector aliquis paullo doctior, facili quidem negotio: eadem enim haec partim in v. 7 partim in v. 30 leguntur; quare ne detraxeris quidem Iohanni quicquam, haec si deleveris. Nexum autem artissimum qui est inter 14 (*πλήρης χάριτος κτέ.*) et 16 (*ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ*) his interiectis pessime turbatum esse verbo monuisse satis est.

I, 40 duae sunt lectiones, testimoniis utraque bene munita: *ἔρχεσθε καὶ ἴδετε* et *ἔρχ. καὶ ὄψεσθε*; sed v. 47 paene omnes habent *ἔρχου καὶ ἴδε*; item 11, 34. Nempe singularis imperativi cum indicativo confundi non poterat; poterat pluralis (*ἴδετε* — *εἴδετε*, quod litteris *ΙΔΕΤΕ* multi scribere solebant). Recte putes scriptorem ipsum commodo legentium prospicientem dedisse *ὄψεσθε*, quod vel propter v. 47 vel propter *εἶδον* proximum in *εἴδετε* mutatum est.

I, 42 sqq. *εὑρίσκει οὗτος πρῶτον τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα κτέ.*, de Andrea. Si primum vel priorem fratrem suum invenit, idem postea alios vel alterum invenit, et legimus v. 44 *καὶ εὑρίσκει Φίλιππον*, qui dicitur (45) ex eodem oppido oriundus fuisse atque Andreas Petrusque. Sane haec *εὑρίσκει Φίλιππον* ad Andream non possunt referri, nisi sumpseris scriptorem aequo minus perspicuitati consuluisse; antecedunt enim de Iesu dicta: *τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.* At sequuntur: *καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς*, unde apparere videtur antea Iesum non fuisse subiectum sententiae, „invenisse“ autem eundem scilicet qui „invenerat“ antea (42). Putavi igitur haec (v. 42) sic relinquenda esse ut apud bonos testes traduntur; etenim ut aliis locis ita hic est dubitandi largissima materia. Sunt qui v. 42 *πρῶτος* praebeant: sed *οὗτος* antecedit, quod facillime sibi proximum vocabulum assimulabat. Sunt qui omittant *πρῶτον* vel *πρῶτος*: ne id quidem difficile post *οὗτος*. Sunt denique qui omittant *ὁ Ἰησοῦς* v. 44: videbatur abundare nomen eis, qui et *τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ἐξελθεῖν* et *εὑρίσκει* ad Iesum referrent. At de eis ipsis verbis iam agendum est; sunt enim ne ipsa quidem undique tuta.

Mitto quod *τῇ ἐπαύριον*, quae absunt ab Rehdigerano l, facile repeti possunt ex vv. 29. 35; gravius est quod pro *ἠθέλησεν ἐξελθεῖν* sive (l) *ἤμελλεν* (*incipiebat*) *ἐξελθεῖν* Chrysostomus 115 B *ἐξῆλθεν* praebet. Etenim si recte, et Philippus in Galilaea inventus est et ibidem mox (v. 46) Nathanael a Philippo, et congruenter sibi pergit scriptor c. 2, 1 *καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας* (unde oriundus erat Nathanael, 21, 2). Nempe tertio die postquam praedixit Iesus quae leguntur 1, 52: plane similiter atque apud Matthaeum (17, 1) ceterosque dicitur sex vel octo diebus post simile Iesu vaticinium Petrus cum Iacobo Iohanneque in montem transfigurationis eductus esse. Sed fuisse videntur qui putarent utique etiam Philippum et Nathanaelem circa eadem loca inventos esse atque Petrum; hi igitur pro *ἐξῆλθον* introduxerunt *ἠθέλησεν* (*ἤμελλεν*) *ἐξελθεῖν*, et fuerunt qui insuper ante *εὑρίσκει* insererent *ἐξερχόμενος* (e l). Quod autem ad *εὑρίσκει* attinet, ne eius quidem verbi vestigium est apud Chrysostomum, sed *καλεῖ Φίλιππον* dicit (p. 115 BC), id est, ex Iohanneo loquendi more, *φωνεῖ Φίλιππον*. Hoc si traditum haberemus, fortasse et ipsum recipiendum esset; recepto autem patet ea quae de v. 42 dixi iam stare non posse. Adeo incerta vel potius incertissima est crisis huius libri.

C. II, 1 sq. Secutus sum Chrysostomum prae nostris codicibus, his rationibus ductus. Vulgata lectio non solum matrem Iesu ante ipsum facit invitari (*καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ· ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησ. κτἑ.*), quod video explicari posse, sed etiam ambiguitate quadam laborat, cum *ἦν ἐκεῖ* post *ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας* ad Cana potius refertur quam ad *γάμος*. At transpositione facta *ἐκεῖ* ad *εἰς τὸν γάμον*, ut par est, sine ulla dubitatione refertur.

II, 4 *τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι* videtur esse posse, quod vult Lutherus: *quid haec res ad me atque te pertinet?* Sed non ita loqui solebant, ut in interrogatione, quae habet sensum negandi, coniunctione *καὶ* uterentur: *ἤ* legitimum erat. Atque ita Nonnus: *τί ἐμοὶ γύναι ἠὲ σοὶ αὐτῇ*[1]);

1) Ne quid neglegam quod opponi possit, adnoto eundem Nonnum 10, 10 vertere *ἵνα κλέψῃ ἢ* (pro *καὶ*) *ἀπολέσῃ ἢ* (pro *καὶ*) *θύσῃ*; item 12, 49 *τί εἴπω ἢ* (pro *καὶ*) *τί λαλήσω*.

Certum est Nonnum sic intellexisse ut intellexit Lutherus; probabile etiam legisse *ἤ* in codice suo; neque vero difficile fuit vulgo corrumpi *ἤ* in *καί*, id quod etiam aliis locis multis factum est (ut 3, 8), hoc autem loco paene inevitabile erat propter locutionem consuetam atque tritam *τί ἐμοὶ καὶ σοί*, i. e. *quid mihi tecum rei est*, quam ipsam hic quoque plerique agnoscunt. Confitendum sane est *τὶ πρὸς* (*ἐμὲ· ἢ σέ*) illo sensu usitatius esse, v. Mt. 27, 4 *τί πρὸς ἡμᾶς* et apud ipsum Iohannem 21, 22 sq. *τί πρὸς σέ*; sed est etiam dativo locus: *τί δὲ σοὶ ταῦτα* Aristophan. Lysistr. 514; *τί γὰρ τῷ Ζελείτῃ* Demosth. IX, 44.

II, 23 sq. Nonnus in paraphrasi sic dat: — — *πολλοὶ λύσσαν ἄπιστον ἐπετρέψαντο θυέλλαις* | *Χριστοῦ πίστιν ἔχοντες ἐς οὔνομα* (= *πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ*)· *πειθομένοις δὲ* | *ἀνδράσιν οὐ πίστευεν ἐὸν νόον· οὐ γὰρ ἀκούειν* | *ἄλλου φθεγγομένοιο νόθης ἐπεδεύετο φωνῆς*, | *ὄφρα μάθῃ νόον ἀνδρὸς ἀμάρτυρον· ἔργα δὲ φωτῶν* | *ᾔδειν αὐτοδίδακτος κτἑ.* Apparet omitti et v. 23 *θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει* et 24 *διὰ τὸ αὐτὸν γιγνώσκειν πάντας*. Et haec *διὰ τὸ* non a Nonno modo absunt, sed etiam ab Syro Sinaitico, neque Augustinus cum ceteris affert; praeterea sermonis usus eadem convincit, cum nusquam alibi apud Iohannem *διὰ* cum infinitivo vice enuntiati causalis fungatur, neque omnino hic scriptor praepositione cum infinitivo coniuncta uti soleat, praeter *πρὸ τοῦ* (*πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι* 1, 49; v. etiam 13, 19. 17, 5). Eadem autem verba ad sensum prorsus abundare per se quisque videt. Sed alia quaestio est de eis quae in v. 23 Nonnus omittit. Cf. antea v. 18 *τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν*, tum postea 3, 2 *οὐδεὶς δύναται ταῦτα τὰ σημεῖα ποιεῖν*; denique 6, 2 *ἠκολούθει δὲ αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἐθεώρουν* (*θεωροῦντες* Chrys. Nonn.) *τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει*. Haec igitur omnia cum se invicem tueri videantur, neque inutilia ea de quibus quaeritur dici possint, fortasse apud Nonnum lacuna statuenda est, non post *ἐόν*, quod fecit Koechly, sed post *ἐς οὔνομα*: intercideritet eius versus clausula et proximi pars prior.

III, 16 *οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν* (*αὐτοῦ*) *τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς κτἑ.* Hoc fere solo loco in NT°. *ὥστε* sensu *ut* consecutivi cum

indicativo coniunctum legitur[1]): ceteris omnibus aut infinitivus est aut ὥστε idem est atque *itaque* (οὖν). Non igitur contemnendum, sed utique recipiendum est pro eo ὥστε ὅτι, quod et Nonnus dat et multis locis Chrysostomus (etiam I 612 B. III, 19 C. 503 C. V, 136 B. VI, 258 E; ὥστε nonnisi IV, 256 D). Neque tamen sensus mutatur, sed ut alibi ἵνα est pro ὥστε, sic hoc loco ὅτι, quod indicare solet eam rem quae re vera est vel facta est. Utrumque pro infinitivo usurpatur, et ἵνα et ὅτι; sed cum ἵνα coniunctivum requirat, is autem modus abhorreat a significatione eius rei quae est vel facta est, ideo offendimur legentes alio loco (9, 2): τίς ἥμαρτεν . . ., ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ (= ὥστε . . . γεννηθῆναι). Ibi quoque complures testes ὅτι . . . ἐγεννήθη praebent, rectius sine dubio (cf. infra p. XXXII).

III, 18 ὁ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Unde hoc uno loco, non Iohannis modo, sed totius NT[i], μὴ pro οὐ post ὅτι? Neque enim usquam οὐ traditum est, sed μή consensu summo, ut 1, 15 κέκραγεν pro κράζει. Id sane interest, quod qui id κέκραγεν scripsit atticismum intulit, qui autem hoc μή, recentioris usus vestigium manifestum; fuit enim tempus cum post ὅτι, ἐπεί, alias coniunctiones pro libidine vel οὐ vel μή ponere solebant.[2]) Itaque non Iohannes haec scripsit, et bene factum quod contra hoc additamentum etiam testis exstat Chrysostomus. Similia autem alia non pauca in Iohannem passim illata sunt, sicut in ipsius huius capitis v. 6 post τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστιν inferserunt ὅτι ἐκ τῆς σαρκὸς ἐγεννήθη; cf. praeterea ad 8, 44. Plane autem consimiliter loco de quo agimus in epistula Iohannea prima haec leguntur (5, 10): ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Num igitur ibi quoque ὅτι κτἑ. delenda sunt? Delebuntur certe nullo sententiae detrimento; nempe eadem fere in versu

---

1) Proxime ad eum usum accedit Gal. 2, 13: ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη, sed ne ibi quidem praecedente οὕτως.
2) W. Schmid, Atticismus IV, 92 sq.

proximo priore exstant, neque vel apte vel ex scriptoris usu dictum est *πεπίστ. εἰς τὴν μαρτυρίαν* pro *τῇ μαρτυρίᾳ*.

III, 25 *ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάνου μετὰ Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάνην καὶ λέγουσιν κτἑ.* Constat (*ἐκ*) *τῶν* (ut apud Gallos *des hommes*) et pro nominativo interdum adhiberi et pro accusativo; sed num etiam pro dativo recte adhibebitur? Non credo, sed Syris potius fidem habeo *ἑνὶ* ante *ἐκ* addentibus. Sic etiam *Ἰουδαίου* recte, quod etsi non consensu, tamen apud plerosque traditur; si unus est ex altera parte, unus etiam ex altera, neque iam ambigue sequitur *καὶ ἦλθον*, hoc est duo disputantes.

IV, 6 sqq. ordinem turbatum ut alias restituunt Syri. Legitur vulgo post *λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Δός μοι πιεῖν: οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσιν*, quae sic explicant: si adfuissent discipuli, ab illis neque a muliere Samaritana aquam Iesus petisset. Verum longe aptius et simplicius secundum Syros: — *ἐκαθέζετο* (*οὕτως*) *ἐπὶ τῇ πηγῇ, καὶ οἱ* (praefero *οἱ δὲ* ut q r Chrysost.) *μαθ. . . ., ἀγοράσωσιν. ὥρα ἦν — ἔρχεται γυνὴ — λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς — λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ* —. Interpolatum est apud Syros ante *ὥρα*: *καὶ ὅτε ὁ κύριος* (s¹: *Ἰησοῦς* s^c) *ἐκαθέζετο.*

IV, 9 verba *οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμαρίταις* non est dubium quin delenda sint, et propter testes et propter *συγχρῶνται*; alienum enim id verbum est a NT°., neque *χρᾶσθαί τινι* valde usitatum. Mirum tamen est, si Ephesi haec scripsit Iohannes, non ipsum tale quid adiecisse; nempe alias lectorum commodo serviens diserte explicat quae illi parum intellecturi essent (velut 2, 21 sq.), neque scire poterant Asiani homines Iudaeis cum Samaritanis inimicitiam intercedere. Nisi quidem (id quod nunquam obliviscendum est) iam aliorum euangeliorum lectione imbuti erant; non enim iis scripsit Iohannes, qui Iesu rerum rudes essent, sed iam per alia et scripta et dicta initiatis.

IV, 15 *μηδὲ διέρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν*; 16 *ἐλθὲ ἐνθάδε.* Cur *ἐνθάδε* attice, non *ὧδε* ut ceteris locis (6, 9. 25. 11, 21. 32. 20, 27)? Solius Lucae est *ἐνθάδε* inter hos scriptores. Itaque v. 16 *ὧδε* praebente Chrysostomo liben-

ter accipiendum est, et v. 15 ni fallor prorsus delendum adverbium, cum verbo composito *διέρχωμαι* locus satis indicatus sit, neque lectio prorsus constet, sed *ἀντλεῖν ἐνθένδε* b et Syri legerint.

IV, 18 verbose et prolixe additur *τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας*, neque haec agnoscere videtur Heracleo ab Origene allatus, supra pro *καλῶς εἶπες* exhibens *ἀληθὲς εἴρηκας*. Suspicor igitur ab origine hoc additamentum nihil fuisse nisi alteram formam ad *καλῶς εἶπες* adscriptam, tum cum altera quo legimus modo consarcinatum esse.

IV, 23 sq. Est hic locus unus ex eis quibus abundant variae lectiones. Chrysostomus 191 B: *ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρί.*[1]) Idem ibd. C iterum eadem afferens habet quidem nunc additamentum *ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ* (= v. 24), sed in explicandis verbis allatis nihil id curat; tum pergit ad reliqua *καὶ γὰρ ὁ πατὴρ κτέ.*, in quibus a vulgata lectione nihil magnopere differt. Id autem apparet, aegre inter se convenire *οἱ ἀληθινοὶ* et *ἐν ἀληθείᾳ*, et additamento infringi plane vim quae in *οἱ ἀληθινοὶ προσκ.* inest. Nonnus haec *ἐν πνεύματι καὶ ἀλ.* diserte agnoscit, omittit autem *τῷ πατρί*. De reliquis videndus Tertullianus (Orat. c. 28): *veniet hora, inquit, quum veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate. Deus enim spiritus est; et adoratores itaque tales requirit,* = *πνεῦμα* (*γὰρ*) *ὁ θεός* (*ἐστιν*)· *καὶ προσκυνητὰς οὖν τοιούτους ζητεῖ.* Meliora haec videntur eis quae vulgo leguntur: *καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πν. ὁ θ., καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν*; tamen ut haec prolixa, ita fortasse illa subobscura sunt, cum *τοιούτους* non statim pateat quid sit. Adeundus igitur Syrus Lewisianus: *καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους προσκυνητὰς ζητεῖ* (ita etiam Curet.), *τοὺς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνοῦντας αὐτόν.* Convenit cum Tertulliano in *προσκυνητὰς τοιούτους*, additque quae obscuritatem illam dissipent; eadem autem Tertullianum quoque in suo libro habuisse ut affirmari non potest (neque enim addit), ita ne negari quidem, cum ultra *ζητεῖ*

---

1) Cf. IX, 431 A *ἥξουσιν οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταί.*

locum non afferat. Sed quod omittit Syrus nobile illud *πνεῦμα ὁ θεός*, in eo certe peccavit; peccavit autem ideo fortasse, quod in prioribus proximis interpolationem *ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ* admiserat. Iam minusculi codices duo bonae notae (1. 22) post priora *πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ* statim sic pergunt: *πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς κτἑ.*, omissis illis *καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους . . . αὐτόν*, quae etiam Tertullianus eo loco omisit. Inde scripsi quae scripsi, ex Tertulliano atque Syro lectione composita, neque ut quicquam ex traditis omitterem, sed sublatis tantum repetitionibus. Ad *καὶ . . . οὖν* conferenda 16, 22 *καὶ ὑμεῖς οὖν νῦν μὲν κτἑ.*

IV, 27. Narrat Sinaitici Syri inventrix doctissima magnopere se gavisam, cum labore suo arteque sua in membrana vetusta emergerent verba קאם וממלל post *γυναικός*, id est *εἱστήκει καὶ ἐλάλει* sive *ἑστηκὼς ἐλάλει*, verissimeque monstrat id *ἑστηκὼς* colorem toti loco addere, sicut pariter addit in proximis (28) *ἔδραμεν* pro *ἀπῆλθεν*, lectio et Syri et aliorum quorundam testium. Consederat enim Iesus propter lassitudinem (v. 6); iam autem prae fervore non sedet sed surrexit, neque mulier ambulat in oppidum, sed currit studio gaudioque elata. Et cucurrisse eam etiam vulgata lectio hand obscure indicat: *ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν ἡ γυνὴ καὶ ἀπῆλθεν*: cur enim urceum reliquit qui utique reportandus erat, nisi quod currere non facile sinebat? Itaque et *ἔδραμεν* recipiendum et, ut puto, *ἑστηκώς*, quod post *γυναικὸς* excidisse minime mirabimur: etsi verum est hos Syros id verbum interdum etiam interpolasse videri. 10, 20 *τί αὐτοῦ ἀκούετε*; at Syrus Lewisianus *τί ἑστήκατε καὶ ἀκούετε αὐτοῦ*; minime male (cf. 3, 29. 12, 29), sed recipere vereor. 7, 26 *ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ*, at Curetonianus — *ἕστηκε καὶ λαλεῖ* (קאם וממלל), Lewisianus *ἕστηκε* pro *λαλεῖ* (ut quidem videtur Merxio; est enim lacunula ei verbo trilittero apta). Contraria ratione idem verbum omittunt Lewisianus et vulgatus Syrus 11, 56.

IV, 35 *οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστιν καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται*; Omittit *ἐστιν* probus testis b, atque sic scriptor 14, 19: *ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ*, cf. 16, 16 sqq.

IV, 44 *αὐτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.* Haec quid hoc loco sibi velint, vereor ut unquam apte explicari possit, nisi forte ea ratione accepta quam videmus apud Nonnum; is enim haec praemittit: *μούνην δ' οὐκ ἐπάτησεν ἑὴν ζηλήμονα πάτρην*, sive de suo, sive secundum suum Iohannis exemplar. Nam *πατρίς* ex usu N[i] T[i] certe Nazareth civitas est, non regio Galilaea. Laborat in versu interpretando Augustinus; idem autem proximum v. 45 silentio praetermittit neque habuisse putandus est. Verum non raro accidere solet, ut propter recepta spuria genuina quaedam loco suo cedant; sic hoc loco putes factum esse, et interpolatum esse ope ceterorum euangeliorum (Matth. 13, 57. Mc. 6, 4. Lc. 4, 24) v. 44, scilicet ad rationem reddendam, cur Iesus Cana potius quam Nazareth domicilium sibi elegerit. Certe erat unde adderetur v. 44; sed non erat unde 45. *Τιμή* quod in euangeliis nusquam est nisi hoc loco et duobus Matthaei (27, 6. 9), quibus non 'honos' est sed 'pretium', vix quicquam ad probandum valet, cum exstent in eisdem *τιμᾶν* et *ἄτιμος* et *ἀτιμάζειν.* Verum est altera quoque ratio minus violenta loci sanandi: si *αὐτὸς δὲ* (sic e r) *Ἰησοῦς . . . ἔχει* (44) transposuerimus post 45, et nexum aptum habebimus, et rationem quandam cur ab Augustino v. 45 omittatur; nam turbato loci ordine, tum correctionibus inductis facile id quoque accidere potuit.

IV, 50 sq. sic e: *et credidit homo verbo quod dixit illi Iesus, et cum discenderet* (corrigas *desc.*) *occurrerunt illi servi et nuntiaverunt* e. q. s. Ex parte etiam melius Curetonianus Syrus (deest Lewisianus): והימן הו גברא במלתא דישוע וכד אזל ארעוהו עבדוהי וסברוהי = *καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ πορευομένῳ* (vel *καὶ ὅτε ἐπορεύετο*) *ὑπήντησαν αὐτῷ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ.* In lectione vulgata et pro *τοῦ Ἰησοῦ* ut alias totum enuntiatum relativum est (tamen cum s[c] facit etiam א*), et additur *καὶ ἐπορεύετο* ante *ἤδη δὲ* (sic plerique) *αὐτοῦ καταβαίνοντος*, quasi non idem valeat *πορεύεσθαι* atque *καταβαίνειν.* Tiberiade, ni fallor, *ὁ βασιλικός* habitabat ad lacum Galilaeae; itaque *καταβαίνειν* recte de itinere Tiberiadem versus adhibetur, et bis adhibitum est vv. 47. 49.

V, 2 *ἔστιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα ἡ λεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδα, πέντε στοὰς ἔχουσα.* Itaque stabant adhuc Hierosolyma, cum haec scripta sunt; neque enim *ἔστιν*, quod summo consensu praebent et Graeci et Latini, vel propter Nonnum, cuius paraphrasi non erat aptum tempus praesens, vel propter Syriacus vel alias versiones in dubium vocari potest. Manifestum autem est praesentis temporis vim etiam ad *πέντε στοὰς ἔχουσα* extendi: *ἔστιν . . . ἔχουσα* = *ἔχει*, sicut *ἦν . . . ἔχουσα* = *εἶχεν* nam quod etiam *τυφλὸς ὢν* (*cum fuissem*) *ἄρτι βλέπω* (IX, 25) dicitur, ex sensu perspicuo excusationem habet. Neque satis possum mirari, quod sunt qui ulla ratione huius argumentationis vim infringi posse putent. Verum, immo omnium usu tritum est in narrationibus imperfectum saepe pro praesenti adhiberi vel de aedificiis vel de locis, non ut indicemus ea iam deleta vel mutata esse, sed ne diverso tempore tenor narrationis rumpatur; ita etiam Iohannes passim, ut 11, 18 *ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων.* Inde sunt qui concludant etiam contraria ratione praesens adhiberi posse pro imperfecto, de eis scilicet quae notum est iam in alium statum mutata esse. Quis ita loquitur? Certe non Iosephus, qui bellum Iudaicum scribens et Hierosolymorum narrans obsidionem de locis quidem interdum habet praesens: *χῶρον ὃν καλοῦσιν Ὀφλᾶς* VII, 1, 145, *λόφον ὃς καλεῖται Βεζεθᾶ* 149, de aedificiis autem dirutae urbis semper imperfecto utitur. Neque profecto licet hos Iosephi locos afferre suppressis vocabulis *χῶρον* et *λόφον*.

Sed nos artem criticam facimus. *Ἐπὶ τῇ προβατικῇ* videtur significare *ἐπὶ τῇ προβ. πύλῃ*; sed mira est ellipsis, si quidem haec extra Hierosolyma et Iudaeam scripta sunt. Praeterea multum abest ut consensu haec lectio tradita sit: habent latini quidam *in inferiore parte,* quod toto caelo distat, habet Syrus Hierosolymitanus *ad introitum;* denique sunt qui plane haec omittant, Syri Curetonianus et vulgatus et latinus l, quibus utique obsequendum puto. Addita sunt sive *ἐπὶ τῇ προβατικῇ* sive *ad introitum* sive *in inferiore parte* ab hominibus locorum peritis, recte quidem

omnia; sed ipsi scriptori minime opus fuit quicquam addere.[1])

V, 3 *ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος* (*τῶν*) *ἀσθενούντων, τυφλῶν χωλῶν ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.* Tum excipiunt (v. 4) nota illa de angelo aquam movente, quae a Iohanne non scripta esse inter omnes constat. Ultima autem tertii versus particula, *ἐκδεχομένων . . . κίνησιν*, etsi et ipsa et gravium neque paucorum testium, qui eam quoque omittunt, auctoritate premitur, non videtur tamen salvo sensu abesse posse, neque neglegendum est et D et Chrysostomum et alios haec habere, omittere autem vel pro scholio afferre v. 4. Putaverim igitur idem hoc loco factum esse quod aliis locis: interpolationibus admissis genuinas quasdam particulas extrusas esse. Interpolata autem iudico etiam *τυφλῶν χωλῶν ξηρῶν* (*παραλυτικῶν* addunt D a b l): non modo quod parum credibile est etiam caecos aquae huius beneficio visum se recuperaturos esse sperasse, sed maxime propter Nonnum, qui nihil horum legisse videtur. Tum valde mirum est ceterorum morbos scriptorem curare et enumerare, eius autem qui a Iesu sanatus est morbum ne verbo quidem indicare: *ἦν δὲ ἄνθρωπος τριάκοντα ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ*: quae apte congruunt cum *πλῆθος ἀσθενούντων*, discrepant autem aperte ab *τυφλῶν χωλῶν ξηρῶν.*

V, 10 vulgo sic legitur: *ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ· Σάββατόν ἐστιν· οὐκ ἔξεστίν σοι ἆραι τὸν κράβαττον.* Mitto reliqua, de quibus sufficit adnotatio critica; sed *ἆραι τὸν κράβαττον* sicut antea (vv. 8. 9) et postea (vv. 11. 12) aptum est, ita minus aptum hic; nam Iudaei hominem ferre videbant grabattum, tollere non viderant, neque ferre minus illicitum putabatur quam tollere. Ceteris autem testibus plerisque in lectione vulgata consentientibus, Nonno cum Tatiano ea anticipante quae in v. 12 inferuntur, unus Augustinus (in Ioh. tract. XVII) longe meliora et hac et illa lectione exhibet: *non licet tibi, inquiunt, facere quod facis, tollere grabatum*

1) Cf. Wordsworth-White in edit. NT[i] latini, qui propter testium dissensum putant haec *ἐπὶ τῇ προβ.* in graecis quibusdam exemplaribus omnino non extitisse

tuum. Itaque genuina lectio ποιεῖν ὃ ποιεῖς, quae apud Augustinum explicatione spuria aucta reperitur, apud plerosque propter eam receptam extrusa est. Confer c. XIII, 27 ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον.

V, 32 οἴδατε pro οἶδα ex ℵ* D aliis recipiendum visum est propter has rationes. Alios testimonium pro se dicere Iesus affirmat, primum Iohannem, ad quem ipsi (ὑμεῖς 33) Iudaei legationem miserunt, cui diffidere neque debent neque audent; itaque illius testimonio fortasse adduci possunt ut credentes serventur. Haec igitur priora (vv. 32—35) omnia ad Iohannem refero, eo quidem facilius, quod ἄλλος v. 32 cum Rehdigerano 1 eicio; manente enim eo vocabulo aegre a nobis impetramus ut non de Deo haec intellegamus. Sequitur autem ut adiecta testis commendatio (καὶ οἴδα(τε) ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ) non Iesu scientia inniti debeat, sed ipsorum Iudaeorum.

VI, 15. Πάλιν post φεύγει vulgo additum, a me autem secundum testes idoneos deletum, non innoxium est ut alias, sed totum sensum pervertit: reminiscuntur enim lectores quod antea (v. 3) dictum est: ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος Ἰησοῦς. At si eo revertisset ubi antea consederat, et populus facile eum fuit inventurus et multo facilius discipuli; nunc autem ne hi quidem invenire possunt, sed postquam non rediit in ripam oppositam traiciunt, putantes scilicet illum terrestri itinere eo perrexisse.

VI, 32 οὐ Μωϋσῆς ἔδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. Manifestum est ἐκ τοῦ οὐρανοῦ utrobique attributi loco esse; itaque articulus repetitus flagitatur. Atque priore loco cum αἰθέρος ἄρτον habeat Nonnus, videtur deleta praepositione difficultas tolli posse; altero autem medela multo incertior est. Si transposueris Syros testes secutus: δίδωσιν τὸν ἄ. τὸν ἀληθ. ἐκ τοῦ οὐρ., praedicati pars fit ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, satisque fit arti grammaticae; sed etiam deleri potest ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, maxime cum sequatur ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ, non ὁ ἄ. ὁ (ἐκ) τοῦ οὐρανοῦ. Etsi id quoque dubium est, vehementer testibus quibusdam dissentientibus, et omnino hic locus ex eis est, quibus summa tantum sententia perspicitur,

singula autem quaeque nulla arte critica praestari possunt.

VI, 64 *ᾔδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς (ὁ Ἰησοῦς), τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν.* Extrema *καὶ τίς ἐστιν κτἑ.* rectissime omittit Nonnus; neque enim de proditore hic agitur, sed postea (v. 70 sq.), et indicium diversae manus luculentum adesse videtur participium futuri *παραδώσων*, qua forma nusquam praeterea hic scriptor utitur.[1]) Etsi hoc argumentum fortasse solvi potest, nam non modo א praebet *καὶ τίς ἦν ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι* (cf. v. 71), sed etiam D *παραδιδοὺς* pro *παραδώσων*, cf. 13, 11. 18, 2. 5. 21, 20. An diversa est horum locorum ratio? neque enim futuri eis habet notionem *παραδιδούς*, sed praesentis, hic contra futuri, nisi pro *ἐστιν* reposueris *ἔσται.* Sed turbata et interpolata esse quaedam hoc loco etiam e latinus, c latinus, Syri Curetonianus et Lewisianus arguunt, v. adn. crit.

VII, 1 *οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι.* Facilis est optio inter hanc lectionem vulgatam et alteram bonis testimoniis munitam: *οὐ γὰρ εἶχεν ἐξουσίαν ἐν κτἑ.* Nempe offensioni fuit piis hominibus, quod dicebatur aliquid Iesu non licuisse. Similiter *φεύγει* de eodem dictum sustulerunt c. 6, 15.

VII, 2 *ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων* (omittunt *τῶν Ἰουδ.* unus Syri Hieros. codex et Nonnus), *ἡ σκηνοπηγία.* Sed *μετὰ ταῦτα* pro *ἐγγύς* legebat Chrysostomus, neque quicquam tale requiri monstrat consimilis locus 5, 1 *μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη κτἑ.* Diversa ratio loci 6, 4 *ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα*, ubi non agitur de obeundo die festo; consimiles autem duo sunt 2, 13. 11, 55, quibus non habemus cur *ἐγγύς* sollicitemus.

VII, 4 *εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ.* Nonnus: *εἰ τάδε ῥέξεις, ποικίλα θαύματα δεῖξον ὁρώμενα μάρτυρι κόσμῳ.* Hic igitur in suo exemplari *δεῖξον (τὰ) σημεῖα τῷ κόσμῳ* legisse videtur, neque diverse interpretatur Chrysostomus (VIII, 284 C): *παρακαλοῦσι γὰρ αὐτὸν θαυματουργῆσαι.* Id quidem manifestum est, *σεαυτόν* Non-

1) Gramm. § 61, 4.

num non legisse: quod cum commodo sententiae expellemus, ut suppleatur *ταῦτα*, scil. *σημεῖα* vel *θαύματα*. Ceterum et *φανεροῦν* Iohannis verbum est et *δεικνύναι*, quod in hoc versu etiam Chrysostomi quodam loco (VII, 468 A) praebetur; cf. infra ad 20, 30.

VII, 8 *ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτήν· ἐγὼ οὐκ ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ ἐμὸς καιρὸς οὔπω πεπλήρωται.* Et tamen id postea fecit (v. 10); itaque (ut ait Hieronymus) „latrat Porphyrius, inconstantiae et mutationis accusat". Inde factum est ut scriberetur pro *οὐκ οὔπω*, quae lectio multos codices ipsumque Vaticanum occupavit. Eam igitur prudenter nunc fugiunt; Chrysostomi consimilem *οὐκ ἀναβαίνω ἄρτι* neglegunt, neque immerito; sed immerito neglegitur quod apud eundem et in uno minusculo graeco (69) et latino uno (q) desunt verba *εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην.* Quae si deleveris (videntur autem ex vulgarissimo genere interpolationum esse), videbis iam offensionem illam fere evanuisse. Nulla enim iam necessitas est, ut *οὐκ ἀναβαίνω* pro futuro accipiatur.

VII, 12 *οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι ἀγαθός ἐστιν, οἱ δέ* (vulgo *ἄλλοι* (*δὲ*) *ἔλεγον*)· *Οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον.* Id agebatur, utrum verus propheta esset Iesus, an falsus, non utrum bonus homo esset an malus. Recte igitur latinus f (solus quod sciam) *ἀληθής* (*verax*) pro *ἀγαθός* praebet; cf. v. 18 *ὁ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος ἀληθής ἐστιν.* Neque nisi raro Iohannes habet *τὸ ἀγαθόν* (I, 46. V, 29), *ὁ ἀγαθός* autem nusquam, ne in epistulis quidem. Addo Nonnum pro *ἀγαθός* sive *ἀληθής* praebere *σοφός*, certe non ex Iohanne, qui ne eo quidem vocabulo unquam utitur.

VII, 14 *τῆς ἑορτῆς μεσούσης* (vulgo) an *μεσαζούσης* (D al.)? Ad sententiam haec quaestio non pertinet, sed pertinet ad *ἑλληνισμόν*, id est ad usum recte graece loquendi. Probum et Atticum est *μεσοῦν*, et ex praecepto Atticistarum locutus est Paulus Lucanus, ut in aliis, ita in *ἡμέρας μεσούσης* (Act. 26, 13), si quidem Athoo codici recens ab Eduardo von der Goltz invento fides habenda est; ceteri enim illic *ἡμέρας μέσης* habent, dicit autem Thomas Magister (p. 237, 7 R.): *μέσον ἡμέρας καὶ μεσημβρία καὶ μεσοῦσα ἡμέρα· μέση δὲ ἡμέρα κοινόν.* Sed quod

Pauli illi orationi convenit, non etiam Iohanni, et cum sit vulgare (et ionicum) *μεσάζειν*, hoc praeferendum esse visum est, etsi *μεσοῦν* etiam apud LXX occurrens fortasse ne ipsum quidem a vulgari sermone plane alienum fuit. — Sequitur ibidem: *ἀνέβη Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκεν.* Haec lectio si recte se habet, putandum est Iesum etiam prioribus diebus adfuisse Hierosolymis, sed clam populo. Contra si omittenda sunt *εἰς τὸ ἱερόν* cum Chrysostomo, *ἀνέβη* eundem sensum habere videtur quem in prioribus (vv. 8. 10), dictumque est ut alias et in hoc euangelio et alibi de itinere Hierosolyma ad diem festum facto. Ita etiam Epiphanius diserte: *ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα*, et Augustinus: *adscendit ergo postea Dominus ad diem festum mediante die festo, et docebat.* Tamen in templo Iesum docuisse et per se probabile est et postea (v. 28) etiam dicitur; tum *ἀνέβη* etiam de eo adhiberi qui ex oppidi parte inferiore ad templum ascendit negari non potest: v. Act. 3, 1 *Πέτρος δὲ καὶ Ἰωάνης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν.* Sic igitur statuo: *ἀνέβη* Io. 7, 14 duplici modo accipi posse, sed *εἰς τὸ ἱερόν* non magis esse a scriptore datum quam *εἰς Ἱεροσόλυμα* (Epiph.) vel *εἰς τὴν ἑορτήν* (August.). Nempe id quoque accedit, quod apud Nonnum templi quidem mentio non deest, sed ea cum *ἐδίδασκεν* coniungitur (*ἐδ. ἐν τῷ ἱερῷ* ut alias), non cum *ἀνέβη*.

VII, 33 *Ἔτι [χρόνον] μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με.* Haec *καὶ ὑπάγω κτἑ.* non cum Iudaeis loquenti adicienda erant, sed postea cum discipulis, v. 16, 5 *νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με*, neque illis ipsis statim dicit, v. 13, 33 *τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις· Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν* (7, 34), *καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.* Neque dicta esse Iudaeis apparet ex illorum sermone (v. 35): *ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι κτἑ.* Cf. etiam 8, 21, ubi in simili sermone certe *πρὸς τὸν πατέρα* non sunt addita. Sed nimirum testimonia requiruntur, et adest Chrysostomi hoc (VII, 644 A): *ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε.* In eam autem homiliam, qua de ipso hoc Iohanneo capite agit, per interpolationem manifestam haec *καὶ ὑπάγω κτἑ.* invecta sunt. Vide VIII, 296 E: *καὶ οὐκ εἶπεν ἁπλῶς,*

Ἐνταῦθά εἰμι, ἀλλὰ μεθ' ὑμῶν εἰμι· τοῦτ' ἔστι, κἂν διώκητε, κἂν ἐλαύνητε, μικρὸν χρόνον οὐ παύσομαι τὰ ὑπὲρ ὑμῶν οἰκονομῶν καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν λέγων καὶ παραινῶν ὑμῖν. [*Καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με.*] *φοβῆσαι τοῦτο ἱκανὸν ἦν καὶ εἰς ἀγωνίαν ἐμβαλεῖν. καὶ γὰρ ὅτι ἐν χρείᾳ αὐτοῦ καταστήσονται δηλοῖ· „ζητήσετε γάρ με“ φησίν κτέ.* Neque magis genuina sunt eadem verba 297 B: *τὸ δὲ „ὑπάγω πρὸς τ. π. με“ δεικνύντος ἐστὶν οὐδεμίαν αὐτῷ γενησομένην βλάβην ἀπὸ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν κτέ.* Lege *τὸ δὲ „ὅπου εἰμὶ ἐγὼ ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν“*; ea enim iam verba ex ordine commemoranda erant, et excipiunt haec: *δύο τοίνυν προεῖπε προρρήσεις, ὅτι μετὰ μικρὸν ἀπελεύσεται χρόνον, καὶ ὅτι οὐχ ἥξουσι πρὸς αὐτόν.*

VII, 45 scripsi quod fortasse vituperatione non caret: *ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται, καὶ εἶπον οἱ Φαρισαῖοι· Οὐκ ἠγάγετε αὐτόν*; reposito scilicet *οἱ Φαρ.* pro *ἐκεῖνοι*, deletis post *ὑπηρέται* verbis *πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους*, secundum Chrysostomum utrumque. At est sane in hac lectione summa sermonis exilitas et penuria. Reverterunt neque simpliciter venerunt ad Pharisaeos ministri ab illis missi, et revertendi verbum est et apud Syros Curetonianum[1]) Lewisianumque et apud Nonnum; itaque sive *ἐπανῆλθον* sive *ὑπέστρεψαν*, etsi neutrum verbum alibi apud Iohannem exstat. Nonnus autem sic: *νόστησαν ἐς ἀντιθέους ἱερῆας θαμβαλέοι θεράποντες.* Potuit de suo addere *θαμβαλέοι* (= *θαυμάζοντες*); sed secus rem se habere monstrare videntur haec verba Chrysostomi (VIII, 304 B): *οἱ δὲ ὑπηρέται . . ., ἀπελθόντες ὥστε αὐτὸν δῆσαι, ἐπανῆλθον δεθέντες τῷ θαύματι*, cuius loci me admonuit adulescens sedulus harum rerum inquisitor R. Janssen.[2]) Haec autem lectio: *ἐπανῆλθον οὖν οἱ ὑπηρέται θαυμάζοντες*, quanto sit vividior vel vulgata vel ea quam ipse recepi, neminem fugere potest. Et quidni meliora Iohanni tribuemus? Sed unde factum esse dicemus, quod apud tam paucos testes et *ἐπανῆλθον* et *θαυμάζοντες* servata sunt? Profecto simplex et compositum a scribis inter se confusa esse alterumque pro altero positum nihil miri habet;

1) Cf. Add. ad h. l.
2) Cf. supra p. X.

θαυμάζοντες autem explicatione quam addiderunt expulsum esse potest: *πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους*, sive *πρὸς τοὺς ἱερεῖς*, ut Nonnus, sive *πρὸς τοὺς Φαρισ.*, sive *πρὸς τὸν ὄχλον*, quorum utrumque est in Lewisiano. Is enim ut alibi hoc quoque loco binas lectiones conflatas habet, id quod comparatione Curetoniani maxime apparet: *καὶ ἐπανῆλθον οἱ ὑπ.* (a) *καὶ ἦλθον* (b; om. haec Curet.); iterum in proximis: *πρὸς τὸν ὄχλον καὶ* (a; om. haec Cur.) *πρὸς τοὺς Φαρισ.* (ita Cur., nisi quod *ἀρχιερ. καὶ Φ.*). Itaque ad ea quae recepi ex vulgatis nihil addendum est, sed ex Syris Chrysostomo Nonno fortasse et *ἐπαν(ῆλθον)* et *θαυμάζοντες*.

VII, 48 sq. *μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν [ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων]; ἀλλὰ ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον ἐπάρατοί εἰσιν.* Extrema et constructioni adversantur et sententiae: credere enim plebem in Iesum utique dicunt, non maledictam esse; tum *ἐπάρατος* atticum est, cum *ἐπικατάρατος* (ex LXX) habeat Paulus (Gal. 3, 10. 13). Si autem legas *ὃς καὶ* (e, *ὃς μὴ γιν. κτέ.* Nonnus) *ἐπικατάρατος* (D al.) *ἐστιν* (sive ut Syrus Cur. *οἳ ἐπ. εἰσιν*), hae quidem offensiones tolluntur, sed relinquitur alia maxima, quod qua ratione ducti Pharisaei hoc de plebe dicere potuerint ignoratur. Denique si Syrum Lewisianum secutus haec verba omiseris: sententiae quidem omni modo satisfeceris, sed in explicanda interpolatione mira haerebis. Idem autem Syrus cum *ὄχλος* non consueto more (עמא ut s^{sch}, vel כנשא ut s^{p}) interpretetur, sed alio utatur vocabulo contemptum significante (קְפִּיָא), pariterque Curetonianus habeat קוטנא, videntur Lewisiani editrici doctissimae non de suo id dedisse, sed in graeco exemplari aliud vocabulum legisse (*συρφετός*?): etsi in NT° nusquam praeterea est talis appellatio. Denique multo melius quam *ἀλλὰ* vulgatum eorundem et vulgati Syri est *εἰ μὴ* (אלא אן), nisi quidem ei graece hic respondet ipsum *ἄλλ' ἤ*, quod ex Origene recepi; ita haec pars fiunt sententiae prioris, sive deleas *ἐπάρ. εἰσιν* sive relativum e testibus quos dixi recipias.

VIII, 25 Iudaei ad Iesum: *Σὺ τίς εἶ*; (ut in Arriani dissertationibus Epicteteis III, 1, 22 Socrati id dici fingitur: *σὺ δὲ τίς εἶ*; id est num tu is es cui talia dicere

conveniat). Quibus ille respondit: *Τὴν ἀρχὴν ὅ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν;* id est Idne mihi obicitis quod omnino (*τὴν ἀρχὴν*) ad vos loquor? V. locos quos contuli in gramm. § 50, 5. Ridicule Augustinus, scilicet quia vernaculo tantum NT° utebatur: *cum videret eos ita dixisse: Tu quis es? ad hoc respondit: Principium, tamquam diceret: Principium me credite.* Mox: *Si se dixit Dominus esse principium,. quaeri potest utrum et Pater principium sit;* itaque quaerit de ea re per capita quinque. Ipse potius quaesierim, utrum *ὅ, τι* (i. e. interrogatisne, quid loquar vobiscum, v. gramm. l. c.), an *ὅτι* *quoniam* vel *quod* (scil. idne mihi obicitis) verius sit; neque vero id facile discerni potest. Proxima quoque non sunt valde plana; cum *ἀλλ' ὁ πέμψας με* (26) comparaverim 15, 21 *ἀλλὰ* (= *πλὴν*) *ταῦτα πάντα ποιήσουσιν κτἑ.*

VIII, 28 Nonnus: *ὅτι* (om. *ἐγώ εἰμι καὶ*) *ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ* (dicit *ὑφαίνω*) *οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με* (vel potius *ἐνετείλατό μοι*; dicit *μοι ὡς ἐπέτελλε*) *ὁ πατήρ μου ποιῶ* (*ῥέζω* dicit). Videtur admixtus fuisse in Nonni exemplari haud dissimilis alter locus, 14, 31: *ὅτι . . . καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ.* Recte autem *ποιῶ* in c. 14, nam ibi acturus est Iesus; at contra in sermone capitis VIII. et *λαλῶ* tenebimus et cum eo arte coniunctum *ἐδίδαξε*, et fortasse etiam antea praestat *λαλῶ* pro *ποιῶ*, secundum Chrysostomum et Tertullianum. Cf. v. 25 sq.; recte *ποιῶ* v. 29.

VIII, 39. 44. Est fortasse v. 39 delendum *τέκνα* ante *τοῦ Ἀβραάμ*; sic enim Chrysostomus (etsi in t. VIII nunc quidem *τέκνα* legitur); aptumque est *τοῦ Ἀβρ.* statim in principio sententiae dici. Sed utrum id vocabulum deleatur necne, profecto non magnopere refert. At in consimili versu 44 refert utrum maneat *ἐκ τοῦ πατρὸς* (*ὑμῶν*) ante *τοῦ διαβόλου* an tollatur: quippe quo manente manet etiam species absurdissima, quasi de patre diaboli scriptor loquatur. Ita et antiquis temporibus multi putaverunt et ipso nostro nonnulli; nempe accedit quod in eodem v. dicitur *ὅτι* (*ὁ διάβ.* scil.) *ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ* (multi *ὡς καὶ ὁ π. αὐτοῦ*). Haec igitur Chrysostomus (318 D): *λέγων ὅτι οὐ μόνον τοῦ Ἀβραὰμ οὐκ εἰσίν, ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦ διαβόλου εἰσίν.* Reliqua deinde explicans de

illis ὅτι ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ne verbo quidem dicit. Idem I, 728 A: ὑμεῖς τοῦ διαβ. υἱοί ἐστε· υἱοὺς δὲ διαβ. αὐτοὺς εἶπεν κτἑ.; II 452 D. V, 245 D ὑμεῖς (γὰρ) υἱοὶ τοῦ διαβ. ἐστέ. Non igitur agnoscit ἐκ τοῦ πατρός. Alter autem testis ne desit, ecce quae dat Syrus Lewisianus: אנתון דבישא אנתון = ὑμεῖς τοῦ πονηροῦ ἐστέ. Denique ante τοῦ διαβ. nihil nisi innoxium ἐκ addunt duo codices graeci et uno loco Origenes et vulgatae latinae codex nobilis. Iam igitur apparet, quid hoc quidem loco faciendum sit. Quod autem ad alterum attinet: ὅτι ψεύστης ἐστίν κτἑ., dolendum est quod testimoniis deficimur; Chrysostomus quidem VI, 497 A etiam ὅτι ψεύστης ἐστίν affert (si est editionibus sive codicibus fides habenda), sed certe ultra non affert. In ipsis homiliis in Iohannem habitis et ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ silentio praeterit et ut dixi ὅτι ψεύστης κτἑ.; sed etiam ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ paene silentio praeterit. Reliquum est ut de ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκε dicam. Sic enim et ℵ* et B et D et alii miro consensu, non οὐχ, et ipse sensus deterrere videtur ne corrigamus; „*stetit*“ enim et rationi congruum est et exstat apud latinos, non „*stat*“; ut agnoscendum esse videatur perfectum novum a στήκω vel ἔστην formatum: ἔστηκα (v. gramm. meam § 23, 6); aut imperfectum verbi novi στήκω = ἕστηκα. Nempe secundum Nonnum etiam in proximis imperfectum est: ὅτι ἀλήθεια οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ; cf. (Janssen) Homil. Clem. 3, 25: φονεὺς γὰρ ἦν καὶ ψεύστης (de Cain).

VIII, 57. Notus est Irenaei locus de aetate Iesu (II, 22, 6): colligit illum XL annos excessisse, quoniam Iudaei dicant apud Iohannem: πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, non τεσσαράκοντα. Obloquuntur alii, et concedendum est hoc πεντήκοντα aliquo modo, etsi non nimis apte, cum Lucae testimonio (3, 23) coagmentari posse. Exstat autem apud Iohannem altera lectio τεσσαράκοντα. Quam ex correctione repetere valde proclive est, quippe Irenaeo ignotam; sed cum nihil facilius quam numerorum notae inter se permutentur, vel maxime $\bar{\mu}$ (XL) et $\bar{\nu}$ (L), Irenaei autem argumentum vi sua non careat, denique conclusio ad quam ille pervenit utique absurda sit (neque enim dubitari potest quin Lucas recte tradat): tutius videtur

sicut plerumque alias errorem et neglegentiam describentium agnoscere quam consilium temerarii emendatoris.

VIII, 58 *πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι*: sed D cum latinis plerisque *πρὶν Ἀβρ.* omisso infinitivo (contra Chrysostomus VII, 204 C *πρὸ τοῦ Ἀ. γενέσθαι*). Minime est spernendum *πρίν* cum genitivo, v. gramm. meam § 69, 7 adn.; apud Matthaeum quoque (26, 34) ex L aliis *πρὶν ἀλεκτοροφωνίας* recipiendum duxi, quod in plerisque in *πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι* mutatum est.[1])

VIII, 59 *Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.* Manifesta est interpolatio quae multos testes occupavit: ex Luca enim (4, 30) additum est *καὶ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο*; praeterea *καὶ παρῆγεν οὕτως*, cf. 9, 1. Eadem apud Nonnum quoque exstat[2]); sed is priora sic exhibet: *Ἰησοῦς δ' ἀκίχητος ὑπὸ πτύχα κεύθετο νηοῦ*, i. e. *Ἰ. δὲ ἐκρύβη ἐν τῷ ἱερῷ.* Addenda sunt utique *καὶ ἐξῆλθεν*; sic autem restituta Nonni ope lectio videtur esse multo luculentior quam vulgata. *Ἐκρύβη*: at ubi se abscondere potuit nisi in templo? Id autem addere erat certe scriptoris qui perspicuitatem narrationis curaret. Etiam in proximis (IX, 1) est additamentum Nonni haud inutile: *ἥμενον ἄνδρα νόησε κτέ.* = *εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς καθήμενον*, sicut exstat in D et apud Athanasium qui falso dicitur (ed. Benedict. 2, p. 367); v. etiam Iren. IV, 8, 2 (Janssen). Nempe ad portam templi, qua egressus erat Iesus, caecus ille sedebat, sicut claudus de quo narratur in Actorum cap. III.

IX, 2 *Ῥαββί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ*; Non bene *ἵνα* pro *ὥστε*, v. gramm. meam § 69, 3 (supra p. XVII), et si tamen id ferri et comparatione aliorum locorum probabile reddi potest: nihilominus, cum adsit altera lectio *ὅτι ἐγεννήθη* grammaticae usuique egregie conveniens, hanc praeferendam iudico. Cf. apud ipsum Iohannem 2, 18 *τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς*; tum apud Matthaeum (8, 27): *ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα αὐτῷ ὑπακούουσιν*, aliaque

---

1) Ioh. XI, 55 *πρὸ τοῦ πάσχα* vulgo, *πρὶν τὸ* (sic) *π. θ.*

2) Aucta in illius exemplari fuisse videtur verbis *μὴ ὁρώμενος* post *διὰ μέσου αὐτῶν* insertis. Dicit enim Nonnus *ἀπροΐδης πεφόρητο*: quae recte puto, Janssen contulit cum Theodori Heracleotae verbis (v. Tschd.): *μὴ ὁρώμενος ἐξῆλθεν.*

exempla aliorum. Ex v. 3 *ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ κτέ.* in v. 2 *ἵνα* male invectum esse videtur. Quod autem Chrysostomus verba *ἵνα τ. γενν.* non hic habet, sed post *γονεῖς αὐτοῦ* versus tertii, aut casu factum est, aut quod putarunt *οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ* sic absolute dici non posse; adscripserunt igitur *ἵνα τ. γ.*; quo facto cum bis eadem essent, rursus priore loco deleta sunt.

IX, 4 genuina lectio esse videtur quam Origenes alii praebent: *ἐργάζεσθε ἕως ἡμέρα ἐστίν*: cum discipulis enim loquitur. Unde propter solitam confusionem syllabarum finalium -*σθε* et -*σθαι* natum est *δεῖ ἐργάζεσθαι*; tum adiectum vel *ἐμὲ* vel *ἡμᾶς*; tum, postquam generalis sententia ad unum Iesum relata est (de eo enim etiam *ἡμᾶς* intellegebant), addiderunt ex locis similibus (4, 34. 10, 37) *τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με* (*ἡμᾶς*).

IX, 15 *πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Πηλὸν ἐπέθηκέν μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς κτέ.* Chrysostomus (334 A): *καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ εὐθέως ἰδόντας αὐτὸν μηδὲν ἄλλο εἰπεῖν, ἀλλ' ἤ· Πῶς ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; καὶ ὅρα πῶς λέγουσιν. οὐ γὰρ εἶπον, πῶς ἀνέβλεψας, ἀλλὰ Πῶς ἀνέῳξεν κτέ.* Ea formula *οὐκ εἶπεν* Chrysostomus nonnumquam videtur diversam lectionem indicare, a se improbatam. Ad Chrysostomi lectionem proxime accedit Syri Lewisiani: *πῶς ἠνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί* (cf. v. 10). Harum autem alterutra si vera fuit: cur unquam eam in *πῶς ἀνέβλεψεν* mutaverunt? Itaque tutissimum sit nemini omnino credere neque quicquam Iohannis putare nisi *πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι.*

IX, 29 [*ἡμεῖς*] *οἴδαμεν ὅτι Μωϋσεῖ λελάληκεν ὁ θεός· τοῦτον δ' οὐκ* (*οὐδὲ* Chrysost. p. 291 E) *οἴδαμεν πόθεν ἐστίν.* Sed Nonnus in paraphrasi pro his extremis nihil nisi: *τοῦτον δ' οὐκ ἐδάημεν.* Et quid sibi volunt hic haec *πόθεν ἐστίν*? Vide quam apte eadem 7, 27: *ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν* (e Nazareth scilicet)· *ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν.* Itaque si haec in IX sunt delenda, sequitur ut etiam in v. 30 Nonno obtemperemus: *ὅττιπερ ὑμῖν οὗτος ἔην ἄγνωστος* pro *ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστίν*, i. e. *ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε τοῦτον.*

X, 7 sqq. *Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων.* (8) *πάντες ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ, κλέπται εἰσὶν καὶ λησταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.* (9) *ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει.* (10) *ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν καὶ περισσὸν ἔχωσιν.* (11) *ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός.* Apparet in his ordo perversus: ab imagine ianuae (7) statim (8) disceditur, sed ad eandem postea (9) reditur; interiecta sunt alia (8) de furibus latronibusque, qui opponuntur bono pastori; fit eadem oppositio rursus 10 sq. Collocandus igitur v. 9 ante 8, quo facto nullus erit v. 7[b], haec enim eadem plane verba sunt atque in 9. Hic autem ipse est Chrysostomi ordo, v. 348 C — E: *λύει λοιπὸν τὴν ἀσάφειαν, οὕτω λέγων· Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ . . . εὑρήσει* (9). — — *Πάντες ὅσοι . . . πρόβατα* (8). — — *Ὁ κλέπτης . . . ἔχωσιν* (10). Verum nondum omnia attuli quae sunt afferenda. Levius est quod v. 9 licenter commutatur apud Clementem Romanum qui dicitur, hom. III, 52 (cf. III, 18): *ἐγώ εἰμι ἡ πύλη τῆς ζωῆς. ὁ δι' ἐμοῦ εἰσερχόμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν ζωήν.* Similiter Naasseni apud Hippolytum (haer. V, 6) Iesum dicentem faciunt: *ἐγώ εἰμι ἡ πύλη ἡ ἀληθινή.* Sed versio sahidica in v. 7 habet *ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν τῶν προβάτων*; ita 7 et 8 inter se congruunt, neque id tantum, sed etiam nexus artissimus fit inter haec atque priora (1—6). Tecte ab initio Iesus locutus erat, opponens pastorem ovium ei qui in alienum ovile furtim irrepat; addit autem scriptor v. 6 Pharisaeos eam *παροιμίαν* non intellexisse. Iam igitur aperte dicendum fuit: ego sum pastor ovium. Sed quoniam de ostio multus fuerat in prioribus (v. 1. 2), id quoque fuit explanandum: *ἐγώ εἰμι ἡ θύρα.* Itaque iam restituetur (manente scilicet ordine Chrysostomi) v. 7[b] qui interciderat, uno vocabulo mutato: *ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν τῶν προβάτων*; tum (9) *ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ κτἑ.* Sed in v. 8, qui iam excipiet, estne *ὅσοι ἦλθον* legendum (א* it. vulg. sahid. al.), an *ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ?* Facile est opinari, *πρὸ ἐμοῦ* deletum esse ab eis qui nollent Iesum prophetas antiquos fures et latrones appellare; ad eum enim sensum haeretici quidam haec verba convertebant.

Sed recte Tischendorfius: „vix res mutatur demptis verbis *πρὸ ἐμοῦ*“. Itaque et ille et ego putamus ea verba addita esse ab interpretantibus, maxime cum post v. 9, qui est de ostio, pessime inferatur *πάντες ὅσοι ἦλθον πρὸ ἐμοῦ*. Dicta autem sunt haec ad explanandos versus 1 et 5, sicut v. 9 explanat verba prima v. 2: *ὁ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας*: quamquam est hic v. 9 ita ambiguus, ut etiam de ovibus intellegi possit.

X, 11 sq. Cyprianus (p. 486 Hartel) sic, melius fortasse: *ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὃς τίθημι τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ τῶν προβάτων μου· ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ* (om. *οὐκ ὢν ποιμήν*) *οὗ οὐκ ἔστιν ἴδια τὰ πρόβατα, ἰδὼν τὸν λύκον ἐρχόμενον ἀφίησιν* (om. *τὰ πρόβατα*) *καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος* (om. *ἁρπάζει καὶ*) *σκορπίζει αὐτά*. Maximum est quod in v. 11 repetitio verborum *ὁ ποιμὴν ὁ καλός* evitatur et in unam sententiam omnia contracta sunt.

X, 13 *ὅτι μισθωτός ἐστιν καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων* non videtur legisse Chrysostomus; Nonnus autem haec aptiore loco post *φεύγει* v. 12 habet. Similia sunt illarum interpolationum, de quibus supra ad 3, 18 dixi, neque, si absint, possunt desiderari. Ex altera parte conferendus locus 12, 6 *οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν*. Tum verba *ὅτι κτέ.* et minus inutilia sunt et loco quo in plerisque leguntur magis conveniunt, si cum e latino unam voculam omiseris: *ὅτι μισθωτός ἐστιν, οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων*. (14) *ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν κτέ.* Cf. 1, 50 *ὅτι εἶπον Εἶδόν σε —, πιστεύεις*; 8, 45 *ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι*.

X, 24 Iudaei ad Iesum: *Ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ*. Quibus respondit, ut vulgo legitur: *εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε*. At numquam professus est se Messiam esse, nisi coactus apud synhedrium, formula usus *σὺ λέγεις*, qua indicabat non sua sponte se id proferre. Itaque multo rectius D al. *λαλῶ ὑμῖν καὶ οὐ πιστ.*, id est neque sermonibus meis creditis neque factis (*τὰ ἔργα ἃ ποιῶ κτέ.*), scilicet quia non estis ex numero ovium mearum.

X, 35 iterum est Cypriani (p. 71 H.) lectio memorabilis: *εἰ ἐκείνους εἶπεν θεούς* (om. *πρὸς οὓς ὁ λόγος ἐγίνετο*

τοῦ θεοῦ), καὶ οὐ δύναται λυθῆναι (om. *ἡ γραφή* ut e), *ὃ ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖ κτέ.* Non videtur teneri posse ὃ (*quod*) pro ὃν, neque *πρὸς οὓς ὁ λόγος ἐγ. τοῦ θεοῦ* interpolationis vulgaris speciem habent; itaque fortasse propter *ὁμοιοτέλευτον* (*deos — dei*, vel *θεοῦ — θεούς*) haec exciderunt. Verum aequo animo delere possumus *ἡ γραφή* (cf. adn. crit.); adest enim subiectum *ὁ λόγος τοῦ θεοῦ*.

X, 41 Palatinus e: *omnia autem quae dixit Ioh. de hoc sunt* = *πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰω. περὶ τούτου ἐστίν*, omisso *ἀληθῆ*; plerique enim *π. τούτου, ἀληθῆ ἦν* (om. *ἦν* Rehdigeranus 1, nempe *erant* omisit post *vera*). Male factum quod Syrus Lewisianus hoc loco lacunosus est; haec autem dispiciuntur: אתא = *σημεῖον* in fine versus, tum in proximi initio . . . חו, id est חוי *ἔδειξεν* (ita hic Syrus etiam aliis locis: VII, 31. XX, 30; v. infra ad XX, 30; hoc autem loco etiam Nonnus *ἐπεδείκνυεν*); reliqua huius versus et totum proximum lacuna hausit; excipiunt אמר כלהין הלין = *εἶπεν πάντα ταῦτα*, deinde v. 42. Facile suppleas (post חוי) אפלא חדא = *οὐδὲ ἕν*; reliqua autem in hunc sensum: *περὶ δὲ τούτου Ἰωάνης*. Exsistit igitur haec lectio graeca: *περὶ δὲ τούτου Ἰωάνης εἶπεν πάντα ταῦτα* (scilicet miracula quae Iesus fecit), et erit satis iusta *ἀντίθεσις*: *Ἰωάνης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδὲ ἕν, περὶ δὲ τούτου Ἰωάνης εἶπεν πάντα ταῦτα.*

XI, 1 sqq. Inter locos pessime habitos euangelii Iohannei huius quoque capitis principium est. Admodum insulse statim ab initio (1) vulgo legitur: *ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἐκ τῆς κώμης Μάρθας καὶ Μαρίας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς* (quae hic primum introducuntur); itaque harum fratrem fuisse Lazarum nondum indicatur, sed id ad v. alterum reiectum est. Is autem alter etiam peiora narrandi vitia monstrat: *ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.* Nempe haec res in ipso hoc euangelio narrabitur (c. XII), postea enim accidit; at *ἦν ἡ ἀλείψασα* nihil est nisi „erat ea quae unxerat", id est ante Lazari morbum et mortem. Tum in eodem versu aegrotasse Lazarum iterum dicitur. Primo versui salutarem opem ferunt Syri, maxime Lewisianus,

qui pro *ἐκ τῆς κώμης* habet *ἀδελφός*; omittunt autem eidem ut conveniebat *τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς*. Alter autem versus ratione damnatur, testimoniis vero omnium fulcitur, nisi quod Andreas quidam, Cretensis archiepiscopus, qui vel septimo vel nono saeculo vixit[1]), in homilia de hoc capite scripta unus omnium hanc lectoris cuiusdam adnotatiunculam — nihil enim aliud esse potest — silentio praetermisit. Iam quid porro dicendum fuit narratori bono, qualem Iohannes se semper praestitit? Notitiam atque amicitiam intercessisse Iesu cum Lazaro sororibusque eius. Hoc autem secundum plerosque testes quinto demum versu dicitur: *ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρϑαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον*, tertio autem narratur nuntium sorores ad Iesum misisse: *κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσϑενεῖ*, et quarto docemur quid eo nuntio accepto Iesus dixerit. Quid est male atque inscite narrare, si hoc non est? Sed adest testis incorruptus Chrysostomus, qui hunc ordinem versuum habet: 5. 3. 4; itaque ne coniectura quidem nobis opus est, sed testimonium quod sponte se affert amplectendum. Interpolatus autem v. alter in causa fuisse videtur, cur is qui eum locum tenebat sede sua pelleretur rursusque in alienam sedem, id est post v. 4, apud plerosque reciperetur.

XI, 11. Postquam Iesus discipulis consilium suum in Iudaeam redeundi aperuit, timent illi et periculum ostendunt (8). Iesus periculum esse negat (9 sq.), tum addit (ut vulgo leguntur): *Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν.* Utrum *κεκοίμηται* *obdormivit* rectius sit an (D) *κοιμᾶται dormit,* non facile diiudicatur: discipuli de somno intellegunt, quod paullo facilius erat si *dormit* audiverant. Pro *ἀλλὰ* autem Chrysostomus *καὶ* habet, hac addita explicatione: *οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἄπειμι πάλιν διαλεξόμενος καὶ ὁμόσε χωρήσων τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ τὸν φίλον ἐξυπνίσων τὸν ἡμέτερον.* Recte explicare videtur; itaque recipiendum *καί*. Denique *ἐξυπνίσαι* Chrys. III 751 C (et ex nostris *Γ*) pro *ἵνα ἐξυπνίσω*;

---

1) Opera eius ediderunt (v. Tschd.-Gregory p. 1160) Combefisius Par. 1644, Gallandius vol. 13, p. 93—184 (qua editione Tisch. usus est), Mignius P. Gr. vol. 97, p. (789) 805—1444.

etiam D τοῦ ἐξυπνίσαι, sed id vix Iohanneum est. — Tamen resistunt discipuli: *κύριε, εἰ κοιμᾶται* (ita recte D it. vulg.), *σωθήσεται*; itaque non necessarium est iter. Denique Iesus aperte (14 sq.): *Λάζαρος* (om. Chr.) *ἀπέθανεν, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ· ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν.* Haec *ἵνα πιστεύσητε* constructionem iustam non habent et a Chrysostomo omittuntur, a Nonno autem loco paullum commodiore post *ἐκεῖ* inseruntur; videntur explicandi gratia adscripta esse. Finem facit Thomas dicto notissimo: *ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.* Id dictum fortitudinis esse videtur, sed non est secundum Chrysostomum, qui sic explicat: *καί τινες μέν φασιν ὅτι ἐπεθύμει καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖν· οὐκ ἔστι δέ· δειλίας γὰρ μᾶλλον τὸ ῥῆμα.* Legebat autem Chrysostomus *ἄγωμεν ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀποθάνωμεν*, id est: videtis magistrum nos una secum perdere velle; sed quoniam vult, id quoque nobis obeundum est.

XI, 18 *ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε.* Cf. 21, 8 *οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων.* Nihil igitur in his novandum, etsi Chrysostomus versum afferens omittit *ἐγγὺς τῶν Ἱεροσ.* et sententiam ita intellegit, quasi Bethania ab illo loco ubi commoratus erat Iesus XV stadia afuisset (v. p. 370 DE). Idem tamen statim (371 A) ad veriorem interpretationem deflectit (v. etiam VII, 765 E). In exemplari autem quo utebatur verba *ἐγγὺς τῶν Ἱερ.* casu, ut videtur, interciderant.

XI, 29 sqq. Narratur v. 29 Maria cito surrexisse et exiisse, ut occurreret Iesu; tum (30) dicit scriptor illum adhuc eodem loco moratum esse quo ante; dein (31) Iudaeos Mariam esse subsecutos; denique (32) *ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν* (sive *ὅπου ἦν ὁ Ἰ.*) *κτἑ.* Apparet et 29 cum 31 cohaerere et 30 cum 32; melior igitur ordo Nonni: 29. 31. 30. 32, ex quo hic nascitur sententiarum nexus: — *ἠγέρθη ταχύ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν· οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, δόξαντες ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον κλαῦσαι. οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἔτι ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν κτἑ.*

Satis commode in universum; sed cur iterum dicitur cito surrexisse Mariam, neque eisdem verbis sed aliis, neque eis quibus hic scriptor uti solet sed alienis ab illo? „Surgere“ enim Iohanni ut Matthaeo est *ἐγείρεσθαι*, v. 13, 4. 14, 31, neque apud eum *ἀνιστάναι* vel *ἀνίστασθαι* vel *ἀνάστασις* est nisi de resurrectione mortuorum; pro 'cito' autem *ταχύ* usitatum fuisse, rarius et urbanius *ταχέως*, maxime Apocalypsis docet, in qua frequens est illud, nusquam hoc, quod a ceteris quoque NT[i] scriptoribus praeter Lucam et Paulum abest. Syrus autem Lewisianus non haec vertit, *ταχέως ἀνέστη*, sed aliam locutionem etiam magis reconditam; itaque videmus alios aliis verbis, ut fit, supplesse quae ad perspicuitatem deesse sibi persuaserant. Quare et *τὴν Μαρίαν* (quae omittit Syrus Lewisianus) et *ταχέως ἀνέστη καὶ* circumscripsi.

XI, 33 de Iesu *ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν*, et de eodem 38 *ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ*. Quid hoc est? Notum est et perspicuum *ἐμβριμᾶσθαι τινί increpare* apud Matthaeum et Marcum; itaque hic quoque Chrysostomus: *ἐπιτιμήσας τῷ πάθει* (*τὸ γὰρ ἐνεβρ. τῷ πν. τοῦτό ἐστιν, ἐπέσχε τὴν σύγχυσιν*) et iterum (38): *καὶ πάλιν ἐπιτιμᾷ τῷ πάθει.* Sed quomodo *τῷ πνεύματι* in hunc sensum convenit? Non videtur legisse Chrysostomus *καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν*, quod ne ipsum quidem intellegimus; at intellegimus Nonni *πνεύματι . . . δεδονημένος ἴαχε φωνήν* = *ταραχθεὶς τῷ πνεύματι εἶπεν*, et priorem partem lectionis quam praebent D 1. 22 intellegimus: *ἐταράχθη τῷ πνεύματι ὡς ἐμβριμώμενος*. Fortasse hic nihil genuinum est praeter *ταραχθεὶς τῷ πν.* vel *ἐταράχθη τῷ πν. καί*, in v. 38 autem *ἐμβριμώμενος ἑαυτῷ* cum F legendum, id est se ipsum increpans = affectum animi per vim cohibens.

XI, 50 Caiphas Iudaeis dicit: *οὐ λογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται.* Omittit Chrysostomus et *ἡμῖν* et *ὑπὲρ τοῦ λαοῦ*. Tamen etiam 18, 14 traditum est *ἦν δὲ Κ. ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι* (sive *ἀποθανεῖν*) *ὑπὲρ τοῦ λαοῦ*; itaque his quidem prior tantum omissio confirmatur. Chrysostomus autem sibi constans illic quoque *ὑπὲρ τοῦ λαοῦ* omittit. Primum igitur animadvertendum est, his solis

locis *λαός* apud Iohannem exstare, neque erat cur his solis locis alio atque ceteris vocabulo uteretur: cf. proxima *καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος*, tum 51 *ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους*, 52 *οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον*. Porro ne fuit quidem Caiphae dicere, pro populo moriendum esse Iesu; sed id ex eius verbis effecit euangelista: si unus homo moritur, ne ceteri pereant, tum ille quodammodo pro his moritur. Bene enim ipse Chrysostomus Caiphae dicta sic paucis comprehendit: *οὐκ ἴστε ἑνὸς ἀνδρὸς σωτηρίας ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καταφρονῆσαι.*

XI, 54. De lectione egregia codicis D: *εἰς τὴν χώραν Σαμφουρὶν* (*Sapphurim* secundum eiusdem versionem latinam) omnia quae dicenda erant dixit Alfredus Resch (Texte u Unt. X, 3, 141 sq.), qui comparato loco II. Reg. 17, 29 sqq. monstravit e regione Babylonica *Σεπφαρουαιμ* (LXX, hebr. ספרוים vel ספרים) incolas novas in eam partem Palaestinae venisse nomenque ei indidisse. Erat autem ea pars circa Bethel oppidum, ubi etiam Ephraem a Iohanne memoratum fuisse videtur. Parum refert utrum *Σαπφουρίν* an *Σαμφ.* scribamus; sic pro *Σάπφιρα* Act. V, 1 in א[c] aliis *Σάμφιρα* est.

XI, 55 sqq. Haec Chrysostomus horum loco versuum (390 D): (55) *πολλοὶ δὲ ἐκ τῆς χώρας ἀνέβησαν ἁγνίσαι ἑαυτούς.* (57) *καὶ ἔδωκαν παραγγελίας* (-*αν* unus Mosquensis) *οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν.* — — (56) *καὶ ἔλεγον· δοκεῖτε ὅτι* (*ὅτι* om. unus Mosq.) *οὐ μὴ ἔλθῃ ἐν τῇ ἑορτῇ* (unus *εἰς τὴν ἑορτήν*); Interiecta sunt inter 57 et 56: *θαυμαστὸς ἁγνισμός, μετὰ μιαιφόνου προαιρέσεως, μετὰ ἀνδροφόνου διανοίας, μετὰ ᾑμαγμένων χειρῶν*; sequuntur post 56 (E): *διὰ τοῦ πάσχα ἐπεβούλευον κτέ.* Videtur licenter quaedam in brevius contraxisse, sed quin hoc ordine haec legerit dubitari non potest. Iam si verus est ordo vulgatus, verba v. 56 (omissa illa quidem a Chr.): *ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν* (cf. 7, 11), item ea quae haec excipiunt *καὶ ἔλεγον κτέ.*, vix possunt non ad eos referri, qui *ἐκ τῆς χώρας* (illius ubi tunc ipsum commorabatur Iesus) Hierosolyma venerant, et ipsa *ἐκ τῆς χώρας* difficile est aliter accipere atque modo dixi, cum *εἰς τὴν χώραν Σαμφουρίν* proxime praecesserit. Contra secundum alterum ordinem Pharisaei sunt qui haec dicunt

quique Iesum quaerunt. Utique hoc aptius quam illud est. Sed cum sit res obscurior, deque singulis minime constet — quominus enim etiam in his Chrysostomum sequamur, vel uno vocabulo parum Iohanneo *παραγγελίας* impedimur —, verba manere sivi ut vulgo leguntur.

XII, 14 sq. *εὑρὼν δὲ* (*καὶ εὑρ.* b) *ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό* (*ἐπεκάθισεν* secundum Chrysost.), *καθώς ἐστιν γεγραμμένον· Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.* Placere potest quod habet Lewisianus Syrus: *ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐκάθητο ἐπὶ ὄνου* (*ὀναρίου*), maxime quidem quod sic res cum vaticinio exacte convenit; potestque lectio vulgata ex ceteris euangeliis repeti, etsi *εὑρών* non exactissime narrationi illorum respondet. Nonnus in paraphrasi multis verbis utitur, quae transcribere longum est; est autem apud illum *πεφόρητο* = *ἐκάθητο*, nusquam comparet *εὑρών*.

XII, 23. Epiphanii locus (haer. XXX, 27) a Reschio exscriptus ceteroquin nihil habet quod morari nos debeat; etenim is scriptor alias quoque satis licenter euangeliorum verba affert neque singula valde curat. Sed quod Iesum dicentem facit: *νῦν ἔφθασεν ἡ δόξα τοῦ θεοῦ*, pro hac quae est in ceteris forma: *ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*, non potest prorsus sperni. Etsi *ἔφθασεν* pro *ἐλήλυθεν* non est Iohanneum (iam Reschius comparavit Mt. 12, 28 = Lc. 11, 20 *ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ*), potest videri haec subesse lectio Iohanne non indigna: *ἐλήλυθεν ἡ ὥρα τῆς δόξης τοῦ θεοῦ*; cf. v. 28 *πάτερ, δόξασόν σου* (perperam *μου* B) *τὸ ὄνομα* (v. l. *τὸν υἱόν*).

XII, 29 pro *βροντὴν γεγονέναι* sive *ὅτι βροντὴ γέγονεν* sive *ὅτι βρ. ἐστιν* sufficit *βροντή*, cf. Mt. 16, 2 sq.: *λέγετε· Εὐδία — — σήμερον χειμών*; ita homines vulgo locuti esse videntur, omisso verbo *εἶναι* vel *γίνεσθαι*.

XII, 31. Lectio bonis testibus firmata *βληθήσεται κάτω* pro *ἐκβληθήσεται ἔξω* omni ex parte se ipsa commendat. „Foras eicietur“: unde? an e mundo? quo denique? At facile intellegitur: „deicietur“ (de throno), et egregie congruit cum Lc. 10, 18 *ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα*, et oppositum est ad proxima *κἀγὼ ὅταν ὑψωθῶ*.

XII, 35 sq. *ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει. ὡς τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε.* Apud Chrysostomum (v. adn. crit.) non exstant quae e prioribus (v. 35) repetuntur: *ἕως τὸ φῶς ἔχετε*, et pro *πιστεύετε* idem habet quod multo magis cum ceteris conveniat *περιπατεῖτε*. Quae egregie confirmat Aphraates Syrus ab Reschio allatus: *ambulate in luce, ut filii lucis vocemini.* Neque *εἰς τὸ φῶς* pro *ἐν τῷ φωτὶ* habet quod magnopere offendat; cf. gramm. § 39, 3. Itaque videtur et *πιστεύετε* explicatio esse et *ὡς τὸ φῶς ἔχετε*, haec quidem ad *εἰς τὸ φῶς* adscripta. Contraria ratione in v. 35 sunt qui ad *περιπ.* addant *ἐν τῷ φωτί*, ante *ἕως τὸ φῶς ἔχετε*. Quod autem *κληθῆτε* praebet Aphraates pro *γένησθε*, eadem res est atque in c. 1 v. 12, de quo supra dictum est.

XII, 42 *ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται.* Haec extrema *ἵνα μὴ κτἑ.* et Nonnus in paraphrasi omittit et Ambrosiaster qui dicitur, id est is qui post medium saeculum IV. commentaria in epistulas Pauli conscripsit, quae operibus Ambrosii consociata sunt. Est interpretatio ex 9, 22 adscripta.

XIII, 7 Iesus ad Petrum: *ὃ ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα.* Idem ad eundem v. 36: *ὅπου ὑπάγω οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ἀκολουθήσεις δὲ ὕστερον.* Est ut assolet magna vis variae lectionis ad v. 7. Atque primum apparet testibus qui omittunt *ἐγὼ* obsequendum esse; additur idem etiam in v. 36 in multis, sed non in B. Item falsum *σύ* (quod et ipsum D in v. 36 addit); sed videtur *σοι* (ita Lewisianus Syrus) in eo latere, quod propter similem pronuntiationem facillime cum eo confundebatur. Verum ne *ἄρτι* quidem vel *νῦν* in omnibus est, non magis quam *νῦν* (*ἄρτι*) in 36, et *δὲ* sunt qui omittant in v. 7, sed non in 36. Id igitur in priore versu vel propter alterum retinebimus; *νῦν* autem (*ἄρτι*) utrum omittamus annon, utrobique non magnopere refert.

XIII, 10 Iesus ad Petrum: *ὁ λελουμένος οὐκ ἔχει χρείαν εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ᾽ ἔστιν καθαρὸς ὅλος·*

καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Opponuntur inter se lavacrum et ablutio, *λούσασθαι* et *νίψασθαι*; laverant autem omnes antequam cenarent. Neque esset cur in his offenderemus, nisi boni testes haec *εἰ μὴ τοὺς πόδας* quoque omitterent, inter quos putandus est etiam Chrysostomus fuisse. Nunc quidem apud illum (416 A, cf. III, 771 B) fere ut vulgo legitur (*εἰ μὴ τ. π. νίψ. μόνον* VIII, *νίψ. ἢ τοὺς π. μ.* III), sed post allata verba ita pergit: *καὶ εἰ καθαροί εἰσι, τίνος ἕνεκεν νίπτεις τοὺς πόδας;* Id scilicet aliquis Christo obiceret, si quidem dixerat *οὐκ ἔχει χρείαν νίψασθαι* (at non si exceperat pedes); respondit autem Chrysostomus: *ὥστε ἡμᾶς μετριάζειν μαθεῖν*, id est ad instruendos discipulos, nihil aliud. Itaque per se neque fuit necessaria pedum ablutio, neque id Christus dixerat. Ne *ὅλος* quidem Chr. legisse videtur, quod est ad *τοὺς πόδας* oppositum.

XIII, 14 sq. Saepius haec afferens Chrysostomus non eisdem verbis affert. Ubi ipsum locum interpretatur, p. 417 E, *καὶ ὑμεῖς ἀλλήλους· ὀφείλετε νίπτειν* legitur; at supra p. 360 A haec ut vulgo; rursus I 531 B *οὕτω καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλοις ποιεῖν*, et XI, 627 A *πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς ὀφείλετε τοῦτο ποιεῖν ἀλλήλοις*; brevissime autem XI, 237 D *πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς*. At Cyprianus (p. 149. 511 Hartel) non *ἀλλήλων τοὺς πόδας* sed *ἄλλων τ. π.* habuit. In proximis (v. 15) Chrys. VIII, 417 E *τοῦτο γὰρ ὑπόδειγμα ἔδωκα ὑμῖν*; 360 A et I ut vulgo; VII, 642 B *ὑπ. ἔδωκα* (vel *γὰρ δέδωκα*) *ὑμῖν ἐμαυτόν*; tum VIII, 417 E et I *ἵνα καθὼς* (*ὡς* I) *ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν*, sed VIII, 360 A sine *ὑμῖν*, VII sine *ἐγὼ* et *ὑμῖν*; denique VIII, 417 E *οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιῆτε*, sed sine *οὕτω* ceteris locis (*ὑμ. ἀλλήλοις* I; *ὑμεῖς ἄλλοις* sibi convenienter Cyprianus). Praeterea in prima versus 14 parte *ὑμῶν* deest VIII, 360 A, in XI, 237 D autem pro *ἔνιψα τοὺς πόδας ὑμῶν* nihil nisi *ταῦτα ποιῶ* est. Nihil aut parum ex his omnibus certi conficitur: *πολλῷ* (*πόσῳ*) *μᾶλλον* quidem, quod etiam in D et latinis quibusdam et Lewisiano Syro est, Matthaeo vel Lucae magis quam Iohanni convenire videtur.

XIII, 33 Iesus ad discipulos: *τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι, ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν*

λέγω ἄρτι. Erant haec Iudaeis dicta 8, 21 *ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε· ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν*, et iam antea 7, 34: *ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.* Requisituros esse Iudaeos Messiam intellegitur, quaesituros esse discipulos Iesum non intellegitur, etsi intellegere laborat Chrysostomus. Sed nimirum haec ex illis locis in hunc perperam devenerunt, neque agnoscit Nonnus: *τέκνα, μεθ' ὑμείων ὀλίγον χρόνον εἰσέτι μίμνω; καὶ λόγον Ἑβραίοισιν ὃν ἔννεπον, ἄρτι καὶ ὑμῖν φθέγγομαι κτἑ.*

XIII, 37 Petrus ad Iesum: *Διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω.* Sed omittit *διὰ τί* Nonnus: *οὐ δύναμαι κτἑ.*, cui obsecuti habebimus respondentes exacte inter se v. 37 et 38: *Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; — — οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ κτἑ.* Ex vulgaribus interpolationibus esse *διὰ τί* et 7, 48 monstrat, ubi perperam quidam *διὰ τί οὐδεὶς* — pro *μή τις*, et 7, 45, ubi Syro Lewisiano auctore *διὰ τί* sustuli.

XIV, 2 sq. Videtur sine ulla dubitatione reponendum esse *πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ πατρί*, quod antiquitus interpretati sunt verbis paullo pluribus: *ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν.* Excipiunt: *εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν· „Πορεύομαι ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον“.* Omnia perspicua hucusque sunt. Sed iam adicit v. 3: *καὶ ἐὰν πορευθῶ, ἑτοιμάσω* (sive *πορευθῶ καὶ ἑτ.*, ut est in ℵBCL al.) *τόπον ὑμῖν*, quae haud perinde intelleguntur. Pugnant enim cum v. 2, si separaveris, et si coniunxeris, ut et ipsa suspensa sint ex *εἶπον ἄν*, planissime bis eadem dicuntur; tum, recepto quidem *καὶ* ante *ἑτοιμάσω*, usque ad extremum v. 3 omnia ex eodem *εἶπον ἄν* pendebunt, id quod valde molestum est. Videtur autem res ita se habere, ut sint coniungenda et eadem sint; itaque haec quoque interpretis sint, non scriptoris. *Καὶ* prius deest in Vercellensi a, omnia *καὶ ἐὰν . . . ὑμῖν* desunt in uno codice graeco (69, v. ad XV, 7) et uno Syro; sed videlicet nimis facilis fuit omissio verborum similiter prioribus desinentium. Verum etiam Nonnus omittere videtur: *καὶ μετὰ θέσκελον οὖδας ἑτοιμοτάτοιο μελάθρου νοστήσω παλί-*

νοϱσος (= *πάλιν ἔϱχομαι*). Chrysostomus quidem non modo haec nihil curat, sed etiam proxima *πάλιν ἔϱχομαι καὶ παϱαλήμψομαι ὑμᾶς πϱὸς ἐμαυτόν*: quae si et ipsa desint, ne desiderentur quidem, sed interpretamenti speciem certe non habent.

XIV, 4. Adicit denique: *καὶ ὅπου ὑπάγω οἴδατε τὴν ὁδόν*, vel secundum alios: — *οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε*. Tum Thomas: „Nescimus quo vadas; qua ratione viam scire possumus?“ At ille: „Ego sum via“. Nempe via ad patrem, sed non *ἡ ὁδὸς ὅπου ὑπάγω* (4). Itaque unus Nonnus vera tradere videtur: *ἐμὴν ὁδὸν ἴστε καὶ αὐτοὶ* = (*καὶ*) *τὴν ὁδὸν οἴδατε*, dummodo neglegamus *ἐμήν*, ut ab ipso Nonno adiectum, neque putemus eo pronomine reddita esse verba *ὅπου ὑπάγω*.

XIV, 7 vexatissimus est locus propter testium discrepantiam. Tischendorfius quidem edidit: *εἰ ἐγνώκατέ με, καὶ τὸν πατέϱα μου γνώσεσθε*, cum ℵD* al.; male autem conveniunt inter se tempora perfectum et futurum, neque bene conveniunt quae excipiunt: *ἀπ' ἄϱτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἑωϱάκατε*. Sed si negationem inserueris cum Syro Lewisiano: *εἰ ἐμὲ μὴ* (sic Syrus, eodemque loco pronomen habet Chrysostomus) *ἐγνώκατε*, et inutile *μου* mutaveris in *οὐ* — nam sic ut nunc est apud Syrum, perversissima est sententia[1]) —, iam eadem illa coniunctio temporum et sententiarum satis recte se habebit. Sane non minus recte, si ex B aliis receperimus *ἐγνώκειτε* et *ἂν ᾔδειτε*, addita scilicet ad utrumque verbum negatione; nam sine ea erit pugna aperta cum sequentibus *ἀπ' ἄϱτι γινώσκετε αὐτόν*. Sed videtur haec quidem forma, quae est in B, ex 8, 19 esse repetita, ubi ad Iudaeos ea dicuntur, non ad discipulos.

XV, 1 *ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήϱ μου ὁ γεωϱγός ἐστιν*. Male habet adiectum *ἡ ἀληθινή*, quod quid sibi velit non facile dicitur. Num aliae vites perhibentur non verae vites esse? sed absonum id sit. Et quia Iesus ostium se dicit (10, 9), et viam se dicit (14, 6): ideone alia ostia aliaeque viae non sunt vera ostia neque

1) Itaque Merxius: *et patrem meum num cognoscetis?* At non facile quisquam sic loquatur: ineptum utique *„et“*.

viae verae? Diversum est *τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον* 1, 9, quod opponitur solis lumini, cuius id ipsum esse videtur, illuminare homines, et *ἡ σάρξ μου ἀληθῶς* (*-θής*) *ἐστιν βρῶσις κτἑ.* (6, 55, cf. 32): opponitur nempe panis, de quo multa in eodem capite ante dicta sunt.[1]) Ad *θύρα* autem et ad *ὁδός* ne est quidem adiectum *ἡ ἀληθινή* (nisi quod Naasseni sic legebant, *ἡ πύλη ἡ ἀληθινή*). Sed in hoc versiculo XV, 1 non solum est quod abundare videatur, sed etiam quod deesse. Pergitur enim v. 2: *πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ . . .*; at non est dictum quinam cum sarmentis comparentur, sed in v. 5 demum id dicetur: *ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα*, cum repetitione. Omnibus autem his vitiis immunem legit Iohannem Chrysostomus, cuius testimonio de plerisque alia aliorum accedunt: (1) *ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα, ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν*, tum v. 5 *ἐγώ . . . κλήματα* plane omittit. Itaque in 1 male adiectum *ἡ ἀληθινή* (vel *τῆς ζωῆς*, ut legisse videtur Nonnus: *ζωῆς ἄμπελός εἰμι*) genuina quaedam ut fit extrusit, tum eadem quae hinc extrusa erant una cum primis verbis, quibus adhaerebant, rursus ex margine in sedem propinquam, sed non veram, reverterunt.

XV, 6 *ἐὰν μή τις μένῃ* (*μείνῃ*) *ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν, καὶ καίεται.* Quaenam igitur sunt ea sarmenta, quae in vite non manent? Ea scilicet, quae quia fructum non reddunt ab agricola praeciduntur; id enim iam in v. 2 dictum est. Itaque nonne recte Veronensis b et Corbeiensis f^2 (cf. f; etiam c, r): *praecisus est sicut palmes et missus est foras et aruit* = *ἀπεκόπη* (18, 10. 26) *ὡς τὸ κλῆμα καὶ ἐβλήθη ἔξω καὶ ἐξηράνθη*? Sed unum displicet, quod palmes qui non manserit in vite nihil opus habet ut praecidatur; est enim separatus. Quare praetuli Syri Lewisiani lectionem: — *ἐβλήθη ἔξω, ὡς τὸ κλῆμα* (pluralem praebet Vercellensis a) *ὃ ἐξηράνθη καὶ ἐβλήθη ἔξω.* Separata enim a vite sarmenta necessario arescunt, ideoque proiciuntur foras; ut autem vulgo legitur, arescunt quia proiecta sunt. Repetita verba *ἐβλήθη*

1) Cf. etiam *οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταί* 4, 23.

ἔξω non sunt altero loco necessaria; immo fortasse melius omittantur: *ἐβλήθη ἔξω, ὡς τὰ κλήματα ἃ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ κτέ.*

XV, 7 *ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἂν θέλητε αἰτήσασθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν.* Non offendimus in his, neque esset cur mutaremus, nisi exstaret codicis minusculis litteris scripti Leicestrensis (nr. 69 Tschd.), de cuius originibus diligentissime egit J. R. Harris[1]), lectio prorsus diversa haec: *ἐὰν μὴ μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματα τὰ ἐμὰ οὐ μενεῖ ἐν ὑμῖν· ἐὰν δὲ μένητε ἐν ἐμοί, μενεῖ* (*μηνει* cod.), *καὶ ὃ ἐὰν θέλητε γενήσεται ὑμῖν.* Non credo haec ab interpolatore profecta esse; contra vulgata lectio ex hac facillime explicatur: postquam excidit *μὴ* ante *μείνητε*, necessario *οὐ μενεῖ* mutanda erant; postquam scriptum est *μείνῃ* pro his, proxima *ἐὰν δὲ . . . μενεῖ* intellectum non habebant et e prioribus male repetita esse videbantur, inde omissa sunt. Confer autem v. 3: *ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν*: id est, iam nunc sermo meus a vobis intus receptus vos perpurgavit; sequitur autem *μείνατε ἐν ἐμοί*; nempe sin minus, ne sermo quidem meus in vobis manebit, rursus impuri fietis. V. etiam 5, 38 (ad Iudaeos dicta): *καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ* (*τοῦ πατρός*) *οὐκ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα.*

XV, 12 *αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς.* Ne in his quidem quisquam offendere potest; sed iterum praestantiorem lectionem praebent testes latini duo, Colbertinus c et Corbeiensis f²: *qua dilectione* = *ᾗ ἀγάπῃ* pro vulgari *καθὼς* (vv. 9. 10 al.). Nam in his omnibus, si discesseris a v. 11 seriem interrumpente, est nexus sententiarum artissimus, ut semper explicet proxima aliquid quod priori continebatur: (9) *μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ* — (10) in ea manebitis, si servabitis praecepta mea — (12) praeceptum meum est, ut vos invicem diligatis, *ᾗ ἀγάπῃ ἠγάπησα ὑμᾶς* — (13) *ἀγάπη* autem maxima est si quis (ut ego) vitam pro amicis ponat — (14) amici mei vos estis. In hoc autem versu (14) proximoque occurrit Cypriani lectio (p. 210 H. et 712 H.), quae commemoranda esse videtur.

1) Est unus ex Ferrarianis qui dicuntur.

Incipit ille ab *ἐὰν*; itaque incertum esse videtur, num *ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ* omnino legerit. Tum: *ἐὰν ποιήσητε* (*feceritis*) *ὃ ἐντέλλομαι ὑμῖν, οὐκέτι λέγω ὑμᾶς δούλους, ἀλλὰ φίλους*, ibique subsistit. Crediderim autem *ἀλλὰ φίλους* interpolatum esse, neque afuisse verba *ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ* a Cypriani euangelio; condicionalem autem sententiam *ἐὰν κτἑ.* aptius cum prioribus (ut nos facimus) quam cum sequentibus coniungi.

XVI, 30 discipuli ad Iesum: *νῦν οἴδαμεν ὅτι οἶδας πάντα καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες.* In his *οἶδας πάντα καὶ* omittit Nonnus: *νῦν ἄρα νῦν ἐδάημεν, ὅτι βροτέης ἀπὸ φωνῆς οὐ χατέεις ἵνα τίς σε παραφθάσσας ἐρεείνῃ.* Collato loco 2, 24 sq., ubi ante *καὶ οὐ χρείαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ ἀνθρώπου* similiter apud plerosque adiectum est *διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας* (quae verba et alii quidam omittunt et idem Nonnus): satis manifesta hoc quoque loco interpolatio esse videtur. Sed pro *τίς σε ἐρωτᾷ* Syrus Lewisianus *τινὰ ἐρωτᾷς* habet, quod primo aspectu nimium quantum arridet (sicut arrisit editrici), neque tamen, puto, pro vero habendum est. Quid enim potuit omnino Iesus ex altero sciscitari velle, cum per totam hanc capitum seriem nihil aliud faciat nisi ut ipse doceat? Contra vulgatam lectionem bene explicat Chrysostomus: *τουτέστι, πρὶν ἢ ἀκοῦσαι οἶδας τὰ σκανδαλίζοντα ἡμᾶς.*

XVIII, 1 *ταῦτα εἰπὼν Ἰησοῦς ἐξῆλθεν πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Κεδρών.* Mitto leviora vel faciliora alia; sed si *ἐξῆλθεν* verum, quae praecedunt omnia intra urbem vel etiam intra aedes acta esse videntur, quamquam iam 14, 31 dictum est *ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.* Magno autem consensu *ἐξῆλθεν* traditur, nisi quod Chrysostomus *ἀπῆλθεν* dat, Nonnus *διέστιχεν* = *διῆλθεν*, cf. Mc. 4, 35 *διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν* = (*per lacum*) *transfretemus.* Quae testimonia cum et ipsa inter se discreparent, ut in re haud levi non sum ausus quicquam mutare. — Pergit

---

1) De macula turpi, qua clari quidam editores suum opus asperserunt, *τοῦ κέδρου* vel *τῶν Κέδρων* pro *τοῦ Κεδρών* ex „optimis" recepto, satis a Godeto dictum est.

scriptor: *ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.* Apud Nonnum nihil nisi *κοίρανος* = *ὁ κύριος* ultimae sententiae subiectum est; videtur igitur *εἰσῆλθεν* tantum legisse; Palatinus e *in quem introierunt discipuli eius* praebet = *εἰς ὃν εἰσῆλθον* [*οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ*]? Nempe mirum est quod etiam Chrysostomus dicit (489 D): *καὶ εἰσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν κῆπον*; itaque ne ipse quidem videtur in libro suo legisse *αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ*, sed *οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ* tantum.

XVIII, 3 solus Syrus Lewisianus post *ἔρχεται* (*ἐκεῖ*) *μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων* bene non addit *καὶ ὅπλων*. Num forte inermes milites processisse poterat quisquam legens putare? Immo verbo *τὴν σπεῖραν* profecto satis superque etiam arma indicantur. Id autem addo, antegressos esse Pharisaeorum ministros cum Iuda, subsecutos esse milites, tum armis suos usuros, si forte Iesu asseclae vim atque manus tentassent. Itaque cum ministro quodam pugnam iniit Petrus; cuius conamine ab ipso Iesu represso iam tribunus cum militibus quibusdam accessit mandatumque sibi a procuratore exegit.

XVIII, 15 *ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ ἄλλος μαθητής· ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος γνωστὸς ἦν τῷ ἀρχιερεῖ καὶ συνεισῆλθεν τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν.* Syrus Lewisianus (cuius insigni beneficio ordo huius narrationis verus iam restitutus est, licet pergant librariorum patroni Iohannem turpissimae socordiae insimulare, ne quid illorum fidei derogetur) sic hunc versiculum exhibet: *ὁ δὲ Σίμων Πέτρος καὶ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν γνωστὸς ἦν τῷ ἀρχιερεῖ· διὰ τοῦτο συνεισῆλθεν τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν.* Patet sponte sua, in his verba *ὁ δὲ Σίμων Πέτρος* interpolata esse, ex exemplaribus scilicet graecis sive ex aliis euangeliis; in syriacis autem sinceris et antiquis Iohannis libris Petri mentionem postea demum esse factam. Matthaeus enim (26, 58) Marcusque (14, 54) et Lucas (22, 54) Petrum secutum esse tradunt (*ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ μακρόθεν* vel sim.), neque diverse tradit Iohannes, sed id quaeritur, quo loco id memorare Iohanni aptissimum fuerit. Est autem verus Iohannes, ut iam dixi, utique is quem monstrat Lewisianus: quod si ita est, non multo ante narrationem abnegationis Petri men-

tio illi utilis fuit. Sequitur ut et cum Lewisiano omittamus in v. 15 ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ et contra Lewisianum adulteratum omittamus ibidem ὁ δὲ Σίμων Πέτρος. Verum quaeri potest, qua ratione ductus iam in v. 15 Iohannes alterum discipulum introduxerit. Cuius si ideo tantum mentio fit, quia per illum Petrus in aulam pontificis introductus est, non debebat eius mentio a Petri separari. Sed puto ideo hoc loco id narrari, quia is discipulus de rebus omnibus intra aulam gestis testis ad condiscipulos exstitit. Videtur autem plerisque non alius fuisse atque ipse scriptor: unde fuerunt qui cum recte negarent Iohannem Zebedaei piscatoris filium summi Iudaeorum sacerdotis necessarium fuisse, non illi quidem scriptorem harum rerum ab apostolo eodemque teste oculato, sed scriptorem eundemque testem oculatum ab apostolo secernerent. Ego autem id quoque confidenter negandum puto, scriptorem appellatione ἄλλος μαθητής sive (Syr. Lew.) εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν sive (v. 16) ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος ὁ γνωστὸς τοῦ ἀρχιερέως se ipsum designare voluisse. Aliam prorsus appellationem sibi ipse tribuit: εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, v. 13, 23: qua ut semel usus est, ita perstat in ea adhibenda: 19, 26 τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα, 20, 2 τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς, 21, 7 ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, 20 τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Hoc autem de quo agimus loco nihil tale; itaque ne fuit quidem idem, sed alius. Quis autem ex duodecim numero Caiphae necessarius fuit? Nemo opinor; sed is quoque error sit, si quis nomine discipulorum apostolos tantum duodecim contineri putet, v. 19, 38 Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ. Marci autem testimonio abunde constat, illa nocte praeter duodecim etiam alios cum Iesu fuisse (14, 51).

XVIII, 19 sqq. Non opus est multis exponere, cur Syri ordo unice verus sit, nisi quod verbo moneo, non idcirco me eum amplecti, quia simul tollitur discrepantia levis quae intercedebat cum ceteris euangeliis. Multo magis me movet foeda narrandi socordia, quae in versibus 13 sqq. ut adhuc collocati erant apparebat, quaeque iam sicut discrepantia illa una haud difficili transpositione funditus deletur, nempe versu 24 post 13 collocato. At-

que haec quidem sic collocanda esse iam magnus ille Lutherus qua erat ingenii perspicacitate viderat.[1]) Syrus autem praeterea etiam 16—18 alio loco habet, ut iam continuo se excipiant et quae de summo sacerdote narrantur (13—15. 19—23)[2]) et quae de Simone Petro (16—18. 25—27). Se ipse is quoque ordo satis commendat; sed id nimirum recte ex me quaeretur, unde vulgatum tantopere turbatum ortum esse putem. Quod ad v. 24 attinet, non est magnopere explicando laborandum (nempe ne Luthero quidem explicatio difficilis visa est): omissa erant haec, tum in margine sunt addita, denique aliena sede, ut fiebat, recepta. Sed altera transpositio non videtur simpliciter explicari. Itaque puto Iohannis ordinem a quodam male sedulo homine ad Marci ordinem esse accommodatum. Marcus enim sic haec narrat: (14, 53) *καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα* — (54) *καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ* — *καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς*; tum (55 sqq.) *οἱ δὲ ἀρχιερεῖς* — *ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν* — —; denique (66 sqq.) *καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου κάτω ἐν τῇ αὐλῇ κτἑ.* Minime equidem Marci ordinem vitupero; de Petro ab initio tantum quantum necesse; tum res principalis; tum Petri negatio ter repetita. Verum qui in Iohannem eundem ordinem introduxit negationes tres inter se separare coactus est; praeterea verba quaedam (*ἦν δὲ καὶ ὁ Πέτρος μετ' αὐτῶν ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος*) bis posita sunt (18. 25), cum apud Marcum ipsum ne tale quidem quicquam peccatum sit.

XVIII, 23 Iesu dictum ad ministrum qui alapam illi duxerat multis locis afferens Chrysostomus nihil fere a vulgata forma recedit.[3]) Sed in ipsa homilia de hoc loco habita haec dicit (VIII, 493 C): *εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· τουτέστιν, εἰ μὲν ἔχεις ἐπιλαβέσθαι τῶν εἰρημένων, ἀπόδειξον· εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, τί με*

1) V. Lutheri annotationem (quam etiam Stuttgardiana editio exhibet).

2) Etiam quae de *μαθητῇ* illo interiecta sunt (15) simul ad eundem summum sacerdotem referuntur.

3) Chr. I, 451 E. 452 B. II, 705 D al. (addit plerumque *μὲν* post prius *εἰ*).

τύπτεις; Videtur igitur alteram responsi partem pro suae explicationis parte dare. Nihil autem equidem inde collegerim quod ad verba Iohannis pertineat, sicut etiam Syri Lewisiani lectio (*καλῶς ἐλάλησα· τί με δέρεις;*), etsi multo magis habet quo se commendet — est enim sententia eadem in brevissimam acutissimamque formam redacta —, recipienda tamen esse non est visa.

XVIII, 16 Syrus Lewisianus *τῷ θυρωρῷ* praebet, non *τῇ θυρ.*, et 17 *ἡ παιδίσκη τοῦ θυρωροῦ*, non *ἡ παιδ. ἡ θυρωρός*. Doctissimus Syri interpres Adalbertus Merx haec adnotat: ancillas ostiarias in occidente fuisse, in oriente ne potuisse quidem esse; itaque vulgatam lectionem ab occidentali aliquo homine interpolatore esse profectam. Similiter Agnes Lewis (Expository Times 1901 p. 519): credibile est, quantum nos de orientis consuetudine compertum habeamus, virum ostiarii munere apud summum sacerdotem functum esse. Ego libenter alioquin amplecti soleo quod aiunt: artifici in sua arte credendum est; sed in Godeti commentario haec reperio: saepe fuisse apud Hebraeos ancillas ostiarias: v. Ioseph. Ant. VII 2, 1. Act. 12, 13. II. Samuel. 4, 6 sec. LXX (*καὶ ἰδοὺ ἡ θυρωρὸς τοῦ οἴκου ἐκάθαιρε πυρούς*).[1]) Nihilominus fortasse vera dat Syrus, sed ad liquidum res perduci non posse videtur.

XVIII, 37 Iesus ad Pilatum: *εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ.* Chrysostomus (et VIII, 496 B et XI, 653 E) haec inter se sic separat: *ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι*, nempe ut rex sim (praecessit responsum *σὺ λέγεις ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ*); tum *καὶ διὰ τοῦτο ἦλθον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀλ.* (in XI *καὶ πάλιν* „*ἐγὼ ἦλθον μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ*"). Facilius et proclivius est coniungere, id quod (secundum quidem codices) ipse Chrysostomus facit VIII, 498 D. Verbis *εἰς τὸν κόσμον*, quae Nonnus quoque omittit, facillime caremus.

XIX, 31 *οἱ οὖν Ἰουδαῖοι — — ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν.* Postremorum duorum verborum nullam rationem habet Nonnus,

1) Male corrupta atque manca sunt h. l. verba hebraica.

neque ea addit Chrysostomus. Et recte quidem. Si id quoque Iudaei a Pilato et petissent et impetrassent, non esset cur Ioseph (v. 38) Pilatum adiret. Neque in v. 32 de duobus latronibus remotis verbum dicit scriptor. Itaque haec *καὶ ἀρθῶσιν* interpretis sunt, non scriptoris; ea autem addidit interpres, quae intellegens lector per se sciebat.

XIX, 34 sqq. In loco vexatissimo et gravissimo (etenim sunt qui propter v. 35 negent scriptorem se ipsum harum rerum testem dicere) primum est quod scrupulum iniciat v. 34 *ἐξῆλθεν εὐθὺς αἷμα καὶ ὕδωρ*, sive secundum alios *ὕδωρ καὶ αἷμα.* Id enim valde mirum est neque convenit cum eis quae in corpore mortuo fieri natura voluit. Sed scriptor id ipsum maxima cum asseveratione testari videtur: (35) *καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθινή ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύητε.* Sed hoc si asseverare atque testari voluit, cur adicit *ἐγένετο δὲ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ* — non de sanguine aliquod dictum vel aqua, sed de ossibus non confringendis, et de latere lanceae ictu perforato? Manifestum ex his est, scriptori non id maximum fuisse, quod contra naturam sanguis et aqua profluxit, sed quod cum militum factis, quae narravit v. 33 sq., vetera vaticinia tam egregie congruebant. Num igitur ne narraverat quidem quicquam de aqua, sed haec addita est ab eis qui mysticae interpretationis ansam quaererent? Nempe legitur in epistula Iohannea prima (V, 6) *οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος, Ἰησοῦς Χριστός· οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἐν τῷ αἵματι.* Sed cum nullus testis quicquam omittere videatur, necessario hoc in dubio relinquendum est.

Veniamus igitur ad v. 35 et ad illud maxime: *ἐκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει*, quo indicari multi putant diversum libri scriptorem a teste qui viderat. At sunt de pronominis *ἐκεῖνος* usu Iohanneo plurima disputata, neque videtur praefracte negari posse quod non pauci sunt qui affirment: eo usque eum usum late patere, ut is scriptor, qui soleat de se persona tertia uti, possit etiam *ἐκεῖνος* pronomen de se adhibere.[1]) Nos hoc nunc mittamus; est enim uti-

---

1) Neutestam. Gramm. § 49, 3.

que nobis prius quaerendum, rectene an perperam hoc loco sic legatur. Chrysostomus igitur 507 E: *καὶ τοῦτο ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν, καὶ ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ· τουτέστιν, οὐ παρ' ἑτέρων ἤκουσα, ἀλλ' αὐτὸς παρὼν εἶδον, καὶ ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, εἰκότως κτἑ.*; itaque non commemorat particulam tertiam *καὶ ἐκεῖνος κτἑ.*, quartam autem sic (508 B): *ταῦτα δὲ εἶπον, φησίν, ἵνα μάθητε ὅτι* —, et rursus (C): *καὶ ταῦτα, φησίν, εἶπον, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς εἶπον, ἵνα πιστεύσητε.* Contra Nonnus harum particularum agnoscit primam atque tertiam, non agnoscit secundam neque quartam: *ἀνὴρ δ' ὅστις ὄπωπεν ἐῷ πιστώσατο μύθῳ μαρτυρίην ἀτίνακτον* (1)· *ἀριστονόοιο δὲ κείνου ἴδμεν ὅτι ζαθέη καὶ ἐτήτυμος ἔπλετο φωνή* (3). Legisse autem illum apparet sic fere: *καὶ ἐκεῖνον οἴδαμεν ὅτι ἀληθῆ λέγει* (constructione ea quae a Novo quoque Testamento minime sit aliena)[1]), sententia autem plane eadem atque 21, 24: *οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράψας ταῦτα, καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία.* Haec extrema *καὶ οἴδαμεν κτἑ.* cum non possint ab ipso scriptore esse dicta, merito in marginem relegabuntur, praesertim cum Nonnus ea praetermiserit; sequitur autem ut de eadem sententia 19, 35, si quidem vera est Nonni forma, non aliter iudicandum sit. At similiter ipse Iohannes in epistula III (12): *Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδας* (v. l. *οἴδατε*) *ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστιν.* Ibi quoque sunt qui dent *οἴδαμεν*; unus codex totam particulam *καὶ οἶδας κτἑ.* omittit. Adde euangelii cap. 5, 32 *ἔστιν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἴδατε* (v. l. *οἶδα*, v. supra p. XXIV) *ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ.* Quibus locis collatis id saltem plane elucet, versum XIX, 35 male in tripertitam sententiam auctum esse; bipertita enim est ceteris omnibus, et hoc ipso secundum vel Chrysostomum vel Nonnum.

Verum nondum varietas loci exhausta est. Totum versum 35 omittunt Palatinus e et Fuldensis nobilis vulgatae codex: quod cum etiam Tischendorfius adnotaverit, valde miror quemquam neglegere audere. Idem e et

---

1) Grammat. § 72, 5.

graeci K et minusculis litteris scripti 239 aliique decem ipseque Nonnus v. 36 pro *ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα* — id dant quod usu euangeliorum requiri videtur: *ἐγένετο δὲ ταῦτα κτέ.*, v. Matth. 1, 22. 21, 4. 26, 56. Ita, omisso v. 35, omnia aptissime cohaerebunt neque quicquam desiderari poterit. Sed ne nunc quidem cuncta attuli quae sunt afferenda. Cyrillus enim archiepiscopus Alexandrinus in suo commentario haec de hoc loco dicit: *πιστοῦταί γε μὴν ὁ σοφώτατος εὐαγγελιστὴς ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τοὺς ἀκροωμένους, ὅτι περ αὐτὸς εἴη ὁ Χριστός* — —· *συνῳδὰ γὰρ τοῖς περὶ αὐτοῦ γεγραμμένοις ἐξέβη τὰ πράγματα. οὔτε γὰρ ὀστοῦν αὐτοῦ συνετρίβη, καὶ τῇ τῶν στρατιωτῶν ἐξεκεντήθη λόγχῃ, κατὰ τὰς γραφάς* (v. 36. 37). *ἐπόπτην δὲ ὥσπερ καὶ θεωρὸν τοῦ πράγματος αὐτὸν γενέσθαι φησὶ τὸν περὶ τῶν τοιούτων μαρτυρήσαντα μαθητήν, εἰδέναι τε κατ' ἀλήθειαν ὅτι μεμαρτύρηκεν ἀληθῆ, ἑαυτὸν κἀν τούτῳ καὶ οὐχ ἕτερόν τινα σημαίνων* (v. 35). Hic igitur non omittit v. 35, at transponit post v. 37, qui locus sane aptior est. Etenim ab initio dixi, scriptori id maximum fuisse, quod vetera vaticinia his factis impleta sunt; id igitur addere festinat, postmodo de suo testimonio dicit quae opus esse videntur. Tum inter 37 et 35 hic nexus existit: *ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκεν.* Forma autem versus 35 apud Cyrillum similis atque apud Nonnum comparet, etsi non *οἴδαμεν* ille legit sed *οἶδεν* sive *ἐκεῖνος οἶδεν*, et verbis *πιστοῦται τοὺς ἀκροωμένους* haud obscure ad quartam particulam *ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύητε* alludit. Reliqua autem non tripertita exhibet, sed bipertita, omissa particula secunda quam etiam Nonnus omittit.

Quid igitur critico faciendum est? Equidem transponere v. 35 quam delere malim; monstrat enim colorem Iohanneum. Sed una ex tribus primis eius particulis utique delenda esse videtur. Itaque secundane an tertia? Sed ne festinemus. Dixi Chrysostomum tertiam non agnoscere, agnoscere autem quartam, sed nihildum dixi de forma qua eam legisse putem Chrysostomum, neque de loco quo et hanc exhibet et cetera huius loci. Si enim eo ordine quo affert ille, eodem haec composueris, hanc formam habebis. (34) *ἀλλ' εἷς τῶν στρα-*

τιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν, (36)· (ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ) [haec non diserte affert]· Ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. (34) καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα. (35) καὶ ὁ ἑωρ. μεμ., καὶ ἀλ. ἐστιν ἡ μαρτ. αὐτοῦ. (36) (καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει·) [ne haec quidem his verbis] Ὀστοῦν αὐτοῦ οὐ συντρίψουσιν. (35) ταῦτα δὲ εἶπον ἵνα πιστεύσητε. Perbene omnia sic inter se cohaerent, una fortasse clausula excepta: καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ καὶ αἷμα, qua deleta totus locus egregie perpurgatus esse videbitur. Itaque si certus essem, sic re vera legisse Chrysostomum, non dubitarem hanc ipsam loci formam accipere. Puto equidem non temere illum omnia miscere, sed fideliter sequi ordinem quem reperiebat; at vix possit id satis dilucide demonstrari. Hoc addo, verba ταῦτα δὲ (sive γὰρ) ἐγένετο 36 peccare quodammodo contra huius scriptoris usum: ceteris enim locis similibus, qui sunt sex numero (12, 38. 13, 18. 15, 25. 18, 9. 32. 19, 24), formulae ἵνα . . . πληρωθῇ nihil tale praemittitur. Cum extremis autem: ταῦτα δὲ εἶπον ἵνα πιστεύσητε, apte comparantur 5, 34: ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε, et 11, 42: διὰ τὸν ὄχλον εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, et 13, 19: ἀπάρτι λέγω ὑμῖν —, ἵνα πιστεύσητε, et 14, 29 εἴρηκα ὑμῖν —, ἵνα — πιστεύσητε, denique 20, 31 ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πιστεύητε. At offendit in XIX persona prima εἶπον, quae nusquam est per totum librum de ipso scriptore. Cur autem ea suspectior sit quam secunda persona ὑμεῖς, quae ne ipsa quidem usquam praeter hos duos locos exstat, equidem non video. Sed ut iam significavi nihil affirmo; itaque cuncta manere sivi sicut vulgo leguntur, ne quis dicere possit partium studio me ductum critici hominis fidem violasse. Qui vero pergent super v. 35 tamquam fundamentum opiniones suas de hoc euangelio exstruere, sciunto se in id incidere, ut videantur partium studio ducti criticorum hominum fidem violare, atque insuper in id quod apud Matthaeum 7, 27 scriptum est: nisi quod ad tale aedificium destruendum nullis neque ventis neque tempestatibus opus est.

XIX, 39 ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος —, ἔχων μῖγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν. In his primum pro μῖγμα hae sunt aliae lectiones: ΕΛΙΓΜΑ ℵ* B, σμηγμα vel

CMIΓMA in minusc. paucis, *malagma* in e. Quid esse possit *ελιγμα* nisi corruptela, facili quidem ratione vel ex CMIΓMA vel ex MIΓMA orta, perspicere non possum. Non melius est *malagma*, significans quod nos dicinus *„erweichender Umschlag"*. *Σμῆγμα* autem „unguentum" est; id prorsus aptum. Conferas Aristoph. Eq. 1332 *σμύρνῃ κατάλειπτος*, de eo qui unguento pretioso delibutus est; tum Chrysost. 510 A: *σμύρνῃ συνετάφη πολλῇ, ἣ μολύβδου οὐχ ἧσσον συγκολλᾷ τῷ σώματι τὰ ὀθόνια*: quibus haec ille sane verissime adicit: *ἵνα ὅταν ἀκούσῃς ὅτι τὰ σουδάρια ἔκειτο ἰδίᾳ, μὴ ἀνάσχῃ τῶν λεγόντων, ὅτι ἐκλάπη.* Aloe autem cum sit lignum, recte quaeritur quomodo id cum smyrna commisceri possit: quo magis lectio *μῖγμα* reicienda est, facillime et ipsa ex *σμηγμα σμιγμα* orta. *Πολλῇ* Chrysostomi aperte alludit ad *λίτρας ἑκατόν*, etsi id pondus utique nimium videtur, aequiperat enim, si quidem Romanae librae sunt intellegendae, kilogramma quae barbare dicimus 32, 745. Atque fortasse in *ἑκατόν* sive *ρʹ* nota error librariorum intercessit. Id autem expedire non possumus, utrum solius aloes pondus indicetur, an smyrna et aloe coniunctae id expleverint, qua certe ratione Chrysostomus intellegere videtur. Nonnus cum simpliciter *σμύρναν* et *ἀλόην* dicat, voce *μιγμα* vel *σμιγμα* vel *ελιγμα* praetermissa, id praetermisisse videtur quod parum intellegebat; pondus eadem qua Chrysostomus ratione interpretatur. Denique praestat fortasse cum Palatino e et Sangallensi n scribere: *σμῆγμα σμύρνης καὶ ἀλόην, ὡς λίτρας ἑκατόν*, etsi etiam *ἀλόης* cum *λίτρας* non difficile iungitur.

XIX, 42 *ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.* Omnia fere diversa habet Syrus Lewisianus, cuius versionem sic in graecum rursus convertas: *καὶ σπεύσαντες* (מסרהבאית, v. Lc. 2, 16) *ἐξαίφνης* (מן תחות שליא, v. Lc. 9, 39. 2, 13) *ἔθηκαν αὐτὸν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ κήπου ἐγγὺς ὄν(τος)* (s. *ὅτι ἐγγὺς ἦν*) *ἐκεῖ* (לתמן), *ὅτι τὸ σάββατον ἐπέφωσκεν* (נגהא הוית, v. Lc. 23, 54). Minus tamen aptum *ἐξαίφνης*, pro quo si reposueris *ἐκ τοῦ παραχρῆμα*, habebis quod „ex tempore" valeat neque ab *ἐξαίφνης* et מן *κτἑ.* longe distet, sententiae autem aptissimum sit. Neque multum

refert quod id in N. T. alibi non exstat; talia enim *ἅπαξ λεγόμενα* offensioni esse non debent. Sed qua ratione ex ceteris omnibus testibus haec (quae sunt vulgatis longe meliora) evanescere potuerint, id merito quaeritur. Puto igitur (ut alia alibi) interpolatione esse extrusa; interpolata autem iudico *διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων*, quae et ab Syro absunt et sententiae parum respondent: *διὰ τὸ σάββατον, ὅτι ἐγγὺς ἦν*, tale quid utique expectatur et fortasse ab Iohanne scriptum est. *Παρασκευή* e v. 14 (31) huc devenit; *ἐπέφωσκεν* in Syrum ex Luca (23, 54).

XX, 2 de Maria Magdalena, quae lapidem a sepulcro revolutum viderat, neque tamen introspexerat in sepulcrum: *τρέχει — πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν μαθητὴν ὃν ἐφίλει Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν* (v. l. *οἶδα*) *ποῦ ἔθηκαν αὐτόν.* Unde scit sublatum esse corpus? Suspicari id poterat, ideoque Petrum et Iohannem arcessere qui rem cognoscerent, nuntiare autem debebat id tantum quod viderat, revolutum esse lapidem. Sunt autem verba eadem quae in v. 13, ubi plane apta sunt (praecessit enim inspectio sepulcri). Nonnus vero ea hoc priore loco non omittit tantum, sed ita omittit, ut nulla sit suspicio de lacuna in ipso Nonno orta: *κατωπιόωντι δὲ Πέτρῳ | ἀγγελίην ἑτέρῳ τε συνενδιάοντι μαθητῇ, | κοίρανος ὃν φιλέεσκε, μιῇ ξυνώσατο φωνῇ | ἀμφὶ τάφου κενεοῖο. καὶ ὡς ἔχε Πέτρος ἀκούσας κτἑ.* Delenda igitur haec; cf. 12, 22 *ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ.*

XX, 6 sq. (Petrus) *θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον.* Haec extrema ineptissime adduntur: opposita enim sunt inter se *χωρίς* et *εἰς ἕνα τόπον*, itaque haec *εἰς ἕνα τόπον* post *κείμενον* ponenda erant. Syrus autem Lewisianus primum *κείμενα* omittit (quod inutile est post v. 5 *κείμενα τὰ ὀθόνια*), tum *ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ*, quae etiam a Vercellensi a absunt; num forte sunt haec adscripta ex 11, 44 *καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ* (Lazari) *σουδαρίῳ περιεδέδετο*? Sed neque eadem sunt verba, neque videmur his carere posse. Pro reliquis a sic: (*ὃ ἦν*) *κείμενον χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον*, vix melius quam vulgo legitur;

Syrus autem: (ὃ ἦν) ἐντετυλ. καὶ κείμενον χωρίς, quem in his quoque secutus sum. Etsi fortasse ne sic quidem omnia perpurgata sunt: nam χωρὶς ἐντετυλ. sententiae sufficiunt, neque inepte conicias his pro interpretatione adscripta esse: οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον εἰς ἕνα τόπον ἀλλά.

XX, 8 καὶ εἶδεν (-ον) καὶ ἐπίστευσεν (-σαν). Quid crediderunt? Nempe resurrexisse Iesum; quippe corpus non adesse videbant oculis suis. Demus hoc: vel Iohannes et Petrus crediderunt vel Iohannes solus; aut enim singularis ex εἰσῆλθεν quod proxime praecessit ortus est, aut pluralis ex ᾔδεισαν quod proxime sequitur. Sed quae iam excipiunt: οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι, apertissime incredulitatis rationem reddunt, non fidei. Etsi igitur et Chrysostomus καὶ ἐπίστ. legit et Nonnus et Syrus interpres, neque sit diversae lectionis testis nisi unus is qui in D hanc euangelii particulam saeculo fortasse nono supplevit[1]): tamen manente proxima sententia: οὐδέπω γὰρ κτέ., facere non possis quin ex hoc uno teste καὶ οὐκ ἐπίστευσαν recipias. Idem sit καὶ ἠπίστησαν, neque difficilis mutatio; sed non est ἀπιστεῖν apud Iohannem. Sed de his proximis utique videndum est, numquid sit circa ea suspecti. Chrysostomus duobus aliorum voluminum locis ea affert, eisdem fere verbis nisi quod omittit τὴν γραφήν, quae eadem etiam Nonnus omittit; sed est ibi ᾔδεισαν, et ad discipulos haec referuntur. In homiliis autem quas in ipsum Iohannem scripsit ad Magdalenam haec transferre videtur (omissis rursus verbis τὴν γραφήν), p. 509 D ὁρᾷς ὡς οὐδέπω περὶ ἀναστάσεως ᾔδει τι σαφές, atque iterum de eadem p. 513 B (ubi opponitur duobus discipulis): καὶ τὸν περὶ ἀναστάσεως οὐδέπω σαφῶς ᾔδει λόγον. Itaque videri potest re vera in eo exemplari, quo tum quidem utebatur, sic haec legisse: καὶ εἶδεν καὶ ἐπίστευσεν. ἀπῆλθον οὖν . . . οἱ μαθηταί· Μαρία δὲ εἱστήκει . . . κλαίουσα·

1) Si exstarent haec folia manu vetusti librarii scripta, vereor ne nullum plane testem negationis habituri essemus; latina enim interpretatio (d), in qua exstat hic versus ab illo scriptus, non minus quam ceteri latini graeci Syri negatione caret.

οὐδέπω γὰρ ᾔδει, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ὡς οὖν ἔκλαιε κτἑ. Multo quidem sic melius quam si addideris *τὴν γραφήν*: huius enim notitia plena fortasse ne postea quidem illi contigit. Id quoque transpositione facta lucramur, quod minus otiose *ὡς οὖν ἔκλαιεν* dicitur; nunc enim statim post *κλαίουσα* valde otiose. Habent *ᾔδει* pro *ᾔδεισαν* et א* et latini non pauci; sed ea lectio ex *ἐπίστευσεν* quod praecedit facillime explicatur.

XX, 25 Thomas ad reliquos discipulos: *ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω μου τὴν χεῖρα εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω*, cum repetitione molesta. Multo melius Nonnus: *εἰ μὴ χεῖρας ἴδοιμι* (= *ἐὰν μὴ ἴδω τὰς χεῖρας*), *βαθυνόμενόν τε σιδήρῳ πήξω δάκτυλον ἄκρον ἐς ὀξυτόρων τύπον ἥλων* (= *καὶ βάλω μου τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων*), *καὶ παλάμην γλαφυροῖο κατὰ πλευροῖο πελάσσω* (= *καὶ βάλω τὴν χεῖρα κτἑ.*). Habet autem etiam D *εἰς τὰς χεῖρας* pro *ἐν ταῖς χερσίν*, et Syrus Lewisianus *τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ τὸν τόπον κτἑ.*, quae lectiones ad Nonni propius accedunt.

XX, 29 facere non potui quin ex Chrysostomo reciperem *εἶδες καὶ ἐπίστευσας* pro explicatione paullo languidiore *ὅτι ἑώρακάς με πεπίστευκας*. Sic multo fortius infertur *μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες*. Altero Chrysostomi loco (III, 763 D) pro *ἐπεὶ τοίνυν εἶδες καὶ ἐπ.* rescribendum est *εἶπεν τοίνυν κτἑ.* Cf. in ipsis homiliis in Iohannem scriptis p. 320 B, et *εἶδεν καὶ ἐπίστευσεν* de Iohanne supra v. 8. Ex parte confirmant alii quoque testes, omittentes *με* (a e al.) et addentes *καὶ* ante *πεπίστευκας* (א* g al.).

XX, 30 *πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· (31) ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα κτἑ.* Chrysostomus p. 520 DE: *πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σημ. ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. ἐπειδὴ γὰρ ἐλάττονα τῶν ἄλλων οὗτος εἶπεν ὁ εὐαγγελιστής, λέγει ὅτι οὐδ᾽ οἱ λοιποὶ πάντες πάντα εἶπον, ἀλλ᾽ ὅσα ἱκανὰ ἦν κτἑ.*, et pergit dicere de omnibus euangelistis. Videtur perperam intellegere; sed id perspicuum est, aut *ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ* illum non legisse, aut rettulisse *βιβλίον* ad euangeliorum corpus iam coniunctum,

quorum agmen claudebat Iohannes. Recepi autem *δὲ* pro *μὲν οὖν*: hae enim particulae coniunctae apud Iohannem non leguntur nisi 19, 24 *οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίουν*, id est in verbis dubiae originis neque lectionis indubiae. Nonnus quoque sic: *ἄλλα δὲ θαύματα πολλὰ κτἑ.*, et Lewisianus Syrus: *καὶ πολλὰ ἄλλα*. Denique non est praetermittendum, quod idem Syrus pro *ἐποίησεν* hic quoque ut aliis locis (v. supra ad 10, 41) habet *ἔδειξεν*. Recte ut putaverim; nam ita graeci quoque testes his locis: 2, 18 *τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν*. 10, 32 *πολλὰ ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός*; item 6, 30 *τί σημεῖον δεικνύεις* secundum Chrysostomum.

XXI, 7 sq. *Σίμων οὖν Πέτρος ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο (ἦν γὰρ γυμνός) καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον (οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων), σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων.* Quid autem? si valde longe a terra fuissent, tum non navi venturi erant, sed natando? Manifestum est aliquid esse turbatum; sed proxime est remedium, cum Sinaiticus Syrus verba *οὐ γὰρ . . . γῆς* statim post ea quae de Petro narrantur inferat; nempe rationem reddunt, cur ille natando se commiserit. Eadem verba (*οὐ γὰρ . . . διακοσίων*) Nonnus in extremo versu post *δίκτυον τῶν ἰχθύων* exhibet, id quod et ipsum monstrat ordinem turbatum. Quod autem *ἀλλ' ἀπὸ πηχῶν διακοσίων* ab Syro absunt, ei rei in loco tantopere corrupto non multum tribuo. In v. 7 verba *ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστιν* a Nonno praetermittuntur, et his quidem facile caremus, praesertim cum sint talia ex tritissimis interpolationibus. Sed *ἦν γὰρ γυμνός*, etsi omittit Syrus, tamen retinui; fuerint haec aliis spuriis extrusa; habet enim Syrus praeter *ἀκούσας κτἑ.* etiam *λαβὼν τὸν ἐπενδ.* et post *θάλασσαν* addit *καὶ ἐνήχετο*. Sunt tamen haec *ἦν γὰρ γ.* ne ipsa quidem necessaria neque ab interpretamenti specie remota. Conferendus est locus 13, 4.

XXI, 15. 16. 17. Interrogat Iesus Petrum bis verbis usus *Σίμων Ἰωάνου, ἀγαπᾷς με*, tertio autem non *ἀγαπᾷς* dicit sed *φιλεῖς*. Quid igitur respondenti conveniebat nisi aut nullo verbo uti aut eodem? Recte igitur ultimo

versu Petrus respondet *σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε*, non recte vv. 15. 16 secundum plerosque testes *σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε*. Quo magis eos secutus sum, qui Petrum primo atque secundo *ναὶ κύριε* simpliciter respondentem faciunt; sunt autem ei testes pauci in v. 16, paullo plures in 15. Non prorsus male *σὺ οἶδας κτἑ.* adduntur in 16, sed utique male in 15 quoque, ut inter responsum primum et secundum plane nihil intersit, neque multum inter haec et tertium. *Πλέον τούτων* ad *ἀγαπᾷς με* in v. 15 adiectum silentio in commentario praetermittit Chrysostomus, profecto non praetermissurus, si legisset; itaque in verba Iohannis ab illo allata perperam a scribis insertum est. Omittunt autem alii quoque non pauci.

XXI, 18 Iesus ad Petrum: *ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου καὶ ἄλλος σε ζώσει καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις.* Verba *ἐκτενεῖς τὰς χεῖρας* depingunt eum qui cruci figitur; sed utique non iusto loco leguntur, cum id extremum sit, postquam ad locum supplicii ductus est. Recte igitur omittunt Palatinus e et Chrysostomus.

XXI, 20 sq. *ἐπιστραφεὶς ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα — —· τοῦτον οὖν ἰδὼν ὁ Π. λέγει τῷ Ἰησοῦ· Κύριε, οὗτος δὲ τί;* Multi haec sic interpretantur: iniussum secutum esse cum Petro etiam Iohannem; quod cum aegre ferret Petrus interrogasse: Domine, quid autem hic? Plane diversam init rationem Chrysostomus: coniunctissimos inter se Petrum et Iohannem fuisse, quod et ex hoc euangelio apparere et ex Actis Lucae; itaque sequendi socium voluisse Petrum habere Iohannem, cumque is taceret, ipsum quo esset fervore animi interrogasse: Nonne hic quoque una mecum sequetur? Ita autem interpretanti obstat quodammodo *ἀκολουθοῦντα*, quod in plerisque post *Ἰησοῦς* additur; quid enim interrogat, si iam sponte sua sequebatur Iohannes? Omittit *ἀκολουθοῦντα* e latinis Corbeiensis f^{2*}, e Graecis ipse ℵ*; sed is quidem etiam ὃς quod sequitur omittit. Haec enim sunt in plerisque interiecta: *ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπεν· Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε*; tum *τοῦτον οὖν ἰδὼν ὁ Πέτρος* et reliqua quae supra adscripsi. In f^2 non modo ὃς *καὶ* (*qui et*) est, sed *καὶ* ὃς *καὶ* (*et qui et*), unde errorem Sinaitici explices,

qui pro priore καὶ statim alterum posuerit. Facillime his omnibus careamus; sed non est qui omittat, et ei qui partem omittunt, nempe Palatinus e et plerique libri Chrysostomi, videntur (ita recte Matthaeius) a priore Κύριε ad alterum per neglegentiam transsiluisse. Unus mosquensis μ Chrysostomi (de quo v. in commentario critico ad I, 21) ea dat quae ipse, puto, orator legit transcripsitque: — — καὶ εἶπεν· Κύριε, τίς ἐστι; καὶ λέγει· Κύριε, οὗτος κτέ.

XXI, 21. Respondet Iesus: Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; σύ μοι ἀκολούθει. Patet inesse oppositionem inter μένειν et ἀκολουθεῖν, sed ea verbis ἕως ἔρχομαι valde obscuratur. At Chrysostomus, etsi in v. 23 (ubi haec repetuntur) apud illum quoque nunc legitur μένειν ἕως ἔρχομαι, tamen neque verbo tangit haec ἕως ἔρχομαι, quae quivis videt sensum graviter affectare, et ceteroquin (527 D. 528 A. B) constanter omittit. Ambiguitas autem quae inest (quapropter dictum Iesu prave intellectum est, v. 23) sublatis verbis ἕως ἔρχομαι eadem manet.

XXI, 24 οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράψας ταῦτα, καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία. Relabimur in quaestionem quae diu nos tenuit, cum de XIX, 35 disputaremus. Satis quidem manifestum est non Iohannem haec scripsisse: καὶ οἴδαμεν ὅτι κτέ. Sed utrum priora scripsit? Sunt qui de toto capite dubitent; sed non recte, puto: quippe idem plane est dictionis color, quem non credo quemquam imitando assecuturum fuisse. Et quod iusta conclusio libri sunt versus prioris capitis 30. 31, ea res minime obstat quominus scriptor libro suo iam ad finem perducto postmodo quaedam addiderit. Exstat Xenophontis nomine inscriptus libellus de republica Atheniensium (qui quod antiquior est quam ut a Xenophonte profectus esse possit, nihil ad eam rem quam hic ago pertinet); habet is libellus in principio capitis tertii iustam conclusionem, qua statuit auctor id se iam demonstrasse quod initio libelli se demonstraturum promiserat. Nihilominus post eam conclusionem alia non pauca sequuntur; tum iterum fit conclusio iusta (§ 8 sq.), et post conclusionem alteram rursus alia adduntur (§ 10—12). Itaque non est, dicat aliquis, is

libellus ita compositus, ut in publicum emitti posset, sed *ὑπόμνημα* potius quam iustum *σύγγραμμα*. Recte quidem; sed num Iohannis liber iustum *σύγγραμμα* est, id est liber elaboratus secundum artis praecepta? Si minus, non debemus in talibus offendere. Retineo igitur, ut dixi, caput XXI ut partem operis Iohannei. Num igitur scriptor ei quoque clausulam quandam adiecit, an finem fecit verbis *ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν*? Non decet quicquam affirmare, ut de re incertissima. Sed recte videntur verba v. 24 inde a *καὶ οἴδαμεν* ut spuria notari posse, praesertim cum ea omittat Nonnus.

XXI, 25. De extremo versu euangelii non est, quod dubitemus: namque et dicendi genere a Iohanne genuino longe distat, et adsunt testimonia scholiorum, quae Tischendorfius apposuit, ipsiusque Sinaitici א, qui a prima manu versum hunc non habuit. Itaque et uncis inclusi et minoribus litteris exprimendum curavi.

1 Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, 1
καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. 2 οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν.
3 πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ
ἓν ὃ γέγονεν. 4 ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς
τῶν ἀνθρώπων, 5 καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ
σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. 6 ἐγένετο ἄνθρωπος, ἀπεσταλ-
μένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάνης· 7 οὗτος ἦλθεν
εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες
πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. 8 οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ'
ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. 9 ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθι-
νόν, τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.
10 ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ
ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. 11 εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ
ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. 12 ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδω-
κεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ κληθῆναι, τοῖς πιστεύου-

2 *ἀπ' ἀρχῆς* No. Ephr. copt. ‖ 3 sq. *οὐδεν* ℵ* D 1. 209 ‖ 4 perperam et codd. multi et patres ante ὃ interpungunt, ὃ *γέγ.* (ὃ *δὲ γέγ.* b s^c) cum sequentibus coniungentes. V. Tschd.; Resch p. 52 sq. | prius *ἦν*] *ἐστιν* ℵ D it. (exc. g) s^c sah., v. l. ap. Orig., patres multi (v. Tschd.); pro altero hab. *ἐστιν* b s^c. Cf. v. 9; praef. ‖ 5 *τῶν ἀνθρ.* om. B* (cf. 11) | *ἔφαινεν* s^c No. Tat. (Ephr. ed. Mösinger p. 5) ‖ 6 *αὐτὸν* H aeq | *καταλαμβάνει* Tatian. c. Graec. c. 13, Cl. Al. (115. 218) 229 (non item Theodotion ap. Cl. 969), Resch p. 54 ‖ 6 sq. *ἀπεστ. παρὰ θ.* om. No. ‖ 7 *κυρίου* D* | *ἦν ὄν.* ℵ* D* Iren., *ᾧ ὄν.* Orig., *cui nomen erat* it. vg. | *Ἰωάνης* B (item alibi velut vv. 15. 19): *-ννης* (*ννην* D*) ‖ 8 sq. *ἵνα . . αὐτοῦ* om. 235 (Iren.; hab. Cyrill., quem omittere dicit Tsch.) ‖ 9 *πιστεύσουσιν* D ‖ 9 sq. *ἀλλ' . . φωτός* non agn. Chr., etsi de tautologia loci disserens (*ἀλλὰ μάρτυς ἦν τοῦ φ.* s^c) ‖ 10 *ἦν*] *ἔστιν* e s^c (Baethgen; s^c *ἔ. δὲ*). Cf. praef. ‖ 10 sq. *τὸ φωτίζον* Euseb. Ps. 381. 501 M. (p. 381 om. *τὸ ἀλ.*): ὃ *φωτίζει* (*inluminabat* b) ‖ 12 *δι' αὐτὸν* ℵ* ‖ 14 *δὲ* om. D e Tert.? Cypr. | *ἔλαβαν* B*; *εἰς αὐτὸν ἐπίστευσαν* Tert. ‖ 15 *κληθῆναι* (*vocentur*) Tert. or. c. 2: *γενέσθαι* (No. *ἀκούειν* = *καλεῖσθαι*; cf. tamen VI, 173 [6, 58] *ἀκούει* pro *ἐστίν*). Cf. I Ioh. 3, 1 (ubi ad *κληθῶμεν* male addi vid. *καὶ ἐσμέν*); praef. ‖ 15 sq. *τοῖς πιστεύουσιν . . αὐτοῦ* (cf. 2, 23) om. No., praeterit Chr. (et III 80 D; cf. supra Tert.)

σιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. 13 οὐκ ἐξ αἱμάτων οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθη, 14 καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. [15 Ἰωάνης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγεν· Οὗτος ἦν ὃν εἶπον· Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν.] 16 καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος, 17 ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. 18 θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε· μονογενὴς ὁ ὢν ἐκ τῶν κόλπων τοῦ πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

19 Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάνου. ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ Λευΐτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν· Σὺ τίς εἶ; 20 ὡμολόγησεν καὶ οὐκ ἠρνή-

1. 3 οἳ . . ἐγεννήθησαν pler., sed ὃς . . ἐγεννήθη b; om. relat. D*a (Tert. de carn. 19. 24?), singul. testantur Tert. diserte, Iren., et. Iust. al.; cf. praef. ‖ 1 ἐν αἵματι s^c; ἐξ αἵματος Euseb. Epiphan. (id. αἱμάτων 435); parum probant lat. (singul. bq Tert. al.) ‖ 2 prius ἐκ om. ℵ* D*; οὐδὲ ἐκ θελ. ἀνδρός om. Chr. (qui ad partum, non ad generationem locum refert), v. et. 405 C. III, 80 D. 115 AB. V, 487 E. X, 36 B. | ἐκ θελήματος θεοῦ Iust. Iren.? ‖ 5 παρὰ om. e | πλήρη D; v. Gramm. § 31, 6 ‖ 5 sqq. v. 15 (v. v. 30) spurius esse vid., v. praef. ‖ 6 λέγων post κέκρ. om. ℵ* D b ‖ 7 ὃν εἶπον] ὁ εἰπὼν ℵ^a B* C*; om. ℵ*, add. (ut tres mosq. Chr^i.) ὃς post ἐρχ. (ibd. add. ἀνὴρ ὃς c; ὅτι ὁ. μου ἔρχεται καὶ s^c ‖ 8 καὶ A C^3 E F al. pler. c f vg. s^c s^sch Chr. al.: ὅτι ‖ 9 καὶ om. a b c e l vg. No. ‖ 10 Μωσέως A E al. ‖ 11 Χρ. om. ℵ* | ἑόρ. B* E F al. ‖ 12 πώπ.] add. *nisi* it. pler. (non f q) | ὁ μονογ. ℵ^c A al. (om. ὁ ℵ* B C* L); add. υἱὸς pler., θεὸς ℵ B C* L, sed om. No. (Chr.?) Ignat. Orig. Epiphan. al., v. Tschd. (prob. Griesb.) | ὁ ὢν om. ℵ* Tert. a (a *unicus filius solus* [ειc] *sinum* etc.) | ἐκ τοῦ κόλπου s^c, ἐκ κόλπων Acta Archelai c. 5 (Resch 64): εἰς τὸν κόλπον (ЄIC fere = ЄK); *sinum* om. praepos. Tert. Prax. c. 8. 21 (dubia lectio ibd. 15); *qui est in patre* c; cf. supra 5 ‖ 12 ἐκεῖνος] *ipse* it. vg. ‖ 13 αὕτη γάρ Chr. ‖ 13 sq. πρὸς αὐτὸν ἀπ. auctor de promissionibus (Migne vol LI) p. 818; ἀπ. πρὸς αὐτὸν B C* a b c s^c s^sch; post Λευ. 14 add. πρὸς α. A X al. e f f^2 l q r vg. ‖ 14 ἐξ Ἱερ. (om. No. Ephr.) οἱ Ἰ. καὶ ἀρχιερεῖς καὶ Λευΐτας s^c; *principes sacerdotum interrogantes* auctor de prom. (brevians) pro οἱ Ἰουδαῖοι . . αὐτὸν ‖ 14 sq. καὶ ἠρώτησαν No. s^c ‖ 15 αὐτόν om. l | καὶ ante ὡμολ. om. cum e, cf. Chr. ‖ 15 sq. ὡμολόγησεν καὶ εἶπεν ὅτι s^c cf. Ephr.; repetitum καὶ ὡμολ. post ἠρν. (pler.) om. ℵ e l (No.); καὶ et. C^2 L 1. al. b f r om.; ὡμ. δὲ hab. a; *dicens* pro his foss. Promiss.; agn. lect. vulg. diserte Chr.

σατο, ὅτι [Ἐγὼ] οὐκ εἰμὶ ὁ Χριστός. 21 *καὶ ἠρώτησαν αὐτόν· τί οὖν; Ἠλίας εἶ; λέγει· Οὔ. Ὁ προφήτης εἶ; λέγει· Οὐχί.* 22 *Εἶπον οὖν ἡμῖν τίς εἶ, ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς.* 23 *ἔφη· Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, Εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἠσαΐας ὁ προφήτης.* 24 *καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν λέγοντες·* 25 *Τί οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς οὐδὲ Ἠλίας οὐδὲ ὁ προφήτης;* 26 *ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάνης· Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος ὑμῶν στήκει, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε,* 27 *ὀπίσω μου ἐρχόμενος, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω τὸν ἱμάντα τοῦ*

1 *οὐκ εἰμὶ ἐγὼ* C^3 *Γ Δ* it. part. vg.; om. *ἐγὼ Π* 245 No. Prom. bene ‖ 1 sq. *ἐπηρώτ.* ℵ*; *λέγουσιν αὐτῷ* s^c (sed om. *τί* . . *οὔ*), *dixerunt illi* Aug. $^{Ioh.}$; *qui ei dixerunt* Prom.; pro *αὐτόν* ℵ* c *πάλιν*, add. *πάλιν* ℵ^c a b e f^2 l foss. s^{sch} No. ‖ 2 *τί οὖν; Ἠ.* a, add. *εἶ* ℵ L s^{sch} Cyr., *εἶ σὺ* A C^3 X al. pler. c f q vg. et om. *τί οὖν* (sed add. ibi *dicentes*) r; *σὺ* ante *Ἠ.* C*, *εἶ σὺ* ibd. e, *σὺ εἶ* ibd. f^2 l; B *σὺ οὖν τί; Ἠ.*; sic alii aliter | *λέγει* ℵ a b, codd. Chr.: *καὶ λ.* (*et dixit* it. part. vg.) | *οὔ* Chr^i. *μ* (ap. Matthaeium), qui utique veram Chr^i. manum h. l. servavit; item Prom. vid.: *οὐκ εἰμί* | *ὁ* om. ℵ* 69 | *εἶ* a, *μ* Chr^i.: *εἶ σύ* ‖ 2 sq. *λέγει οὐχί μ* Chr^i.: *καὶ ἀπεκρίθη* (*εἶπεν αὐτοῖς* s^c) *Οὔ* ‖ 3 *εἶπον οὖν ἡμῖν τίς εἶ μ* Chr.: *εἶπον* (*εἶπαν* B C* *Δ*) *οὖν αὐτῷ* (*α.* om. No. 1. 209 b f^2 e) *τίς εἶ* pler., sed it. pler. *καὶ ε.* (*αὐτῷ*) *εἶπον οὖν τίς εἶ* (a f^2, et. r sed add. *σύ*) vel simil. (c *ἀπεκρίθησαν α. εἶπον οὖν ἡμῖν τίς εἶ σύ*) | *ἵνα ἔχωμεν ἀπαγγεῖλαι τοῖς* Prom., cf. 8, 26 al. ‖ 4 post *ἡμᾶς* om. *τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ* cum 1*, *μ* Chr^i. ‖ 5 sq. *καθὼς* . . *προφ.* om. b ‖ 6 *καὶ οἱ*] *οἱ οὖν* e, *οἱ* om. ℵ* A* B C* L Orig. (qui alteram hanc esse legationem putat; ita et. No.); *ἀποσταλέντες* solus *μ* Chr^i. | *ἐκ τῶν Φαρισαίων* post *ἦσαν* (sed *ἐκ τ. Ἰουδαίων* r, *ἐκ τ.-Φ. μαθηταὶ καὶ Λευῖται* a, *ἐκ τῶν Λευιτῶν καὶ Φ.* e) om. s^c (*et missi erant et dicentes ad eum*); idem om. (post *Φ.*) *καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν* (*ἵνα ἐρωτήσωσιν α.* b r) cum ℵ a e; pro *καὶ* (om. a b r) *εἶπον* (*-αν* B C* L X 33) *αὐτῷ* hab. *λέγοντες μ* Chr^i. c e q s^c (om. l, pap. Ox.) ‖ 7 sq. *εἰ* . . *προφ.* om. *μ* Chr^i., sed haec diserte Chrys. agn. ‖ 8 *εἶπεν* s^{cl}; *αὐτοῖς* om. s^h | post *Ἰω.* om. *λέγων* cum 1. 209 s^c Cypr. ‖ 9 *μέσος δὲ* A C^2 X al. pler. it. (non f^2) vg. Cypr. s^{cl} | *στήκει* B L T^b 1 Orig.: *εστηκει* ℵ G, *ἕστηκεν* pler. ‖ 9 sq. *ὃν* . . *οἴδατε* om. No. (v. 4, 32. 7, 28); id. *καὶ ὁ ὀπ. μου ἐρχ.* ante *μέσος* hab. | *ὁ ὀπίσω* praet. ℵ* B Orig. bis (alibi *ὁ* ap. Or. traditur), cf. Chr. 94 A; pler. praem. *αὐτός* (*οὗτός* G) *ἐστιν* (*ὃν εἶπον* quid. add.), sed om ℵ B C* L T^b pap. Ox. 1. 22. 33 Origen. a s^{cl} | post *ἐρχ.* om. eidem (praet. a) et b l No. *μ* Chr^i. *ὃς* (om. a e, Cypr. v. l.) *ἔμπροσθέν μου γέγονεν*, v. v. 30 ‖ 10 post *εἰμὶ* (B T^b X al.; post *οὗ* A *Γ* al. pler., post *ἄξ.* a) om. *ἐγὼ* cum

ὑποδήματος. 28 Ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἦν Ἰωάνης βαπτίζων. 29 τῇ ἐπαύριον βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. 30 οὗτος ἦν ὃν εἶπον· „Ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνήρ“· καὶ ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. 31 κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραήλ, ἦλθον βαπτίζων. 32 καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάνης ὅτι Τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡς περιστεράν, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. 33 κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν [ἐν ὕδατι], ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν [ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ]. 34 κἀγὼ ἑώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ θεοῦ.

35 Τῇ ἐπαύριον εἱστήκει ὁ Ἰωάνης καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, 36 καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι

א C L pap. Ox. q s^{c1} Cypr. Chr. | αὐτοῦ post λύσω (post ὑποδ. a r) om. f^2 l Cypr. Chr. No.

1 τ. ἔλεγεν ἐν Β. s^{c1}; ἐν Β. post ἐγέν. et. א pap. Ox. a b e r Chr. | Βηθαβαρα C^2KT^bU al. s^1, ex coniectura Origenis, v. Tschd. || 2 ὅπου . . βαπτ. om. No., non commemorat Chr. | ὁ ante Ἰω. add. א B C || 3 πρὸς αὐτόν om. No.? sed cf. v. 48 || 4 (ἴδε) ὁ αἴρων . . κόσμου om. No., per lac. ut vid.; ἴδε ante ὁ αἴρ. repet. a b c f^2 l vg. s^c Cypr. Aug. $^{Ioh.}$ Novat. (Orig. ed. Batiffol p. 155) || 5 ἦν No. Iren. Chr. p. (97 E) 100 A, et cf. Matthaei (v. et. v. 15): ἐστιν | ὃν No. Chr. l. c., v. 15: περὶ (ὑπὲρ א* B C*, pap. Ox., v. l. Chr.) οὗ (cf. et. v. 46); tum add. ἐγὼ pler., sed om. c s^c, No. Ir. Aug. $^{Ioh.}$, Chr. v. l. (omnes codd. p. 100 A), cf. et. v. 15 | ἔλεγον Iren. | μου om. No.; ὁ ὀπ. μ. ἐρχόμενος ἔμπρ. Chr. = v. 15, sed non p. 100 A | καὶ s^{c1}: ὃς || 6 ὅτι . . ἦν om. No. || 7 διὰ τοῦτο (καὶ δ. τ. e) post Ἰσρ. om. s^1 No. || 7 sq. ἐγὼ post ἦλθον om. Chr.; ἐν ὕδατι ante βαπτ. (post βαπτ. Chr. 98 C) om. No., Chr. 99 D. 121 D | βαπτίζειν q || 8 λέγων post Ἰω. om. א* e || 8 sq. καταβ. post περιστ. א a b e g r s^{c1}; ἐξ (ἐκ τοῦ א 1 al.) οὐρ. post περ. om. Chr. (et. II, 560 C; cf. Ephr. ed. Mösinger 128) || 9 μένον (v. 33) א b e q r || 10 ἐν τῷ ὕδ. א 1 al., om. s^1, cf. 12 sq. | ἐκεῖνος] αὐτὸς b e r || 12 οὗτος] αὐτὸς A b c e q r | ὁ βαπτίζων . . ἁγίῳ (Mt. 3, 11) om. Chr. 74 A. IX, 47 E (ἐν πν. ἁγ. om. V, 163 C); adduntur haec cet. Chr^i. locis, sed non ut diserte testetur (ad VIII, 100 B cf. Mt.) || 14 ἐκλεκτὸς א* (pap. Ox.) 77. 218 e f^{2*} s^{c1} (*electus filius dei* a, cf. b f^2, s^h lect. 2 codd. A B): υἱὸς || 15 πάλιν post ἐπαύρ. om. Γ 11*. 64 e s^{c1} | ὁ om. B L || 15 sq. ἐκ τ. μ.] μαθηταὶ e No. (δύο μαθηταὶ αὐτοῦ b)

λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. 37 ἤκουσαν οἱ μαθηταὶ οἱ
δύο, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. 38 στραφεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει·
Τί ζητεῖτε; 39 εἶπαν· Ῥαββί (ὃ λέγεται μεθερμηνευόμενον
διδάσκαλε), ποῦ μένεις; 40 λέγει αὐτοῖς· Ἔρχεσθε καὶ ὄψε-
σθε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν
τὴν ἡμέραν ἐκείνην. ὥρα ἦν ὡς δεκάτη. 41 ἦν Ἀνδρέας
ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος [Πέτρου] εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάν-
των παρὰ Ἰωάνου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ· 42 εὑρίσκει
οὗτος πρῶτον τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ·
Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν (ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον Χριστός).
43 ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν· Σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωάνου· σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς
(ὃ ἑρμηνεύεται Πέτρος).
44 Τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει

1 ἴδε βλέπω τὸν ἀμνὸν s^{1} | καὶ ante ἤκουσαν om. ℵ* 1 | ἀκούσαντες om. καὶ (2) b s^{cl} No. ‖ 1 sq. οἱ μ. αὐτοῦ οἱ δύο Chr.: αὐτοῦ (post μαθ. ℵ B a b, ante μ. C* L T^{b} X 33, et post ἤκ. et post μ. e q r, om. pap. Ox.) οἱ δύο μαθ. (ἐκ τῶν μαθητῶν α. δύο a, δύο ἐκ τ. μ. α. r) λαλοῦντος; sed s^{c} ἐκεῖνοι οἱ μ. Ἰωάνου, it. s^{1} sed add. λαλοῦντος | αὐτῷ s^{1} Chr.: τῷ Ἰησοῦ. Cf. v. 41 ‖ 2 στρ. δὲ ℵ^{a} A B C K L al. pap. Ox. it. pl. vg., καὶ στρ. e q s^{cl} s^{sch} | post Ἰησ. om. καὶ θεασάμενος (ἰδὼν Chr.) αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας cum s^{1} ‖ 3 post λέγει om. αὐτοῖς cum ℵ* r* | οἱ δὲ ante εἶπον (-αν B C*) om. pap. Ox.*: id. post ε. αὐτῶ, i. e. deletum, unde id quoque (cum No. vg.^{D}) om. ‖ ἑρμην. ℵ* P Γ al. pap. Ox. (ὃ ἑρμηνεύεται 1. 118. 209 b c e q r; ὃ καὶ καλέουσι No.; fort. ὃ λέγεται ut 20, 16) ‖ 4 ὄψεσθε B C* L T^{b} 1 al. No. s^{cl} Orig.: ἴδετε; cf. praef. ‖ 5 sq. ἦλθαν . . εἶδαν B C*; οὖν post ἦλθ. (sed δὲ b s^{sch}, καὶ ἦ. l s^{cl} Epiph.) om. P Γ Δ Π al. c f f^{2} q vg. ‖ 6 sqq. s^{cl} καὶ εἷς ἐκ τούτων τῶν μαθ. Ἰωάνου, Ἀνδρ. ὄνομα αὐτοῦ ἦν, ἀδ. Σίμ. (Πέτρου add .s^{c}, om. et. s^{sch}), καὶ οὗτος ὁ Ἀ. εἶδεν κτέ.; Πέτρου et. pap. Ox. om. vid. ‖ 7 sq. τῶν post δύο om. ℵ* C, δύο τῶν om. T^{b} 61; παρὰ Ἰωάνου om. codd. Chr^{i}. ‖ 9 οὗτος om. b e | πρῶτον ℵ^{c} A B al.: πρῶτος ℵ* L al. pler., (τὸ) πρωὶ (mane) b e r, om. s^{cl} (sed s^{1} ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ post Σίμ. τ. ἀδ. αὐτοῦ) Chr. Aug.$^{Ioh.}$ V. praef. | Σ. Πέτρον om. τὸν ἀδ. τ. ἴδ. (τὸν ἴδ. et. b om.) s^{c}, Σ. τὸν ἀδ. αὐτοῦ s^{1} ‖ 10 ὃ ἑρμηνεύεται Chr., sed 104 C ut vulg. ‖ 11 ἤγαγεν ℵ B L: καὶ ἤγ. A X Γ al. ‖ 12 λέγει Chr. | εἶ om. a | Ἰωνᾶ A B^{3} X Γ al. c q vg. Chr.; cf. 21, 15 sqq. (ὁ ἀδελφὸς Ἀνδρέου καὶ pro ὁ υἱ. Ἰ. e) ‖ 14 τῇ ἐπαύρ. om. l, qui ἤμελλεν δὲ; ἠθέλησεν ἐξελθεῖν pler. (ἤθελεν ἐ. No.), sed ἐξῆλθεν Chr., v. praef.; add. ὁ Ἰησ. E G al. (Chr. No.) | καὶ ἐξερχόμενος εὑρ. e f^{2} l

Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀκολούθει μοι. 45 *ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδά, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου.* 46 *εὑρίσκει Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέγει αὐτῷ· Ὃν ἔγραψεν Μωϋσῆς καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν, Ἰησοῦν υἱὸν Ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ.* 47 *εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ· Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Ἔρχου καὶ ἴδε.* 48 *ἰδὼν Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν λέγει περὶ αὐτοῦ· Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστιν.* 49 *λέγει αὐτῷ Ναθαναήλ· Πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν εἶδόν σε.* 50 *ἀπεκρίθη Ναθαναήλ· Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ βασιλεὺς εἶ τοῦ Ἰσραήλ.* 51 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ὅτι εἶπόν σοι· εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις; μείζω τούτων ὄψῃ.* 52 *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.*

1 *καὶ* ante *λ.* om. Aug.[Ioh.] | *ὁ Ἰησ.* (cf. praef.) om. F H M *Γ* e vg[9] Aug.[Ioh.] s[sch] (*ὁ κύριος* s[1]) ‖ 1 sq. *δὲ* om. ℵ*; *ὁ* om. ℵ* F* 13. 69 (codd. Chr[i].); *ὁ Φ. ἀπὸ Β.* om. Aug.[Ioh.], *ἀπὸ Β.* et. *μ* Chr[i]. om. Cf. 12, 21 ‖ 2 *Βηθσαϊδάν* ℵ* | *ἐκ* om. ℵ* c f vg. ‖ 3 *ὃν*] *περὶ οὗ* s[1] ‖ 4 *Μωσῆς* ℵ E al. | *ἐν τῷ νόμῳ* post *M.* (ante *M.* l) om. e s[1] (unus Chr[i]., Orig. IV, 210 E) ‖ 4 sq. *υἱὸν* ℵ B 33 Orig.: *τὸν υἱ.*; *Ἰωσ.* A K M *Δ Π** 33 Epiph. Chr.: *τοῦ Ἰωσ.*; et. *τὸν* post *Ἰωσ.* om. Orig. ‖ 5 *Ναζαρέθ* E F G al., *-ράθ Δ Π*[2], *nazara* e; eaedem scripturae et. v. 47 inveniuntur | *εἶπεν* ℵ 71. a b e s[1] s[sch] Chr[i]. codd.: *καὶ ε.* ‖ 6 *ἀγαθόν τι* ℵ*, om. *τι* No. | *ὁ Φίλ.* B L ‖ 7 *ὄψει* (cf. v. 40) s[1] | *ἰδὼν* ℵ* 124 a b e f[2] l r Epiph. (*Jes. autem ut vidit* e): *εἶδεν* et 8 *καὶ* (et. b) *λέγει* | *Ἰησ.* B H S *Γ* 234: *ὁ Ἰησ.* ‖ 8 *Ἰσδρ.* e, *istrah.* a b f; praem. *γραμματεὺς* (? *scriba*) Tatian. Ephr. ed. Mösinger p. 50; v. Resch 3, 69 ‖ 9 *αὐτῷ* post *εἶπεν* om. l Aug.[Ioh.] ‖ 11 mire *ἐν τῇ συκῇ* Chr. 117 E, cf. 118 A *καὶ τὸν καιρὸν εἶπεν, καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ δένδρον*; itaque *ἐν . . ὑπὸ τὴν συκῆν*? | *εἶδον*] *novi* b ‖ 11 sq. *ἀπ. αὐτῷ N.* B L 33. 249; *et N. respondit* e; *ἀπ. N. καὶ εἶπεν* ℵ c, item pler., sed add. *αὐτῷ*, ita alii aliter; recidi abundantia ut Lachm. ‖ 12 *βασ. εἶ* A B L 1. 33; *εἶ ὁ βασ.* ‖ 13 *αὐτῷ* post *εἶπεν* om. e l (*ἀπ. αὐτ. Ἰησ.* om. *καὶ ε.* s[sch], *ἀπ. Ἰησ.* om. unus Chr[i].) | *ὅτι* post *σοι* om. X *Γ Δ* al. c e f f[2] l q vg. Chr. Tert. ‖ 14 *μείζονα* ℵ, *μεῖζον* c g vg. | post *ὄψῃ* om. cum l No. *καὶ λέγει* (X b e q *εἶπεν*) *αὐτῷ* (f[2] r *αὐτοῖς*) ‖ 15 *ἀπάρτι* (Mt. 26, 64) *ὄψ.* praet. ℵ B L a b c e f f[2] l vg. Orig. Cyr. al. | *τοὺς οὐρανοὺς ἀν-ους* e, Chr. VIII, 163 A, auct. de prom. 752 ‖ 16 *τοῦ θεοῦ* om. e Aug.[Ioh.] No., sed v. Genes. 28, 12 | *ἀναβ. καὶ* om. l, v. ibd.

1 *Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾶ τῆς* 2
Γαλιλαίας, καὶ ἐκλήθη ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς
τὸν γάμον. 2 *ἦν δὲ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ.* 3 *λέγει*
*ἡ μήτηρ *αὐτῷ· Οἶνος οὐκ ἔστιν.* 4 *λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς·*
Τί ἐμοὶ ἢ σοί, γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. 5 *λέγει ἡ*
μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις· Ὅ τι ἂν λέγῃ ὑμῖν, ποιήσατε.
6 *ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν*
Ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς. 7 *λέγει*
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. καὶ ἐγέ-
μισαν ἕως ἄνω. 8 *λέγει αὐτοῖς· Ἀντλήσατε νῦν καὶ φέρετε*
τῷ ἀρχιτρικλίνῳ. 9 *ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ*
οἶνον γεγενημένον (καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν· οἱ δὲ διά-
κονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ), φωνεῖ τὸν νυμφίον

1 *καὶ*] *ἐν* Chr. | *τῇ τρίτῃ ἡμ.* B U ferr. b e q Epiphan. (*altera die* Aug.$^{Ioh.}$) | *ἐγίνετο* a l | קאנא s^{h}, קטנא s^{sch} (s^{c} 4, 46, s^{1} 21, 2, Tatian. arab.) ‖ 2 sq. *καὶ . . ἐκεῖ* Chr. et similiter No.: *καὶ ἦν ἡ μ. τοῦ Ἰ. ἐκεῖ* (a b l s^{h} *ἐκεῖ* post *ἦν*, in fine add. a f^{2} *κληθεῖσα*)· *ἐκλήθη* (*fuit* l, *venerat* Aug.$^{Ioh.}$) *δὲ καὶ ὁ Ἰησ. καὶ οἱ μ. αὐτοῦ εἰς τ. γ.* (*autem illuc invitatus ad nuptias cum disc. suis* [*cum d. s.* et. b] Aug.). Sed om. Chr. (non No.) *καὶ οἱ μαθ. αὐτοῦ* (licenter puto), add. post *ἐκεῖ* (ex v. 12) *καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ* (non add. No.), cum fratres non adfuisse testetur Orig. (4, 168). *Τοὺς γάμους* Chr.; *καὶ* post *δὲ* (hab. No.) om. f, Chr. p. 121 C (et unus 121 B). Cf. praef. ‖ 3 sq. ante *λέγει* $ℵ^{a}$ A B L X al. c f q vg. Chr. *καὶ ὑστερήσαντος οἴνου*; ℵ* a b f^{2} r *καὶ* (om. f^{2}) *οἶνον οὐκ εἶχον, ὅτι συνετελέσθη ὁ οἶνος τοῦ γάμου· εἶτα* (sed *et* b r, om. f^{2*}); e l *καὶ ἐγένετο διὰ πολὺν ὄχλον τῶν κεκλημένων τὸν οἶνον συντελεσθῆναι*, tum e *ἡ δὲ μ. κτέ.*, v. infr., l *λέγει δὲ* | *αὐτῷ* scripsi: *αὐτοῦ* Chr., *τοῦ Ἰησ.* Epiphan., *τῷ Ἰ.* (*ad Jesum*) a, *τοῦ Ἰ. πρὸς αὐτόν* pler. ‖ 4 *οἶνος οὐκ ἔστιν* ℵ* et sec. indolem linguae (add. *αὐτοῖς*) s^{sch} s^{h}: *οἶνον οὐκ ἔχουσιν* | *λέγει* ℵ* et ^{cb} E F al. pler. a s^{sch}: *καὶ λ.* | *ὁ Ἰ.* om. *Δ* ‖ 5 *ἢ* No.: *καί*; v. praef. | *οὐχ ἥκει* Ephr. l. c. (cf. 7, 30. 8, 20) ‖ 5 sq. e *et advocatis ad se ministris mater I. dixit illis* ‖ 6 *ὅτι ὃ ἂν* ℵ, v. l. Chr. ‖ 7 *ἐκεῖ* om. q | *λίθ. ὑδρ.* ℵ B L X c vg. | *κείμεναι* post *ἓξ* (post *Ἰουδ.* $ℵ^{c}$ B L X 33, ante *ἓξ* 69. 124 l Chr., post *ἐκεῖ* b [om. *ἓξ*] f f^{2}) om. cum ℵ* 13 a e ‖ 8 sq. e (sim. f^{2} l foss.) *et I. vocitis ad se ministris dixit illis* ‖ 9 sq. *ἐμπλήσατε . . ἐνέπλησαν* Chr. ‖ 10 *αὐτὰς* post *ἐγέμ.* om. Chr. | *καὶ* ante *λ.* om. 33. 40 a b copt. s^{sch} | *νῦν* om. No. a e ‖ 12 post *τῷ ἀρχ.* om. cum X *οἱ δὲ* (sed *καὶ* A *Γ* al. pler. it. pler. Chr.) *ἤνεγκαν* pler., sed a *οἱ δὲ ἤντλησαν καὶ ἤν.*, *οἱ δὲ ἤντλ.* No., e f^{2} l *καὶ ἐποίησαν καθὼς εἶπεν αὐτοῖς* (*Ἰησ.* add. e) ‖ 12 *καὶ* om. e l; cf. ad 13 | *ἐστίν*] *factum erat* a ‖ 13 *οἱ ἠντλ. τὸ ὕδ.* om. Chr. 128 D; add. e (cf. l) *quae vinum factum est*, a b r *et videntes factum mirabantur* | *φ. δὲ* b e l r

ὁ ἀρχιτρίκλινος 10 καὶ λέγει· Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν
καλὸν οἶνον τίθησιν, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν, τὸν ἐλάσσω· σὺ
τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. 11 Ταύτην ἐποίησεν
ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ
ἐφανέρωσεν τὴν δόξαν, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ. 12 μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καφαρναοὺμ αὐτὸς
καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ ἐκεῖ ἔμεινεν οὐ
πολλὰς ἡμέρας.

13 Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη
εἰς Ἱεροσόλυμα. 15 καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας
βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστεράς, καὶ τοὺς κερματιστὰς
καθημένους, 15 καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων ἐξέβα-
λεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὰ πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ [τῶν κολλυ-
βιστῶν] ἐξέχεεν τὰ κέρματα [καὶ τὰς τραπέζας ἀνέτρεψεν],
16 καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν· Ἄρατε ταῦτα
ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπο-

1 *αὐτῷ* post *λ.* om. ℵ | *πρῶτον*] *ἐν πρώτοις* r (I Cor. 15, 3), *πρ.* post *οἶνον* a et unus Chr^{i}. ‖ 2 *μεθ.*] add. *οἱ ἄνθρωποι* a q, *convivae* c; tum *τότε* ℵ^{c} A X al. pler. b c f r vg. | *id quod deterius est* (*est* om. a q) a c l q | *σὺ δὲ* ℵ G Δ it. pler. ‖ 3 *οἶνον* om. unus Chr^{i}., alius om. *ἕως* ‖ 4 *τὴν ἀρχὴν* ℵ X al., *τοῦτο πρῶτον σημεῖον* (sic et. b, et cf. f q s^{sch} copt.; ℵ* add. *πρώτην* post *Γαλ.*) *ἐπ. ὁ Ἰ., φησίν, ἐν Κ. τ. Γ.* Epiphan. 443, cf. No. | *ἐγ Κ.* A F ‖ 5 *αὐτοῦ* post *δόξαν* om. ℵ* | *εἰς αὐτόν* post *αὐτοῦ* (29) ℵ*, om. No. copt. ‖ 6 *ταῦτα* M it. part. Chr. | *Καπερν.* A L Γ al. pler. ‖ 7 *αὐτοῦ* post *ἀδ.* om. B L a c e Orig. Chr. (et. *καὶ οἱ ἀδ.* om. q, quattuor Chr^{i}. [v. tamen 134 E]); quae deinde adduntur *καὶ οἱ μαθ. αὐτοῦ* (*αὐτοῦ* om. L Orig.) om. ℵ 74* 89* 234* 245. 249. 440 a b e f^{2*} l q | *ἔμεινεν* A F al. b No.: *ἔμειναν* (*καὶ ἦσαν ἐκεῖ* Chr.) | *οὐ* om. X ‖ 9 *ἐγγ. δὲ* ℵ, *καὶ ὅτε ἐ.* q (non om. *καὶ*) | *τῶν Ἰουδ.* om. No. ‖ 10 om. *ὁ Ἰησ.* post *Ἱερ.* (post *ἀνέβη* G L al. b f^{2} vg., ante *ἀν.* e) cum ferr. 245 Aug.$^{Ioh.}$ No. ‖ 10 sq. *τοὺς πωλοῦντας* No. aut non habuit aut in extr. v. legit (Mt. 21, 12, Mc. 11, 15. Lc. 19, 45; *καὶ ἀγοράζοντας* = Mt. Mc. add. e; Euseb. Ps. 729. 740 M. *πρόβατα πωλ.* [740 *πωλ. πρ.*] *καὶ β.*; ℵ *τ. π. καὶ τὰ πρόβ. κ. τ. β.*, item sine priore *καὶ* a f q) ‖ 12 *ἐποίησεν* et *καὶ* post *σχ.* ℵ* No. (cf. it. plur.) | *ὡς* ante *φραγ.* add. G L U X 1. 22. 33 a b c f^{2} q s^{h} Cyr. (No.), cf. 6, 6. 7, 10 | *σχοινίου* 33. 71 f^{2} q No. | *πάντας* post *σχ.* (ante *ἐκ* ℵ* a b e f^{2} l q) om. No. ‖ 13 *τὰ* ℵ* a e l q: *τά τε* (parum ex usu Iohannis) | *τοὺς* om. ℵ* | *τῶν κολλυβιστῶν* (Mt. Mc.) ante *ἐξέχ.* om. No., cf. Chr. 133 E ‖ 14 *τὰ κέρμ.* B L T^{b} X 33 b q Orig.: *τὸ κέρμα* | *καὶ τ. τραπ. ἀνέτρ.* (B X Π^{2}; *κατέστρ.* ℵ al. pauci = Mt. Mc., *ἀνέστρ.* pler.; om. versum Eus. Ps.; *παλιστρέπτοιο τραπέζης* No.) e Mt. Mc. illata esse vid.; rectius ap.

ρίον. 17 *ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι ἐστὶν γεγραμ-
μένον· Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με.* 18 *εἶπον
αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα
ποιεῖς;* 19 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Λύσατε τὸν
ναὸν τοῦτον, καὶ τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.* 20 *εἶπον οἱ
Ἰουδαῖοι· Τεσσεράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν οἰκοδομήθη ὁ ναὸς
οὗτος, καὶ σὺ τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;* 21 *ἐκεῖνος δὲ
ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος.* 22 *ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ
νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν, καὶ
ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ καὶ τῇ γραφῇ.*
23 *Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα τῇ
ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες
τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει·* 24 *αὐτὸς δὲ οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν
αὐτοῖς·* 25 *καὶ οὐ χρείαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ ἀνθρώ-
που· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.* 1 *Ἦν* 3
δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ,

Chr. ante *ἐξέχ.* leguntur (e om. *ἐξέχ. τὰ κ. καί*, propter interpol. admissam puto; cf. Cyr. Abac. 551)

1 sq. *ἐστὶν γεγρ.* B Chr. (Cyr. Abac. 451): *γεγρ. ἐστίν* ‖ 2 *κατέφαγεν* (LXX) 69. it. vg s^1 ‖ 2 sq. *εἶπον* (*-αν* B L) *α. οἱ Ἰ.* s^1, Aug.$^{Ioh.}$: *ἀπεκρίθησαν οὖν* (*οὖν* om. 3. 33. 69 al. b l s^h) *οἱ Ἰ. καὶ ε. αὐτῷ* ‖ 3 *ἡμῖν* om. L ‖ 5 *τοῦτον* (ante *ναὸν* a c r, v. l. Chr.) om. s^1 | *ἐν τρισὶν* praet. B Tert. Ambrosiast. (semel Orig.); *τρίτῃ ἡμ-ᾳ* Ephr. | *εἶπαν* B | *οὖν* (*δὲ* a, *καὶ ε.* e) om. s^1 s^{sch} (uterque *εἶπ. αὐτῷ* om. *οἱ Ἰ.*) copt. ‖ 6 *ῳκοδομ.* A B^3 L P X al. pler. ‖ 6 sq. *ὁ ναὸς οὗτος* om. Prom. 813 ‖ 7 *σὺ* om. q No. | *ἐν* ante *τρ.* om. ℵ a c m; *τρίτῃ ἡμ-ᾳ* Ephr. No. | *οἰκοδομεῖς* bene s^1 | *δὲ* om. No. (*ἔλεγεν δὲ* Aug.$^{Ioh.}$, *τοῦτο δὲ ἔλ.* Iren.) ‖ 8 *ἔλ. τὸν ναὸν* bene No., cf. 1, 30 | *τοῦ ναοῦ* om. Tertull. Iren., cf. e *de templo de corpore suo* | *αὐτοῦ* post *σώμ.* om. ℵ 47. 63. 253 ‖ 10 *τῷ λ. καὶ τῇ γρ.* Chr. (et. III, 186 A): *τῇ γρ. καὶ τῷ λ. ᾧ* (*ὃν* ℵ B L T^b) *εἶπεν ὁ Ἰησοῦς* ‖ 11 sq. *ἐν τῇ ἑ. τοῦ π.* b e l q r (s^1, sed *τῶν ἀζύμων*), om. *τοῦ π.* s. *τῷ π.* f bene; pler. repetunt *ἐν* ante *τῇ*, sed om. B ‖ 12 *εἰς αὐτόν* Chr., *εἰς τὸν κύριον* s^1 ‖ 12 sq. *θεωροῦντες . . ἐποίει* om. No., cf. 6, 2 (praef.; hab. Iren.) ‖ 13 *αὐτοῦ* ante *τὰ* om. M 1. 22 al. b e f l r s^1 Iren. | *ὁ* (om. B L) *Ἰησ.* post *δὲ* om. T^b 477* e f No. | *ἑαυτὸν*] *αὐτόν* ℵ* A* B L 253. 440, om. Didym. ‖ 14 post *αὐτοῖς* om. *διὰ τὸ* (parum ex usu Iohannis) *αὐτὸν* (om. ℵ a b q Chr.) *γινώσκειν πάντας* (*πάντα* E F G H ferr. l, *τὰ πάντα* v. l. Chr^i.) cum s^1 No. Aug.$^{Ioh.}$ XII | *ὅτι* post *καὶ* om. A T^b s^1 s^{sch} (*οὐ γὰρ* No. Iren. Aug., *καὶ μὴ χρείαν ἔχειν* Didym.) | *χρείαν οὐκ* ℵ (c l al. vg.) | *τοῦ* ante *ἀνθρ.* (*eo* b) recte om. Orig. quater ‖ 15 *αὐτὸς . . ἀνθρ.* om. c (propter homoeotel.?) | *καὶ ἦν* Chr. ‖ 16 *ᾧ ὄν. N.* a, *qui vocabatur N.* e, *τὸ ὄν. α. N.* s^1, *ὀνόματι N.* b f^2 l r, *N. ὀνόματι* ℵ* c f Aug.$^{Ioh.}$

ἄρχων τῶν Ἰουδαίων· 2 οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ῥαββί, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ δύναται ταῦτα τὰ σημεῖα ποιεῖν, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. 3 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 4 λέγει πρὸς αὐτὸν Νικόδημος· Πῶς δύναται ἄνθρωπος γέρων ὢν γεννηθῆναι; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; 5 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. 6 τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστιν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν. 7 μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι· Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. 8 τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνέει, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλὰ οὐκ οἶδας πόθεν

1 *νυκτὸς πρὸς α.* ℵ l ‖ 2 *ἀπεστάλης ἡμῖν* s^1 ‖ 3 *καὶ οὐδ.* ℵ e | *δύν.* post *ποιεῖν* *ΓΔ* al. q | *ταῦτα τὰ*] *τοιαῦτα* e | post *ποιεῖν* om. *ἃ σὺ ποιεῖς* cum l s^1, Chr. 139 A. IX, 188 A (hab. alibi) ‖ 4 *ὁ* ante *Ἰησ.* om. B E F G K al. | post *Ἰησ.* om. *καὶ εἶπεν αὐτῷ* cum ℵ* (s^1 [cf. No.] *εἶπεν α. ὁ κύριος*, om. *ἀπεκρίθη*) ‖ 4 sq. *ἀμὴν ἀμὴν* (alt. om. bl) *λ. σοι* om. No. ‖ 5 *ἀναγ.* (*renatus*) a b e f^2 q vg., cf. Iust. Apol. 1, 61 ‖ 6 *τῶν οὐρανῶν* (v. 5) No. | *πρὸς αὐτὸν*] *δὲ* c, *δὲ πρ. α.* r | *ὁ* ante *N.* om. B E* G L ‖ 7 *renasci* a q, *denuo ren.* e, cf. H No. | *γέρων ὢν γενν.* ℵ (No.): *γενν. γέρ. ὢν* ‖ 8 *δεύτερον* post *καὶ* No.? ‖ 9 *renasci* a b e f^2 l q, cf. s^1 | *εἶπεν αὐτῷ ὁ κ.* s^1 | *ὁ Ἰησ.* B L U | *ἀμὴν ἀμὴν* (alt. om. A) *λ. σ.* hic quoque om. No. (sed cf. ad eandem formulam v. 11 *πάλιν* a No. additum) ‖ 10 *ἀναγ.* it. (exc. f r), cf. locos plurimos ap. Resch 3, 73 sqq. | *πνεύμ. καὶ ὕδ.* s^1 No. ‖ 10 sq. *οὐ μὴ εἰσέλθῃ* Chr. 160 C (et. XI, 217 C), Constit. VI, 15 (*οὐ μὴ εἰσέλθητε* Cl. hom. XI, 26; cf. Tert. (*non intrabit*); *οὐκ εἰσελεύσεται* Iustin., *οὐκ ἐλ.* Hippol., *οὐ μὴ εἰσελ.* Iren.: pler. *οὐ δύναται* (*poterit* q) *εἰσελθ.* cf. v. 3 (*potest renasci in* b, *ἰδεῖν τὴν* = 3 ℵ* M No.) ‖ 11 *τῶν οὐρανῶν* ℵ* 472 e m Iust. Cl. hom. Ir. Const. Hippol. al. (v. Tschd., Resch) No.: *τοῦ θεοῦ* (varie Chr.) | *ὅτι τὸ γ.* l Iust. ‖ 12 *in carne* Tertull. | post *ἐστιν* add. 161* a b e f^2 l q* r s^c (non s^1) Tert. *ὅτι ἐκ τῆς σαρκὸς ἐγεννήθη*; post *πν. ἐστιν* (12) add. 161* *ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματός ἐστιν*, a e f^2 m r s^{c1} Tert. Cypr. *ὅτι ὁ θεὸς πν. ἐστιν* (*ζῶν* add. s^1; *καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐγεννήθη* add. a s^c Tert. Cypr.). Et. Euseb. Marc. 72 et Mign. VI, 848 add. *πνεῦμα δὲ ὁ θεός*. Cf. v. 18 ‖ 13 *καὶ μὴ* 69. s^{c1} | *θαυμάσητε εἰ ε. ὅτι* No. | *σοι*] *ὑμῖν* s^1, et pro reliquis *γενν. ὑμῖν* (s^c ut vulgo) ‖ 15 *πνέει* pro *πνεῖ* L Chr. 150 A (Gramm. § 22, 2) | *ἀλλὰ*] *καὶ* e

ἔρχεται ἢ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. 9 ἀπεκρίθη Νικόδημος [καὶ εἶπεν αὐτῷ]· Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; 10 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; 11 ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. 12 εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε; 13 καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ [καταβάς], ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. 14 καὶ καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσεν τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, 15 ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων ἐν αὐτῷ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. 16 οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλὰ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. 17 οὐ γὰρ ἀπέστειλεν

1 ἢ A 472 a b c f f² q vg. No.: καὶ (s^cl ἀλλ' οὐ πόθ. ἔ. οἶδας οὐδὲ) | πᾶς om. r, οὕτως οἱ γεγ-οι s¹ ‖ 1 sq. ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ τ. πν. ℵ it. part. s^cl ‖ 2 καὶ ε. α. om. No. (s¹ εἶπεν α. Ν.), cf. v. 3 ‖ 3 καὶ πῶς b | τοῦτο s^cl | ὁ Ἰησ. ℵ 69 (ἀπ. Ἰ. om. T^b; cf. No.; ε. α. ὁ κύρ. s¹) | καὶ εἶπεν] λέγων l; id. et No. om. αὐτῷ ante Σύ (om. et. a, sed *et tu* hab.) ‖ 5 ἀμὴν ἀμὴν (alt. om. L* s¹) λ. σ. ὅτι om. Chr.; totum v. praeterit Aug.^Ioh. | ὃ prius] ἃ a ‖ 5 sq. ἀκηκόαμεν No. (cf. Chr.) ‖ 6 sq. οὐδεὶς λαμβάνει (v. 32) Chr. (et IX, 4 C), cf. No. ‖ 7 ὑμῖν om. l No. | καὶ om. ferr. e ‖ 8 ὑμῖν post εἴπω om. E H a e f² r Chr. VI, 268 D, No. | καὶ] πῶς ἐὰν εἴπω a, λέγω γὰρ ὑμῖν l, om. b s^c ‖ 9 sq. εἰ μὴ ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρ., ὁ υἱ. τοῦ ἀ. Chr. VII, 546 C; eadem fere ex commentario in h. l. apparet eum legisse, et om. bis μ Chr^i. ὁ ἐκ τ. οὐρ. καταβάς, quae hab. cett. testes post εἰ μὴ, addentes ὁ υἱ. τ. ἀ., tum pler. ὁ ὢν (ὢν om. A*, *qui erat* e) ἐν τῷ οὐρ. (ἐκ τοῦ οὐρ. 80. 88 s¹), quae om. ℵ B L T^b 33 al. Hinc tutissimum vid. secludere καταβάς, cum ex ὁ ἐκ τοῦ οὐρ. et haec lectio et altera ὁ ὢν ἐκ (ἐν) τ. οὐρ. facilem explicationem habeat ‖ 10 καθὼς γὰρ a e Lucif. | Μωσῆς A E G al. ‖ 12 ἐν αὐτῷ B T^b: ἐπ' αὐτῷ L, ἐπ' αὐτὸν A, εἰς αὐτὸν pler. | add. ante ἔχῃ pler. μὴ ἀπόληται ἀλλ', non inepte (cf. v. 16), sed om. ℵ B L T^b 1. 22 al. a f s^c s^h No. (agn. Chr.) ‖ 13 ὅτι Chr. (bis) No.: ὥστε, cf. praef. ‖ 14 αὐτοῦ post υἱ. om. ℵ B* No. | ἔδωκεν om. ℵ*; ἀπέστειλεν f² e (e add. εἰς τὸν κόσμον), cf. locos patrum ap. Resch p. 82 (v. 17) ‖ 14 εἰς ὃν πᾶς ὁ π. (om. εἰς αὐτὸν) sec. Tertull. Prax. 21 | ἐπ' αὐτῷ L, ἐπ' αὐτὸν T^b ‖ 15 μὴ ἀπ. ἀλλ' hic quoque (cf. v. 15) om. s^c No. Euseb. Marc. 67. 72 (add. 86, neque infert ἀλλ' κτέ.) | οὐ] οὐδὲ b r

ὁ θεὸς τὸν υἱόν, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ
κόσμος δι' αὐτοῦ. 18 ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται·
ὁ μὴ πιστεύων κέκριται[, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα
τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ]. 19 αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρί-
σις, ὅτι ἦλθεν τὸ φῶς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ
ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ αὐτῶν πο-
νηρὰ τὰ ἔργα. 20 πᾶς γὰρ ὁ τὰ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ
φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ αὐτοῦ
τὰ ἔργα· 21 ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς,
ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὸ ἔργον, ὅτι ἐν θεῷ ἐστὶν εἰργασμένον.

22 Μετὰ ταῦτα ἦλθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν αὐτὸς καὶ
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ διέτριβεν [μετ' αὐτῶν] καὶ
ἐβάπτιζεν. 23 ἦν δὲ καὶ Ἰωάνης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς
τοῦ Σαλίμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ, καὶ παρεγίνοντο καὶ
ἐβαπτίζοντο· 24 οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακήν.

1 *υἱὸν*] add. *αὐτοῦ* A X *Γ* al. pler. it. vg. No. Chr., tum *εἰς τὸν κόσμον* omnes praet. s^1 Chr. (om. et. 311 B) ‖ 1 sq. *ἵνα σώσῃ τὸν κ.* Chr., et. 311 B (cf. No.), v. 12, 47 ‖ 3 *ὁ μὴ* ℵ B f^2 l Tert. Cypr.: *ὁ δὲ μὴ* | *ἤδη* post *πιστ.* om. s^{c1} copt. No. ‖ 3 sq. *ὅτι μὴ . . τοῦ θεοῦ* (*τ. θ.* om. s^1) om. Chr. (l *πεπ. τῷ μον.*, s^c *εἰς τὸν μ.*, absque *τὸ ὄν.*), cf. praef. (supra ad v. 6) ‖ 4 *δὲ*] *γὰρ* Ir., om. s^1 ‖ 5 *ἦλθεν τὸ φ.* Chr. (et. 163 B) s^1: *τὸ φ. ἐλήλυθεν* (*ἦλθεν* et. No.) ‖ 5 sq. *οἱ ἄνθρ.* (*ὁ κόσμος* bene s^{c1}) ante *ἠγ.* ℵ s^{c1}; om. Cypr. v. l. ‖ 6 *μᾶλλον* post *σκ.* ℵ, e Cypr. ante *ἠγ.*, 1 al. ante *οἱ* ‖ 6 sq. *ὅτι πον.* (*ἦν* s^c) *τὰ ἔ. αὐτοῦ* s^{c1}; *πον. τὰ ἔ. αὐτῶν* et. b l, *π. α. τὰ ἔ.* E F H al., *τὰ ἔ. α. π.* a Lucif., *α. τὸ ἔ. πον.* e; sed om. *ἦν . . ἔργα* Iren., et similia et. ad v. 18 adduntur. Cf. tam. 7, 7. I Ioh. 3, 12 ‖ 7 *γὰρ*] *δὲ* Chr., om. E a Lucif. No. (*ὁ γὰρ* s^c, om. *πᾶς*) | *τὰ* ante *φαῦλα* add. Chr. (et. XI, 128 C); cf. 5, 29 ‖ 8 *φανερωθῇ* s^1, Chr. (v. v. 21, quem praeterit Chr.) | *αὐτοῦ* h. l. A K *Π* 1 Chr.: post *τὰ ἔργα*; add. L *Δ* 13. 33 al. r *ὅτι πονηρά ἐστιν* (*π. ἐ. ὅτι* L), cf. vv. 19. 21 ‖ 9 *ὁ γὰρ* a Lucif., *καὶ ὁ* s ‖ 10 *αὐτοῦ* post *ἔ.* L U 33. 69 a b d e f l q r Lucif.; *τὸ ἔργον* et *εἰργασμένον* ℵ* (sed om. ℵ* l. 9 sq. *ὁ δὲ . . τὸ ἔ.*, propter homoeotel.) a s^1 (et. Lucif. *εἰργ-ον*; Iren. *opera est operatus*, = *εἰργ-ος*) ‖ 11 *ἀπῆλθεν* 33, *ἐξῆλθεν* (*exiit* s. *profectus est*) a b d l r s^c, codd. Chr^i. 164 A, sed non 164 C | *εἰς τ. Ἰ. γῆν* (*γῆν* om. s^1) h. l. Chr.: post *αὐτοῦ* cett. | *αὐτὸς* Chr.: *ὁ* (om. A *Π*) *Ἰησ.* pler., *ὁ κύριος* s^1 ‖ 12 *μετ' αὐτῶν* post *διέτρ.* om. Chr. ‖ 12 sq. *καὶ ἐβάπτ.* om. b ‖ 13 *καὶ* om. a b e q | *ὁ Ἰω.* B | *ἐν Αἰνὼν* (i. e. עין נון, *fons piscium*, s^1; עין יון s^{sch} s^c) om. No. ‖ 14 sq. *καὶ ἐρχόμενοι πρὸς αὐτὸν ἐβ.* e ‖ 15 *τὴν* om. 1. 22. 235. 473* al. | post *φυλ.* (ante *εἰς* r, Chr. 97 B, ante *βεβλ.* b) om. *ὁ* (om. ℵ* B) *Ἰω.* cum 1* Chr. 165 A

25 ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐνὶ ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάνου μετὰ
Ἰουδαίου περὶ καθαρισμοῦ, 26 καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάνην
καὶ λέγουσιν· Ῥαββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε καὶ οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες
ἔρχονται πρὸς αὐτόν. 27 ἀπεκρίθη Ἰωάνης καὶ εἶπεν· Οὐ
δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲ ἕν, ἂν μὴ ᾖ δεδομένον
αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. 28 ὑμεῖς μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον· Οὐκ
εἰμὶ ὁ Χριστός, ἀλλ' ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου.
29 ὁ ἔχων τὴν νύμφην νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ
νυμφίου, ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν
φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται.
30 ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. 31 ὁ ἄνωθεν ἐρχό-
μενος ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ ἐκ τῆς γῆς ὢν ἐκ τῆς γῆς
λαλεῖ· ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος 32 ὃ [ἑώρακεν καὶ]
ἤκουσεν μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβά-
νει. 33 ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ
θεὸς ἀληθής ἐστιν. 34 ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥή-

1 οὖν] δὲ ℵ* b s^{c1} | συνζήτ. ℵ* | ἐνὶ add. 1 s^{sch}, cf. praef. | μ. τῶν Ἰω. B ‖ 2 Ἰουδαίου ℵ^{c} A B al. pler. Chr. (Ἰ. τινὸς 166 A. III 531 C D) No.: -ων ℵ* G 1. ferr. it. vg. s^{c} (a *inter iudaeos et discipulos Ioh.*, q *inter disc. I. et Iudaeos*) | ἦλθαν B*, μ Chr^{i}. ‖ 3 λέγ. Chr.: εἶπον (-αν B*) αὐτῷ ‖ 4 ἰδοὺ D 1. 209 (om. No.) | καὶ ante οὗτος add. s^{1} | πολλοὶ s^{1} ‖ 5 εἶπεν αὐτοῖς Ἰω. s^{c1}, ἀπ. Ἰ. λέγων b ‖ 5 sq. varie Chr.: οὐδεὶς δύν. ἀνθρώπων (μ ἄνθρωπος), οὐ δύν. (ὁ) ἄνθρωπος; Cypr. bis οὐδεὶς δύν. ‖ 6 λαβεῖν ℵ | οὐδὲ ἓν B 472 Chr. 167 A: οὐδέν ‖ 7 αὐτῷ om. F No. | αὐτοὶ ante ὑμ. om. s^{c1} copt. No. Cypr. (cf. 4, 35. 5, 33) | μοι post ὑμ. om. ℵ E F H al. No. ‖ 7 sq. εἶπον· Οὐκ εἰμὶ D a (add. a ὑμῖν post εἶπ.) l, unus Chr^{i}. No.: varie additur ἐγὼ (pler. post εἰμι) vel semel vel bis (B ε. ἐγώ· οὐκ ε. ἐγώ; om. pron. et. Cypr.) ‖ 8 ὅτι post ἀλλ' om. s^{c1} (ὁ ἀπεστ. vid.) Chr. No. ‖ 9 ὅτι ὁ s^{c1} ‖ 10 αὐτοῦ καὶ ἀκούων ℵ | καὶ χαρᾷ r Cypr. s^{c1}; itaque et. χαίρων hi legerunt, ut praedicata essent ὁ ἑστ. κτἑ. ‖ 11 οὖν] δὲ r, om. s^{1} | ἡ ἐμὴ χ. Chr. ‖ 13 ὁ ἐκ τ. γ. ὢν Chr. Tertull.: ὁ ὢν (ὁ δὲ ὢν ℵ* D a al., καὶ ὁ ὢν Syri) ἐκ (ℵ* a e ἐπὶ, D 13. 69 ἀπὸ) τ. γ. | cum g l Orig. Tertull. ante ἐκ τ. γ. λαλ. omisi ἐκ (ἐπὶ s^{1}) τῆς γῆς ἐστιν καὶ ‖ 14 post ἐρχ. om. ἐπάνω πάντων ἐστίν (13) cum ℵ* D 1. 22. 118 a b e ff^{2*} l r s^{c} No. (Tert. orat. 1) | ὃ ℵ B D L T^{b} 1. 22 al. a b e l r s^{c} No. Tert. l. c.: καὶ ὃ | ἑώρ. καὶ (cf. v. 11) om. No.; s^{1} ὃ . . μαρτυρεῖ om., propter interpolationem puto quae antecedit. Chr. mosq. quinque ὃ ἤκ. λαλεῖ καὶ ἃ ἑώρ. μαρτυρεῖ, cf. v. 11; ὃ et. a f^{2} ante ἤκ. add. (Tert. orat. 1 ἃ ἑώρ., ταῦτα λαλεῖ; λαλ. et. No.) ‖ 16 τοῦτο ante μαρτυρεῖ add. A B L al. pler. e f g q vg. ‖ 17 ὃν γὰρ] ὅτι ὃν q s^{1}

ματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ πατήρ, 35 *ἀλλ' ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.* 36 *ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ οὐκ ὄψεται ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.*

4 1 *Ὡς οὖν ἔγνω ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ Ἰωάνης* 2 *(καίτοιγε Ἰησοῦς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ),* 3 *ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.* 4 *ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας.* 5 *ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας λεγομένην Συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου οὗ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ.* 6 *ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ·* 8 *οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσιν. ὥρα ἦν ὡς ἕκτη.* 7 *ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῶν Σαμαριτῶν ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Δός μοι πεῖν.*

1 *τὸ πνεῦμα* post *δίδ.* om. B* s^1; pler. (et. s^1) post *δίδ.* et. *ὁ θεὸς* inferunt, sed om. ℵ B C* L T^b 1. 33 b e f l. Ita *ὁ πατήρ* subiectum fit ad *δίδωσιν*; cf. Aphraat. VI, 11 (Resch 87) ‖ 2 *ἀλλ'* add. s^1 | *χειρὶ*] *sinu* c (cf. Lc. 6, 38) ‖ 3 *εἰς τὸν υἱὸν* (*αὐτῷ* Iren.) om. No. ‖ 4 *δὲ* ante *ἀπ.* om. ℵ* a e f^2 l Tert. Cypr. (*καὶ ὁ* s^{cl}) | *οὐκ . . ἀλλ'* om. No. (per lacun. vid.) | *ὄψεται* et. Cypr. v. l., sed *ἔχει* $ℵ^a$ Iren., Cypr. v. l.; *ἕξει* e (Cypr. v. l.) | *ζωήν*] *deum* Tert. ‖ 5 al. *μενεῖ* (*ἐπ' α. μενει* ℵ b) | *αὐτόν*] add. e (s^p mg.) *et post haec traditus est Ioh.* ‖ 6 *οὖν*] *δὲ* s^{cl} | *Ἰησ.* ℵ D Λ 1. 22. 118. 209 it. pler. (non f q) vg. s^c s^{sch} Chr. (non s^1, neque No.): *κύριος* ‖ 7 *Ἰησ.* post *ὅτι* om. Λ 262 s^{cl} s^{sch} $Aug.^{Ioh.}$ | s^1 *μαθ. πολλοὺς ποιεῖ καὶ β. πλέον* (item *magis* vel *plus* add. a f f^2 r) *ἢ* (*ἢ* om. A B* G L Γ) *Ἰω.*; tum v. 2 *ὅτι οὐ . .* (lac.) *ὁ κύριος μόνος ἐβ. κτέ.* ‖ 8 *αὐτὸς* post *Ἰησ.* (ante *Ἰησ.* A D K Π l) om. 251 c f^2 vg. s^c No. (*is* pro *Ἰησ. αὐτ.* Tert. bapt. 11) | *αὐτοῦ* om. No. ‖ 9 licenter ut vid. Chr. *ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς Ἰουδ. καὶ εἰς τ. Γ. ἦλθεν* (alii eius *ἦλθεν ε. τ. Γ.*) | *πάλιν* post *ἀπ.* om. A B* Γ Δ Λ Π q ‖ 10 *ὅτε* _ _ (lac.) *Σαμαρ.* s^1 ‖ 11 *οὖν*] *δὲ* e f f^2 l, *καὶ ἔρχ.* Syri | שכים s^1, quod postulat Hieron., Tschd. | *πλησίον*] *ἀπέναντι* s^1 ‖ 12 *οὗ* C* D L al.: *ὃ* | *τῷ Ἰωσ.* ℵ B ‖ 13 *ἐκεῖ* om. b ‖ 14 *οὕτως* om. 1. 69. 118. 124 No. a b e f^{2*} l r Syri (lacunosus est s^c) ‖ *πηγῇ*] add. r (simil. s^1) *et requiescebat super eum* | v. 8 recte (v. praef.) hic hab. s^{cl}; *οἱ δὲ μαθ.* q r Chr. pro *οἱ γὰρ* (pler.) vel *καὶ οἱ* (s^{cl}) ‖ 15 *πόλιν*] *ἀγορὰν* Chr. | *ἵνα τρ. ἀγορ.* om. No. ‖ 16 *ὡς* om. s^1 No. | *τῶν Σαμ.* r: male pler. *τῆς Σαμαρείας*; non minus bene *γ. Σαμαρῖτις* a f^2 l No. ‖ 17 *πεῖν* (*πῖν*) hic et vv. 9. 10 ℵ* B* C* D L al.: *πιεῖν*

9 λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρῖτις· Σὺ Ἰουδαῖος ὢν πῶς
παρ' ἐμοῦ πεῖν αἰτεῖς; [οὐ γὰρ συγχρῶνται Ἰουδαῖοι Σαμα-
ρίταις.] 10 εἶπεν αὐτῇ· Εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ,
καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι· Δός μοι πεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας
αὐτὸν καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. 11 λέγει αὐτῷ· Οὐδὲ
ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶν βαθύ· πόθεν ἔχεις τὸ
ὕδωρ τὸ ζῶν; 12 μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ,
ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν καὶ οἱ
υἱοὶ αὐτοῦ καὶ τὰ θρέμματα; 13 εἶπεν αὐτῇ Ἰησοῦς· Πᾶς
ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν· 14 ὃς δ' ἂν
πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν
αἰῶνα, ἀλλὰ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου, εἰς
ζωὴν αἰώνιον. 15 λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή· Κύριε, δός
μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ μηδὲ διέρχωμαι [ἐνθάδε]
ἀντλεῖν. 16 λέγει αὐτῇ· Ὕπαγε φώνησόν σου τὸν ἄνδρα
καὶ ἐλθὲ ὧδε. 17 ἀπεκρίθη ἡ γυνή· Οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει

1 λέγει ℵ* V* 1. 61. 229* s^{cl} s^{sch}: λ. οὖν | ἡ Σαμ. om. s^{h} No. | πῶς h. l. D a b e f^{2} l r s^{cl} (s^{cl} ἴδε σὺ Ἰ. εἶ. πῶς): ante σὺ ‖ 2 om. post αἰτεῖς cum s^{1} γυναικὸς (om. e) Σαμαρίτιδος οὔσης (οὔσης ante γυν. C^{3} Γ Δ al. it. vg.) ‖ 2 sq. οὐ γὰρ . . Σαμ. om. ℵ* D a b e; cf. praef. ‖ 3 ἀπεκρίθη Ἰησ. καὶ ante εἶπεν om. s^{1} (s^{c} ε. α. Ἰησ., cf. No.) ‖ 3 sq. τὴν δ. τ. θ. καὶ om. μ Chr^{i}. ‖ 4 σοι om. No.; id. 4 sq. ὕδωρ ζῶν post αὐτὸν ‖ 5 post αὐτῷ om. ἡ γυνή cum B s^{1} (ἐκείνη ℵ*); tum κύριε cum s^{1} | οὐδὲ D s^{1}: οὔτε ‖ 6 πόθεν ℵ D 472 a b e f^{2*} l r s^{cl} s^{sch} (semel μ Chr^{i}.): πόθεν οὖν ‖ 6 sq. τὸ ante et post ὕδωρ om. D (v. 10) ‖ 8 ὅστις ℵ | *de quo ipse bibit* e ‖ 9 αὐτοῦ] add. *et pueri eius* l | αὐτοῦ post θρ. om. D | ε. α. Ἰησ. s^{c} (item sed ὁ κύριος s^{1}): ἀπεκρίθη Ἰ. καὶ (*respondens J.* l) ε. α. | πᾶς om. No. ‖ 9 sq. *dixit ei: mea aqua de caelo descendit* Ephr. Mös. p. 114 ‖ 10 sq. ὁ δὲ πίνων (v. 13) ℵ* D (Orig. Euseb.), καὶ πᾶς ὁ π. = v. 13 s^{cl} ‖ 11 ἐγὼ om. c No., cf. infr. A B etc. | αὐτῷ post δώσω om. e, Chr. IV 447 B, Orig. interpr. 3, 404 Cypr. Hilar.; cf. infra ℵ | οὐ μὴ (μὴ om. D) . . ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ (ita pler.) om. (propter homoeotel.) C* 13. 108. 477 sahid. Orig. bis, Euseb. ter, Ambr.; recte autem τὸ ὕδ. ὃ ἐγὼ (ἐγὼ om. A B C al.) δώσω αὐτῷ (αὐτῷ om. ℵ) om. e m $Orig.^{int.}$ No. Chr. 185 B C Thdrt. | διψήσῃ C^{3} Λ Π al.: -σει ‖ 12 ἐν om. a e m ‖ 13 πρὸς αὐτὸν] αὐτῷ a b r ‖ 14 διψήσω (cf. v. 14) D No. | διέρχ. ℵ*B Orig. quater: ἔρχωμαι (-ομαι $ℵ^{c}$ B al) | ἀντλ. ἐνθένδε b s^{1}; secl. ἐνθ., v. praef. ‖ 15 post αὐτῇ om. ὁ (om. ℵ* A Π* 1) Ἰησ. cum B C* 33 a | σου h. l. B 69. 71. 74. 248. 254. Orig. Chr.: post ἄνδρα ‖ 16 ὧδε Chr.: ἐνθάδε, v. praef. | ἀπ. ἡ γ. ℵ*: add. pler. καὶ εἶπεν (αὐτῷ); s^{cl} nihil nisi λέγει αὐτῷ, Chr. ἡ δέ φησιν | ἄνδρα οὐκ ἔχω (cf. proxima) ℵ C* D L 142

αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Καλῶς εἶπες ὅτι Ἄνδρα οὐκ ἔχω· 18 *πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν σου ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας.* 19 *λέγει αὐτῷ· Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ.* 20 *οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν· καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις δεῖ προσκυνεῖν;* 21 *λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Πίστευέ μοι, γύναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσουσιν τῷ πατρί.* 22 *ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἡ σωτηρία·* 23 *ἀλλὰ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ [ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ].* 24 *πνεῦμα ὁ θεός· καὶ προσκυνητὰς οὖν τοιούτους ζητεῖ, τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ.* 25 *λέγει αὐτῷ ἡ γυνή· Μεσσίας ἔρχεται*

1 *εἶπες* ℵ B* Chr. Cyr.: *εἶπας*; sed *ἀληθὲς εἴρηκας* Heracleo ap. Orig. 4, 221; cf. infra | *ἔχεις* ℵ D b c e l r | *ἓξ* Heracleo || 3 *ἀληθῶς* ℵ E 486 b c f g q r vg.; suntne delenda haec *τ. ἀλ. εἴρ.*? Cf. praef. | post *αὐτῷ* om. *ἡ γυνή* cum s^1; *κύριε* om. ℵ* || 4 *σύ* post *εἶ* om. D a b c l r | *τούτῳ τῷ ὄρ.* a b d e r s^{cl} s^{sch} Tert. || 5 *καὶ πῶς ὑμεῖς* Chr. (et. XII, 356 E), cf. 8, 52; posui interrogandi notam || 5 sq. *δεῖ προσκ.* Tert., $Aug.^{Ioh.}$ codd.: *ἐστὶν ὁ τόπος* (*ὁ τόπος* om. ℵ) *ὅπου δ. πρ.* (*πρ. δεῖ* ℵ A B C* D L 3 it. plur. [l *ubi adorant*], *χρὴ πρ.* Chr. (et. XII l. c., sed non VIII 190 A). Cf. 19, 20 || 6 *πίστευσον* A C^3 Γ Δ Chr. (sed μ semel -*ευε*); *μοι* om. Δ s^1; *γύναι* ante *πίστ.* A C^3 D Γ Δ al. pler. c e f l r vg. s^{cl} s^{sch} (om. *γύναι* F) || 7 *τούτῳ τῷ ὄρει* D a b e r s^{cl} s^{sch} || 8 *προσκυνήσουσιν* 69. 124 copt. Or. bis (alias -*σετε*): -*σετε* | *τῷ π.* om. No. Ephr. (item 11) || 9 sq. *ἐκ τῶν Ἰουδ. ἡ σωτ.* Tertull. et add. *ἐστὶν* post *σωτ.* vel post *Ἰουδ.* Chr. IX, 137 B. 738 D: *ἡ σωτ. ἐκ τ. Ἰ. ἐ.*; sed *ἐξ Ἰούδα* s^{cl}, cf. Hebr. 7, 14; *ὅτι . . ἐστίν* om. (per lac.?) No. || 10 *καὶ νῦν ἐστιν* om. Tert. || 11 sq. *ἐν πν. καὶ ἀλ.* non vid. legisse Chr. (praef.) || 12 sq. *πνεῦμα . . ζητεῖ*] sic Tert. Or. 28 (post *ἀληθ.*): *Deus enim spiritus est* (alibi ter om. *est*): *et adoratores itaque tales requirit* (reliqua non addit). Vulgo: *καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν* (sed s^{cl} *τοι. προσκυνητὰς ζητεῖ*; om. haec omnia 1. 22). *πν.* (*γὰρ* ut Tert. et. s^c) *ὁ θεός· καὶ* (*καὶ* om. l) *τοὺς προσκυνοῦντας* (*αὐτὸν* add. pler., om. ℵ* D* d f^{2*}) *ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ* (ℵ* s^p mg. *ἐν πν. ἀληθείας*) *προσκυνεῖν δεῖ* (ℵ* D a r; pler. *δεῖ πρ.*); sed pro his s^i post *ζητεῖ* nihil nisi *τοὺς ἐν πν. καὶ ἀλ. προσκυνοῦντας αὐτόν.* (S^c v. 24 ut vulgo, nisi quod per repetitionem quandam omnia turbata sunt, v. Baethgen; G 69. 131. 229 om. *πνεῦμα . . προσκυνοῦντας* [*αὐτὸν*], propter homoeoteleuton.) Cf. praef. || 14 *οἶδα* (*οἴδαμεν* $ℵ^c$ G L Δ al. No.) *ὅτι* ante *M.* (post *M.* f^2) om. s^1 (*ἰδοὺ M.*) μ Chr. (et. Chr. VII 575 C; *ἔρχ. M.* Chr. hic)

(ὁ λεγόμενος Χριστός)· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα. 26 λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι. 27 Καὶ ἐν τούτῳ ἐπῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον ὅτι μετὰ γυναικὸς ἑστηκὼς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπεν· Τί ζητεῖς; ἤ· Τί λαλεῖς μετ᾽ αὐτῆς; 28 ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν ἡ γυνὴ καὶ ἔδραμεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει· 29 Δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέν μοι πάντα ἃ ἐποίησα· μή τι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός; 30 καὶ ἐξήρχοντο πρὸς αὐτόν. 31 ἠρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ λέγοντες· Ῥαββί, φάγε. 32 εἶπεν αὐτοῖς· Ἐγὼ βρῶσιν ἔχω [φαγεῖν] ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. 33 ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; 34 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἐμὸν βρῶμά ἐστιν ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. 35 οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστιν καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ [λέγω ὑμῖν,] ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ θεά-

1 *ὁ λεγ. Χρ.* om. Chr. VII | *ἀναγγ.*] *δώσει* s^{1} om. *ἡμῖν*; cf. Tatian. Mösinger p. 141 (v. XVI, 13) ‖ 2 sq. *ἐν τούτῳ* ℵ*D (*in hoc sermone* r, cf. s^{cl} *καὶ αὐτῶν λαλούντων*; it. pler. vg. *continuo* vel *statim*): *ἐπὶ τούτῳ*; tum bene *ἐπῆλθαν* ℵ* e q r: *ἦλθον* (*-αν* B*) ‖ 4 *ἑστηκὼς* (quod facile excidebat post *γυναικὸς*) add. s^{1} (קאם וממלל; non s^{c}, neque Tatian., Mösinger 140), cf. praef. | *ἢ τί ζητ. ἢ* s^{1}; *ζητεῖ* s^{c} ‖ 5 *μετ᾽ αὐτῆς* om. e (qui post *εἶπεν* 4 hab. *mulieri*) | *ἡ δὲ* (*οὖν* sah.) *γ. ἀφεῖσα τ. ὑ.* e sah., *ἀφεῖσα οὖν* (*οὖν* om. B C, ut Chr. mosq.) *τ. ὑ. αὐτῆς* (s. *ἀφῆκεν* .. *καὶ*; ptcp. et. No.) om. *ἡ γυνὴ* (ut 244) s^{h}; *ἡ γ.* ante *τὴν* D b l q r | *αὐτῆς* post *ὑδρ.* om. 126 e, cf. Chr. 185 B ‖ 6 *ἔδραμεν* s^{1} Aug.$^{Ioh.}$, cf. Chr. l. c. (No.): *ἀπῆλθεν* | *τοῖς ἀνθρώποις* post *λέγει* om. s^{1} ‖ 7 *μοι* om. f^{2*} | *ἃ* ℵ B C* a d e q s^{cl}: *ὅσα* | *αὐτὸς* it. pler. (et. r) vg., *ἐκεῖνος* D q ‖ 8 *καὶ πᾶς ὁ ἀκούσας ἐξήρχετο πρὸς αὐτόν* s^{1}; pler. *καὶ* (praem. C D b Syri) *ἐξῆλθον* (*ἐξήρχοντο* L e; add. *οὖν* ℵ A 1. 69. e f l q, sine copula A B L al. pler. Chr. [v. infr.]; sed omnes et. hi *καὶ ἤρχ.*, v. infr.) *ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν.* Non commemorat versum Chr. (habent duo mosq. ante homil.) | *ἠρ. δὲ* s^{c} (s^{1}, sed om. *δὲ*): *ἐν* (*δὲ* add. A C^{3} al.; *καὶ ἐν* s^{sch}) *τῷ μεταξὺ* (nusquam N T.; *postmodum* b r) | *αὐτὸν* om. f^{2*} ‖ 9 *λέγ. κτἑ.*] *φαγεῖν μετ᾽ αὐτῶν ἄρτον* s^{cl} | ante *εἶπεν* om. *ὁ δὲ* cum a s^{cl} ‖ 10 *φαγεῖν* om. No. vg^{R} Cypr. v. l. | *λέγουσιν* ℵ* b r; *οὖν* (*δὲ* D a b q) post *ἔλ.* om. ℵ* d e s^{cl} s^{sch}; tum *οἱ μαθηταὶ* om. s^{cl} Chr. No. (D *ἐν ἑαυτοῖς οἱ μ.*) ‖ 11 *αὐτοῖς* om. l No. ‖ 12 *ποιῶ* ℵ A Γ Δ al. No. (Chr. varie): *ποιήσω* (propter *τελειώσω*, Tschd.) ‖ 12 sq. *τοῦ πατρός μου* No., cf. l ‖ 13 *ἵνα* post *με* a c Tert.: *καὶ* (*καὶ ἵνα* m; *ἵνα τελειώσω α. τὸ ἔ.* om. Aug.$^{Ioh.}$) | *ὑμεῖς* om. m ‖ 14 *ἔτι* post *ὅτι* om. D L al. s^{c} (v. l. Chr.) | *τετράμηνον* H, v. l. Chr. | *ἐστίν* bene om. b (praef.) ‖ 15 *ἰδοὺ λ. ὑ.* om. 1. 22. 108 al., *λέγω ὑμ.* et. No. om.

σασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσιν πρὸς θερισμόν. 36 ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων. 37 ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν τῆς ἀληθείας, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. 38 ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι κεκοπιάκασιν, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. 39 Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν τῶν Σαμαριτῶν, διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης ὅτι εἶπέν μοι πάντα ἃ ἐποίησα. 40 ἦλθον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρῖται ἐρωτῶντες αὐτὸν μεῖναι παρ᾽ αὐτοῖς. καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, 41 καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, 42 τῇ δὲ γυναικὶ ἔλεγον· Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν· αὐτοῦ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν [ἀληθῶς] ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου. 43 μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 44 αὐ-

1 πρὸς θερ. non add. Chr. 198 D (hab. VII, 662 E) | ἤδη post θερ. (ante πρὸς c f f^2 vg. s^{sch}; καὶ ἤδη ὁ s^{cl}) om. a m s^h Chr. Hilar. No.; pergit m *sicut autem qui metet*) | καὶ ὁ θερ. A C^2 Γ al. c f f^2 vg. (s^c) s^{sch} Chr. || 3 καὶ ante ὁ σπ. om. B C L T^b 1. 33. e g r al.; ἵνα om. m s^{cl} (itaque χαίρει) | χαρῇ D; ὁμοῦ χ. post θερ. D Syri Iren. || 4 ἐστὶν ὁ λ. D it. pler. (ἐ. post ἀλ. g r) | τῆς ἀληθείας a d f^2 l m s^{cl}: ὁ (om. ℵ B C* K al. 1 al.) ἀληθινός (ἀληθής 1 al. Chr.) | ἐστὶν om. f^{2*} || 5 ἀπέσταλκα ℵ D, ἀποστέλλω (om. ἐγὼ) No. || 6 εἰς ὃ l m, ἐν ᾧ f; ὃ om. D* L d e || ὑμεῖς οὐ b | ἐκοπιάσατε D | ἐκοπίασαν D (Chr.[1] mosq.) || 8 εἰς αὐτὸν post ἐπ. om. ℵ* 482 a e (semel Orig.), cf. v. 41 | τῶν Σ. om. No. || 8 sq. διὰ τὴν μαρτυρίαν τ. γ. λεγούσης s^c No., cf. Chr. 201 C || 9 μοι om. No. | ἃ ℵ B C* L b e l q r s^c s^{sch}: ὅσα (cf. v. 29) || 10 ἦλθον οὖν B^3 vid. (συνῆλθον οὖν B*, ὡς οὖν σ. correxit ipse; corr.[3] sec. Tschd. potius ὡς ἦ. o.), *venerunt ergo* e: ὡς οὖν ἦ. (καὶ ὡς ἦ. q s^c) || 10 sq. ἐρωτῶντες e, cf. Chr. 201 C ἐξῆλθον οἱ Σ. παρακαλοῦντες: ἠρώτων || 11 *ut ibi maneret* c l q (cf. f) No.; πρὸς αὐτούς C | ἐκεῖ] ℵ min. pauci Syri παρ᾽ αὐτοῖς | ἡμ. δύο ℵ || 11 sqq. vv. 41. 42 om. No. || 12 πολλῷ πλ.] πολλοὶ s^c s^{sch} || 13 δὲ D E Δ 71. 472 a e f^2 l q Orig. (ἔλ. δὲ τ. γ. e q): τε pler., καὶ ἔλ. τ. γ. ℵ* r s^c | ὅτι ante οὐκ. om. B 80 b f r s^{sch} Iren. || 13 sq. σὴν μαρτυρίαν ℵ* D b l r, cf. v. 39; λαλιάν σου B Orig. || 14 αὐτοῦ D a: αὐτοὶ (add. παρ. αὐτοῦ post ἀκ. ℵ al.) | ἀκηκ. καὶ om. Chr. 104 C | καὶ οἴδ. om. c l || 15 ἀληθῶς (ante οὗτος ℵ vg.[10] s^c, ante ὅτι s^h) om. K* Π f^{2*}vg.[2] (Chr. 104 C). Cf. 6, 14. 7, 26 al. | ἡ σωτηρία l | τ. κ.] add. ὁ Χριστός A C^3 D al. pler. e f q Chr. (et. 104 C; om. Origen.) || 16 post ἐκ. om. καὶ ἀπῆλθεν (ἦλθεν L) cum ℵ B C T^b 13. 69 it. pler. s^c | γὰρ] δὲ e r || 16 sqq. de v. 44 v. praefat.

τὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. 45 ὡς οὖν ἦλθεν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. 46 ἦλθεν οὖν πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον.

Ἦν δέ τις βασιλικός, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει· 47 οὗτος ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἦλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἠρώτα ἵνα καταβῇ καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλεν γὰρ ἀποθνήσκειν. 48 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν· Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. 49 λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός· Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον. 50 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ τοῦ Ἰησοῦ, 51 καὶ καταβαίνοντι ὑπήντησαν αὐτῷ οἱ δοῦλοι λέγοντες ὅτι Ὁ

1 *Ἰησ.* om. No., qui inserit ante v. 44: *μούνην δ' οὐκ ἐπάτησεν ἑὴν ζηλήμονα πάτρην* | *ἐμαρτύρει λέγων* e | *ἰδίᾳ* om. No. ‖ 2 sqq. v. 45 om. Aug. $^{Ioh.}$, cf. praef. ‖ 2 *ὡς* ℵ* D Chr.: *ὅτε* | *οὖν*] *δὲ* b | post *ἦλθεν* om. *εἰς τὴν Γαλ.* cum s^c | *ἐξεδέξαντο* D ‖ 3 *πάντες* G a e f^2; *πάντα* post *ἑωρ.* ℵ* a b e f f^2 (male e *audierant enim omnia*) | *ἃ* ℵ* D T^b al. it. vg. s^c s^{sch}: *ὅσα* | *Ιερουσαλημ* D | *ἐν* ante *τῇ* om. D ‖ 4 *αὐτοὶ* om. Chr. | *ἐληλύθεισαν* ℵ (*venerant* it. vg.) ‖ 5 *πάλιν* om. *μ* $Chr.^i$ No. vg^E | *εἰς τὴν*] *ἐν* B | *Κανᾶ*] v. ad 2, 1 | *τῆς Γαλιλ.* om. No. ‖ 7 *ἦν δὲ* ℵ D L T^b 33 b e f (f^2 *καὶ ἦν δὲ*) l q r Chr.: *καὶ ἦν* (om. copul. a, *et ecce quidam* Aug. $^{Ioh.}$). Cf. 3, 1. 11, 1. 12, 20 | *ἐν Καφαρναοὺμ* post *ἠσθ.* (post *ἦν* s^c s^{sch}) om. e (add. *ἐκεῖ* post *ἦν δὲ* ut a f f^2) Aug. $^{Ioh.}$. Cf. Mt. 8, 5. Lc. 7, 1 | *οὗτος* om. ℵ* (cf. ad 8) s^c Aug. (cf. supr.), sed v. 1, 41 sq. 3, 1 sq. 12, 20 sq. ‖ 7 sq. *ἀκούσας . . Γαλιλ.* om. Aug. (itaque Aug. *καὶ ἰδού τις β., οὗ . . ἠσθ., ἦλθεν*) ‖ 8 *ἀπὸ τῆς* 33. 69 Chr. | post *Ἰουδαίας* om. *εἰς τὴν Γαλιλαίαν* mosq. $Chr.^i$ ‖ 9 *ἦλθεν* ℵ* (*ἦ. οὖν*, cf. ad. 7) C 1 ferr. 33 a b e f^2 l s^c Chr. (nisi *ἐλθὼν ἠρώτα* legit, v. 204 B) Aug.: *ἀπῆλθεν* ‖ 9 *καταβὰς ἰάσ.* C* vid. (No.), *ἔλθῃ καὶ* Chr., sed 204 B nihil nisi *ἰάσ.* (*ἴδῃ* s^c) ‖ 10 *ἤμ. γὰρ* (*γὰρ* om. b) *ἀποθν.* om. No. (cf. Luc. 7, 2) | *οὖν* (*δὲ* b e) post *εἶπεν* om. T^b 237 s^c s^{sch} | *πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰ.* a s^c ‖ 13 *τὸν παῖδα* (v. 51) ℵ, *τὸν υἱόν* A ferr.; additum *μου* om. D 1 b e f^2 l r s^c s^{sch} Chr. ‖ 13 *ὁ Ἰησ.* om. E 157. 472 ‖ 14 *ἐπίστ.* ℵ B D c l vg.: *καὶ ἐπ.* (*ἐπ. δὲ* L T^b 485) | *τοῦ Ἰησ.* $ℵ^c$ s^c (*αὐτοῦ* licenter Chr.): *ὃν* (*ᾧ* D *Γ* al.) *εἶπεν αὐτῷ* (*αὐτῷ* om. *ΚΠ* d l) *ὁ Ἰησ.*; quae add. *καὶ ἐπορεύετο* om. e s^c, v. infr. ‖ 14 sq. *καὶ καταβ.*] sic e (*cum descenderet*) No.; *καὶ πορευομένῳ* (s. *καὶ ὅτε ἐπορεύετο*) s^c; pler. *ἤδη* (om. et. f s^c s^{sch}) *δὲ αὐτοῦ καταβ.* (*καταβ. α.* l r q). Cf. praef. ‖ 15 *ἀπήντησαν* A *ΓΛ* al. (cf. 11, 20. 30. 12, 18) | *οἱ δοῦλοι* h. l. e s^c, ante *ὑπήντ.* cett. | *αὐτοῦ* post *δοῦλοι* om. ℵ D L 1 a b c e f f^2 l (r vid.) vg. No. | *λέ-*

παῖς σου ζῇ. 52 *ἐπυνθάνετο οὖν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν· εἶπον αὐτῷ. Ἐχθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός.* 53 *ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὁ υἱός σου ζῇ, καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ.* 54 *Τοῦτο δεύτερον ἐποίησεν σημεῖον ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.*

5 1 *Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.* 2 *ἔστιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις [ἐπὶ τῇ προβατικῇ] κολυμβήθρα ἡ λεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα·* 3 *ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος ἀσθενούντων, [τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν,]* 4 *ἐκδεχομένων τὴν τοῦ*

γοντες B L Chr.: *καὶ ἀπήγγειλαν* (*ἤγγ.* ℵ D) *λέγοντες* (*λ.* om. ℵ D, sed D b add. *αὐτῷ*) pler., *ἀπαγγέλλοντες* r | *ὅτι* om. 1* No. || 15 sq. *ὁ υἱός* D K al. Syri it. vg.

1 *σου* D L Γ Δ al. a b e q Syri Chr.: *αὐτοῦ* | *ἐπυνθάνετο* ferr. Chr. f f^{2}: *ἐπύθετο* falso rell. (i. e. *compertus est*) | *οὖν*] *δὲ* 13. 69 l (*δὲ οὖν* e) | *τὴν ὥραν* scripsi: *τ. ὥρ. ἐκείνην* B, *τ. ὥρ. παρ' αὐτῶν* ℵ A C D al., *παρ' α. τ. ὥρ.* L Γ Δ Chr.; f f^{2} l r s^{c} *in qua(m) hora(m)* (b c e ad *qua* add. *hora*); fort. igitur *τίνα ὥραν κομψ. ἔ.* || 2 *εἶπον* e s^{c} s^{sch}: *ε. οὖν* B C L 1. 33, *καὶ ε.* pler. | *αὐτῷ* om. a b No.; tum *ὅτι* om. eid. s^{c} s^{sch} | *ἑβδ.*] *tertia* c, *nonam* s^{c} || 3 *ἐν* ante *ἐκ.* om. ℵ* B C 1 Chr.; *τὴν ὥραν* No. pro *ὅτι . . ὥρ.* || 4 *ἐν* ante *ᾗ* om. mosq. Chr.^{i} | *αὐτῷ* om. a No. | *παὶς* Chr. No. | *ὁ Ἰησ.* om. ℵ* | *ὅτι ὁ* D I Γ al. || 5 *ὅλη* post *αὐτοῦ* om. I 29. 40. 63. 71. 253. 259 (tres mosq. Chr.^{i} altero loco quo aff.) | *δὲ* post *τοῦτο* add. B C* G No., *οὖν* add. e | *πάλιν δεύτερον* post *τοῦτο* (*δὲ*) om. e (*πάλιν* et. s^{c} om.) || 5 sq. *ἐποί. σημ.* ℵ Chr.: *σημ. ἐπ.* (*ἐπ. ὁ Ἰησ. σημ.* a b) || 8 *ἡ ἑορτὴ* ℵ C al. || 7 *ὁ Ἰησ.* ℵ C al. 8 *ἔστιν* (v. praef.) omnes praeter (No.) Syr. (deest s^{1}) sah. copt. arm. | *ἐν τ. Ἰ.* om. No. || 8 sq. *ἐπὶ τῇ* B C I Γ al. pler. c f g vg.^{20} s^{h} sah. copt.: *ἐν τῇ* ℵ^{c} A D G L Nonn. (a b f^{2} r), om. ℵ* 61^{mg} 116 l vg.^{11} Chr. (et. I, 548 sqq., ubi vv. 1—17 explicantur); ita nominativus fit *προβατικὴ*. Sed pro *ἐν τ. προβ.* *in inferiore(m) parte(m)* a b f^{2}; על מעו(ר)לא = *ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ* s^{h}, tum hi vel *κ-α* vel *τῆς κ-ας*, ut b *piscinae*; om. *προβ.* r (in *piscina natatoria*); om. *ἐν τ. πρ.* l (*natatoria*), s^{c} s^{sch} (*locus natatoriae*). Cf. praef. || 9 *ἡ* om. D V 1 al. Chr. it. pler. (et. r), *τὸ λεγόμενον* ℵ* | *Βηθζαθα* ℵ L 33, *Βελζεθα* D, *Βηθσαιδα* B (recte *Βηθεσδα* [-*θα* A] A C I al. f q Chr., בית חסדא s^{c} s^{sch} [בית חודא s^{h}]) || 10 *ἐν ταύταις*] *εἰς ἣν* mosq. Chr.^{i} | *πλ. πολὺ* A I al.; *τῶν* ante *ἀσθ.* om. Chr. I, in VIII mosq. et. *ἀσθεν.* om. Nonnus haec *ἐν ταύταις . . ξηρῶν* fere praetermittit (*ἐν ᾗ κεκακωμένος ἀνήρ, ἅλμασιν αὐτομάτοισιν ἰδὼν ὀρχούμενον ὕδωρ, ὁππότε κυμαίνοντι δέμας φαίδρυνε λοετρῷ, θερμὰ πεπαινομένης ἀπεσείσατο λύματα νούσου, φέρτερον ἰητῆρος ἰδὼν ὀδυνήφατον ὕδωρ*, tum statim v. 5). Seclusi *τυφλ. χωλ. ξηρ.*, cf. praef., non seclusi proxima *ἐκδεχο-*

ὕδατος κίνησιν. 5 *ἦν δὲ ἄνθρωπος τριάκοντα ὀκτὼ ἔτη*
ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ· 6 *τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακεί-*
μενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ· Θέλεις
ὑγιὴς γενέσθαι; 7 *ἀπεκρίθη αὐτῷ· Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ*
ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβή-
θραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. 8 *λέγει*
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἔγειρε ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περι-
πάτει. 9 *καὶ ὑγιὴς ἐγένετο, καὶ ἦρεν τὸν κράβαττον, καὶ*
περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον. 10 *ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι· Οὐκ*

μένων . . κίνησιν, quae om. ℵ A* B C* L 18. 157. 314. q s^c sah. Sed om. v. 4 cum ℵ B C* D 33. 157. 134 f l q vg. (sec. Wordsw.—Wh., etsi codd. pauci om.) s^c sah., in multis praeterea codd. notatum vel asteriscis (S *Π* 14. 21. al.) vel obelis (*Λ* 262 al.; in s^p prima usque ad *ὕδωρ* cum*, *ὁ οὖν . . νοσήμ.* cum ob.); pro scholio ad v. 2 dat Chr. I post allatum v. 2: *εἰς ἣν λόγος ἔχει παραγινόμενον ἄγγελον κατὰ καιρὸν καταδύεσθαι κτἕ.* Abundant var. lect.: *ἄγγελος γὰρ* (*δὲ* L a b c f^2 vg.; add. *κυρίου* A K L al. a c g r vg.) *κατὰ καιρὸν* (om. *κ. κ.* a b (f^{2*}), post *κατέβ.* g vg.) *κατέβαινεν* (*ἐλούετο* A K *Π* r) *ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ* (*ἐν τ. κ.* om. a b f^{2*}) *καὶ ἐτάρασσε* (*ἐταράσσετο* C^3 H I al. c g r vg.) *τὸ ὕδωρ* (Chr. I *καὶ τοῦτο γινώσκεσθαι διὰ τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν*, sed VIII *ἐτάρ. τὸ ὕδ.* agn.)· *ὁ οὖν* (*et qui* r, *et quicumque* b f*) *πρῶτος ἐμβὰς* (*εἰς τ. κολ.* add. a b c f^2 vg.) *μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος* (haec *μετὰ κτἕ.* om. a b f^{2*}) *ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε* (*οἵῳ δηποτοῦν, ᾧ δ' ἂν* K *Π*, *ὅ τι δήποτε ἀρρώστημα ἔχοντα* Chr. I) *κατείχετο νοσήματι.*

1 *ἦν δὲ* D 11 ab l q: *ἦν δέ τις* | post *ἄνθρ.* (ante *ἄνθρ.* F 237 a b q, ante *τις* r) om. *ἐκεῖ* cum ℵ Chr. I (in VIII haec non exhibentur) | *καὶ* ante *ὀκτὼ* om. B K S V al. ‖ 2 *αὐτοῦ* post *ἀσθεν.* om. A C^3 I *Γ* al. b f q ‖ 3 *καὶ* om. a b e f^2 l s^{c1} | *ἔγνω* l s^{c1} (antec. *ὁ κύριος* s^1, priora desunt) | *ἤδη* post *πολὺν* (post *χρ.* 1, ante *πολ.* b f^2 l q Chr. I) om. ℵ 253 e s^{c1} s^{sch} s^h copt No. | *ἔχει*] *ἐποίησεν* f^2 ‖ 4 *ἀπεκρ.*] *λέγει* $ℵ^2$ D s^{c1} | post *αὐτῷ* om. *ὁ ἀσθενῶν* cum s^{c1} ‖ 6 *δὲ*] *γὰρ* a b c e f f^2 l q vg. Chr. mosq. | *ἐγὼ* post *ἔρχ.* (ante *ἔρχ.* 13. it. part. [ante *ἐν* e] Chr. I) om. V 69 No., Chr. VII 667 C codd. K M ‖ 7 *κράβακτον* ℵ* ubique, neque correctus est v. 8 | *καὶ* om. ℵ*; quod add. pler. *εὐθέως* om. ℵ* D l ‖ 8 *ὑγ. ἐγ.* D 1. 118. it. (exc. q) vg.: *ἐγ. ὑγ.*; quod pler. add. *ὁ ἄνθρωπος* om. 108. $vg.^{gat}$ mosq. $Chr.^i$ | *ἄρας* om. *καὶ* f^2 No. | *αὐτοῦ* post *κρ.* om. mosq. $Chr.^i$ No. (et. *καὶ ἦρεν τ. κρ.* om. s^c) ‖ 9 *περιπατεῖ* A L f^2 | post *σάββ.* om. *ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ* cum D e (No.) | *οὖν* post *ἔλ.* om. c s^c (*δὲ* l), *ὅτε δὲ* (*καὶ ὅτε* s^1) *εἶδον αὐτὸν οἱ Ἰ. ἔλ.* e s^c (Tat. No.) | post *Ἰουδ.* om. *τῷ τεθεραπευμένῳ* cum e (*αὐτῷ* s^{c1}): tum *σάββατόν ἐστιν καὶ* cum s^1 (*καὶ* om. et. C^3 *Δ Λ Π* al. c f q r vg. s^c). No. (Tat.): *ἠρώτων, τίς ἐκέλευσεν ἆραι τὸν κρ. καὶ περιπ.*

ἔξεστίν σοι ποιεῖν ὃ ποιεῖς. 11 ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Ὁ ποιή-
σας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἆρον τὸν κράβαττον, καὶ
περιπάτει. 12 ἠρώτησαν αὐτόν· Τίς ἐστιν ὁ εἰπών σοι·
Ἆρον καὶ περιπάτει; 13 ὁ δὲ οὐκ ᾔδει τίς ἦν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς
ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. 14 μετὰ ταῦτα εὑρίσκει
αὐτὸν Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἴδε ὑγιὴς γέ-
γονας· μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν σοί τι γένηται.
15 ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν τοῖς Ἰουδαίοις· Ἰησοῦς
ἐστιν ὁ ποιήσας με ὑγιῆ. 16 ἐδίωκον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι
τὸν Ἰησοῦν, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. 17 ὁ δὲ ἀπεκρί-
νετο αὐτοῖς· Ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργά-

1 *ποιεῖν ὃ ποιεῖς* Aug.$^{Ioh.}$ (addit *ἆραι τὸν κρ. σου*): *ἆραι τὸν κράβ.* cet. (debebat esse *βαστάζειν*, cf. praef.); add. *σου* ℵ C* D al. | ante *ἀπεκρ.* (*εἶπεν* s^{c1}) om. *ὃς δὲ* (A B) vel *ὁ δὲ* (ℵ C* G al.) cum C^{3} D E F al. it. pler. vg. s^{c} (*καὶ* praem. s^{1}) ‖ 2 *ὑγιην* ℵ* | *αὐτός* e l r ‖ 2 sq. *ἆραι . . καὶ περιπατεῖν* ℵ No.; *τὸν κρ.* (*σου* om. ℵ) om. No. ‖ 3 *ἠρ.* ℵ B D a e f^{2*} l r s^{c}: *ἠρ. οὖν* (*δὲ* q; *τότε ἠρ.* f; totum v. om. [propter homoeotel.] *Γ Δ** b s^{1}) | *τίς*] *ποῦ* Chr. I | post *ἐστιν* om. *ὁ ἄνθρωπος* cum Chr. (et. I 553 B) ‖ 4 *ἆραι καὶ περιπατεῖν* ℵ (non No.); *τὸν κράβ.* post *ἆρ.* om. ℵ B C* L (non No.). Nihil nisi *τίς ἐστιν οὗτος* Tat. | *ὁ δὲ* q: *ὁ δὲ* (*δὲ* om. D* d) *ἀσθενῶν* D, *ὁ δὲ ἰαθεὶς* ℵ A B C al., *ὁ δὲ τεθεραπευμένος* Chr., *ὁ δὲ ἄνθρωπος* s^{1} (No.); valde inter se discedunt lat. | *ἦν* D (i. e. *quis fuisset*): *ἐστιν* (v. 12), add. *Ἰησ.* hic l, cf. infr. ‖ 4 sq. *ὁ γὰρ . τόπῳ* om. No. (per lacun.?) | *ὅτι ὁ κύριος* s^{1}, *ὅτι αὐτὸς* l, *ὁ δὲ Ἰ.* f^{2*} ‖ 5 *ἔνευσεν* ℵ* D*, *ἐξέκλινεν* Chr. | *ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ* (*ἐν τῷ μέσῳ* ℵ*) graeci; sed lat. syr. varie: *a turba constituta in (illo) loco* a c f f^{2} g l vg., *cum turba esset in loco* vel sim. d q r (fere ut graeci), *cum vidisset turbam in illo loco* b, *cum turbae essent declin. ab eo* e, *ab eo in turba* Aug.$^{Ioh.}$, *ἀπὸ τοῦ τόπου εἰς ἕτερον διὰ τὸν ὄχλον τῶν ἀνθρώπων* s^{c}, item sed *ἀπὸ τοῦ ὄχλου* om. *τ. ἀνθρ.* s^{1} | *μετὰ ταῦτα*] *καὶ* No. ‖ 6 *ὁ* ante *Ἰησ.* om. B | *ἐν τῷ ἱερῷ* om. Tatian. (Ephr. Mösinger 147), cf. Chr. I, sed diserte agn. Chr. VIII, 217 C ‖ 7 *τί σοι* ℵ D E K Chr. (*τί σοι χεῖρον* a b e f l q r, *τι χ. σοι* f^{2} Iren.) ‖ 8 *εἶπεν* ℵ C L a e q s^{c1} s^{sch}: *ἀνήγγειλεν* A B *Γ* al., *ἀπήγγ.* D K al. Chr. (*nuntiavit* it. pler. vg., *indicavit* r); cf. 4, 51 ‖ 8 *ὅτι* post *Ἰουδ.* om. e ‖ 9 *με* D *Δ*^{2} 1 al. a e f^{2} l q s^{c} (non s^{1}), Chr. 218 E: *αὐτὸν*; cf. 4, 51 ‖ 9 sq. *ἐδ. οὖν αὐτὸν οἱ Ἰ.* Chr.; *καὶ διὰ τοῦτο ἐδ. οἱ Ἰ. τὸν Ἰησ.* (*τὸν Ἰ. οἱ Ἰ.* A *Γ Δ* a e q); add. *καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι* (v. 18) pler., sed om. ℵ B C D L 1 al. a b c f^{2} g l vg. s^{c1} No., mosq. Chr. ‖ 10 *ὁ δὲ* ℵ B: *ὁ δὲ Ἰησ.* (*et ut illi* [i. e. *et ait illis*] *ihs* e) ‖ 10 sq. *ἀπεκρίνετο* ℵ: *-νατο* pler., *ἀπεκρίθη* D, *εἶπεν* s^{c1} e (No.) ‖ 11 *ἔργα ἐργάζεται* s^{c1}

ζομαι. 18 *διὰ τοῦτο ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι,*
ὅτι οὐ μόνον ἔλυεν τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον
ἔλεγεν τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. 19 *ἔλεγεν*
αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ἀφ' ἑαυτοῦ
ποιεῖν οὐδὲ ἕν, ἐὰν μὴ βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ
ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ποιεῖ. 20 *ὁ γὰρ πατὴρ*
φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς ποιεῖ,
καὶ μείζονα τούτων δείξει ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε.
21 *ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ,*
οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. 22 *οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ*
κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ,
23 *ἵνα πάντες τιμῶσιν τὸν υἱὸν καθὼς τιμῶσιν τὸν πατέρα.*
ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα [*τὸν πέμψαντα*
αὐτόν]. 24 *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων*
καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς
κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν

1 *διὰ τοῦτο* ℵ D it. plur. No.: *δ. τ. οὖν* (*Ἰουδ. δὲ δ. τοῦτον τὸν λόγον* s^{c1}); tum om. *μᾶλλον* (et. Tert.) cum U f s^{c1} No. (post *αὐτὸν* e) | *οἱ Ἰουδ.* om. 409 (D Tert. ante *ἐζ.*, ante *δὲ διὰ* s^{c1} v. supra, post *ἀποκτ.* l) ‖ 3 (v. 19) *ἔλεγεν* ℵ* (add. ut pler. *οὖν*, quod om. 33 a b c e f^{2*} l s^{c1}, *δὲ* f r), cf. s^{c1} Tert.: *ἀπεκρίνατο* (*-ίθη* D 33) *καὶ εἶπεν* (*ἔλεγεν* ℵ^{c} B L, *λέγει* 1); *ὁ Ἰησοῦς* post *αὐτοῖς* om. cum B Tert. ‖ 4 alterum *ἀμὴν* om. ℵ* s^{1} No. (*ἀμ. ἀμ. λ. ὑ.* om. Tert.) ‖ 4 sq. *ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν* ferr. a b f f^{2*} g r s^{c1}: *ποι. ἀφ' ἑ.* Cf. v. 30 ‖ 5 *οὐδὲ ἕν* 1 Origen.: *οὐδέν* (*ποι. τι ἀφ' ἑ.* D, *quicquam facere a se* e) | *ἐὰν*] *ἂν* ℵ B | *τι* post *μὴ* om. a d e q No. Tert. ‖ 6 *ἂν* om. A D L *Π* No.; (pro *ἐκ.*) *ὁ πατ.* No. s^{c1}; (pro *ποιῇ*) *ποιεὶ* A E* *Γ Λ Π* (No.), *ποιήσῃ* D | *ταῦτα* om. s^{c} | post *υἱὸς* om. *ὁμοίως* (post *ποιεῖ* ℵ D a b l r) cum e Tert. ‖ 7 *ἀγαπᾷ* D Orig. Chr. | *δεικνύει* D ‖ 8 *αὐτὸς* (*ille* Tert.) om. s^{c1} s^{sch} copt No. | *τούτων* om. b No.; *αὐτῷ* post *δείξει* om. e No.; *ἔργα* (post *τούτων* ℵ [b] Tert., ante *τούτ.* e) om. q, Chr. 216 E (No.?) | *ἵνα ὑμ.* (*ὑμ.* om. No.) *θαυμ.* (*-ζετε* ℵ L)] *καὶ μὴ θαυμάζετε ὅτι εἶπον ὑμῖν* (cf. 3, 7) s^{c} (lacunosus est s^{1}); cf. v. 28; Chr. haec non plane diserte agn. (v. tamen 223 C) ‖ 9 *ὡς* ℵ | *ὁ πατὴρ* om. Tert. ‖ 10 *οὓς θέλει*] *τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν* s^{c1} ‖ 10 sq. *οὐδὲ*] *οὐδὲν* Cypr., *οὐ* q (No.), cf. s^{c1} *ὁ γὰρ π. οὐδ. κρ.*; *οὐδένα* om. Tert. Cypr. ‖ 13 *μὴ* et *οὐ* om. q ‖ 13 sq. *οὐδὲ τ. π. τ. πέμψ. α. τιμᾷ* s^{c} | *τὸν πέμψ. α.* om. No.; cf. Chr. V, 256 D. VIII, 227 D. E ‖ 14 *ὅτι* ante *ὁ* om. D Clem. Al. No., Chr. mosq. | *ὁ ἀκ. μου τοὺς λόγους* Chr. (sed ut vulgo 228 D) Tert. (*sermones meos*), cf. No. (*τῶν λόγων Γ* 247. 477 Clem. Al.) ‖ 15 *τῷ πατρί μου* No. (cf. ad v. 23) | *ἔχει . . καὶ* om. vid. No. (hab. *εἰς ζ. αἰώνιον* 16 sqq.); *ὄψεται* pro *ἔχει* semel mosq. Chr.^{i} ‖ 16 *ἀλλὰ*] *ὅτι* s^{c} | *μεταβήσεται* e f^{2} l q r vg.$^{part.}$ No. | *τὴν* om. D* (*μ* Chr.^{i})

ζωήν. 25 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οἱ
νεκροὶ ἀκούσουσιν τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου
καὶ ζήσουσιν. 26 ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ,
οὕτως καὶ τῷ υἱῷ ἔδωκεν ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, 27 καὶ ἐξου-
σίαν ἔδωκεν αὐτῷ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν.
28 μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν
τοῖς μνημείοις ἀκούσουσιν τῆς φωνῆς αὐτοῦ, 29 καὶ ἐκπο-
ρεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ
τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. 30 οὐ δύναμαι
[ἐγὼ] ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιεῖν οὐδὲ ἕν· καθὼς ἀκούω κρίνω, καὶ
ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν, ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ
ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. 31 Ἐὰν ἐγὼ
μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.
32 [ἄλλος] ἔστιν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἴδατε ὅτι ἀλη-
θής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. 33 ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς

1 ἀμὴν . . ὑμῖν ὅτι om. No., add. γὰρ post ἔρχ.; alterum ἀμὴν om. a Tert., m v. l., μ Chr.^{i} | καὶ νῦν ἐστιν (4, 23) post ὥρα om. ℵ* a b Tert. No. (Chr. 385 C) | ὅτε καὶ οἱ s^{c} ‖ 2 ἀκούσουσιν B Chr.: -σωσιν ℵ L 1 al. (v. l. Chr.), -σονται pler. | ἀνθρώπου K S Π 28 (semel Chr.): θεοῦ ‖ 3 post καὶ om. οἱ (om. ℵ* l Tert. Prax. 21 [hab. alibi] No.) ἀκούσαντες cum e s^{c}, Chr. mosq. (v. l.) | ζήσονται A Γ Δ al. | ὡς ℵ* D Euseb. | ὁ π.] add. ὁ ζῶν D | ζ. ἔχει ℵ Euseb. al. | ζωὴν . . ἑαυτ. om. Tat.; ἐν ἑαυτῷ om. q No., ἀφ' ἑαυτοῦ Tert. ‖ 4 ἔδωκεν καὶ τ. υἱ. A D Γ al. it. part. (non r) vg. s^{c} Chr. | ἐν ἑ. ἔχειν q, om. ἐν ἑαυτῷ Chr. p. 39 B, 496 B ‖ 4 sq. καὶ κρ. ἔδ. α. ἐξουσίαν ποι. ℵ* Tert. (sed Tert. ποι. ἐν ἐξουσίᾳ) | καὶ ante κρ. om. ℵ^{c} A B L 33 it. part. (et. r) s^{c} ‖ 6 μὴ] praem. f^{2} l m λέγω γὰρ ὑμῖν, cf. v. l. v. 20; item No. hic add. post θαυμ.: καὶ εἴ τινα θέσκελον ὀμφὴν ἔννεπον ἐσσομένην | τοῦτο (ταῦτα b r, ἐν τούτῳ f^{2}) om. Tert. No. | ὅτι om. unus Chr.^{i} | ἔρχ. ὥρα ἐν ᾗ] nihil praeter ἰδοὺ s^{c} | πάντες om. Chr. ‖ 7 ἀκούσουσιν B 157 Chr.: -σωσιν ℵ L Δ 33, -σονται pler. | αὐτοῦ] τοῦ θεοῦ s^{c}; 33 Tert. al. Ambr. semel τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, Iren. et semel Ambr. τ. υἱ. τοῦ ἀνθρώπου, cf. ad v. 25 ‖ 7 sq. ἐξελεύσονται D ‖ 8 sq. οἱ τὰ B a e f^{2} Tert.: οἱ δὲ τὰ (καὶ οἱ τὰ m v. l., s^{c} s^{sch}); τὰ om. D ‖ 9 πράξαντες (πράσσοντες D) om. q Tert., sed cf. 3, 20 ‖ 10 ἐγὼ om. s^{c} No. Chr. III 20 D Ign. interp. 246 | ποιεῖν (ante ἐγὼ ℵ 33) post ἐμαυτοῦ (cf. v. 19) D b c e (e τι ποιεῖν om. οὐδέν) f f^{2} l q r vg. Chr. 231 E. III l. c.: ante ἀπ' pler. | οὐδὲ ἕν G Orig.: οὐδέν ‖ 11 sq. τὸ θέλημα τὸ ἐμόν] τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν No., cf. 7, 18; 8, 50 ‖ 12 θέλημα alt. om. a No. ut 6, 38 | ἐγὼ om. a Cypr. No. ‖ 14 ἄλλος bene om. l; cf. v. 45; 8, 50 | οἴδατε ℵ* D a e q s^{c}: οἶδα (praef.); οἴδατε . . ἐμοῦ om. f^{2*} ‖ 14 sq. ἀληθινή L 33 ‖ 15 ἡ μαρτ. αὐτοῦ D^{2} 254 b g s^{c} s^{sch} Chr.: ἡ μ. μου D* e, ἡ μαρτ. pler., sed add. omnes praet. Chr. No. (c) ἣν μαρτυρεῖ (om. haec c) περὶ ἐμοῦ

Ἰωάνην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ ἀληθείᾳ. 34 ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. 35 ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε πρὸς ὥραν ἀγαλλιαθῆναι ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. 36 ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάνου· τὰ γὰρ ἔργα ἃ δέδωκέν μοι ὁ πατὴρ τελειῶσαι, αὐτὰ μαρτυρεῖ [περὶ ἐμοῦ] ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκεν· 37 καὶ ὁ πέμψας με πατήρ, ἐκεῖνος μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε, 38 οὐδὲ τὸν λόγον αὐτοῦ ἔχετε ἐν ὑμῖν μένοντα, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. 39 ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς· ἐν αἷς δοκεῖτε ζωὴν [αἰώνιον] ἔχειν, ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, 40 καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με ἵνα ζωὴν ἔχητε. 41 δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω, 42 ἀλλὰ ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. 43 ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός

1 *Ἰωάνην* B: *-ννην* | *τῇ ἀλ.*] *περὶ ἐμοῦ* f^{2*} | *οὐ* ante *λαμβ.* (2) Chr., cf. v. 41 (sed v. et. Chr. 106 D) ‖ 2 *ἀνθρώπων* D ‖ 4 *πρὸς ὥραν* h. l. A a f^2 Chr.: post *ἀγ.* al. | *ἠγαλλιάθητε* om. *ἠθελ.* No. ‖ 5 *τὴν* om. ℵ (v. l. Chr.), *μαρτ.* post *Ἰω.* Tert. | *μείζων* A B E al., *-ονα* D Chr. | *τοῦ*] *τὴν* tres Chr.^{1}, omittentes antea *τὴν*; om. alii tres ‖ 6 *Ἰωάνου* B D: *-ννου* | *ἔδωκεν* A D Δ al. Chr. | *τελειῶσαι* Tert.: *ἵνα τελειώσω* (om. Chr. 106 D); add. pler. (et. Tert.) *αὐτά* (ante *τελ.* a e), sed om. G 33, No. ‖ 7 post *αὐτὰ* (*ταῦτα* Chr. 106) om. *τὰ ἔργα* cum Tert. No. Chr. 106, tum *ἃ ποιῶ* (*ἃ ἐγὼ ποιῶ* Γ Δ al. c e f q vg.) cum 38. 453 a f^2 l Chr. (v. l.; sed et. p. 106) | *περὶ ἐμοῦ* om. a (ante *μαρτ.* Tert., Chr. v. l.); contra *ὅτι ὁ π. με ἀπ.* om. No. ‖ 8 *ἐκεῖνος*] *ἐκ. αὐτὸς* D, *αὐτὸς* A Γ Δ al. pler. b c e f^2 l q r vg. | *μαρτυρεῖ* D it. pler. (non e r) Syri ‖ 9 *ἀκηκ. πώπ.* Γ Δ Λ al. Chr. Tert. (om. *πώπ.* unus Chr., it. om. 435 A) | *αὐτοῦ* om. r* ‖ 10 *οὐδὲ . . ἔχετε* Chr. No.: *καὶ . . οὐκ ἔχ.*; s^c *οὔτε ὁ λόγος αὐτοῦ μένει ἐν ὑμῖν* (*μένοντα ἐν ὑμ.* et. A D Γ al. a e q Chr.) ‖ 11 *τοῦτον οὐ λαμβάνετε* No. ‖ 11 sq. *ἐραυνᾶτε* ℵ B* ‖ 12 *ἐν αἷς* (*ὑμεῖς* add. f^2) *δοκεῖτε* Chr. 245 C. VI 480 C, No. e f^2 q Cypr., cf. Tert. *in quibus salutem speratis;* a *in quibus vos existimatis in illis* —: *ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς* (*ἐν α. δοκ.* om. *ὑμ.* s^c). Sunt in a b f^2 s^c duae lectiones conflatae; add. enim post *περὶ ἐμοῦ* (13): *ἐν αἷς δοκ. ὑμεῖς ζωὴν ἔχειν, ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μ. π. ἐ.* (*π. ἐ. μαρτ.* b, *ἐκεῖναι κτἑ.* om. f^2). Hinc seclusi *αἰώνιον*; *καὶ* autem ante *ἐκεῖναι* (ita ceteri, nisi quod *ἐκ. γὰρ* Tert. Chr., *ἐκ. δὲ* No.) om. et. antea a, ut q r (Cypr., qui *hae*[*c*]) ‖ 13 *καὶ*] add. a *οὐδὲ οὕτως* (*nec sic*) ‖ 13 sq. *πρὸς ἐμὲ* ante *οὐ* s^c ‖ 14 *ἵνα ζ. ἔχ.* om. No. | *ἀνθρώπου* (v. 34) A K Π Chr. ‖ 15 *ἔγν. γὰρ* q | *οὐκ ἔχετε* ante *τὴν* ℵ* D b c q (sed ℵ* utroque loco hab.) ‖ 16 *ἦλθον* Chr. (et. III 495 C. XI, 511 D al.)

μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με· ἄλλος ἐλεύσεται ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, καὶ ἐκεῖνον λήμψεσθε. 44 πῶς δύνασθε πιστεῦσαι, δόξαν παρ' ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου οὐ ζητεῖτε; 45 μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορῶ ὑμῶν; ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν, Μωϋσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. 46 εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. 47 εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασιν πιστεύσετε;

6 1 Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· 2 ἠκολούθει δὲ αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἐθεώρουν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει [ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων]. 3 ἀνῆλθεν οὖν εἰς τὸ ὄρος [Ἰησοῦς], καὶ ἐκαθέζετο μετὰ τῶν μαθητῶν [αὐτοῦ]· 4 ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ

7 Deuter. 18, 15.

1 *μου* om. Chr. XI, 530 | *ἐδέξασθε* Chr., cf. b e q r | *ἄλλος ἐλεύσεται* μ Chr.[1] (v. ad. I, 21), auctor de promission. (Migne LI) 811. 845: *ἄλλος ἐὰν ἔλθῃ* Novatian. (Orig. ed. Batiffol p. 116), *ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ* pler. || 1 sq. *ἐν τῷ ὀν. τῷ ἰδ.* (*ἐν τῷ ἰδ. ὀν.* μ Chr.[1]) om. Novat. (No.) || 2 *καὶ ἐκ.* Prom. (μ Chr.[1] ? tacet Matthaeius): *ἐκεῖνον* (sed *et ipsi credetis* Prom.) | *ὑμεῖς* post *δύν.* om. L s[c] Chr. (et. 23 B al. V, 17 C. VI, 110 D. IX, 625 C al.) No. Cyrill. || 2 sq. *πιστεύειν* A L 1. 22. 33 Chr. (paene ubique) Cyr. || 3 *ἀλλήλων*] *ἀνθρώπων* (v. 41) Δ Chr. partim (23 C. 49 A. 162 E) Euseb. al. || 4 *παρὰ* om. r | post *μόνου* om. *θεοῦ* cum B a b Orig. | *ζητοῦντες* ℵ* e l, plerumque Chr. (cf. 1, 32; debebat esse *μὴ ζητοῦντες*, ut Chr. 23 B) | *ἐγὼ* om. G* K* L c No. || 4 sq. *κατηγορῶ* e l, Cypr. v. l. (s[c]): *-ήσω* || 5 *ὑμῶν*] ante *κατ.* Cypr.; quod add. *πρὸς τὸν πατέρα* om. s[c], Chr. IX 361 E; sec. eundem s[c] interrogandi notam posui | *Μω.* ante *ἔστιν* s[c] | B post alterum *ὑμ.* repetit *πρὸς τὸν πατέρα* || 7 *ὑμεῖς* post *ὃν* om. a s[c] || 7 *καὶ ἐμοί* a c e f q r s[cl] copt No. | *γέγραφεν* ℵ*, *scribit* r | 8 *mandatis* a || 9 *πιστεύσητε* D al., *πιστεύετε* B V Π* 235 s[cl] || 10 post *θαλ.* om. *τῆς Γαλιλαίας* cum 157. Cyr. Iren. No., uno Chr.[1]; cf. 21, 1 (D b e r *τ. Γ. εἰς τὰ μέρη τῆς Τ.*) || 11 *καὶ ἠκ. α.* A Γ Δ al. f g q vg. Syri | *πολὺς ὄ.* ℵ, om. *πολύς* f[2]* l No. || 12 male *ἑώρων* ℵ Γ Δ al.; *θεωροῦντες* (2, 23) pro *ὅτι ἐθ.* Chr. 248 B (antec. *ὄχλοι πολλοί*). ibd. C sec. mosq. (antec. *ὄχλος πολύς*) No. | *αὐτοῦ τὰ σημ.* E F al. (v. l. Chr.[1]); om. Chr. (248 B C) *ἐπὶ* (*περὶ* ℵ b e f[2]) *τῶν ἀσθενούντων*, quae seclusi || 13 *ἀπῆλθεν* (v. 1) ℵ* D a f[2] l Chr. | *οὖν* D 1. 13. 25. 69 it. pler. (et. r) vg.: *δὲ* (*καὶ ἀπ.* s. *ἀν.* ℵ* s[cl] s[sch] No.) | *Ἰησ.* (*ὁ Ἰ.* praeter ℵ* B D) ante *εἰς* U* b s[cl] (s[1] *ὁ κύριος*) s[sch], om. Δ No. | post *καὶ* om. *ἐκεῖ* (post *ἐκαθ.* D U 1) cum ℵ* 63. 71 No. | *ἐκαθέζετο* ℵ D ferr.: *ἐκάθητο* || 14 *αὐτοῦ* om. No. (Chr. 248 D) || 14 sq. *ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων τῶν Ἰουδ.* s[1]; om. *ἡ ἑορτὴ* tres Chr.[1] et ed. p. 247 E

τῶν Ἰουδαίων. 5 *ἐπάρας οὖν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Ἰησοῦς καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς Φίλιππον· Πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι;* 6 *ἔλεγεν δὲ πειράζων αὐτόν· αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλεν ποιεῖν.* 7 *ἀπεκρίνεται Φίλιππος· Διακοσίων δηναρίων οὐκ ἀρκοῦσιν ἄρτοι, ἵνα ἕκαστος βραχὺ λάβῃ.* 8 *λέγει εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος Πέτρου·* 9 *Ἔστιν παιδάριον ὧδε, ἔχον πέντε ἄρτους κριθίνους καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους;* 10 *εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσαν ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡς πεντακισχίλιοι.* 11 *ἔλαβεν τοὺς ἄρτους ὁ Ἰησοῦς καὶ εὐχαριστήσας διέδωκεν τοῖς ἀνακειμένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ*

1 *ὁ Ἰησ.* (*ὁ* om. ℵ*, *ὁ κύριος* s^1) ante *τοὺς* E G H al. s^{sch}, om. No. Chr. ‖ 2 *καὶ* om. e (*vidit*) f (*videns*) q r (*cum vidisset*) b (*eo quod vidisset*); *καὶ λέγει* 15 D (non e) | *ὄχλ. πολὺς* ℵ D it. pler. (et. r) vg. s^{cl} (v. 2) ‖ 3 sq. *ἄ. εἰς τοσούτους* No. ‖ 4 *ἔλ. δὲ* e: *τοῦτο δὲ ἔλ.* pler., *αὐτὸς δὲ ὡς* (cf. 2, 15. 7, 10) *πειρ. α. ἠρώτα αὐτόν· αὐτὸς* s^{cl} ‖ 4 sq. *ᾔδει γὰρ αὐτὸς* e ‖ 5 *ἤμ.* D E al. | *ἀποκρίνεται* ℵ* D (Chr.): *ἀπεκρίθη* (*εἶπεν* s^{cl}); add. *αὐτῷ* pler., *οὖν* $ℵ^c$, om. haec e | *ὁ Φίλ.* ℵ L ‖ 6 post *ἀρκ.* om. *αὐτοῖς* cum ℵ Chr. (f^{2*}, qui *sunt* pro *ἀρκ.*); *ἄρτοι* h. l. D l r: post *δηναρ.* pler. | *τι* post *βρ.* om. B D b e f^{2*} l q | *φάγῃ* s^{cl} ‖ 6 sq. *αὐτῷ* (om. et. f^2) *εἷς . . αὐτοῦ* praeterit Chr. ‖ 8 *Πέτρου* om. No., mosq. $Chr.^i$ | *ὧδε παιδ.* b e f^2 l Aug. s^c Chr. No. | *ἔχον* Chr. No.: *ὃ* (*ὃς* A B D* al.) *ἔχει* ‖ 9 *ταῦτα* om. s^1, qui *ἀλλὰ εἰς τούτους πάντας τί ποιοῦσιν* (s^c *ἀλλὰ τ. τί ποιοῦσιν εἰς τούτ. π.*), cf. No. *ἀλλὰ τί ῥέξει ταῦτα κτέ.* ‖ 10 *εἶπεν* ℵ B L a s^{cl} s^{sch}: *ε. δὲ* A Γ al. b q, *ε. οὖν* D g al. it. vg.; *αὐτοῖς* add. s^1, sed om. *Ἰησ.* | *ἀνακλίνατε τ. ἀ.* (cf. Mc. 6, 39. Lc. 9, 15) vid. s^{cl} (cf. No.), sed add. s^c *συμπόσια συμπόσια* ex Mc. ‖ 11 *πολὺς χ.* A b, om. *πολ.* c (cf. v. 2) ‖ *ἐν τῷ τόπῳ*] $Aug.^{Ioh}$ *ἐκεῖ* post *δὲ*; sim. No. (*αὐτόθι*) | pergit post *τόπῳ* s^1, scilicet conflans cum hac alteram lectionem: *εἶπεν αὐτοῖς· δεῦτε ἀνακλίνατε τοὺς ἀνθρ. ἐπὶ τῷ χόρτῳ* (est idem vocab. atque Mt. 14, 19). *καὶ ὡς ἀνεκλίθησαν ἐκεῖνοι, τότε ἔλαβεν κτέ.*; addit autem post v. 13: *ἦσαν δὲ οἱ ἄνδρες οἱ φαγόντες ἐκ τῶν ἄρτων τούτων χιλιάδες πέντε.* Cf. Mt. 14, 19. 21 (Mc. 6, 39. 44) ‖ 11 sq. $Aug.^{Ioh}$ sic: *et discubuerunt ferme quinque milia hominum* | *καὶ ἀν.* (*-σον* H K S al.) e q s^c s^{sch} Aug., *ἀν. οὖν* pler., sed sine copula E F G H M al. | *οἱ* ante *ἄνδρ.* (*ἄνθρωποι* a Aug.) om. D L 1. 33. 157 Cyr. ‖ 11 sq. *τὸν ἀριθμὸν* om. a e q Aug. ‖ 12 *ὡσεὶ* A Γ Δ al., om. s^c s^{sch} copt No. | *ἔλαβεν* a: *ἔλ. οὖν* $ℵ^c$ A B D al. it. part. (*λαβὼν οὖν* e, om. *καὶ* ante *εὐχ.*) vg., *ἔλ. δὲ* ℵ* Γ Δ al. b r, *καὶ ἔλ.* s^c s^{sch}, *καὶ λαβὼν* G 1 ferr. No. (Mt. Mc.) | *τοὺς πέντε ἄ.* D s^1 No. ‖ 13 *εὐχαρίστησεν* (*ηὐχ.* D) *καὶ* ℵ D a b e q s^c s^{sch} | *ἔδωκεν* ℵ D Γ b e q; add. $ℵ^c$ D Γ Δ Λ (b e s^1) *τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ*; cf. Mt. | *τοῖς ἀνακ. ὁμοίως* om. f^{2*} | *ὁμ. δὲ καὶ* D M, om. *ὁμοίως* No.

τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. 12 ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει
τοῖς μαθηταῖς· Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα
μή τι ἀπόληται. 13 συνήγαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν δώδεκα
κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ
ἐπερίσσευσαν τοῖς βεβρωκόσιν. 14 οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες
ὃ ἐποίησεν σημεῖον, ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προ-
φήτης. 15 Ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι ἔρχονται ἁρπάζειν αὐτὸν
καὶ ποιεῖν βασιλέα, φεύγει εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος.

16 Ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
ἐπὶ τὴν θάλασσαν, 17 καὶ ἐμβάντες εἰς πλοῖον ἤρχοντο
πέραν εἰς Καφαρναούμ, ὅτι σκοτία ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐλη-

1 *καὶ ὡς* e s^{c}, *καὶ ἐνεπλ. καὶ* Chr. | *εἶπε* c e r Chr. || 2 *αὐτοῦ* post *μαθ.* om. cum b Chr. No. | *περισσεύοντα* B | *τῶν κλασμάτων* l q || 3 *τι* om. c e f^{2} vg. (Aug.) | *οὖν*] *δὲ* D Δ b r, *καὶ συν.* a s^{cl} s^{sch} (No.), *οἱ δὲ συν.* Chr. || 4 sq. *κλασμάτων* . . *βεβρ.* non addit Chr., *ἐκ τῶν* . . . *βεβρ.* non addit Aug.; *ἃ* . . *βεβρ.* et. s^{1} om. (sed addit alia et ante et post, v. supra); *τῶν κριθίνων* et *τοῖς βεβρ.* om. No. || 5 *ἐπερίσσευσαν* B D Θ^{g}: *-σεν* || 5 sqq. v. 14 om. e | *οὖν*] *δὲ* D Δ b s^{cl} Chr. || 5 sq. *ὄχλοι ἔλεγον* om. ceteris Chr., num licenter? || 6 *ἃ* . . *σημεῖα* (v. 2) B Θ^{g} a | *ὁ Ἰησ.* post *σημ.* om. ℵ B D a b c f^{2} g l r s^{cl} | *ὅτι* post *ἔλ.* om. ℵ 242. 249 a b q r | *ἀλ. ὁ προφ. ἐστίν* (om. *οὗτος*) f^{2*} | *ἀληθῶς* om. D || 7 post *προφήτης* om. cum Chr. Aug.$^{Ioh.}$ *ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος* (*ὁ ἐ. εἰς τ. κ.* ℵ D M it. part., om. *εἰς τ. κ.* c); v. 11, 27 | *δὲ* e q | e *sciens quia cogitant rapere* etc.; r *sciens cogitationes eorum, quoniam cupiunt turbae venire et rapere*; s^{c} *καὶ ᾔδει Ἰησ. ὅτι ἐζήτουν ἁρπ.*; s^{1} *καὶ ἐνεθυμοῦντο* (אתרעיו, cf. Mt. 1, 20) *ἁρπ. κτέ.*, tum post *βασ.* hab. *ὁ δὲ Ἰ. γνούς*; recepi ex Aug.$^{Ioh.}$ *ἔρχονται ἁρπ.* (*venerant* [v. l. *venirent, venissent*] *ut rap.*) pro *μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἁρπ.*; cf. q *venturi erant rapere* || 8 pler. (et. s^{1}) *ἵνα ποιήσωσιν* (*αὐτὸν* add. D al. pler.) *βασ.*, sed Chr. 256 D (*ἁρπάσαι*) *καὶ ποιῆσαι β.*, ℵ* *καὶ ἀναδεικνύναι β.*, q s^{c} *et facere* (*eum* s^{c}) *r.*, Aug. *et facerent eum r.* (*καί μιν ἀφαρπάξαντες ἀναστήσειν βασιλῆα* No.) | *φεύγει* ℵ* a c f^{2} g l vg. s^{c}, cf. Chrys. 252 C, Tert. idol. 18: *ἀνεχώρησεν*, quod Matthaei est, non Iohannis (s^{1} *μετέβη*, praem. ut s^{c} *ἀφῆκεν αὐτοὺς καὶ*); tum om. *πάλιν* cum E F G al. pler. (non it. vg.) s^{1} Chr. No.; cf. praef. | *αὐτὸς* om. 254 b f^{2*} l, post *μόνος* hab. ℵ; *αὐτ. μ.* (= Mc. 6, 47) om. 473 No., neque addit Chr. || 9 *ὀψίας δὲ γενομένης* e || 10 *ἐπὶ*] *εἰς* Δ 13. 69 al. Chr. (v. l.) No. | *τὸ* ante *πλοῖον* om. ℵ B L Δ 33 al. | *ἔρχονται* ℵ || 11 *τῆς θαλάσσης* post *πέραν* om. e (*transfretaverunt contra*) q (*ibant transfretare, περᾶν*) s^{1} (No.) | *ὅτι σκοτία* s^{1}, cf. Chr. p. 255 B (addit is *ἤδη*): *καὶ σκ. ἤδη* pler., *et cum essent tenebrae* e, *et cum iam ten. factae essent* b (om. *καὶ* ante *οὔπω*), *κατέλαβεν δὲ αὐτοὺς ἡ σκοτία* (1, 5. 12, 35) ℵ D | *ἐγεγ.*] *essent* e, *erant* a | *οὐκ*] *οὔπω* ℵ B D L 33. 69 al. it. pler. (non c f^{2}, neque Syri)

λύθει πρὸς αὐτοὺς Ἰησοῦς. 18 *ἡ δὲ θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διηγείρετο.* 19 *ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν.* 20 *ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς Ἐγώ εἰμι[, μὴ φοβεῖσθε].*
21 *ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως ἐγένετο τὸ πλοῖον ἐπὶ τῆς γῆς [εἰς ἣν ὑπῆγον].*

22 *Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος [ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης,] εἰδὼς ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἕν, καὶ ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐ συνεισῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον,* 23 *ἐνέβησαν εἰς πλοιάρια ἐπελθόντα ἐκ Τιβεριάδος,* 24 *καὶ ἦλθον εἰς Καφαρναοὺμ*

1 *πρὸς α. ἐλ. ὁ Ἰησ.* B (*ὁ* om. ℵ L), *ἐλ.* (*ὁ*) *Ἰ. πρ. α.* ℵ D a | *ἡ δὲ* D^{gr} b e f f^2 l q r vg. No.: *ἥ τε* (et. d e; hiat a) ‖ 2 *ἤδη ἠγείρ.* vid. a | *καὶ ἐληλ.* b, *ἐλ. δὲ* f^2 | *ὡσεὶ* et post *στ.* A D; *στάδια* ℵ* D ‖ 3 *ἢ τριάκ.* (licenter) praetermittit Chr. ‖ 3 sq. *ἐπὶ τὰ ὕδατα* s^{c1} ‖ 4 *καὶ . . γιν.* om. No. (Chr.); *γινομένου εφοβ.* s^c, simil. s^1 (qui lacunosus est, multo autem plura verba habuit); *καὶ* et. a om. ‖ 5 *ὁ δὲ*] *καὶ* ℵ | *μὴ φοβ.* (= Mt. 14, 27. Mc. 6, 50) ante *ἐγώ* e f^2 l r, unus Chr.^{i}, No., om. s^c (non s^1) ‖ 6 *ἦλθον* ℵ, *ἠθέλησαν* c f^2 l Aug.$^{Ioh.}$; *cum vellent ergo* e, *et cum recepissent* s^1 (cf. Mt. Mc.), om. *καὶ* | *εἰς τὸ πλ.* om. Chr. ‖ 7 *τὸ πλ. ἐγ.* ℵ D *Γ* al. it. part. (et. r) s^{c1}; *τὸ πλ. ἐγγὺς* (male, cf. *ἐγγ.* v. 19) *τῆς γ. ἐγ.* Chr., om. *εἰς ἣν ὑπ.* (vid. et. No. om.) | *ἐπὶ τὴν γῆν* ℵ* ferr. ‖ 8 *ἑστὼς* ℵ; Chr. ed. om. *πέραν τ. θ.*; Chr.^{i} mosq. *οἱ δὲ ὄχλοι οἱ ὄντες ἐκεῖ* (licenter) *εἶδον*; om. *ὁ ἑστηκὼς . . θαλ.* s^1, v. infr. ‖ 9 *εἰδὼς* (*cum scirent*) e, *ἰδὼν* *Γ Δ* (*Δ ειδων*) *Λ* al. pler. (*ιδοντες* 67) s^c (s^1): *εἶδον* A B L it. part., *εἶδεν* ℵ D it. al. vg. (No.). In s^1 haec servata sive supplenda: וירמא ⟨אחרנא הו⟩ | ⟨כנשא חזא (? ידע)⟩ הוא דספנתא | אחר⟨תא לא⟩ . . . . הות; seq. lacuna versuum VI | *ἐκεῖ* ante *οὐκ* e q, om. a b r | *ἕν*] add. ℵ* D *Γ Δ Λ* al. a e s^c Chr. *ἐκεῖνο* (om. D a s^c Chr., hab. et. b; item r ante *ἕν*; ipsum *ἕν* om. e) *εἰς ὃ ἐνέβησαν* (*ἀνέβ.* *Δ* al., v. l. Chr.; *ἐν ᾧ διεπέρασαν* s^c) *οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ* (*μ. τοῦ Ἰησοῦ* ℵ* D ferr. s^c) ‖ 10 *ὅτι* om. s^c | *ὁ Ἰησ. οὐ συνεισ.* ed. Chr. (*συνανέβη τοῖς μαθ.* mosq. 256 B): *οὐ συνεισ. τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰ.* (*ὁ Ἰ.* om. Aug.$^{Ioh.}$) *εἰς τὸ πλοῖον* (*πλοιάριον* *Γ Δ Λ* a f q r) pler., sed s^c *ὁ Ἰ. οὐκ ἦν μετὰ τῶν μαθ. α. ἐν τῷ πλ.*, ℵ* *οὐ συνεληλύθει αὐτοῖς ὁ Ἰ. εἰς τὸ πλοῖον*, Chr.^{i} mosq. *ὅτι* (*ὁ*) *Ἰ. οὐκ ἀνέβη εἰς τὸ πλ.*; tum add. pler. *ἀλλὰ μόνοι* (*μόνον* D a q, om. Chr.^{i} mosq.) *οἱ μαθ. αὐτοῦ ἀπῆλθον* (*ἀπ.* om. ℵ* f^{2*} l, Chr.^{i} mosq.; *fuerunt* [*-ant* r] b r), quae om. 220 s^c s^{sch} ‖ 10 sqq. loco vv. 23. 24 (usque ad. *πλοι.*) Chr. 256 B *ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς ἕτερα* (hoc non est Iohanneum) *πλοιάρια ἐλθόντα ἀπὸ Τ.*, s^1 post lacunam: ⟨וכד ?⟩ ספינא אתי | מן טיבריוס, ⟨*καὶ ὅτε*⟩ *πλοῖα ἦλθεν ἐκ Τιβ.* Pler. v. 23 *ἄλλα* (*δὲ* add. A *Γ* al.) *ἦλθον* (*-εν* A B al.) *πλοιάρια* (*πλοῖα* B) *ἐκ* (*τῆς* add. B) *Τιβ.* — —; sed ℵ *ἐπελθόντων οὖν τῶν πλοίων ἐκ Τ.*,

ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν, 25 καὶ εὑρόντες αὐτὸν [πέραν τῆς θαλάσσης] εἶπον αὐτῷ· Ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας; 26 ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. 27 ἐργάζεσθε βρῶσιν μὴ τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δίδωσιν· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. 28 εἶπον πρὸς αὐτόν· Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; 29 εἶπεν αὐτοῖς Ἰησοῦς· Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. 30 εἶπον αὐτῷ· Τί σημεῖον ποιεῖς, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν; 31 οἱ πατέρες

D ἄλλων πλοιαρίων ἐλθόντων ἐκ Τ., b r *et cum supervenissent aliae n.* etc.; sim. *et cum* . . . s^c, *superven.* (= ἐπελθ. א) et. c f² g l q; tum pergunt ἐγγὺς τοῦ τόπου (om. haec s^cl; א* ἐγγὺς οὔσης, cf. b) ὅπου (καὶ add. א*) ἔφαγον τὸν (τὸν om. א) ἄρτον (haec ὅπου .. ἄρτ. et. s^cl) εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου (sed haec om. D 69* a e s^cl); porro v. 24 ὅτε οὖν (δὲ e) εἶδεν (ἔγνω U) ὁ ὄχλος (*videntes ergo turbae* r, καὶ ἰδόντες א* s^c) ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ (א* s^c οὐκ ἦν ἐκ. ὁ Ἰ.) οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ (α. om. א*), ex quibus ne verbum quidem habuit s^1, qui post Τιβ. haec dat: אתר |〈דאכלו לחמא אתו〉| לכפר נחום (ὅπου ἔφ. τ. ἄ. ἦλθον εἰς Καφ.). Seq. in pler. ἐνέβησαν (א* L 1 al. ἀνέβ.) αὐτοὶ (καὶ α. ut Chr. U Γ; om. αὐτοὶ א* S 38 al. a c e f [f *confestim*] vg. s^c s^sch) εἰς (sed pro his ἐνέβ. α. εἰς D ferr. b f² l r ἔλαβον ἑαυτοῖς [αὐτοὶ ferr.]) τὰ (om. D) πλοιάρια (πλοῖα A Γ Δ Λ al.; τὸ πλοῖον א* f² s^c). Nonnus has interpolationes et ipse habuit, sed diverso modo conglutinatas ‖ 11 (p. 29) post Καφ. add. s^1 πέραν τῆς θαλάσσης, om. eadem post εὑρ. αὐτὸν; seclusi (non commemorat Chr.)

1 τὸν Ἰησ.] om. b, αὐτὸν K s^1 ‖ 2 ἦλθες א 3, ἐλήλυθας D, cf. it. pler. vg. s^cl | ἀπεκρίθη] εἶπεν s^cl, om. καὶ εἶπεν post ὁ (ὁ om. א 251. 258) Ἰ. (Ἰ. λέγων a); ead. om. quinque mosq. Chr.^i ‖ 3 ἀμὴν .. ὑμῖν om. No. | alterum ἀμὴν om. s^1 | ζητ. με om. א* ‖ 4 ἐκ τ. ἄ.] ἄρτον s^cl ‖ 5 βρῶσιν μὴ τὴν א b r Aug.^Ioh. Hilar.: μὴ τὴν βρ. τὴν (μὴ τὴν ἀπ. βρ. Clem. Al. bis) | ante alt. τὴν om. τὴν βρῶσιν cum א E F G 28. 69 c (g f²) l r Clem. Al. Aug.^Ioh. ‖ 6 δώσει No., δίδ. duo Chr.^1: δίδ. ὑμῖν א D e f² s^cl Chr. v. l.; ὑμῖν δώσει pler. (δ. ὑ. 69. 124 it. part., Chr. v. l.) ‖ 7 ὁ θ. ante ὁ πατ. s^1, om. r | οὖν post εἶπ. (ἔλεγον s^cl) om. A s^cl s^sch s^h ‖ 7 sq. πρὸς α.] οἱ Ἰουδαῖοι e No. ‖ 8 ποιήσομεν it. vg. (ferr. vel sic vel -σωμεν, ut G; D τί ἐργασώμ. ἵνα ποιήσ.) ‖ 9 εἶπεν οὖν (οὖν om. s^cl ut cet.) α. ὁ (om. ὁ א Γ Δ) Ἰ. Chr. s^cl: ἀπεκρίθη (ὁ) Ἰ. καὶ ε. α. | τοῦτο .. θεοῦ om. No. (per lacun.?) ‖ 10 πιστεύσητε D Γ Δ al. Chr. | οὖν post εἶπον om. 248. 254 e q (δὲ r) s^cl s^sch ‖ 11 σημ. ποι. l s^1 (οὖν σ. π. s^c) Chr. (No.): οὖν (om. א L 33. s^sch; δὲ b) π. σὺ (σὺ π. D [σοι], it. part., vg.; om. σὺ 13. 69 Cyr.) σημ. (א 131 ποι. σημ. σύ). Cf. 2, 18 | post πιστ. om. σοι (εἰς σέ s^cl, om. et. No.) τί ἐργάζῃ cum s^1 Chr.;

ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστιν γεγραμμένον· Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. 32 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωϋσῆς ἔδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον τὸν ἀληθινὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. 33 ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κόσμῳ. 34 εἶπον αὐτῷ· Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. 35 εἶπεν αὐτοῖς· Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ ἐρχόμενος πρὸς ἐμὲ οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. 36 ἀλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ ἑωράκατε καὶ οὐ πιστεύετε. 37 πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἥξει, καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω, 38 ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ οὐχ ἵνα ποιήσω τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. 39 τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα

---

3 Ps. 78 (77 LXX), 24.

vid. (σὺ) τί ἐργ. v. l. fuisse ad τί σημ. ποιεῖς (σύ); Chr. X, 319 A τί σ. δεικνύεις ἡμῖν = 2, 18 ‖ 3 οὖν post εἶπεν om. e l^{*} q s^{c} s^{sch} (δὲ b, καὶ ε. α. om. ὁ Ἰησ. m; s^{1} a φαγεῖν ad Ἰησ. om.) | ἀμὴν . . ὑμῖν om. No. ‖ 4 δέδωκεν ℵ A T al. | ὑμῖν] αὐτοῖς (2) q | ἐκ post ἄρτον om. No., v. praef. | μου post πατ. om. e | ἔδωκεν q ‖ 5 τὸν ἀλ. (om. f) ante ἐκ s^{cl}: post οὐρ. cet. (praef.), sed $Aug.^{Ioh.}$ primum om. hic ἀλ., add. v. 33 (*verus enim p. est qui*); postea om. v. 32 ἐκ τ. οὐρ., 33 ut vulgo | γὰρ om. vid. Chr.; *dei enim panis* f^{2} ‖ 6 τοῦ θ.] ὁ τ. θ. ℵ D, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ e, om. No., cf. August. (v. supra); Tert. or. 6 ὁ ἄ. ἐ. ὁ λόγος τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος ὁ καταβ. ‖ 6 sq. καὶ ζῶν καὶ διδόμενος s^{c} ‖ 7 αὐτῷ m (s^{cl}): οὖν πρὸς αὐτόν | πάντοτε κύριε ℵ, πάντοτε om. No., et πάντ. et κύρ. praeterm. Chr. ‖ 8 ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου s^{1} | ε. οὖν ℵ D Γ al. g q, ε. δὲ A D L c vg., καὶ ε. f f^{2} | ὁ Ἰησ. post αὐτοῖς om. s^{1} ‖ 9 πρὸς ἐμὲ ℵ B T: πρός με ‖ 10 εἰς ἐμὲ ante πιστ. e, om. a ‖ 11 καὶ post ὅτι om. K Λ e f s^{cl} s^{sch} | post ἑωρ. om. με cum ℵ a b e q s^{cl} (v. v. 26) | ἔδωκεν f No. ‖ 12 priore l. πρός με L Λ $Π^{*}$ 1; altero πρὸς ἐμὲ A E K (L) T Δ ‖ 14 post ἐκβ. om. ἔξω cum ℵ D a b e s^{cl} | οὐδὲ γὰρ κατ. b, ὅτι οὐ καταβ. $ℵ^{*}$ e (οὐχ om. $ℵ^{*}$ b e) | ἐκ] ἀπὸ (contra usum Ioh., v. Tschd.) A B L T min. pauci; κατέβην et om. ἐκ τ. οὐρ. licenter ut vid. Chr. ‖ 14 ποιήσω ℵ D L^{*}: ποιῶ ‖ 14 θέλ. alter. om. a No., ut 5, 30) ‖ 14 sq. πέμψ. με] πατρός No., add. πατρός D it. pler. (et. r) s^{cl} Tert. (Tert. τοῦ π. τοῦ πέμψ. ut b f^{2}) ‖ 15 τοῦτο . . με] τοῦτο sc. ἐστιν s^{1} (הנו) Merx; pro δέ e q γάρ, om. Tert.; πατρός add. Γ Δ al. pler. it. part. (et. r); τοῦ πατρ. τὸ θ. om. πέμψ. με Tert.

πᾶν ὃ δέδωκέν μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 40 τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πατρός, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 41 Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν· Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 42 καὶ ἔλεγον· Οὐχὶ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα; πῶς λέγει· Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; 43 εἶπεν αὐτοῖς· Μὴ γογγύζετε μετὰ ἀλλήλων. 44 οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ἑλκύσῃ αὐτόν, κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 45 ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· Καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ θεοῦ.· πᾶς ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν ἔρχεται πρός με. 46 οὐχ ὅτι τὸν πατέρα ἑώρακέν τις, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ θεοῦ,

---

11 sq. Iesa. 54, 13.

1 ἐξ αὐτοῦ] μηδέν D, ἐξ α. μηδέν b r Tert., cf. s^{c1} ‖ 2 τῇ] ἐν τῇ ℵ A D al. | ὅτι τοῦτό ἐ. s^1; totum v. 40 cum asteriscis habet f ‖ 3 μου post πατρός om. Chr. Tertull. (multi hic quoque (τοῦ) πέμψαντός με add. vel praem.); s^1 τὸ θέλ. αὐτοῦ = s^c, ex syriasmo, seq. enim in s^c דאבי דכל אנש, quae casu ut vid. interciderunt in s^1 | ἵνα ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν s^1, om. θεωρῶν; at No. ὁ θεωρῶν με om. καὶ πιστεύων κτἑ. Utraque hab. et. Clem. Al. Tert. Chr. ‖ 4 ἐγὼ post αὐτὸν (ante α. c q r) om. A D 1. 40. b s^1 Clem. Al. Chr. Tert. | ἐν τῇ ℵ A D al. ‖ 5 sq. a v. 41 ad v. 54 (ἀναστήσω κτἑ.) om. No. vel codd. eius | οὖν] δὲ D m s^{c1} | περὶ αὐτοῦ om. 69 ‖ 6 ἐκ τ. οὐρ. κατ. M Γ ferr. it. pler. (et. r) vg. Chr. (ἐξ οὐρ. XII, 404 C, cf. v. 58) ‖ 7 οὐχὶ B T: οὐχ | ante ὁ om. Ἰησοῦς cum M b c g Chr. | οὗ] καὶ (et αὐτοῦ post πατ.) s^{c1}; ἡμεῖς om. b s^1, ut m v. l. ‖ 8 post πατ. om. καὶ τὴν μητέρα cum ℵ* b s^{c1} | post πῶς om. οὖν (νῦν B C T) cum a e s^{c1} | post λέγει om. οὗτος cum B C D L T a f^2 q s^{c1} Chr. (ante λέγει ℵ it. part.) | ὅτι ante ἐκ om. ferr. (ἐγὼ pro ὅτι ℵ m); om. et. D Chr. (ἑαυτὸν [om. Chr.] .. καταβεβηκέναι) ‖ 8 sq. εἶπεν αὐτοῖς (Ἰησ. s^c) s^{c1}: ἀπεκρίθη (οὖν add. ℵ A D al.) Ἰησ. (ὁ Ἰ. A D al.) καὶ ε. α. (e ἀπ. καὶ ε. α. Ἰ.) ‖ 9 sq. οὐδ. ἔρχεται Chr. III, 127 D. V, 256 C. 310 C; cf. v. 65 ‖ 10 πρὸς ἐμέ B E al. | εἰ μὴ ὃν ἂν et om. αὐτόν e s^{c1} | post ὁ πατὴρ (om. A) om. ὁ πέμψας με cum Chr. v. l., item 414 B. 478 A. III, 127 D. V, 256 C al. Tert. (ὁ π. ὁ οὐράνιος Didym. et Naasseni, Chr. VI, 490 E (add. μου post πατ.) XII, 406 D (it.), contra usum Joh.) | 11 ἐν ante τῇ om. ℵ Δ e | γεγρ. γάρ ἐστιν a b e f f^2 r s^{c1} s^{sch} ‖ 12 τῷ προφήτῃ b ‖ 13 ἀκούων D Γ Δ al. a b e g q | πρὸς εμέ ℵ B T ‖ 14 πατέρα] θεὸν Chr. 270 A (87 A, om. τὸν), sed πατ. 270 C; it. alibi modo hoc modo illud | τις ἑώρ. A Γ Δ al. Chr. (et. alibi plerumque) | θεοῦ B: τοῦ θεοῦ (τ. πατρός ℵ)

οὗτος ἑώρακεν τὸν θεόν. 47 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πι-
στεύων ἔχει ζωὴν [αἰώνιον]. 48 ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.
49 οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸ μάννα καὶ
ἀπέθανον· 50 οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
βαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθνήσκῃ. 51 ἐγώ
εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς. ἐάν τις
φάγῃ ἐκ τοῦ ἐμοῦ ἄρτου, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ ἄρτος
ὃν ἐγὼ δώσω ἡ σάρξ μου ἐστὶν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.
52 Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· Πῶς
δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; 53 εἶπεν
αὐτοῖς Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν
σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ
ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. 54 ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ
πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον, κἀγὼ ἀναστήσω
αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 55 ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστιν
βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστιν πόσις. 56 ὁ τρώ-
γων μου τὴν σάρκα [καὶ πίνων μου τὸ αἷμα] ἐν ἐμοὶ μένει,

1 θεόν ℵ* D a b e r s^{1}: πατέρα (et. Chr. 270 A. I, 481 B al., sed 270 C om. οὗτος . . θεόν) | πιστ. ℵ B L T: π. εἰς ἐμὲ (εἰς τὸν θεὸν s^{c1}) ‖ 2 αἰώνιον om. s^{1} ‖ 3 ὑμῶν om. Orig. 4, 145, cf. v. 58 | τὸ μάννα ante ἐν (3) ℵ A L al. pler. f^{2} m (v. l. ante ἔφ., ut f) s^{1}; ibd. τὸν ἄρτον pro τὸ μ. a s^{c} (ἔφ. τὸν ἄ. ἐν τ. ἐρ. τὸ μ. D b e, cf. r) ‖ 5 ἵνα ἐάν τις et om. καὶ D^{2} it. part. (et. r) vg. | ἀποθνήσκῃ B Euseb.: ἀποθάνῃ (4) ‖ 7 τοῦ ἐμοῦ ἄ. ℵ a e (ut vid. et. s^{1}) Euseb.: τούτου τοῦ ἄ. (τοῦ ἄ. τούτου D^{gr} Chr.) | ζήσει ℵ D L 33 Orig.: ζήσεται | ὁ ἄρτος ℵ* b r: καὶ ὁ ἄ. $ℵ^{c}$ D Γ c d f^{2} m vg. Tert. Syri, καὶ ὁ ἄ. δὲ B C al. pler. (ὁ ἄ. δὲ e q, ὁ ἄ. γὰρ f) ‖ 8 ὑπὲρ . . ζωῆς post δώσω ℵ m Tert. (Chr. I, 505 A); ante ὑπὲρ praem. ἣν ἐγὼ δώσω Γ Δ Λ al. f q Clem. Al., Chr. VIII, al. (ὁ ἄ. ἡ σ. μ. ἐ. ἣν ἐγὼ δ. ὑπὲρ κτἑ. Chr. I, 693 E) ‖ 9 οἱ Ἰουδ. πρὸς ἀλλ. C D it. part. (non r) vg. s^{c1} ‖ 10 ἡμῖν οὗτος ℵ C 1 | δοῦναι ante φαγ. D K Π it. part. (non r) | σ. αὐτοῦ B T it. pler. (et. r, non f^{2}*) vg. Syri | εἶπεν e s^{c}: καὶ ε. a s^{1}, ε. δὲ f^{2}, ε. οὖν pler. ‖ 11 ὁ ante Ἰησ. om. B ‖ 11 sqq. recte fort. Chr. 275 B μή τίς μου (μου om. unus) φάγῃ τ. σ. καὶ πίῃ μου (μου om. unus) τὸ αἷμα, οὐκ ἔχει, nisi quod μου (et. F^{a} Epiphan., Chr. X, 378 E) pro τοῦ υἱοῦ κτἑ. non accipiendum | λάβητε D a; τὸ σῶμα m; add. a post ἀνθρ. *sicut panem vitae* cf. ad v. 56 ‖ 13 ἕξετε it. vg. | ζ. ἐν ἑ.] ἐν ἑαυτ. τὴν ζωήν D, ζ. αἰώνιον Chr. Ambr., sed unus mosq. et edit. $Chr.^{i}$ ζ. ἐν ἑαυτῷ, ζ. αἰ. ἐν ἑ. ℵ 157 ‖ 13 sq. μου bis] αὐτοῦ bis D e s^{1} ‖ 15 γὰρ om. (F^{a}) K 229* 474. 489 b e f^{2} s^{1} ‖ 15 sq. ἀληθῶς bis ℵ* D Γ Δ Λ it. pler. (et. r) vg. Syri: ἀληθής bis ‖ 16 ποτόν ℵ* e ‖ 17 καὶ πίνων μου τὸ αἷμα om. Chr. (et. II, 236 D); cf. v. 57

κἀγὼ ἐν αὐτῷ. 57 καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ ζῶν πατὴρ κἀγὼ
ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσει δι' ἐμέ.
58 οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς
ἔφαγον οἱ πατέρες καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων τοῦτον τὸν
ἄρτον ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. 59 Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ
διδάσκων ἐν Καφαρναούμ. 60 πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν μαθη-
τῶν εἶπον· Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος· τίς δύναται αὐτοῦ
ἀκούειν; 61 εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι γογγύζουσιν οἱ μαθηταὶ
εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; 62 ἐὰν οὖν θεωρῆτε
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;
63 τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν·
τὰ ῥήματα ἃ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν καὶ ζωή. 64 ἀλλ'
ἐξ ὑμῶν εἰσίν τινες οἳ οὐ πιστεύουσιν. ᾔδει γὰρ [ἐξ ἀρχῆς],

1 κἀγὼ ἐν αὐτῷ om. Chr. (non II); at D insuper add. καθὼς ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ κἀγὼ ἐν τῷ πατρί (cf. 10, 38. 14, 11. 17, 21); tum D a f^2 repetunt v. 53: ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν (haec om. a f^2), ἐὰν μὴ λάβητε (ἐὰν λάβῃ ἄνθρωπος a f^2) τὸ σῶμα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ὡς τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς (cf. supra ad v. 53), οὐκ ἔχετε (ἕξει om. οὐχ a f^2) ζωὴν ἐν αὐτῷ (*eo* a, *illo* f^2) | ἀπέσταλκεν D 69. 124 ‖ 2 καὶ om. s^{c1} | τρώγων] λαμβάνων D, cf. ad vv. 53. 56 | με om. e | κἀκεῖνος (καὶ αὐτὸς b c e f f^2 m q) om. s^{c1} | ζῇ C$^{*vid.}$ D (b q) ‖ 3 ἐξ B C T: ἐκ τοῦ (sed ὁ ἄ. τῆς ζωῆς No. b e n e) | καταβαίνων (v. 50) ℵ* ‖ 4 ὑμῶν post πατ. om. ℵ B C L T (οἱ πατ. ὑμ. ἔφ. f^2) ‖ 5 ζήσεται D al. | οὖν ἔλεγεν b ‖ 6 ἐν Καφ.] post εἶπεν 1 s^1; add. σαββάτῳ D a (post διδ. f^2 r) | post οὖν om. ἀκούσαντες (post μαθ. α. D q s^c) cum b e s^1 ‖ 7 αὐτοῦ post μαθ. om. Chr. (add. unus) No. | ἔλεγον s^{c1} Chr. (εἶπαν unus, ut D) | οὗτος ante ὁ Γ Δ Λ it. pler. vg. s^1, om. unus Chr.^{i} (cf. et. 277 B) ‖ 7 sq. ἀκ. αὐτοῦ 13. 69 e q, om. αὐτοῦ unus Chr.^{i} ‖ 8 εἰδὼς δὲ] ὡς οὖν ἔγνω D Chr. v. l. (cf. 4, 1), ἔγνω οὖν ℵ* 13. 69 e r (ἔγν. a, ἔ. δὲ f^2), add. καὶ ante εἶπεν 9 (sed non lat.) | ὁ om. ℵ* ‖ 8 ἐν ἑαυτῷ post Ἰησ. (sed D ἐν ἑαυτοῖς post ὅτι, item Chr.^{1} v. l. post γογγ.) om. 435 s^{c1} | post γογγ. om. περὶ τούτου cum e f^{2*} l s^1 No. (post μαθ. α. s^c Chr.), cf. v. 41 | αὐτοῦ post μαθ. om. b Chr. No. ‖ 9 ὅταν δὲ (δὲ om. duo) ἴδητε Chr. VII, 546 C; ἴδητε et. VIII; ὅταν et. 1; cf. Epiphan. haer. 26, 8 ὅτ. ἴδ., Eus. Marc. 178. 180 ἐὰν οὖν ἴδ. (Resch p. 112); δὲ et. f s^{c1}; om. οὖν ℵ*, *quid si* b e q, *quodsi* a, *quid cum* f^{2*} l ‖ 11 s^1 τὸ ζ. τὴν σάρκα. ὑμεῖς δὲ λέγετε ἡ σὰρξ κτλ. ‖ 12 ἐγὼ post ἃ om. c s^1 Tert. No. | λαλῶ Γ Δ Λ al,; ὑμῖν om. No. | ἐστιν post πν. om. a c e f^2 l r; potius idem post ζωή omisi cum ℵ b f Chr.; bis hab. copulam et. D* d Tert., om. καὶ ‖ 13 ἐξ ὑμῶν post ἀλλ' ℵ D a b e q r: post εἰσιν pler., post τινες (τινες om. 157) S T f f^2 vg. Chr. v. l., sed unus Chr.^{i} (No.) om. ἐξ ὑμ., recte fort. | ἀπ' ἀρχ. ℵ, om. haec f^{2*} No.; add. pler. (ante ἐξ r s^{c1}) ὁ (L om.) Ἰησοῦς (ὁ σωτήρ ℵ), quae om. l Chr. (unus Chr.^{i} et. ἐξ ἀρχ. om., sed v. 278 E)

τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες [*καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν*], 65 *καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγεν· Οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός.* 66 *Ἐκ τούτου πολλοὶ τῶν μαθητῶν ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετʼ αὐτοῦ περιεπάτουν.* 67 *εἶπεν τοῖς δώδεκα· Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;* 68 *ἀπεκρίθη αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, ποῦ ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς* [*αἰωνίου*] *ἔχεις,* 69 *καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.* 70 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Οὐκ ἐγὼ δώδεκα ὑμᾶς ἐξελεξάμην; καὶ εἷς ἐξ ὑμῶν διάβολός ἐστιν.* 71 *ἔλεγεν δὲ Ἰούδαν ἀπὸ Καρυώτου· οὗτος γὰρ ἔμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα.*

---

2 sq. supra v. 44.

1 sq. *τίνες . . καὶ* om. e s^{cl}, extrusa scilicet propter interpolata *καὶ τίς . . αὐτόν* (*παραδιδοὺς* D, *καὶ τίς ἦν ὁ μέλλων α. παραδιδόναι* ℵ No., mire c *et qui credituri essent in eum,* sicut ante *qui non essent credituri* q, *quis esset non crediturus* r); haec enim recte om. No. (praef.) ‖ 2 *διὰ τ. ἔλ.* tres Chr.[1]: *ἔλ. δ. τ.*; quae adduntur *εἴρηκα ὑμῖν* om. eidem et e; *ὅτι* ante *οὐδ.* om. quinque Chr.[i] et K *Π* a ‖ 2 sq. *οὐδ. ἔρχεται πρός με* Chr. 478 A; ibd. om. (3) *ἐκ τοῦ π.* (*ἐκ τοῦ οὐρανοῦ* 414 B), sed v. 278 E. Mirum tamen *ἐκ* pro *παρὰ* ‖ 3 *πρὸς ἐμέ* ℵ C, om. haec f^{2*} ‖ 4 *τούτου*] add. *οὖν* ℵ D ferr. it. part. | *τῶν μ.*] *ἐκ τῶν μ.* B G T it. part., *μαθηταὶ* 1 | *αὐτοῦ* post *μαθ.* om. ℵ 209 | *ἀπῆλθ.* post *πολλοὶ* *Γ Δ Λ* al. q; sed q *recesserunt* = *ἀνεχώρησαν*, quam lectionem commemorat Chr., cf. et. 271 D E (non est Iohannis id verbum, v. ad v. 15) | *εἰς τὰ ὀπ.* (18, 6) om. s^1, *παρʼ αὐτοῦ* s^c ‖ 5 *οὐ περ. μετʼ α.* s^{cl}, *μετʼ α. οὐ περ.* q | *οὖν* (D b *δὲ*) post *εἶπεν* om. G a s^{cl}; cum s^1 et. *ὁ Ἰησοῦς* omisi ‖ 6 *ἀπεκρ.*] *εἶπεν δὲ* D, *εἶπεν* s^{cl} ‖ 7 *κύριε* om. No. | *ποῦ* (*quo*) Tertull., Chr. 271 D: *πρὸς τίνα* | *αἰωνίου* om. Tert., Chr. 271 D ‖ 8 *καὶ* om. s^1 | *καὶ ἐγνώκ.* om. G *Γ* Tert. ‖ 9 *ἅγιος τ. θ.* ℵ B C* D L Cosm. No.: *ὁ Χριστὸς* (om. b s^c) *ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ* (*τοῦ ζῶντος* add. *Γ Δ Λ Π* al. f^2 r), v. Mt. 16, 16 | *ἀπεκρ.*] *εἶπεν* s^{cl}; *αὐτοῖς* om. D b c e l r; hab. hi et al. *ὁ* (om. ℵ) *Ἰησοῦς*, quod om. *Γ Δ Λ* al. s^1 | *οὐχὶ* ℵ Epiphan. | *δώδ. ὑμᾶς ἐξελ.* Epiphan. l: *ὑμ. ἐξ.* (ℵ[c] add. *τοὺς*) *δώδ.* ℵ, *ὑμ.* (om. *Λ*) *τοὺς δώδ.* (sed *ὑμ. πάντας* s^{cl}) *ἐξ.* pler., om. *δώδ.* 28 No. ‖ 10 *εἷς* (om. ℵ*) *ἐξ ὑμ.* ℵ[c] D (b) c f f^2 q r Chr. Epiph.: *ἐξ ὑμ. εἷς* (*εἷς καὶ ἐξ ὑμ.* g) ‖ 11 *δὲ* om. s^{sch} No. (cf. 7, 39) | *τὸν* ante *Ἰούδ.* om. ℵ* D K 1; *Σίμωνος* om. 1 s^1; *ἀπὸ Καρυώτου* (ut alias D) ℵ* ferr.: *Ἰσκαριώτου* ℵ[c] B al., *Σκαριώθ* D (sim. it. pler.), *Ἰσκαριώτην Γ Δ* al. pler. | *ἤμελλεν* D E al. pler. | *παρ. αὐτὸν* B C D L it. pler. (et. r) vg. ‖ 12 *εἷς* (om. q) B C* D L s^{cl} s^{sch}: *εἷς ὢν*

7 1 *Καὶ περιεπάτει Ἰησοῦς ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ· οὐ γὰρ εἶχεν ἐξουσίαν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι.* 2 *ἦν δὲ [ἐγγὺς] ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία.* 3 *εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ· Μετάβηθι ἐντεῦθεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσιν τὰ ἔργα ἃ ποιεῖς·* 4 *οὐδεὶς γάρ τι ἐν κρυπτῷ ποιῶν ζητεῖ ἐν παρρησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ.* 5 *οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν.* 6 *λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν.* 7 *οὐ δύναται ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖν, ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι πονηρὰ αὐτοῦ ἐστιν τὰ ἔργα.* 8 *ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτήν· ἐγὼ οὐκ ἀναβαίνω, ὅτι ὁ ἐμὸς καιρὸς οὔπω πεπλήρωται.* 9 *ταῦτα εἰπὼν*

1 *καὶ*] *μετὰ ταῦτα* ℵ* et^{cb} C^{2} D it. plur. s^{c1} s^{sch}, *καὶ μετὰ τ.* ℵ^{ca} B C* L al.; item sed *μετὰ τ.* post *ὁ* (om. B) *Ἰησ. Δ Λ* q; om. *μετὰ τ. Γ*, neque legit Chr., cf. ad v. 2; *καὶ τότε* No. || 1 sq. *εἶχεν ἐξουσ.* a b f^{2*} l r s^{c} Chrys.: *ἤθελεν* (*habebat voluntatem* e, ex interpolatione manifesta). Cf. praef. || 3 *μετὰ ταῦτα ἦν ἡ* Chr. diserte; *καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ ἐγγὺς ἦν* s^{1}, circumscripsi *ἐγγὺς* (6, 4), cf. praef. (c *pascha dies festus Iud.*) || 4 *πρὸς αὐτὸν* post *αὐτοῦ* (5) ℵ s^{c} s^{sch} (s^{1} *καὶ προσῆλθον οἱ ἀδ. α. τῷ Ἰησοῦ καὶ εἶπον πρ. α.*, cf. No.) || 5 *καὶ ὕπαγε* post *ἐντεῦθεν* om. s^{1} Chr. | *καὶ* om. s^{c1} s^{sch} copt No. (unus Chr.^{i}) || 6 *θεωρήσουσιν* ℵ^{c} B* D L M *Δ*, *θεωροῦσιν* ℵ* | *σου* post *ἔργα* (ante *τὰ* B) om. ℵ* D G U 1 it. pler. (et. r) s^{c1} s^{sch} Chr. || 7 *τι* post *κρ.* D *Γ* al. it. plur. vg. | *ποιῶν* ℵ b r: *ποιεῖ καὶ* | ante *ἐν* om. *αὐτὸς* (*αὐτὸ* B D*, sed D 69 post *παρρ.*) cum b e s^{c} No. | *παρρ.*] *auctoritate* e || 8 *δεῖξον σημεῖα τῷ* No. (Chr.; praef.) || 9 post *λέγει* om. *οὖν* (*δὲ* q r) cum ℵ* D^{gr} 106 e s^{c1} s^{sch} | *ὁ* om. ℵ* || 10 *οὔπω*] *οὐ* ℵ* | *πάρεστιν*] *venit* a r, *advenit* c l q (⟨*meu*⟩*m nondum v. tempus* r) | 11 *ἐστιν*] *πάρεστιν* B; quod additur *ἕτοιμος* (nusquam Ioh.) om. s^{1} (*ἕτ. ἐστιν* Chr.) | *ὑμᾶς μισ.* Chr. 285 C. IX, 26 B. 568 D: *μισ. ὑμ.* || 12 post *ὅτι* om. *ἐγὼ* cum s^{c1} Chr. No. | *μαρτ. π. α.*] *π. α.* om. ℵ*, *ἐλέγχω αὐτόν* (cf. 16, 8) Chr. No. | *πονηρὰ* h. l. s^{c1} Chr.: *τὰ ἔ. α. πον. ἐ.* pler.; ap. Chr. codd. inter se in reliquis discedunt: *εἰσι τὰ ἔ. α.* 7, *εἰσιν α. τὰ ἔ. μ* 4 *ϑ*, *α. ἐστι τὰ ἔ. λ* || 13 *ὑμεῖς* om. Chr. 285 D, hab. post *ἀνάβ.* 286 B | *οὐκ* ℵ D K M *Π* a b c e f^{2} l$^{corr.}$ (l* om. *ἐγὼ . . ταύτην*; hab. enim l$^{corr.}$ *ἑορτὴν ταύτην* 13 cum ℵ* et^{cb} al. f g q vg. s^{c} al.) vg. s^{c1} Porphyr. (v. Tschd.) Epiphan. Chr. Cyr.: *οὔπω* B L al.; post *ἀναβαίνω* 14 Chr. add. *ἄρτι* (diserte), omittit autem ut 69 q *εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην* (*ταύτ.* om. b f^{2*} No.). Cf. praef. || 14 *ταῦτα* ℵ D K *Γ* 1. al. it. pler. vg. s^{c1}: *ταῦτα δὲ* (*καὶ τ.* e) | post *εἰπ.* (post *ἔμ.* b) om. *αὐτὸς* (*ὁ Ἰησ.* c Chr., *αὐτοῖς* B D^{2} T al. f q r, *αὐτὸς αὐτοῖς* a) cum 40. 86. 248. 253. 259 e s^{c1} s^{sch}. At f *τ. εἶπεν αὐτοῖς ὢν ἐν τῇ Γ.*, cf. 14, 25

ἔμεινεν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. 10 ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ἐν κρυπτῷ. 11 οἱ οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν λέγοντες· Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; 12 καὶ γογγυσμὸς ἦν περὶ αὐτοῦ ἐν τῷ ὄχλῳ. οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι Ἀληθής ἐστιν· οἱ δέ· Οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. 13 οὐδεὶς μέντοι παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων.

14 Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσαζούσης ἀνέβη Ἰησοῦς [εἰς τὸ ἱερόν], καὶ ἐδίδασκεν. 15 ἐθαύμαζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες· Πῶς οὗτος γράμματα οἶδεν μὴ μεμαθηκώς; 16 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με· 17 ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται τὴν διδαχήν, πότερον ἐκ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. 18 ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος, οὗτος ἀληθής ἐστιν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. 19 οὐ Μωϋσῆς

1 εἰς τὴν Γαλιλαίαν D ‖ 2 om. εἰς τὴν ἑορτήν post αὐτοῦ cum D Γ Δ al. it. pler. (non a) vg. s^{c1} Chr., eademque post ἀνέβη cum ℵ B K al. (hab. utrobique a, neutro loco 59. 220. 249 Chr.) | ἀνέβη καὶ αὐτός e Chr. | οὐ φανερῶς . . κρυπτῷ om. No. (per lacun. vid.) | ἀλλ' ἐν ℵ D 64. 66 a b e r s^{c1}: ἀλλ(ὰ) ὡς ἐν (ἀλλὰ κρυπτῶς v. l. Chr.); cf. 6, 6 ‖ 3 οἱ δὲ b r | post αὐτὸν om. ἐν τῇ ἑορτῇ cum Λ 69 Chr. (No. et λέγ. om., per lacun. vid.) | λέγοντες b e r: καὶ ἔλεγον ‖ 4 ἦν π. αὐτοῦ ℵ D 33. 249. 254 e s^{c1} Chr.: π. α. ἦν (περὶ α. post ὄχλ. r vg., om. go. No.); add. pler. πολὺς (post γογγ. ℵ Γ Δ al. f g vg. Syri, post ἦν r), om. D a c e f^{2*} l | τῷ ὄχλῳ ℵ D 33 it. vg. Syr.: τοῖς ὄχλοις | καὶ οἱ μὲν s^{c1} Chr. ‖ 5 ἀληθής f (cf. v. 18): ἀγαθός. Cf. praef. | οἱ δὲ Chr. (cf. s^{c1}), om. ἔλεγον, quod om. et. 335 A, August.$^{Ioh.}$: ἄλλοι (ἄ. δὲ B T X c f f^{2} g l q vg.) ἔλεγον | οὐχί K T, Chr. 335 A ‖ 6 περὶ α. ante ἐλάλει ℵ q, om. Λ ‖ 8 μεσαζούσης D 1 ferr. al. (Epiphan.): μεσούσης; cf. praef. ‖ 8 sq. εἰς τὸ ἱερόν om. Chr. (No.), εἰς Ἱεροσόλυμα Epiphan. (praef.) ‖ 9 καὶ ἐθαύμ. Γ Δ Λ al. f g^{vid} vg. s^{c1} s^{sch} (ἐθ. δὲ b q r) | οἱ ὄχλοι f ‖ 10 sq. ἀπεκρ. D L X a e f^{2} l r vg. s^{c1}: ἀπ. οὖν (δὲ b f, καὶ ἀπ. c; om. et. ἀπ. et hab. εἶπεν αὐτοῖς Ἰ. s^{c}); tum αὐτοῖς pler., sed om. K Γ Π 13 b e f s^{sch} (hab. post εἶπεν 33 c f^{2} r s^{1}) ‖ 11 ὁ ante Ἰησ. om. ℵ B 33 | καὶ εἶπεν] λέγων a | ἐμή alt. om. f^{2*}, οὐ διδ. πολύιδρις ἐμὴ πέλεν, ἀλλὰ τοκῆος No.; fort. Ἐμὴ διδ. οὐκ ἔ., del. ἡ et alt. ἐμή ‖ 12 θέλῃ] ⟨qu⟩*aerit* r ‖ 12 sq. τὸ θέλ. α. ποι. om. No. (per lacun.?) ‖ 13 τὴν διδ. c s^{c1}: περὶ (*ex* a) τῆς διδαχῆς | τοῦ ante θεοῦ om. ℵ D | ἐγὼ ante ἀπ' om. b s^{1} ‖ 15 δὲ om. e (καὶ ὁ ζ. ℵ s^{c1}, ὁ γὰρ ζ. b) | ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ No. | αὐτὸν post πέμψ. om. e (*qui me misit*) l No. | οὗτος om. b e f^{2*} (*ille* l) s^{c1}, Chr. 93 C (ubi ὁ μὴ ζητ. τὴν δ. τὴν ἑαυτοῦ) 266 D

δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον; καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν
νόμον· τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; 20 *ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος·*
Δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; 21 *ἀπεκρίθη Ἰη-*
σοῦς καὶ εἶπεν· Ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε.
22 *Μωϋσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν (οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ*
Μωϋσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων), καὶ σαββάτῳ περι-
τέμνετε ἄνθρωπον. 23 *εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν*
σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος ὁ Μωϋσέως, ἐμοὶ χολᾶτε
ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; 24 *μὴ κρί-*
νετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνετε. 25 *Ἔλεγον*
οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ἐζή-
τουν ἀποκτεῖναι; 26 *ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ*
λέγουσιν. μήτι [ἀληθῶς] ἔγνωσαν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χρι-
στός; 27 *ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν, πόθεν ἐστίν· ὁ δὲ Χριστὸς*
ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. 28 *ἔκραζεν οὖν*
ἐν τῷ ἱερῷ ὁ Ἰησοῦς [λέγων]· Κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε, πό-

1 *ἔδωκεν* B D al. | *τηρεῖ* s^{c} Chr. (v. l.); cf. 8, 51 ‖ 2 *τί*] *ὅτι* No. | *ἔλεγον οἱ ἄνθρωποι* s^{c}, *ἔλ. οἱ ὄχλοι* s^{1} ‖ 3 *ὁ Ἰησ.* D K al. ‖ 4 post *εἶπεν* om. *αὐτοῖς* cum D (c hab. post *ἀπεκρ.*) e f^{2} l (s^{c1} pro *ἀπεκρ. κτέ.* hab. *εἶπεν αὐτ. Ἰ.*) | *πάντες*] *ὑμεῖς* D, om. tres codd. Chr.^{i} | post *θαυμ.* add. *διὰ τοῦτο* pler., coniungentes vel cum prioribus vel cum seq.; praeterit Chr., om. ℵ* (*ὁ Μ.*) ‖ 5 *ὁ Μω.* ℵ* (v. supr.); *διὰ τοῦτο* (cf. supra) *ἔδ. ὑμῖν Μ.* D a r | *τοῦ* om. D ‖ 6 *ἀλλ' ὅτι ἐκ* ℵ s^{c1} | *ἐν* ante *σαββ.* om. B (cf. it. part.) ‖ 7 *εἰ οὖν* D a f, *καὶ εἰ* s^{c} s^{sch}, *εἰ γὰρ* s^{1} | *ὁ ἄνθρ.* B | *ἐν σαββ.* om. No. ‖ 8 *ἵνα . . Μωϋσ.* post *ἄνθρωπον* 7 No. | *ὁ* post *νόμος* add. ℵ *Π*^{2}, sed om. *ὁ Μ.* Chr. VII, 438 A | *ἐμοὶ* om. s^{1} (*πῶς ἐμοὶ* D, *ἐμοὶ τί* Basil.) ‖ 9 *ὅτι*] *εἰ* No. | *ὅλον* om. X | *ἐν σαββ.* om. Chr. l. c. (hab. XII 386 D) ‖ 9 sq. *κρίνατε* ℵ X *Γ* al. ‖ 10 *καὶ ἔλ.* s^{c1} s^{sch} (cf. No.) ‖ 11 *ἐκ* om. ℵ *Γ* 89*; *τινες Ἱερ-ῖται* a | *Ἱεροσολύμων* c f^{2} g vg. s^{sch} No., *Ἰουδαίων* l | *ἐζήτουν* r s^{c1} Epiphan. 447 Aug.$^{Ioh.}$; *ζητοῦσιν* (Chr. VII, 672 E *Ἰησοῦς* pro *ὃν ἐζ. ἀ.*) ‖ 12 *καὶ* ante *ἴδε* om. LX 13. 69 a g vg.^{q} Cyrill. Chr. VII, 672 E No. | *λαλεῖ*] *ἕστηκε καὶ λ.* s^{c}, ⟨*ἕστηκε*⟩ (est lacuna) s^{1} sec. Merxium | *καὶ οὐδὲν αὐτῷ* (*αὐτ.* om. f^{2*}) *λ.* om. No. Epiphan. (*καὶ οὐδεὶς οὐδὲν α. λέγει* s^{c1}) ‖ 13 *μήτι* ℵ D 49. 108 Chr. (v. l.): *μήποτε* (quod non est ap. Ioh.) ceteri | *ἀληθῶς* om. 33. 63. 66. 473 s^{sch} (No.), cf. infra | post *ἔγν.* (ante *ἔγν.* D) om. *οἱ ἄρχοντες* (*οἱ ἀρχιερεῖς* ℵ a, *οἱ ἱερεῖς* Epiphan.) cum Chr. | *αὐτός* c e r | *ἐστιν* om. *Γ*; add. *ἀληθῶς* *Γ Δ Λ* al. pler. f q; cf. supra ‖ 14 sqq. No.: *ἀλλ' ὁ Χρ. ὅταν . . . πόθεν ἐ., τοῦτον δὲ οἴδατε* | *δὲ* om. ℵ e (*καὶ ὁ* s^{c1}) ‖ 15 *ἔκραζεν* D it. vg.: *ἔκραξεν*; cf. v. 37 ‖ 16 post *ἱερῷ* (ante *ἐν* D a f r vg. s^{1}; *ἐν τ. ἱ. Ἰ. διδ.* T q) om. *διδάσκων* cum f^{2*} No. (cf. v. 14); *ὁ Ἰησ.* post *οὖν* ℵ D 1. 69 al. b e l s^{c1}; *καὶ* ante *λέγων* (*ἔλεγεν* K) om. a; *καὶ λ.* om. No. (cf. v. 37) | *neque me scitis unde sim, et non veni a*

θεν εἰμί; καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε· 29 ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέσταλκεν. 30 ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. 31 Ἐκ τοῦ ὄχλου δὲ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον· Ὁ Χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μὴ πλείονα σημεῖα ποιήσει [ὧν οὗτος ποιεῖ]; 32 ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος, καὶ ἀπέστειλαν ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. 33 εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· Ἔτι [χρόνον] μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμι[, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με.] 34 ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. 35 ἔλεγον οἱ Ἰουδαῖοι· Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι

me ipso Tert. Prax. 22; item r *neque me scitis n⟨eque* . . . (sequitur lacuna) | καὶ οἴδατε post οἴδατε om. X 409 l al., Orig. II, 136. 139 L., sed hab. 137.

1 εἰμί; Grotius al., cf. v. 19 | καὶ om. s^{c1}; οὐδὲ γὰρ b ‖ 1 sq. ἀληθὴς ℵ Chr. ‖ 2 ἐγὼ δὲ ℵ D X 1. 33 b c f f^{2} r s^{c} s^{sch}, ἐ. γὰρ s^{1} ‖ 3 ὅτι om. f^{2*} | παρ' αὐτῷ ℵ* e s^{c1} Tertull. | ἀπέσταλκεν ℵ D 131: ἀπέστειλεν ‖ 3 sq. οἱ δὲ ἐζ. ℵ, καὶ ἐζ. s^{c1} s^{sch} (No.); vid. delendum esse οὖν ‖ 4 ἔβαλεν T, it. pler. *misit*, cf. v. 44; No. ἐπήγαγεν = ἐπέβαλεν. om. ἐπ' αὐτὸν | τὰς χεῖρας (v. 44) G 1 al. it. vg. s^{c1} s^{sch} (Chr. 126 A) ‖ 5 sq. π. δὲ ἐπ. ἐκ τοῦ ὄ. ε. α. ℵ D sah. copt., π. δὲ (καὶ π. s^{c} No.) ἐκ τ. ὄ. ἐπ. ε. α. *Γ Δ Λ* al. q s^{c}, π. δὲ ἐπ. ε. α. ἐκ τῆς κώμης (כרכא pro כנשא) s^{1}, cf. v. 40 ‖ 6 εἰς αὐτόν om. l No. ‖ 7 μήτι G H M al. pler. | δείξει et δείκνυσιν bene s^{1} ‖ 7 sq. ὧν οὗτος π. bene om. August.$^{Ioh.}$ (Chr. 296 A) | ποιεῖ ℵ* D 13. 69 it. part. vg.: ἐποίησεν (de s^{1} v. supr.) ‖ 8 οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φ. b e Cyr. s^{1} | post γογγ. om. περὶ αὐτοῦ ταῦτα cum s^{1} Chr. No. (cf. 6, 61; ταῦτα om. et. D L 1 a b c e l r s^{c}; ante περὶ hab. ℵ) | post ἀπέστειλαν (ἔπεμψαν Chr.) om. οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρ. cum b e s^{1} Chr. (hab. post ὑπηρ. B G al. c f f^{2} g l vg.; οἱ Φαρ. καὶ οἱ α. E H al.) ‖ 9 οὖν] δὲ b f^{2} r, αὐτοῖς s^{1} (καὶ ε. s^{c}) ‖ 10 χρόνον ante μικρὸν (post μικρ. D *Γ Λ* it. pler. vg. Chr.) om. cum s^{c1}, qui μικρὸν ἔτι ut Tert. *modicum adhuc temporis*. Cf. 12, 35. 13, 33 | μενῶ μεθ' ὑμῖον U, cf. No. ‖ 10 sq. καὶ ὑπάγω κτἑ. v. praef. ‖ 11 ζητεῖτε *Π** 69; cf. v. 36 | εὑρήσετέ με B T X 1 al. ‖ 12 ἐγώ εἰμι b, ἐγὼ ὑπάγω (= 13, 33) a c d s^{c1}, ὑπ. sine ἐγὼ No. (Chr. 297 E) | ὑμεῖς post ἐγὼ om. c s^{1} ‖ 12 sq. ἔλεγον b s^{c1} Chr. (No.): εἶπον; quod add. pler. οὖν om. s^{c1} | post Ἰουδ. om. πρὸς ἑαυτούς (ἀλλήλους G, No.) cum ℵ* e ‖ 13 μέλλει οὗτος D L X Chr. | ὅτι . . αὐτόν om. No., praeterit Chr. | ἡμεῖς post ὅτι om. ℵ D 249 a b c e f^{2} l r s^{c1} ‖ 14 πορ.

διδάσκειν; 36 *τίς ἐστιν ὁ λόγος ὃν εἶπεν, Ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;*

37 *Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραζεν· Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω καὶ πινέτω.* 38 *ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.* 39 *τοῦτο δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύσαντες· οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα, ὅτι Ἰησοῦς οὔπω ἐδοξάσθη.* 40 *Ἐκ τοῦ ὄχλου οὖν ἀκούσαντες ἔλεγον· Ἀληθῶς οὗτός ἐστιν ὁ προφήτης·* 41 *ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός· οἱ δὲ ἔλεγον· Μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται;* 42 *οὐχὶ [ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι] ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης Δαυὶδ*

---

6 cf. Exod. 17, 6. Num. 20, 11. — 12 sq. Ps. 89 (88 LXX), 4 sq. Mich. 5, 2.

διδάσκειν H s^{cl} s^{sch} (Chr. No.): *πορ. καὶ δ.*; add. *τοὺς Ἕλληνας* pler., *αὐτούς* 122* e f^2 r (Chr.), om. s^{cl} | 1 *ἢ τίς* s^c, *καὶ τίς* s^1 | *τί* pro *τίς* ℵ, *τί ἐστιν ὅ,τι λέγει* Chr. 319 B | post *λόγος* om. *οὗτος* cum T vg. s^1, cf. Chr. 298 A (ante *ὁ λ.* ℵ *Γ Δ Λ* al. it. vg.) | *ὃν*] *ὅτι* T, cf. supra Chr. ‖ 1 sq. *ζητεῖτε* 69, ut v. 34; sed s^1 *ὅτι ὑπάγω καὶ οὐχ εὑρ. με* (*με* post *εὑρ.* et. B G T X 1 s^c s^{sch}) ‖ 2 *καὶ ὅπου*] *καὶ ὅτι εἶπεν ὅτι ὅπου* s^1 | *εἰμὶ ἐγὼ*] *ἐγὼ ὑπάγω* a, *ὑπ.* No., cf. v. 34 | *ὑμεῖς* post *ἐγὼ* om. 13. 69 vg.^{10} s^{cl} ‖ 3 *τῇ ἐσχάτῃ* om. s^{cl}, *τῇ μεγ.* om. No. Aug. | *τῆς ἑορτῆς* om. l ‖ 4 *ἔκραζεν* ℵ D 1. 69 it. vg. Chr.: *-ξεν*; quod add. *λέγων* (*καὶ εἶπεν* s^{cl}) om. a e l | *εἴ τις* Chr. No., *qui sitit* = *ὁ διψῶν* a c, cf. s^{cl} | *πρός με* (*πρὸς ἐμὲ* B) post *ἐρχ.* om. ℵ* D b e August. alibi (non $^{Ioh.}$) al. (*καὶ* om. l) ‖ 5 *πᾶς ὁ* No. Tat. | *εἰς ἐμὲ* om. No. | *εἶπεν ἡ γρ.*] *scriptum est* e ‖ 7 *ταῦτα* Chr., om. *τοῦτο δὲ* No., cf. 6, 71 | *ἔλεγεν* ℵ c f^2 l m q Chr.: *εἶπεν* | *οὗ*] *ὃ* B E K al. | *ἔμελλον* B D al.: *ἤμ.* ‖ 8 *οἱ πιστεύοντες* (v. 38) ℵ D X al. pler. (*-σαντες* B L T, unus Chr.^{i}); om. b (Chr. 183 E); quod add. *εἰς αὐτόν* om. b m (v. l.) Chr. No. | *οὐ* pro *οὔπω* vg. pler. | *πνεῦμα* ℵ K T *Π* f^2 vg.^{6} Cyrill. al., Chr. VII, 368 B codd. Fieldii: add. *ἅγιον* L X *Γ Δ* al. (Chr. VIII al.), *δεδομένον* it. pler. (et. r), *ἅγ. δεδ.* B, *ἅγ. ἐπ' αὐτοῖς* D* (f) goth. ‖ 9 *οὐδέπω* L T al., Chr. VII l. c., *οὐ* vg.^{plur} | *δεδόξαστο* ℵ*, cf. lat.; mire *ἐβαπτίσθη* 700 ‖ 9 *οὖν*] *δὲ* c e f^2 r s^1 sah. copt. | post *ἀκ.* om. *τῶν λόγων* (*αὐτοῦ τ. λ.* ℵ* D, *τ. λ. αὐτοῦ* K *Π* al.) *τούτων* (multi ante *τῶν*) cum 106 44$^{ev.}$ s^1 No. | *ἔλ. ὅτι* B D ‖ 10 *ἀληθ.* h. l. ℵ s^1: post *ἐστιν* pler. ‖ 10 sq. *ὁ προφήτης . . ἐστιν* om. s^1, *οὗτός ἐ. ἀλ. ὁ πρ. ἄλλ. ἔλ.* om. l* ‖ 11 *οἱ δὲ* B L T X 1. 33 it. part. vg. s^1: *ἄλλοι* | *μὴ γὰρ*] *πῶς* s^1 | *ἡ γρ. εἶπεν* (*λέγει* D 235 it. vg.; *οὐχί ἐστιν οὕτως γεγραμμένον ὅτι* s^1) om. Chr. (et. 294 C. VII, 24 B) ‖ 13 *καὶ* om. e | post *κώμης* om. *ὅπου ἦν* cum e s^1 s^{sch}

ἔρχεται; 43 σχίσμα οὖν ἐγένετο ἐν τῷ ὄχλῳ δι' αὐτόν· 44 τινὲς δὲ ἤθελον πιάσαι αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς ἔβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. 45 Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται, καὶ εἶπον οἱ Φαρισαῖοι· Οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; 46 ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται· Οὐδέποτε ἐλάλησεν οὕτως ἄνθρωπος. 47 ἀπεκρίθησαν οἱ Φαρισαῖοι· Μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; 48 μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, 49 ἀλλ' ἢ ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον [ἐπάρατοί εἰσιν]; 50 λέγει Νικόδημος πρὸς αὐτούς, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν· 51 Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ καὶ γνῷ τί ποιεῖ;

1 ante ἔρχ. (post ἔρχ. B L T) om. ὁ *Χριστὸς* cum s^1 (idem hab. ἔσται ὁ Χρ. post Δαν. 12) e; D ἔ. ὁ Χρ. ante ὅπου hab.; fort. et. ἔρχ. spurium est | δι' αὐτόν om. No. ‖ 2 post ἤθ. om. ἐξ αὐτῶν (post δὲ a b c q r) cum e s^1 Chr. No. | ἀλλ'] καὶ Chr. ut v. 30 | ἔβαλεν B L T (it. pler. vg. *misit*, cf. v. 30): ἐπέβαλεν (*iniecit* f r, *iniciebat* e) | ἐπ' αὐτὸν] ante ἔβ. b r (cf. f), αὐτῷ ℵ* ‖ 3 οὖν] δὲ r, καὶ ἦλθ. s^1 | ὑπηρέται et οἱ Φαρισ. Chr.: ὑπ. πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους et ἐκεῖνοι, sed om. ἐκ. K U Π e g, οἱ ἱερεῖς s^{sch}; s^1: καὶ ἐπανῆλθον (cf. Chr.; νόστησαν No.; praef.) οἱ ὑπ. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν ὄχλον καὶ πρὸς τοὺς Φ., καὶ λέγουσιν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Φαρ. | λέγουσιν ℵ e s^1 Chr.; quod add. αὐτοῖς om. s^1 No. ‖ 4 ante οὐκ om. διὰ τί cum s^1; cf. ad v. 48 | ἀπεκρ.] λέγουσιν αὐτοῖς s^1 ‖ 5 οὕτ. ἄνθρ. ἐλ. ℵ* D, οὕτ. ἐλ. ἄνθρ. Γ Δ al.; e οὐδεὶς οὐδέπ. οὕτ. ἐλ.; add. pler. (non ℵ^c B L T 225. 229* Cyrill. Chr. No.) ὡς οὗτος λαλεῖ (λαλ. om. f^{2*}) ὁ ἄνθρωπος (ὁ ἄνθρ. om. D) | ἀπεκρ.] λέγουσιν αὐτοῖς s^1; add. οὖν pler. (om. ℵ D 1. 33 it. part. [et. r] s^1 s^{sch}), αὐτοῖς item pler. (om. B K l r; *dixerunt et Ph. ad illos* e) ‖ 6 μή τις] διὰ τί οὐδείς e Chr. (sed cf. p. 182 D. 394 C); τίς γὰρ s^1 | ἐκ om. K ferr. al. (Chr. 304 E. 394 C) ‖ 7 πιστεύει ℵ* D | post αὐτόν om. ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων (post ἀρχ. f r s^1) cum Chr. (et. p. 182. 394 | ἀλλὰ pler., sed ἀλλ' ἢ Orig., εἰ μὴ No., cf. s^1 (praef.) | ὁ ὄχλος] aliud vocabulum velut ὁ συρφετὸς significare vid. s^1 (praef.) | οὗτος om. Chr., sed hab. 182 D ‖ 8 ἐπάρατοί (ἐπικατάρ. D L X al.) εἰσιν om. s^1; cf. praef. (ὃς καὶ ἐπ-ός ἐστιν e; ὃς μὴ . . ἐπάρατός ἐστιν No.) | εἶπεν ℵ e f q ‖ 9 post αὐτούς om. cum ℵ* No. (Tschd.) ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς αὐτὸν s. (ℵ^c B al.) ὁ ἐ. πρὸς α. πρότερον vel. sim. (cf. 19, 39), quae post ἐξ αὐτῶν inserunt D s^{sch} Aug.$^{Ioh.}$; contra εἷς ὢν (ὢν om. L s^{sch}, cf. 6, 71) ἐξ αὐτῶν (et. Chr.) om. 71. 142* e r s^1 No. Interpolatione vid. extrusa esse, etsi No. ea interpol. caret. | ἡμῶν om. s^1 (cf. 8, 17. 10, 34. 15, 25) ‖ 10 post ἀκ. om. πρῶτον (πρότερον E G s^1) cum e r s^1 Euseb. Lucif. (hab. ante ἀκούσῃ X f al., 1 ante μή, E G al. post παρ' αὐτοῦ, v. infr.), tum παρ' αὐτοῦ cum ℵ* r, cf. Chr. 305 D ἀκούσῃ ἀκριβῶς καὶ γνῷ, 138 B ἐὰν μὴ πρότερον ἀκούσῃ; pro γνῷ D ἐπιγνωσθῇ; puto fuisse ἀκουσθῇ καὶ γνωσθῇ, cum subiectum ad ἀκούσῃ vix adsit | ἐποίησεν D c Lucif. s^1

52 *εἶπαν αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ Γαλιλαῖος εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγείρεται.*

8 12 *Πάλιν οὖν αὐτοῖς ἐλάλησεν Ἰησοῦς λέγων· Ἐγὼ φῶς εἰμι τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς.* 13 *εἶπον οὖν αὐτῷ· Σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.* 14 *εἶπεν αὐτοῖς Ἰησοῦς· Κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθινή μού ἐστιν ἡ μαρτυρία, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον. καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε πόθεν ἔρχομαι.* 15 *ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε. ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα·* 16 *καὶ ἐὰν κρίνω δέ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθινή ἐστιν, ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με.* 17 *καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν·* 18 *ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ,*

---

13 sq. Deut. 19, 15.

1 ante *εἶπον* (*-αν* B D K T) om. *ἀπεκρίθησαν καὶ* cum s[1] (qui *λέγουσιν*); contra *καὶ ε. α.* om. Orig. | *Γαλιλαῖος* a c q Aug.[Ioh.]: *ἐκ τῆς Γαλιλαίας* | *ἐραύνησον* ℵ B* T (*ἐρώτησον* Chr., et. 138 C. 203 C. VII, 135 D. XII, 258 D) | *ἴδε*] *τὰς γραφάς* add. D 229**, item *τὴν γραφὴν* (et. No. *βίβλον*) post *ἐρεύν.* (5, 39) 229* a c e f² l r | *ἐκ τ. Γ. προφ.* B L T X (No.) ‖ 2 *ἐγήγερται* E G al. s[1] Chr. (saepe) ‖ v. 53—8, 11 (v. Luc. s. formam Rom. c. 21, post v. 36) om. ℵ A B C L T X Δ, min. non pauci, a b** f l* q goth. s[1] s[sch] (sec. codd. pler.) sah. (copt. pler.), item No. Chr.; min. 225 habet locum, sed post 7, 36 ‖ 3 *πάλιν* om. No. | *οὖν*] *δὲ* b e g r s[sch]; om. f² s[1] | *εἶπεν αὐτοῖς Ἰησ.* s[1]; alii aliter verba collocant; *ἐλάλει* b; *αὐτοῖς* om. e r No.; *ὁ* ante *Ἰησ.* om. B | *ἐγὼ* om. No. ‖ 3 sq. *φῶς εἰμι* (cf. 9, 5. 12, 46) ℵ* Chr. (sed 306 B. XII, 16 B ut vulgo): *εἰμι τὸ φῶς* ‖ 4 *μοι* B T | *περιπατήσει* D al. ‖ 5 *ἀλλ' . . ζωῆς* praeterit Chr. | *ἔχει* ℵ* e | *δὲ* b r, om. *οὖν* a; *ἔλεγον α. οἱ Ἰουδαῖοι* s[1] (cf. No., Chr. 306 A), *ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ* om. *οἱ Φαρισαῖοι* Chr.; inde delevi *οἱ Φαρ.* post *αὐτῷ* (*οἱ οὖν Φ. ε. α.* 1, om. *α.* No.) ‖ 6 *σὺ* om. No. ‖ 7 *εἶπεν α.* (*ὁ* add. ℵ D) *Ἰησ.* ℵ s[1] (No.): *ἀπεκρίθη Ἰ. καὶ* (*respondens I.* c)*ε. α.* ‖ 8 *ἀληθινή μου ἐ. ἡ μ.* D: *ἀληθής ἐ. ἡ μ. μου* pler., *ἡ μ. μου ἀληθής ἐ.* B 157 b Chr. ‖ 9 *ἔρχομαι* Chr. | *καὶ*] *ἢ* q No.; cf. infra | *δὲ* om. ℵ F H K a (*γὰρ* b, *καὶ ὑμ.* s[1]) | *ἢ* (*καὶ* male ℵ E al. a b c e s[1] s[sch]) *ποῦ ὑπάγω* post *ἔρχ.* (*ἦλθον* a b c f [No.]) om. Chr. No. (*οἴδατε* om. s[1]) ‖ 10 *τὴν* om. Δ Λ | *ἐγὼ* om. No. ‖ 11 *δὲ* om. G X it. part. vg. s[1] Chr. (v. l.); sustuli *ἐγὼ* post *δὲ* cum s[1] Chr. (v. l.) No. | *ἀληθής* ℵ Γ Δ Λ, *δικαία* Chr. (5, 30. 7, 24) ‖ 12 *με* ℵ* D s[1]: *με πατήρ* (v. 18); No. *ὁ πατήρ*, om. *ὁ πέμψας με* ‖ 13 *τῷ ὑμετέρῳ* om. b c l | *γεγραμμένον ἐστίν* ℵ, rec. Tschd. coll. 2, 17. 6, 31. 45. 10, 34. 12, 14 | *ὅτι* om. a No.

καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. 19 *ἔλεγον αὐτῷ· Ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα ἂν ᾔδειτε.* 20 *Ταῦτα ἐλάλησεν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ [διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ], καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.* 21 *εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς· Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε· ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν.* 22 *ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Μή τι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν;* 23 *καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐξ αὐτοῦ.* 24 *εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίας ὑμῶν.* 25 *ἔλεγον αὐτῷ· Σὺ τίς εἶ; εἶπεν αὐτοῖς Ἰησοῦς· Τὴν ἀρχὴν ὅ τι καὶ λαλῶ ὑμῖν;* 26 *πολλὰ ἔχω λαλεῖν καὶ κρίνειν. ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστιν, κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, λαλῶ εἰς τὸν κόσμον.* 27 *οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς λέγει.* 28 *εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· Ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώ-*

1 *μαρτ. π. ἐμοῦ* post *πατήρ* hab. a b e s^1, om. l | *πέμψας με* om. No. | *λέγουσιν* Chr., *οὖν* (*δὲ* e) post *ἔλ.* om. s^1 Chr. || 2 *ποῦ*] *τίς* Chr. No. | *ἀπεκρ.*] *εἶπεν* s^1 | *ὁ Ἰησ.* ℵ 33. 69, *αὐτοῖς* s^1 || 3 *τὸν πέμψαντα πατέρα* (om. *μου* ut s^h) No. | *μου* post *πατ.* om. ℵ || 4 *ᾔδ. ἄν* ℵ *Γ* al., om. *ἂν* D | *τὰ ῥήματα* post *ταῦτα* om. s^1 Chr. | *διδάσκων* (7, 28) om. s^1 || 5 *ἐν* (*καὶ ἐν* s^1) *τῷ ἱ.* (cf. ad 7, 28) om. No. | *ἐληλ.*] *ἦν* e || 6 *ἔλεγεν* ℵ (No.) | *οὖν* om. a e l s^1; *πάλιν* om. No. | *ἐγὼ* om. No. || 7 sq. *καὶ ζητήσετέ με* (7, 34) om. No., pergens *ὑμεῖς δὲ* || 8 *οὖν* om. s^1 || 9 sq. omisi post *ἑαυτόν* cum No. Chr. *ὅτι λέγει ὅπου ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν* (s^1 *ὅτι λ. οὐ δύν. ἐλθ. ὅπου ὑπ.*) | *ἔλ. οὖν* ℵ* et ^{cb}; *πάλιν ἔλ.* b; *καὶ εἶπεν Γ Δ* al. f q r s^1 s^{sch}; pro *αὐτοῖς* s^1 *Ἰησοῦς*, om. f^2 || 11 *τούτου τοῦ κ.* B T a b c e f q r s^1 | *ἐξ αὐτοῦ* s^1: *ἐκ τοῦ κόσμου τούτου* (*ἐκ τ. τ. κ.* 33. 69. 124 lat. [et. l vg.]) || 12 *οὖν* post *εἶπον* om. ℵ 240. 244 a e s^1 (unus Chr.^{i}); *ἀλλ' εἶπον* No., *ἐ. γὰρ* f^2 | *ὅτι* om. s^1; omisi post *ὅτι* cum Chr. *ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν*, et *γὰρ* post *ἐὰν* (om. *γὰρ* et. s^1) || 12 sq. *ἀποθαν.* post *ὑμ.* Chr. || 13 *οὖν* (*δὲ* b r) post *ἔλ.* om. ℵ *Γ* 249 s^1 | *σὺ* om. f^{2*} || 13 sq. *οὖν* post *εἶπεν* add. ℵ D^{gr}; *αὐτοῖς* om. U No., *ὁ* ante *Ἰ.* om. B || 14 *τὴν ἀρχὴν κτέ.* cf. praef.; *καὶ* om. a b sah. s^1 No. || 15 *ἔχων* b e No.; *περὶ ὑμῶν* post *ἔχω* om. Chr. (*ἔχω καὶ λέγειν κ. κρ.*, prius *καὶ* om. λ; et. G al. *καὶ λαλεῖν*) No. || 16 *ταῦτα* (*τ. καὶ* Tert.) post *αὐτοῦ* om. s^1 No. (*et* f) || 17 *λέγει* D F Chr. (Gramm. § 56, 9): *ἔλεγεν* | *οὖν*] *δὲ* b, om. e; add. *αὐτοῖς* ℵ D X al. pler. it. pler. (non a) vg.; tum *πάλιν* ℵ (post *Ἰησ.*) D (s^1 *πάλιν ε. αὐτ. Ἰησ.*) || 18 *ὅτι* ante *ὅταν* add. B

σεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ
καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατὴρ λαλῶ. 29 καὶ ὁ πέμψας με
μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφῆκέν με μόνον, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ
αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. 30 Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ
ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. 31 ἔλεγεν οὖν αὐτοῖς· Ἐὰν μείνητε
ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ, 32 καὶ
γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς.
33 ἀπεκρίθησαν πρὸς αὐτόν· Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν καὶ
οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς σὺ λέγεις· Ἐλεύθεροι
γενήσεσθε; 34 ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω
ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστιν· 35 ὁ δὲ
δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ [εἰς τὸν αἰῶνα]. ὁ υἱὸς μένει
εἰς τὸν αἰῶνα· 36 ἐὰν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύ-

1 ἐγώ εἰμι καὶ om. No. | οὐ λαλῶ οὐδέν Chr., *nihil loquar* Tert. Prax. 22 || 2 εἶπέν μοι 1 | ὁ πατήρ om. Tert.; μου add. B Γ Δ Λ al. | οὕτως ante λαλ. add. ℵ a s^1 (οὕτ. καὶ e Tert.); ταῦτα (cf. v. 26) al.; sed om. No., qui ποιῶ (praef.); Chr. I, 506 A | καὶ] ὅτι a, ὅτι καὶ e No. Tert., καὶ ὅτι Chr. (pergit μετ' ἐμοῦ ἐστιν ὁ π. με, licenter afferens ut vid.) | πέμψας με] πατὴρ No., quod add. L || 3 οὐκ ἀφ. με μόν. μετ' ἐμοῦ ἐ. ℵ* | καὶ οὐκ L X 1. 249 b c e g Syri Chr. | με om. a, μόνον om. s^1 (cf. 16, 32); add. ὁ πατήρ Γ Δ Λ f q al. Chr. || 3 ἐγὼ om. X No. || 3 sq. e *quae illi placent haec ante conspectum eius* (τὰ ἀρ. ἐνώπιον αὐτοῦ, = 1 Ioh. 3, 22) || 4 λαλήσαντος Chr. (et. I 506 A), sed -οῦντος VIII, 382 B || 5 εἰς αὐτόν] αὐτῷ f l vg., cf. No. | ἔλ. δὲ b f r, τότε ἔλ. s^1, καὶ ἔλ. αὐτοῖς l; recepi hoc αὐτοῖς pro ὁ (om. ℵ*) Ἰησοῦς (ὁ Ἰησ. om. Λ) πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους (τ. Ἰ. ὁ Ἰ. τοὺς πεπ. [om. αὐτῷ ut e] a, *ex Iudaeis* b (e) ff^2) | ὑμεῖς post ἐὰν om. No., Euseb. Ps. 26 || 6 ἐμῷ λόγῳ D Euseb. | ἀληθῶς (ὄντως Chr.) μαθ. μου (μου om. ℵ*) ἐστέ (ἔσεσθε it. part. vg.) καὶ om. No. (et. Orig. III, 533 A al.; sed quin haec legerit Orig. propter alios locos dubitari nequit) || 8 πρὸς αὐτόν] αὐτῷ Γ Δ Λ al. a b f vg.; om. c No., sed add. alia (ut in diversissima hic discedunt latini); s^1 ἔλεγον αὐτῷ | inter ἐσμεν et καὶ lac. s^1; interciderunt fere duo vocabula || 9 οὐδέποτε οὐδενὶ δεδ. a, οὐ δεδ. οὐδενὶ πώπ. D (om. πώπ. No.) || 9 sq. πῶς . . γεν. praeterit Chr.; ὅτι ante ἐλ. om. 1. 69 b c f^2 l r vg. || 10 εἶπεν s^1 | ὁ ante Ἰ. (κύριος s^1) om. B | alt. ἀμὴν om. r, ἀμὴν ἀμ. λ. ὑμ. om. No. Chr. || 11 τῆς ἁμαρτίας post ἐστιν om. D b s^1 Clem. Al. II, 159 Ddf. (Chr. XI, 647 D, Novat. [Orig. ed. Batiffol p. 24] al.) || 12 εἰς τὴν οἰκ. D (cf. 7, 9); bene Chr. (mosq. tres) om. εἰς τὸν αἰῶνα (hab. et. Clem., qui cum ℵ L Γ 33. 124 om. 12 sq. ὁ υἱὸς . . αἰῶνα, propter homoeotel.) || 12 sq. ὁ δὲ υἱ. (ut D T al.) ἐν τῇ οἰκ. (add. et. Λ post μένει) εἰς τ. αἰ. s^1, om. μένει || 13 οὖν post ἐὰν (δὲ Clem. No., καὶ ἐὰν ὁ s^1) om. ferr. a e f^2 l q (Iren.) Chr. | ὄντως om. Clem. (id. post ἔσ. add. καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθ. ὑμ., v. 32)

θεροι ἔσεσθε. 37 *οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν.* 38 *ἐγὼ ἃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρὶ λαλῶ· καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε παρὰ τοῦ πατρὸς ποιεῖτε.* 39 *λέγουσιν αὐτῷ· Ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστιν. λέγει αὐτοῖς Ἰησοῦς· Εἰ [τέκνα] τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐποιεῖτε·* 40 *νῦν δὲ ζητεῖτε ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκεν, ἣν ἤκουσεν παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν.* 41 *ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον αὐτῷ· Ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐκ ἐσμέν, ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν.* 42 *εἶπεν αὐτοῖς Ἰησοῦς· Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν.* 43 *διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν αὐτήν.* 44 *ὑμεῖς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπι-*

1 *σπέρμα*] *υἱοὶ* vg. ‖ 2 *χωρεῖ*] *requiescit* a, *est* c, *excipitur* e, *ἐξέρχεται* (נפקא) s^{1} ‖ 3 male ἃ *ἐγὼ* ℵ B C Orig. Chr. (v. l.), neque bene ὃ pro ἃ K Γ Δ Λ al. it. pler. (non f), cf. infra | *ἑόρακα* E F G al. | *πατρί μου* ℵ D Γ Δ Λ al. it. pler. (non l) | *ποιῶ* s^{1} | *οὖν* om. 248. 472 it. part. Tert. s^{1} Chr. | ὃ ℵ^{c} L Γ Δ Λ al. a c f^{2} q Tert. (scil. *τὸ ἀποκτείνειν*): ἃ ‖ 4 *ἑωράκατε* (*ἑορ.* E al.) ℵ* D Γ Δ Λ al. it. pler. (non f) s^{1} s^{sch} Tert.; eid. pler. *παρὰ τῷ πατρὶ*, sed ℵ *π. τοῦ πατρὸς* | *ὑμῶν* post *πατρ.* om. B L T 13. Orig. | *λέγουσιν* s^{1} Chr.: *ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον* (*-αν* ℵ B C D 33); *αὐτῷ* om. a b e ‖ 4 sq. *ἡμεῖς πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀ.* Chr. (Mt. 3, 9 = Lc. 3, 8) ‖ 5 *λέγει αὐτοῖς* (et. Chr.)] *εἶπεν οὖν* D e, *ἀπεκρίθη αὐτ.* ℵ | *ὁ* ante *Ἰησ.* om. B ‖ 5 sq. *ἦτε τοῦ Ἀ.* duo mosq. Chr.[i]; *τέκνα* om. Chr. V, 245 E; cf. VIII, 318 D (praef.); *τέκνα τοῦ Ἀ. εἰ* f^{2}; *ἐστε* pro *ἦτε* ℵ B D L T Orig. plerumque, f^{2} vg.; B* f^{2} vg. et. *ποιεῖτε* pro *ἐπ.* (*ἐπ. ἂν* ℵ^{c} C K L al., quod certe non necessarium) ‖ 6 *αὐτοῦ* b Chr.: *τοῦ Ἀβραάμ* | *ζητεῖτε* et 7 *ὃς . . λελάληκεν* (*locutum* Tert.) et *ἤκουσεν* e Tert.: *ζητ. με* et *ὃς . . λελάληκα* (*-κεν* f^{2} s^{1}) et *ἤκουσα* (sed *-σεν* D* d f^{2} s^{1}); Chr. et. *ὅτι* pro *ἄνθρ. ὃς* (No. om. *ἄνθρωπον . . θεοῦ*) ‖ 7 *λελ. ὑμ.* D 69. 124. 346 a b c e l q r ‖ 8 *θεοῦ*] *πατρός μου* ferr. Chr. (sibi congruenter; sed *λ θεοῦ*), *πατρός* s^{h} ‖ 9 *εἶπαν* ℵ D, *λέγουσιν* s^{1} Chr. (add. *οὖν* C D X al.) ‖ 10 *ἐσμέν* c s^{1}: *γεγεννήμεθα* (*οὐκ ἐγεννήθημεν* B D*) ‖ 11 *ε. οὖν* ℵ D al.; *ὁ* ante *Ἰ.* om. B | male B *ὁ πατὴρ* ‖ 12 *ὅτι ἐγὼ ἐκ* c Chr., item om. *ἐγὼ* l | *καὶ ἥκω* om. e ‖ 12 sq. *καὶ . . οὐκ ἐλ.* Chr. s^{1}: *οὐδὲ* (*οὐ* D 69. 124 c e f^{2} l q) *γὰρ . . ἐλ.* ‖ 13 *ἀλλ'* om. s^{1} ‖ 14 *ἀλήθειαν* D* (et v. l. Chr.); *οὐκ οἴδατε τὴν λ. τ. ἐμ.* Chr. ‖ 15 *αὐτήν* s^{1}: *τὸν λόγον τὸν ἐμόν* | *ὑμεῖς τοῦ πονηροῦ ἐστε* s^{1}, cf. Chr. 318 D al. (praef.); cet. *ὑμ. ἐκ τοῦ* (*τοῦ* om. min. pauci, arm. goth.) *πατρὸς* (K 44, Orig. semel om. *τοῦ πατρὸς*; S^{mg} $Λ^{2}$ patres quidam [v. l. Chr.[i]] add. *ὑμῶν*) *τοῦ διαβ. ἐστέ* (X om. *τοῦ διαβόλου*; *ex diab. patre* Tert.). V. praef.

θυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρω-
ποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν,
ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ
τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.
45 *ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι.* 46 *τίς*
ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ ἀλήθειαν λέγω, διὰ
τί οὐ πιστεύετε; 47 *ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ*
ἀκούει· διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ
ἐστέ. 48 *ἀπεκρίθησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν· Οὐ καλῶς*
ἐλέγομεν ὅτι Σαμαρίτης εἶ καὶ δαιμόνιον ἔχεις; 49 *ἀπεκρίθη*
Ἰησοῦς· Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα.
ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. 50 *ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου·*
ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. 51 *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς*
ἂν τὸν ἐμὸν λόγον τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς
τὸν αἰῶνα. 52 *εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι· Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαι-*
μόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ
λέγεις· Ἐάν μού τις τὸν λόγον τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται

1 *ἐκ.* ὃς s^1 ‖ 2 *οὐκ* (itaque *ἕστηκεν*) ℵ B* D L X Δ Λ^2 1. 69** 253: *οὐχ.* V. Gramm. § 23, 6; praef. (*οὐκ ἔμεινεν* Epiphan. 38, 4; No.) ‖ 3 *ὅτι* (*καὶ* m v. l., s^1) . . *αὐτῷ* praeterit Chr. (D Γ m q *ὅτι ἀλ. οὐκ ἔ. ἐν α.*, b r *ὅτι ἀλ. ἐν α. οὐκ ἔ.*) ‖ 4 sq. *ὅτι* . . *αὐτοῦ* praeterit Chr.; hab. 157 a b c e f^2 l r vg.^{E} Cyrill. *ὡς* (*καθὼς* Cyr.) *καὶ* (om. 157 f^2 r) *ὁ π. α.*; cf. praef. ‖ 5 *δὲ* om. D it. pler. (non f g) s^1 | *ὅτι*] ὃς s^1 | *τὴν* om. Chr. (et. mosq. pler.), cf. v. 46 | *λαλῶ* D e, *ἐλάλησα* f ‖ 5 sqq. v. 46 om. D 235. 259*. 440 (propter homoeotel.) ‖ 6 *ἐλέγξει* duo Chr.^{i}, a e f l q No. ‖ 7 *ὑμεῖς* post *τί* om. 71. 157 a vg. 3 s^1 No. | *μοι* post *πιστ.* (v. 45) om. l* s^1 ‖ 7 sq. *ὁ ὢν* . . *ἀκούετε* om. l*; contra D G 113 om. 8 sq. *ὅτι* . . *ἐστέ* (*ἐκ τοῦ θεοῦ* 8 et. s^1 om.) ‖ 9 *ἔλεγον οἱ Ἰουδ.* s^1 | *εἶπαν* ℵ B C D, *αὐτῷ* post *ε.* om. a (s^1) | *οὐχὶ* Chr. ‖ 10 *ἐλέγομεν* Chr.: *λέγομεν*; *ἡμεῖς* post *ἐλέγ.* (ante *ἐλ.* D L, ante *καλῶς* c d f^2) om. a e q Chr. s^1 No. | *σὺ* post *εἶ* om. ℵ* 1. 118 s^1 No. ‖ 10 sq. *εἶπεν αὐτοῖς Ἰ.* s^1 ‖ 11 *τιμήσω* a | *τὸν πατέρα* Chr. ℨ21 C: *μου τὸν π.* D, *τὸν π. μου* al. (*τὸν πέμψαντά με* Chr. I, 451 E, *τὸν π. τὸν π. με* VIII, 321 D) | *καὶ* ante *ὑμ.* om. a b e l* ‖ 12 *δὲ* om. 22. 69 Chr. (*ἐγὼ* om. No.) | *μου*] *τὴν ἐμήν* Chr. s^1 ‖ 13 sq. ὃς ἂν D s^1 s^{sch} sah. No.: *ἐάν τις* (v. 52) ‖ 14 sq. *τ. λόγον τ. ἐμὸν* Γ Δ al., cf. it. vg., *μου τὸν λ.* Chr. | *θανάτου οὐ μὴ γεύσηται* = v. 52 s^1 ‖ 15 *εἶπαν* ℵ D; *οὖν* add. D L X al. c f f^2 l q vg.; cum c f^2 l q vg. No. om. *αὐτῷ* ante *οἱ* | *ὅτι ἀληθῶς* s^1 (*ἀλ. ὅτι* No.) ‖ 16 *καὶ οἱ προφῆται* (*ἀπέθανον* add. Chr.) om. s^1 | *καὶ* ante *σὺ* om. s^1 ‖ 17 ὃς ἂν (ut 51) s^1 (non D No.) | *μού τις τὸν λ.* D: *τίς μου τ. λ.* L (Chr. 270 E): *τις τὸν λ. μου* | *ἀκούσῃ καὶ τηρ.* a, *ἀκούσῃ* legisse vid. Chr. (*τηρ.* 228 D)

θανάτου; 53 μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῶν προφητῶν, οἳ ἀπέθανον; τίνα σεαυτὸν ποιεῖς; 54 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι θεὸς ἡμῶν ἐστιν, 55 καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν. κἂν εἴπω· οὐκ οἶδα, ἔσομαι ὁμοίως ὑμῖν ψεύστης· ἀλλὰ οἶδα αὐτὸν καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. 56 Ἀβραὰμ ἠγαλλιᾶτο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ εἶδεν καὶ ἐχάρη. 57 εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν· Τεσσεράκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακέν σε; 58 εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ ἐγώ εἰμι. 59 ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλωσιν ἐπ᾽ αὐτόν· Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

1 Καὶ παράγων εἶδεν τυφλὸν ἐκ γενετῆς. 2 καὶ ἠρώ- 9
τησαν αὐτὸν οἱ μαθηταί· Ῥαββί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; 3 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς·

1 post *θαν.* om. *εἰς τὸν αἰῶνα* (v. 51) cum D b c f^{2*} l s^1 No. (ante *οὐ μὴ* Chr. 228 D, om. 270 E) | post *τοῦ* om. *πατρὸς ἡμῶν* (4, 12) cum D a b c e f^2 l s^1 | post *Ἀβρ.* om. *ὅστις* (quod vix Iohannis est; *ὅτι* D a) *ἀπέθανεν* cum e s^1 | 1 sq. *τῶν προφητῶν οἳ* (*οἳ* et. b f) e s^1 s^{sch}: *οἱ προφῆται* ‖ 3 *δοξάσω* ℵ* et ^{cb} B C D* 1 al. it. part. (non b f r Tert.) ‖ 4 post *ἔστιν* om. *ὁ πατήρ μου* (ante *ἐστιν* b; post *με* Tert., qui om. *μου*) Chr. (diserte); cf. v. 50 | *ὑμεῖς* om. No. | *ὑμῶν* ℵ B* D F X it. plur. (*verax* r) Tert. (*deum esse vestrum,* ita sane necessario) | *ἐστιν* om. b ‖ 5 *καὶ*] *ὑμεῖς* s^1 | *οἴδατε* Chr. (*καὶ οὐκ ἔγν. α.* om. No.) | *δὲ* om. a e* s^1 ‖ 6 *οὐκ οἶδα* Tert.: *ὅτι οὐκ ο. αὐτόν* | *ὁμοίως* s^1 Cyrill.: *ὅμοιος* (*ὅμ. ἔσομαι* D) | *ὑμῶν* ℵ C L X al. pler., et. Tert. *vestri* ‖ 7 post *Ἀβρ.* om. *ὁ πατὴρ ὑμῶν* cum s^1 (Novat. [Orig. ed. Batiffol] p. 17) | *ἠγαλλιᾶτο* b l r No. (*ἠγάλλετο*): *ἠγαλλιάσατο* (sec. 5, 35 debebat esse -*θη*); sed *quaesivit* Novat. l. c., מסוח הוא *ἐπεθύμει* s^1, *ἐπεθύμησεν* et. auct. de promiss. 747 Migne, Epiphan. 67 (ex Lc. 17, 22?) ‖ 8 *καὶ* ante *εἶδεν* om. c f^2 No. | *εἶπαν* ℵ D | *οὖν* om. s^1; id. *οἱ Ἰ.* post *αὐτὸν* cum a ‖ 9 *τεσσαράκοντα* (*μ´*) Λ (*σαράκοντα*) 239. 262 Chr. (et. I, 505 A) Ps.-Athan.: *πεντήκοντα* (*ν´*), cf. praef. | *οὐδέπω* D, *οὐκ* s^1 ‖ 10 *ἑώρακέν σε* ℵ* s^1 sah.: *ἑώρακας* (*εορακες* B*) | *ὁ* (om. B C) *Ἰησ.* post *αὐτοῖς* om. s^1 ‖ 11 post *Ἀβρ.* om. *γενέσθαι* cum D it. pler. (non f); cf. praef. | *τότε ἦραν* D s^1, *καὶ ἔλαβον* Chr. ‖ 12 *δὲ* (om. B) *ἐκρύβη καὶ*] *δὲ κρυφῇ* s^1 | post *ἱεροῦ* add. pler. (non ℵ* B D it. pler. vg. s^1 Orig. Chr.) *διελθὼν* (*καὶ δ.* $ℵ^{ca}$ C L X) *διὰ μέσου αὐτῶν* (*ἐπορεύετο* add. $ℵ^{ca}$ C L X), v. Lc. 4, 30, praef. ‖ 13 *ἄνθρωπον* post *εἶδεν* om. b s^1 | *τυφλὸν*] *πηρὸν* Iustin., Constit., Clem. hom. 18, 22; v. Resch 3, 124 | *καὶ* om. s^1 ‖ 14 post *μαθ.* om. *αὐτοῦ* cum D e, tum *λέγοντες* cum D e l r vg. s^1 (uno $Chr.^i$) ‖ 15 *ὅτι τ. ἐγεννήθη* a b e l r Cl. hom.: *ἵνα τ. γεννηθῇ* (Chr. haec hic om., hab. *ἵνα τ. γ.* post *αὐτοῦ* p. 48, 2). Cf. praef. | *εἶπεν αὐτοῖς* om. *Ἰησ.* s^1

Οὔτε οὗτος ἥμαρτεν οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανε-
ρωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. 4 ἐργάζεσθε ἕως ἡμέρα
ἐστίν· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. 5 ὅταν
ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. 6 ταῦτα εἰπὼν
ἔπτυσεν χαμαί, καὶ ἐποίησεν πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ
ἐπέχρισεν αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς, 7 καὶ εἶπεν· Ὕπαγε
νίψαι εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωά (ὅ ἐστιν ἀπεσταλμένος).
καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθεν βλέπων. 8 Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ
θεωροῦντες αὐτόν, ὅτι προσαίτης ἦν, ἔλεγον· Οὐχ οὗτός
ἐστιν ὁ προσαιτῶν; 9 ἄλλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν· ἄλλοι·
Οὐχί, ἀλλ' ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖνος ἔλεγεν· Ἐγώ εἰμι.
10 ἔλεγον αὐτῷ· Πῶς ἠνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; 11 ἀπε-

2 τὰ ἔργα] ἡ δόξα Chr., ἡ δύναμις Cl. homil.; ἐν αὐτῷ om. Chr.; δι' αὐτοῦ (et. No.) ante φαν. Cl. hom. Cf. 11, 4 | ἐργάζεσθε Orig. bis Hieron. ter (v. Tschd.; et. Chr. XII, 219 C): ἡμᾶς (ἐμὲ ℵ$^{corr.}$ A C X al. it. vg. Syri) δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντος ἡμᾶς (ℵ* L: cet. με; τὰ . . ἡμᾶς et. 1* om.). Cf. praef. | ἕως] ὡς C* L 33 b d; cf. 12, 35 sq. || 3 δυνήσεται b No. | ἕως e copt. No. || 4 ὦ ante ἐν D L X 1. 33 it. part. Chr. (sed s^1 ᾖ, et pergit ἐγὼ γὰρ φῶς κτέ.) || 5 ἐπόησεν A* | ἔχρισεν (*linuit*) τοὺς ὀφθ. αὐτοῦ a; pler. ἐπέχρισεν (ἐπέθηκεν B C*$^{vid.}$, cf. v. 15) τὸν πηλὸν (om. 69. 108 s^1 s^{sch}, Ps.-Athan., item c e f l) ἐπὶ (om. ePs.-Athan.) τοὺς ὀφθ. τοῦ τυφλοῦ; sed pro τ. τ. ℵ B L 1. 33 αὐτοῦ, idque post ἐπέχρ.; αὐτοῦ post ὀφθ. ut a et. c (et *superunxit eum super oc. eius*). Maxime variant latini || 6 αὐτῷ post εἶπεν om. D a e l No. | νίψαι om. A a b e, sed A^2 e add. καὶ ν. (τ. ὀφθ. σου add. e) post Σ. (post ἀπεστ. e), cf. v. 11 || 7 sq. εἰς τὸν Σ. Chr. (cf. I, 534 C) hic, sed v. ad v. 11 | Σιλωά lat. part. (*Siloae*), s^1 s^{sch} (שילוחא), sim. s^h: Σιλωάμ | ἐστιν Chr.: ἑρμηνεύεται (μεθερμ. D, ἐστιν ἑρμηνευόμενον a) || 8 ἀπῆλθεν οὖν (οὖν om. Γ 22 a c l; δὲ e, καὶ ἀπ. b f^2 q; cf. v. 11) om. s^1, pergens καὶ ὅτε ἐν., ἠνεῴχθησαν αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοί | οὖν] δὲ b | καὶ om. c e f^2 l q || 9 θεωρ.] *noverant* (γινώσκοντες s. εἰδότες) c f^2 l No. (ἴδμονες); om. No. ὅτι πρ. ἦν | τὸ πρότερον post αὐτὸν om. l s^1 Chr. No. (hab. No. ante προσ. 10) | τυφλὸς ἦν C^3 Γ Δ Λ al., τ. καὶ πρ. ἦν vel sim. a b c e l r (r *mendicus erat et non videns*) || 10 ante προσαιτ. om. καθήμενος καὶ cum s^1 No. | ἄλλοι . . ἐστιν om. L X 33. 254 No., contra E* Chr. om. proxima ἄλλοι . . ὅμ. α. ἐστιν (cf. tamen ap. Chr. 378 A. I, 551 E. VI, 280 D) | ὅτι ante οὗτος om. ℵ a b c e f^2 l r | post ἄλλοι alterum om. ἔλεγον (δὲ ἔλ. ℵ al.) cum 1 g vg., item (sed add. δὲ) A D E^2 Γ al. f l || 11 οὐχί, ἀλλ'] ὅτι A D E^2 Γ al. c f f^{2*} l q s^1 | ἐστιν αὐτῷ a b c e l q r vg. | ἐκεῖνος (αὐτὸς a)] add. δὲ ℵ* et ^{cb} A C^2 K al. it (s^1 εἶπεν αὐτοῖς ὁ τυφλὸς) | ὅτι ante ἐγώ om. ℵ^{ca} L a b c e f^2 r No. || 12 εἶπον D b, λέγουσιν a Chr.; οὖν post ἔλ. om. a r s^1 Chr. | πῶς οὖν ℵ C D L X a l | ἀνεῴχθ. A K al. | σοι lat. pler. (non r) || 12 sq. λέγει s^1 Chr.

κρίθη ἐκεῖνος· Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς ἥψατό μου τῶν
ὀφθαλμῶν καὶ εἶπέν μοι· ὕπαγε εἰς τὸν Σιλωὰ καὶ νίψαι.
ἀπελθὼν οὖν καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. 12 *εἶπαν αὐτῷ·*
Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει· Οὐκ οἶδα. 13 *ἄγουσιν αὐτὸν*
πρὸς τοὺς Φαρισαίους[, τόν ποτε τυφλόν]· 14 *ἦν δὲ σάβ-*
βατον[, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀνέῳξεν
αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς]. 15 *πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν οἱ*
Φαρισαῖοι[, πῶς ἀνέβλεψεν]. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Πηλὸν
ἐπέθηκέν μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ
βλέπω. 16 *ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές· Οὐκ ἔστιν*
οὗτος παρὰ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον·
Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν;
καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. 17 *λέγουσιν οὖν τῷ τυφλῷ· Σὺ*
τί λέγεις περὶ αὐτοῦ; ὁ δὲ εἶπεν· Ὅτι προφήτης ἐστίν.

1 ὁ (om. C, add. et. L) *ἄνθρ. ὁ* ℵ B C 1 ‖ 1 sq. *ἥψατό μου* (*mihi,* cf. v. 10) *τῶν ὀφθ.* a: *πηλὸν ἐποίησεν καὶ* (*ἐπ. καὶ* om. s^1) *ἐπέχρισέν μου τοὺς ὀφθ.* (*ἐπέχρ. με* b c e r, *ἔχρ. με* f^2, *ἐπέχρ. ἐπ' αὐτοὺς* s^1, *ἐπέχρ.* tantum Chr.) ‖ 2 *ὅτι* post *μοι* add. ℵ B L | *εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σ.* ut v. 7 A *Γ Δ* al. e f g q vg. s^1 Chr. | *Σιλ.* v. ad v. 7 | *νίψαι* (om. *καὶ*) ante *εἰς* K X *Π* al. f Chr., om. *καὶ ν.* No. ‖ 3 *οὖν*] om. e No., *δὲ* A *Γ* al., *καὶ ἀπ.* it. pler. vg. $s^1 s^{sch}$; om. *ἀπ. οὖν* arm., cf. v. 7. Cet. D (it. vg. s^1) *ἀπῆλθον οὖν καὶ ἐνιψάμην καὶ*; tum D (*καὶ*) *ἦλθον βλέπων*, v. v. 7 (*et vidi* f^2 l q, *et video* a c e f) | *εἶπον* (*-αν* ℵ B D, *λέγουσιν* Chr.) A e vg.$^{plur.}$ $s^1 s^{sch}$ Chr.: *ε. οὖν* D al., *ε. δὲ* b f r, *καὶ ε.* ℵ B L X 1 | *αὐτῷ* et *ἐκεῖνος* 4 om. r ‖ 5 *Φαρ.*] *ἱερῆας* No., sed *Φαρ.* id. v. 15. 16; *ἀρχιερ.* 18 | *τόν ποτε τ.*] *τὸν τ.* vid. s^1 (cf. v. 17), om. *ποτε*, cf. Chr. 334 A; sed omnino haec inutilia ‖ 6 *ὅτε Γ* al. f l q: *ἐν ᾗ ἡμέρᾳ* (*quo* e); sed haec omnia *ὅτε . . ὀφθ.* (6 sq.) praeterit Chr. neque habuit s^1 (*καὶ ἐκείνη ⟨ἡ ἡμέρα⟩ σάββ. ἦν,* = 5, 9) | *ἠνέῳξεν* L X, *ἤνοιξεν* (*-υξεν*) D ‖ 7 *πάλιν* om. No.; *οὖν* om. a q (*καὶ* No.) | *καὶ* ante *οἱ* om. U X 69. 124. 157 it. vg. Syri No. ‖ 8 *πῶς ἀνέβλ.* (*-ψας* vel *βλέπεις* it. part.)] at *ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς* diserte Chr., *ἠνεῴχθησάν σου οἱ ὀ.* ‖ v. 10 s^1; inde circumscripsi. Cf. praef. | *ὁ δὲ* om. s^1, *αὐτοῖς* om. e No. ‖ 9 *ἐπ' αὐτούς* s^1 pro *μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς* | pergit s^1 *καὶ ἤνοιξεν αὐτούς*; excipit lacuna ‖ 9 sq. *καὶ ἰδοὺ βλ.* b c f^2 l q s^h ‖ 10 *τινές* om. M (ante *ἐκ* a b c e f) ‖ 11 post *θεοῦ* om. *ὁ ἄνθρωπος* cum e, Chr. VII, 336 D E. 566 D. XII, 258 B, No. (A *Γ* al. it. part. *οὗτος ὁ ἄ. οὐκ ἔστιν κτἑ.*, item om. *ὁ ἄ.* Chr.) | *τηρεῖ*] add. *καὶ πηλὸν ἐποίησεν* s^1 | *ἄλλοι δὲ* ℵ B D al. c $f^2 s^1$ ‖ 12 *ταῦτα τὰ σημ.* (f^2) l vg. s^1 No. ‖ 13 *οὖν* om. *Γ Δ Λ Π* al. q s^{sch} (*καὶ λέγ.* s^1) | *τῷ ποτε τυφλ.* ℵ | post *τυφλ.* (*τεθεραπευμένῳ* s^1) om. *πάλιν* cum D a b c $f^2 s^1$ No. (post *λέγ.* e f l) ‖ 13 sq. *σὺ τί*] *τί σὺ* ℵ B L X, om. *σὺ* f^2 ‖ 14 *σεαυτοῦ* ℵ* | post *αὐτοῦ* om. cum s^1 No. *ὅτι* (*ὃς* it. part.) *ἤνοιξέν* (*ἠνέῳξέν* B X *Δ*) *σου τοὺς ὀφθαλμούς* | *ὅτι*] praem. *ἐγὼ λέγω* s^1

18 οὐκ ἐπίστευον ὅτι ἦν τυφλός, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς
γονεῖς αὐτοῦ 19 καὶ ἠρώτησαν αὐτούς· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς
ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν
βλέπει ἄρτι; 20 ἀπεκρίθησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπον·
Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, ὃς τυφλὸς ἐγεννήθη· 21 πῶς δὲ
βλέπει, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, οὐκ οἴδαμεν.
ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λαλήσει. 22 ταῦτα εἶπον
διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων· συνετέθειντο γάρ, ἵνα ἐάν
τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται.
23 διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον· Αὐτὸν ἐρωτᾶτε.

1 sq. ἐπίστευον Π^{2} b c f^{2} l r: ἐπίστευσαν; porro om. οὖν cum D min. pauc. a b f f^{2} (δὲ s^{sch}, καὶ οὐκ ἐπ. e l s^{1} Chr.), tum οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ cum Chr. (περὶ αὐτ. om. et. a; ἐπ. αὐτῷ οἱ Ἰ. s^{1}) | ὅτι ἦν τ. (τ. ἦν A X al.) om. D l (puto propter receptas interpolationes quae antecedunt); quae add. pler. καὶ ἀνέβλεψεν om. et. 28 b s^{1} | ἕως οὗ D X Chr., καὶ s^{1} ‖ 2 post αὐτοῦ om. τοῦ ἀναβλέψαντος 1. 22 al. a b c e f^{2} (f^{2} et. αὐτοῦ om.) l q r s^{1} Chr. (contra D No. om. αὐτοῦ) | post αὐτ. om. λέγοντες cum ℵ* a b c f^{2} l s^{sch} | εἰ οὗτός ἐ. ℵ D (D ἐ. οὗτ.) s^{1} s^{sch} ‖ 3 ὃν] οὐχ s^{1} | ἐλέγετε F G M, ἔλεγον vid. No. | οὖν (δὲ s^{1}, καὶ πῶς q No.) om. a b e ‖ 4 ἄρτι βλ. A X al. it. part. vg. | ἀπεκρ. D G L al. it. pler. vg. s^{1}: ἀπ. οὖν ℵ B, ἀπ. δὲ A E al. | καὶ εἶπον (-αν ℵ B L 33)] λέγοντες s^{1} ‖ 5 οὗτός e: οἴδαμεν ὅτι οὗτος; Chr. ὅτι οὗτος . . ἡμῶν (ἡμεῖς add. pler. mosq.) οἴδαμεν | ὃς e: καὶ ὅτι ‖ 6 βλέπει c e f^{2}: βλ. ἄρτι s^{1}, νῦν βλ. cett.; quae add. pler.: οὐκ οἴδαμεν, om. s^{1} s^{sch} Chr. No. | καὶ τίς No. | ἠνέῳξεν Λ 1 al.; αὐτοῦ ante ἤν. D b vg. (item f, sed *ei*), post ὀφθ. L a c e q r (om. f^{2}); s^{1} ἔδωκεν αὐτῷ βλέπειν; fort. haec omnia ἢ τίς κτἑ. spuria sunt | ἡμεῖς ante οὐκ om. s^{1} ‖ 6 sq. post οἴδ. om. αὐτὸν ἐρωτήσατε (ἐπερ. D) cum ℵ* b s^{1} Chr. (post ἡλ. ἔχει hab. A Γ al. l q); v. v. 23 ‖ 7 ἡλ. ℵ^{c} B D L X 1. 33. 157 it. pler. vg.: αὐτὸς ἡλ. | ἔχει αὐτὸς om. ℵ*; *loquatur* it. vg.; μαρτυρήσει X, cf. verba Chr.^{i} in comm. ἱκανὸς ἑαυτῷ μαρτυρῆσαι; aff. idem α. π. ἑ. λόγον λαλ.; s^{1} παρ' αὐτοῦ δύνασθε γνῶναι | εἶπαν ℵ ‖ 8 διὰ τὸν . . Ἰουδ. Chr. (διὰ τοὺς Ἰουδ. XI, 563 D), cf. No. τάρβος Ἰουδαίων πεφυλαγμένοι (cf. 7, 13. 19, 38. 20, 19): οἱ γονεῖς αὐτοῦ (et. No.) ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους; reliqua huius v. et v. 23 praeterit Chr., sed v. p. 454 D | συν. (*decreverant* ut r s^{1}) γὰρ s^{1} No.: ἤδη γὰρ συν. (συνέθεντο Chr. Thphl.); add. οἱ Ἰουδ. pler., οἱ γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι s^{1}, cf. e *placuerat farisaeis et scribis,* sed om. X No. | ἵνα ante ἀποσυν. 9 Chr. 454 D | ὃς ἂν s^{1} s^{sch} No. ‖ 9 αὐτὸν om. A* Chr. 454 D (sed τὸν Χρ. Chr.), post ὁμολ. D K e; s^{1} (cf. No.) εἴπῃ· Χριστὸς οὗτος ‖ 10 αὐτοῦ om. r; οἱ γ. α. post εἶπον (-αν ℵ B D) X ferr. s^{1} | ὅτι post ε. om. D L a c e l; ἡλικίαν ἔχει (v. 21) post ὅτι add. pler., om. s^{1} ‖ 10 sq. ἐρωτᾶτε D: ἐρωτήσατε (ἐπερ. ℵ B)

24 Ἐφώνησαν οὖν αὐτὸν ἐκ δευτέρου καὶ εἶπον αὐτῷ·
Δὸς δόξαν τῷ θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι οὗτος ἄνθρωπος
ἁμαρτωλός ἐστιν. 25 ἀπεκρίθη ἐκεῖνος· Εἰ ἁμαρτωλός
ἐστιν οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν ἄρτι βλέπω.
26 εἶπον αὐτῷ· Τί ἐποίησέν σοι; πῶς ἤνοιξέν σου
τοὺς ὀφθαλμούς; 27 ἀπεκρίθη αὐτοῖς· Εἶπον ὑμῖν
καὶ ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς
θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; 28 ἐλοιδόρησαν αὐτὸν καὶ
εἶπον· Σὺ μαθητὴς ἐκείνου· ἡμεῖς τοῦ Μωϋσέως ἐσμὲν
μαθηταί. 29 οἴδαμεν ὅτι Μωϋσεῖ λελάληκεν ὁ θεός· τοῦτον
δὲ οὐκ οἴδαμεν [πόθεν ἐστίν]. 30 ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος
καὶ εἶπεν· Ἐν τούτῳ γὰρ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς
οὐκ οἴδατε τοῦτον [πόθεν ἐστίν], καὶ ἤνοιξέν μου τοὺς
ὀφθαλμούς. 31 οἴδαμεν ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει,
ἀλλὰ ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ. 32 ἐκ

1 *οὖν* om. r, *καὶ ἐφ.* s^1 | *αὐτὸν* D: *τὸν ἄνθρ.*; tum pler. *ἐκ δευτέρου* (v. infr.) *ὅς ἦν τυφλός*; s^1 (om. *τὸν ἄνθρ.*) *τὸν τεθεραπευμένον*, cf. Chrys., sed nihil opus his additis | *ἐκ δευτ.* post *οὖν* A X Γ al. a f r vg. s^1 (sed s^1 חוב, r *rursus*, cf. Chr., qui licenter *πάλιν ἐφ. ἐκ δευτ.*); om. No. | *εἶπαν* ℵ B D ‖ 2 *ἡμ. οἴδ. ὅτι* om. No. | *οὗτος ἄνθρ.* Chr. v. l. (cf. v. 16): *οὗτος ὁ ἄνθρ.* ℵ B L it. pler. (l* om. *οὗτος*) vg. Syri, *ὁ ἄ. οὗτος* A D X al. e ‖ 3 *οὖν* post *ἀπεκρ.* (*εἶπεν* b f^2 vg.) om. K S 1 al. a s^1 Chr. (*δὲ* r, *dixit et ille* e; *εἶπεν αὐτοῖς ὁ τεθεραπευμένος* s^1) ‖ 4 *ὢν*] *ἤμην καὶ* D 1 al. it. pler. Syri, *ἐγεννήθην καὶ* 1 No. ‖ 4 sq. *δι᾽ αὐτὸν ἰδοὺ βλέπω* s^1 ‖ 5 *εἶπαν* ℵ*; *οὖν* post *ε.* om. ℵ* a e r s^1 s^{sch} (*δὲ* A al.; *et illi dix.* l); post *αὐτῷ* om. *πάλιν* cum ℵ B D it. pler. vg. No. | *τί . . σοι*] ⟨*πῶς*⟩ *ἐθεράπευσέν σε* s^1 ‖ 6 *ὁ δὲ εἶπεν* D | post *ὑμ.* (ante *εἶπον* f^2, om. No.) om. cum a *ἤδη* (*ἅπαξ* Chr., sed om. VI, 419 A, *ἅπαξ δὲ ε. ὑμ.* s^1) ‖ 7 *οὐκ* ante *ἠκούσ.* om. 22 b c e f^2 g l vg. s^1 (*οὐ πιστεύετε* 28 r) | *πάλ. ἐρωτᾶτέ με* s^1; *θ. πάλιν ἀκοῦσαι* D a e (*ἀκ.* om. Δ) ‖ 7 sq. *ἢ μὴ μαθ. θέλ.* s^1 ‖ 8 *μαθ. α.* ℵ D L X al. it. vg. Chr. (*γεν. αὐτῷ* s^1) | *ἐλοιδ.* A X al. b e l q vg.: ℵ* B s^1 *καὶ ἐλ.*, ℵ^c D L *οἱ δὲ ἐλ.*, b q c f^2 *ἐλ. οὖν* ‖ 9 *εἶπαν* ℵ D | *μαθ. ἴσθι* (*sis*, a *esto*) it. pler.; *μ. εἶ* ℵ A B 1. 33, *εἶ μ.* X Δ al. e f al., *μ. ἐκ. εἶ* D a al. s^1, om. *εἶ* L, cf. gramm. § 30, 3 | *δὲ* (*γὰρ* No.) post *ἡμ.* om. D b c e f^2 l r | *Μωσέως* A B L al. ‖ 10 *ἡμεῖς* ante *οἴδ.* om. c s^1 | *Μωσ.* A 1 al. ‖ 11 *πόθεν ἐ.* om. No., cf. praef. | *ἀπεκρ. κτἑ.*] *εἶπεν αὐτοῖς ὁ τεθεραπευμένος* s^1 ‖ 12 *αὐτοῖς* post *εἶπεν* om. D b c e l | *ἐν τούτῳ γὰρ* (*οὖν* D e r) ℵ B D L Chr.: *ἐν γὰρ τούτῳ* A Γ al. (c. 4, 37), *εν* (i. e. *ἓν*) *γ. τοῦτο* X Λ, *τοῦτο γὰρ* (*οὖν* e) No. a b c e f^2, *ἐν τούτῳ* f^2 l q s^1 | *τὸ* om. A D X Γ Δ al. (*ἐστι τὸ θ.* Chr.) ‖ 13 *οἴδατε πόθ. ἐ.* cett., *οἴδ. τοῦτον* No., cf. v. 29; praef. | *ἀνέῳξε* A Γ al. ‖ 14 sq. *ὁ θεὸς ἁμ.* (*-ὸν* E* U X* Γ Cypr.) B D Λ a e Cypr. s^1 s^{sch} (varie Chr.); tum *ἐὰν μή* duo Chr. pro *ἀλλ᾽ ἐάν* (*ἀλλ᾽ ὃς ἂν θ.* r s^1, v. l. Cypr.); post *ποιῇ* om. *τούτου ἀκούει* cum Chr. (Cypr. v. l.)

τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέν τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου· 33 εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. 34 εἶπαν αὐτῷ· Ἐν ἁμαρτίαις ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. 35 Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτόν, καὶ εὑρὼν αὐτὸν εἶπεν· Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; 36 Καὶ τίς ἐστίν, ἔφη, κύριε, ἵνα πιστεύσω [εἰς αὐτόν]; 37 εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Καὶ ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ αὐτός ἐστιν. 38 ὁ δὲ ἔφη· Πιστεύω, κύριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. 39 εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· Εἰς κρίμα εἰς τὸν κόσμον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέψωσιν καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. 40 ἤκουσαν ἐκ τῶν Φαρισαίων οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες, καὶ εἶπον· Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί

1 ἠνέῳξεν B X Δ ‖ 1 sq. τυφλὸν γεγ-ον om. ὀφθαλμ. s^1, cf. 10, 21 ‖ 2 ἦν post θ. D ‖ 2 sq. παρὰ θ.] θεοσεβής Chr. 339 C; ibd. τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν, cf. No.; πῶς (ἂν) ἐποίησε τοῦτο s^1 ‖ 3 ἀπεκρίθησαν καὶ ante εἶπον (-αν ℵ B D) om. s^1 | σὺ post ἁμ. om. L it. vg. No. s^1 (σὺ αὐτὸς ἐν ἁμ. ἐγενν., ἥκεις διδάσκειν ἡμ.) ‖ 5 post αὐτὸν (v. 35) om. ἔξω cum D s^1 ‖ 5 sq. εὗρεν αὐτὸν καὶ D a b q s^{sch} ‖ 6 αὐτῷ post εἶπεν om. ℵ* B D e | ἀνθρ. ℵ B D s^1, $Chr.^1$ mosq. duo: θεοῦ (et. Tert.) ‖ 7 καὶ . . κύριε B: ἀπεκρίθη ἐκεῖνος (om. s^1; ἐκ. om. a) καὶ εἶπεν (om. et. A 68; εἶπεν αὐτῷ ὁ τεθεραπευμένος s^1)· καὶ (om. A L it. vg. s^1 s^{sch}) τίς ἐ. (om. ἔφη) κύρ. (κύρ. ante καὶ ℵ) | εἰς αὐτόν om. 1* No. ‖ 8 ἔφη ℵ, ἀπεκρίθη D (λέγει α. om. ὁ Ἰ. Chr.); δὲ add. A L Γ al. q (αὐτῷ om. q); καὶ εἶπεν 249 it. part. vg. | ὁ om. A | καὶ ante ἑώρ. (ἑόρ. hic B* E F G al.) om. Syri | αὐτὸν om. b ‖ 8 sq. ὁ μετὰ σοῦ λ. D 1 ‖ 9 αὐτός *ipse* it. vg. No.: ἐκεῖνος ‖ 9 sq. ὁ δὲ . . Ἰησ. om. ℵ* b; 1* om. ὁ δὲ . . κύριε et (καὶ) εἶπεν Ἰησ.; f^{2*} om. ὁ δὲ ἔφη. Pro ὁ δὲ e l^2 *et ille*; om. ὁ δὲ s^1; Chr. mosq. vel λέγει (om. ὁ δὲ) vel ὁ δὲ (om. ἔφη) | καὶ] add. πεσὼν f s^1 s^{sch} ‖ 10 αὐτόν D 157 | καὶ ante εἶπεν om. a c s^1 | ὁ om. $ℵ^c$ | ἐγὼ post κρ. pler., ante εἰς κρ. D, om. No. s^1 s^{sch} s^h Chr. I, 535 A | τοῦ κόσμου τούτου s^1; τοῦτον post κ. (ante τ. κ. c e l q r vg.) om. Chr. (et. cum iterum aff. om. tres mosq.) ‖ 11 ἦλθον ante εἰς τὸν D a b c f q r Orig. Chr. | ὁ μὴ βλέπων βλ-η f^{2*} | βλέψωσιν U Γ, Orig. semel, No., Chr. 341 C. 327 D al. (non 345 D): -πωσιν ‖ 12 ἤκουσαν ℵ B L X 33. 157. 249: καὶ ἤκ. (ἤκ. δὲ D f^2 g^1, ἤκ. οὖν 1, καὶ ἤκ. οὖν a, καὶ ἀκούσαντες [om. καὶ ante εἶπ.] q s^1); Chr. 345 B λέγουσιν αὐτῷ ἐκ τῶν (v. infr.), item No. | οἱ Φαρισαῖοι s^1; quod additur ταῦτα om. ℵ* et ^{cb} D it. pler. (a ante ἐκ) ‖ 13 οἱ ὄντες μ. α. A Γ al., τῶν ἀκολουθούντων αὐτῷ Chr., sed 346 B ut vulgo; s^1 τῶν ἐγγὺς αὐτῷ ὄντων, cf. No. ἀγχιπόρων; fort. nihil genuinum praeter ἔλεγον αὐτῷ ἐκ τῶν Φ. | αὐτῷ post εἶπον (-αν ℵ D) om. Chr. 346 B | μὴ καὶ om. s^1

ἐσμεν; 41 εἶπεν αὐτοῖς· Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρ-
τίαν· νῦν δὲ λέγετε ὅτι βλέπομεν· ἡ ἁμαρτία ὑμῶν μένει.
1 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας **10**
εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν,
ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής· 2 ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ
τῆς θύρας ποιμήν ἐστιν τῶν προβάτων. 3 τούτῳ ὁ θυρω-
ρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ
τὰ ἴδια φωνεῖ κατ' ὄνομα καὶ ἐξάγει αὐτά. 4 ὅταν τὰ ἴδια
ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ
ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασιν αὐτοῦ τὴν φωνήν· 5 ἀλλοτρίῳ δὲ
οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, [ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ,] ὅτι
οὐκ οἴδασιν τοῦ ἀλλοτρίου τὴν φωνήν. 6 Ταύτην τὴν
παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ οὐκ ἔγνωσαν. 7 εἶπεν
οὖν [Ἰησοῦς]· Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν

1 ὁ (om. B) Ἰησ. post *αὐτοῖς* (ante α. D) om. s^1 | ἂν om. DK ferr. ‖ 2 *νῦν δὲ*] *ἀλλὰ* a c f^2 s^1 | ἡ (*οὖν* add. A Γ al. a l r; *διὰ τοῦτο* praem. s^1) ἁμ. (*αἱ ἁμαρτίαι* ℵ^{ca} D L X s^1 No.) *ὑμῶν μένει* (*μένουσιν* ℵ^{ca} etc., *ἑστήκασιν* s^1, cf. Act. 7, 60) praeterire vid. Chr.; No. haec agnoscit, non agn. *λέγετε ὅτι* (itaque *βλέπετε* [ut e l] vel tale quid) ‖ 3 alt. *ἀμὴν* om. c | *ὑμ. λέγω* B | *ἀλλ' ἀν. ἀλλ.* (*ἀλλαχ. ἀναβ.* D) om. a ‖ 5 *λῃστής ἐ. καὶ κλ.* s^1; a pro *ἐκεῖνος . . λῃστ.* nihil nisi *est latro*; cf. v. 8; item No. om. *κλέπτης . . καὶ* | *δὲ*] *γὰρ* r, om. Chr.^{i} mosq. (*καὶ ὁ* s^1) ‖ 8 *τὰ ἴδια* Chr.: *τὰ ἴδ. πρόβ.*, sed D *τὰ πρ. τὰ ἴδ.*, cf. e (a) | *καλεῖ* Γ Δ Λ Π Chr. | *ἄγει* a (*ducit*) e (*perd.*); Chr. pro his *καὶ ἄγει . . ἐκβ.* hab. *καὶ ὅταν ἐξαγάγῃ αὐτά*, fort. licenter contrahens; 347 D pro eisdem *καὶ εἰσάγει αὐτὰ καὶ ἐξάγει αὐτὰ καὶ* (cf. v. 9), sed *καὶ εἰσ. α.* om. mosq. quinque) | *καὶ ὅταν* A D al. pler. it. part. Syri (K Π* et ^{3} it. part. *ὅταν δὲ*) | *τὰ ἴδια* ℵ* et^{cb} goth.: *τὰ ἴδ. πρόβ.* A Γ Δ Λ al. f g^{vid} q (*oves suas* s^1), *τὰ ἴδ. πάντα* ℵ^{ca} B D L X 1. 22. 33 a e (b c f^2 l (r) *oves suas omnes*), cf. No. Praestat fort. *ἐκβ. αὐτά* s^h Chr. (v. supra) ‖ 9 sq. *καὶ . . φωνήν* praeterit Chr. (sed v. 352 D) ‖ 10 *αὐτοῦ τ. φ.* D b c f^2 l q r: *τ. φ. αὐτοῦ* ‖ 11 *ἀκολουθήσωσιν* ℵ K L al.: *-σουσιν* A B D al. (*sequuntur* it., *ἀλλοτρίου δ' οὐκ ἀκούουσιν* No.) | *ἀλλὰ φεύξ.* (*fugiunt* it., cf. No.) om. E* Chr.; *ἀλλὰ χωρίζεται τὰ πρόβ. ἀπ' αὐτοῦ* s^1 ‖ 12 *τοῦ ἀλλοτρίου* q Syri (unus Chr.^{i}): *τῶν ἀλλοτρίων* pler., sed *τὴν ἀλλοτρίαν φωνήν* r vid., *τ. φ. αὐτοῦ* vel *α. τ. φ.* ut v. 4 a b c e f^2 l Lucif. ‖ 13 *αὐτοῖς* om. No. | *καὶ* ℵ*: *ἐκεῖνοι δὲ* (*καὶ ἐκ.* s^1) | post *ἔγν.* (*ἐγίνωσκον* 69. 124 s^1) om. cum s^1 (cf. No.) *τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς* (sed it. pler. vg. *quod locutus est* vel *q. loquebatur* vel sim. pro *τίνα . . αὐτ.*) ‖ 14 *οὖν* (*δὲ* r) om. e Lucif. s^1; add. *πάλιν* pler. (ante *εἶπεν* s^1), sed om. ℵ* et^{ca} 1. 63. 69. 124. 253 e f^2 r Lucif. Cyr. No.; tum *αὐτοῖς*, sed om. ℵ* B No. | ὁ ante *Ἰησ.* om. B; *ὁ Ἰ.* om. b l ‖ 14 sq. *ἀμὴν . . λέγω ὑμῖν* (*ὑμ. λ.* B ut v. 1) om. Chr. No. | *ὅτι* ante *ἐγώ* om. B G K L al. a (Chr. No.) | *ἐγώ εἰμι ὁ ποι-*

τῶν προβάτων. 9 *ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει.* 8 *πάντες ὅσοι ἦλθον, κλέπται ἦσαν καὶ λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.* 10 *ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν καὶ περισσὸν ἔχωσιν.* 11 *ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων·* 12 *ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ ἔστιν τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον καὶ ἀφίησιν τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει καὶ σκορπίζει.* 13 *ὅτι μισθωτός ἐστιν, οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων.* 14 *ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ καὶ γινώσκουσίν με τὰ ἐμά,* 15 *καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα, καὶ τὴν ψυχὴν τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων.* 16 *καὶ ἄλλα δὲ πρό-*

μὴν τῶν προβάτων sahid. pro *ἐ. ε. ἡ θύρα τ. πρ.*, v. praef.; om. haec (v. 7^b) Chr., qui recte v. 8 post 9 exhibet, v. praef.

2 *σωθήσ. καὶ* om. Chr. ed. et mosq. quattuor, post *νομ. εὑρ.* No. *καὶ σωθ.* | *εἰσελεύσ. καὶ* om. a e ‖ 3 *πάντες* om. D b | *ἦλθον* א* E F al. it. vg. Chr. s^1: *ἦλθον πρὸ ἐμοῦ.* Cf. Tschd. (et. Chr. XII, 416 C; ibd. D *πρὸ ἐμοῦ ἦλθον*) | *ἦσαν* 6. 63. 71. 116. 248. 253. 254. 259 Hieron. (Chr. XII) No.: *εἰσὶν* ‖ 4 *ἤκουσεν* L, unus Chr.^{i} ‖ 5 *ἢ ἀπολ. ἢ θύσῃ* No., om. *καὶ θ.* a e | *ἐγὼ δὲ* D a s^1 Chr. ‖ 6 *καὶ*] *ἢ* hic quoque No. | *περισσότερον* X *Γ* 69. 157 Athan. Chr. (v. l., sed addit *καὶ τί ζωῆς περισσότερον;*) it. vg. (D om. *καὶ περ. ἔχ.*) ‖ 7 *ὁ καλὸς* alt. et *ὑπ. τ. προβ.* 8 om. Chr. (hab. 355 A); pro *ὁ π. ὁ κ.* alt. Cypr. *ὃς* (et *τίθημι* et *μου*) ‖ 8 *δίδωσιν* א* D b c f^2 (g vid.) r vg. s^1 | *δὲ* om. B G L 1 vg.^{plur}. Lucif.; *καὶ* (hab. Cypr.) *οὐκ ὢν ποιμ.* om. e Cypr.; No. *ὁ δὲ μίσθιος οὐ πέλε* (= *οὐκ ἔστι*) *ποιμ.*, tum om. (ut Chr. III, 18 D) *οὗ . . ἴδια*; s^1 pro *καὶ οὐκ ὢν π.* hab. *ὁ ἄπιστος* vel *ὁ ψευδής* (שקורא) ‖ 9 *ἔστιν* א A B L X 1 al.: *εἰσὶν* | *ἰδὼν* s. *ὅτε θεωρεῖ* om. *καὶ* 10 s^1 s^{sch} Cypr., cf. No. *ἰδὼν* ‖ 10 *ἐρχόμενον* om. A* | *ἀφεὶς τὰ πρ. φ.* r, cf. No. *ἐάσας* ‖ 10 sq. *καὶ ἔρχεται ὁ λ.* (*καὶ* add. Chr.) *ἁρπ.* s^1 s^{sch} Chr., cf. No. ‖ 11 *αὐτὰ* post *ἁρπ.* om. D b g f^2 l Syri | *καὶ σκορπ.* (*σκορπίζεται τὰ προβ.* c) non add. Chr.; add. *τὰ πρόβατα* pler., sed om. א B D L *Π* 1 al. Lucif. s^1 (praef.) ‖ 11 sq. *ὅτι . . προβ.* No. ante 10 *καὶ ὁ λύκος* infert; ibd. b add. *ὅτι μισθωτός ἐστιν*, cf. Thdrt. 4, 1127; hic autem v. 13 praem. pler. *ὁ δὲ μισθ. φεύγει*, quae om. א (A* vid.) B D L 1. 22*. 33 e s^1. Totum v. praeterit Chr., cf. praef. | *καὶ* ante *οὐ* om. cum e, v. praef. ‖ 12 *ὁ καλὸς ποιμήν* D Euseb. ‖ 13 *καὶ γινώσκουσίν . . ἐμά*] *καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν* A X *Γ Δ* al. s^{sch} (et. s^1 post *γινώσκουσίν με τὰ ἐμά*) Chr. ‖ 15 *μου* post *ψυχὴν* om. D 58. 71 ‖ *δίδωμι* א* D (cf. ad. v. 11), *θήσω* e No. | *δὲ* post *ἄλλα* add. D 346 a r (*quidem*) s^{sch}

βατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης· κἀκεῖνα δεῖ με
ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν, καὶ γενήσεται
μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. 17 *διὰ τοῦτό με ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ,*
ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν.
18 *οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ· ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ'*
ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω
λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός.
19 *Σχίσμα ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις,* 20 *καὶ οἱ μὲν ἔλεγον·*
Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε; 21 *ἄλλοι*
ἔλεγον· Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν δαιμονίου· μὴ δαιμό-
νιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοῖξαι;
22 *Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις· χειμὼν ἦν,*
23 *καὶ περιεπάτει Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος.*
24 *ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἔλεγον· Ἕως πότε*

1 *με δεῖ* A X *Γ Δ* al. pler. ‖ 2 *καὶ*] *ἵνα* al; *ἀκούσωσιν* ℵ A G al. | *γενήσεται* ℵ* A *Γ Δ* al. it. pler. vg.: *-σονται* (et. Clem. Al., qui add. *οἱ πάντες*; *ἔσονται* Chr., v. l. *ἔσεται*, sed *γενήσεται* V, 193 B) ‖ 3 *μία αὐλὴ καὶ* Hieronym., v. Wordsw.-Wh. | *εἷς* (*καὶ εἷς* it. part.) *ποιμ.* om. quinque mosq. Chr.^{i} | *διὰ τ.*] *ἐν τούτῳ* Promiss. 790 Migne, cf. 16, 30. 11, 4 | *ὁ πατήρ με* A E al. ‖ 4 *θήσω* om. *ἐγὼ* No. ‖ 5 *ἦρεν* ℵ* B ‖ 5 sq. [*ἀλλ'*] *ἐγὼ . . ἐμαυτοῦ* om. (propter homoeot.?) D 64. 251 1* go. Euseb. (sed non semper); at *ἀλλὰ* om. b Chr. (cf. et. XII, 83 D sec. interpr. lat.) ‖ 6 alt. *ἐξουσ. ἔχω* om. s^1 ‖ 7 *πάλιν* ante *λαβεῖν* (*ἆραι* D c) om. 64. 80. 225 e f^2 Chr. (et. I 510 B. III, 16 E al., sed add. VIII, 424 C. 507 A; VII, 825 D al.) | *μου* post *πατρός* om. D a b Chr. No. (No. haec *ταύτην . . πατρὸς* ante *θεῖναι κτἑ.* hab., om. *ἐξ. ἔχω*) ‖ 8 *σχ. οὖν* A D *Γ* al. | *πάλιν* ante *ἐγέν.* (post *ἐγ.* 1 al.) om. D 225 f^2 Chr., hab. No. (*καὶ πάλιν*) | *διὰ τοὺς λόγους τούτους* post *Ἰουδ.* om. Chr. s^1 (sed s^1 *καὶ ὅτε ταῦτα ἔλεγεν, σχίσμα*) No. (sed *ἀκούων* ad *Ἑβραίων λαὸς* add.) | *καὶ οἱ μὲν ἔλ.* Chr. (cf. 7, 12); *ὅτι οἱ μὲν* (vel sim.) *ἐξ αὐτῶν ἔλ.* s^1: pler. *ἔλεγον δὲ* (*οὖν* ℵ* et^{cb} D r 1, *καὶ ἔλ.* it. pler.) *πολλοὶ ἐξ αὐτῶν* (*ἐξ α.* et. No. om., qui *καὶ πολέες φθέγξαντο*) ‖ 9 *ἐστήκατε καὶ ἀκ. α.* s^1, cf. 4, 27 ‖ 10 *οἱ δὲ* om. *ἔλ.* Chr., sed infra 355 C *οἱ δὲ* (v. l. *ἄλλοι δὲ*, ut s^1 No.) *ἔλ.*; cf. 7, 12, ubi item Chr. *οἱ δὲ* | *οὐκ ἔ. τὰ ῥ. τ.* D | *δαιμονίου* s^1: *δαιμονιζομένου* ‖ 11 *ὀφθ. τυφλ.* D 245 e f (varie codd. Chr.^{i}); s^1 *τυφλοὺς ἀν.* ut 9, 32 | *ἀνοίγειν* A D al. ‖ 12 *δὲ*] *τότε* B L 33, om. 1. 225*. 226 al. a b, v. l. Chr. (*καὶ ἐγ.* 1 s^1 No., *καὶ ὅτε ἐγ.* e) | *τοῖς* ante *Ἱερ.* (2, 23. 5, 2) add. A B L 33, om. *ἐν Ἱ.* No. | *καὶ* ante *χειμ.* om. ℵ B D G L X *Π* 1. 33. 42 f^2 r (unus Chr.^{i}), b om. *καὶ χ. ἦν* ‖ 13 *ὁ* ante *Ἰ.* om. B | *ἐν τῷ ἱερῷ* post *Σολ.* c f^2 | *Σολομῶντος* ℵ^c A K al. ‖ 14 *οὖν* om. f^2; *καὶ κυκλώσαντες* om. *καὶ* e; s^1 sec. A. Merx ויג⟨עו⟩ הדרוהי, *et clamaverunt circa eum* | *αὐτὸν* om. ℵ* | *αὐτῷ* post *ἔλ.* (*ἔλεγαν* D, *λέγουσιν* b f^2) om. c r Chr. (habere vid. plerique mosq.) No.

τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν
παρρησίᾳ. 25 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Λαλῶ ὑμῖν, καὶ οὐ πι-
στεύετε. τὰ ἔργα ἃ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός, ταῦτα
μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· 26 ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε· ὅτι οὐκ
ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν. 27 τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ
τῆς φωνῆς μου ἀκούουσιν καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι, 28 καὶ
ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν
αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. 29 ὁ
πατὴρ ὁ δεδωκώς μοι πάντων μείζων ἐστίν, καὶ οὐδεὶς
δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός. 30 ἐγὼ καὶ
ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. 31 Ἐβάστασαν λίθους, ἵνα λιθάσωσιν
αὐτόν. 32 ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πολλὰ ἔργα ἔδειξα
ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός· διὰ ποῖον με λιθάζετε; 33 ἀπεκρίθησαν

1 ψυχὴν] ἀναπνοὴν s^{1}; pro αἴρ. *crucias* r, *suspendis* f || εἶπον ℵ* et^{cb} || 2 αὐτοῖς post ἀπεκρ. (εἶπεν s^{1}) om. ℵ* D goth. || ὁ ante Ἰησ. om. B | λαλῶ D b c e f f^{2} g l r vg. s^{1} Tertull.: εἶπον (et. a; πολλάκις ε. Chr. No.), cf. praef. | οὐκ ἐπιστεύσατε B 71. 157 (duo mosq. Chr.^{i}) || 3 ἐγὼ ante ποιῶ om. s^{1} No. | μου post πατρός om. Tert. Prax. 22 s^{h} No. | αὐτὰ D a e l Tert. (ἐκεῖνά ἐστιν [s. εἰσιν] τὰ μαρτυροῦντα Chr.) || 4 περὶ ἐμοῦ] μοι r, om. No. | ὅτι οὐκ] οὐ γὰρ A Γ Δ al. No. || 5 ἐμῶν] ita ℵ B K L M* Π* al. pauci c g vg. Chr. No.: al. add. καθὼς εἶπον ὑμῖν | οἵ ὄντες ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν a e l || 6 ἀκούει A D Γ Δ al. | post ἀκούουσιν om. cum Chr. κἀγὼ γινώσκω αὐτά, quae melius post ἀκολ. μοι hab. No. (sed γινώσκω δὲ No., om. ἐγὼ ut e); v. v. 14 | καὶ Chr. No.: κἀγὼ || 7 ζωὴν αἰ. h. l. A D M^{2} Γ al. it. vg. goth. Euseb. Chr. (et. 462 B) Thdrt.: post αὐτοῖς al. | καὶ ante οὐ om. No. | ἀπόληται ℵ* || 8 καὶ οὐδεὶς ἁρπάζει a c e f^{2} l r, Chr. 363 C, cf. v. 29 || 9 μου post πατὴρ om. ℵ* 13 a b c e f^{2} l r Tert. Basil. Chr. s^{1} al. | ὁ δεδωκώς D: ὃ δέδωκεν ℵ B* L it. vg., ὃς δέδ. (ἔδ. M U Chr. No.) A B^{2} al. Chr. No. (s^{1} vel sic vel ut D); μοι om. duo Chr.^{i}, sed habent μου post πατ.; tum πάντ. μείζων ἐστίν ℵ D L s^{1} s^{sch}, item sed μεῖζον (cum A X it. vg.) B; π. ἐ. μ. X, μ. π. ἐ. A Γ Δ al. Chr. it. pler. (a e r μ. ε. π.); sed recte fort. pars codd. Tertull. Prax. c. 22 ὁ π. ὁ μ. π. δέδωκέ μοι || 9 sq. καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἁρπάζων s^{1}; No. Tertull. haec καὶ οὐδεὶς . . πατρός om. || 10 καὶ ἐγὼ καὶ Tert. || 11 post ἐβάστ. om. οὖν cum ℵ B L 33 f^{2} g vg$^{plur.}$ (s^{1}; sed praem. ὅτε εἶπεν ταῦτα, cf. No.), tum πάλιν cum D 28. 69. 124 it. pler. non f) vg. s^{1} No. | post λίθ. (ante λ. 69. 254 a f s^{sch} s^{h}) om. οἱ Ἰουδαῖοι cum s^{1} (λαοὶ No.) || 12 ἀπεκρ.] εἶπεν s^{1} | καλὰ post ἔργα (ante ἔ. D L X al., post ὑμῖν B) om. 220 b s^{1} Thdrt. 4, 95, Tert. Prax. 22 (contra 127*. 245 Epiphan. om. ἔργα) || 13 ἐκ (παρὰ Thdrt.) om. s^{1}, hab. τοῦ πατρὸς post ἔργα | μου post πατρ. om. ℵ* B D e | ποῖον] *quid* e, qui om. quae adduntur αὐτῶν (om. Λ^{2} (69) 157. 435) ἔργον (om. Thdrt.) | με] ℵ B L 33 ἐμὲ, h. l. et. it. part. vg.: A D X al. c f al. post λιθ. | ἀπ.] ἔλεγον s^{1}

αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι· Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. 34 *ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς· Οὐκ ἔστιν γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν· Ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε;* 35 *εἰ ἐκείνους εἶπεν θεούς, πρὸς οὓς ὁ λόγος ἐγίνετο τοῦ θεοῦ, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή,* 36 *ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασεν καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον· Υἱὸς θεοῦ εἰμί;* 37 *εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι·* 38 *εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, [καὶ γνῶτε] ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ κἀγὼ ἐν αὐτῷ.* 39 *Ἐζήτουν αὐτὸν πιάσαι· καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν,* 40 *καὶ ἀπῆλθεν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ὅπου ἦν Ἰωάνης τὸ πρῶτον βαπτίζων.* 41 *καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς*

---

3 sq. Ps. 82 (81 LXX), 6

1 *ἔργου* om. e ‖ 2 *καὶ* post *βλασφ.* om. ℵ c sah. Thdrt. 4, 42. 95. 227 No.; s^1 *ἀλλ᾽ ὅτι σὺ ἄ. ὢν βλασφημεῖς καὶ* | *σὺ* post *ὅτι* om. D K *Π* 131 e s^{sch} s^h Chr. (et. VII 566 D, sed non VII, 343 E. III, 495 C) ‖ 3 *εἶπεν* s^1 | *ὁ* ante *Ἰ.* om. B ‖ 3 sq. *ἐν τῷ ν. ὑμῶν γέγραπται* Thdrt. (cf. 8, 17) | 4 *ὑμῶν* om. ℵ* D (a ?) b c e f^2 l r Tert. Cypr. al.; cf. 7, 51. 8, 17. 15, 25 | *ὅτι* post *ὑμ.* add. ℵBDLX al. it. pler. (non f) vg. Syri (non Thdrt. No.) | *ἐγὼ* (hab. LXX) om. ℵ* l* | *εἶπον* AD al. ‖ 4 sq. *εἰ . . τοῦ θεοῦ* om. s^1; *πρὸς . . θεοῦ* om. Cypr. (praef.) ‖ 5 *ἐγίνετο* a c e f^2: *ἐγένετο*; ante *τοῦ θ.* D it. plur. (non c f r) Euseb.: post *θεοῦ* pler. ‖ 6 *ἡ γρ.* om. e Cypr. (*ὁ λόγος τοῦ θεοῦ* s^1), eadem post *εἶπεν* 4 infert Chr. ‖ 8 *τοῦ* ante *θ.* om. ℵ D E G 28. 69. 124 Chr. | *μου* om. a b e f^2 Cypr., *μοι* 9 om. Tert. ‖ 9 *πιστεύητε*] *-ετε* ℵ A E al., *θέλετε πιστεύειν* D it. vg. Tert.; nempe lat. pler. *καὶ* (pro *κἂν*) *ἐμοὶ οὐ* (*οὐ Γ* ferr. Chr.) legebant (tum *κἂν* [*vel*] *τοῖς* b f) ‖ 10 *πιστεύσατε* A E al. Chr.: *-ετε* ut ante | *καὶ* a b c e f^2 l Tert. Cypr. s^1: *ἵνα*; *γνῶτε* et. lat. praet. b f^2, qui *γνώσεσθε* ut s^1; eid. omnes et D post *γν.* (*γν. καὶ* om. No.) om. *καὶ γινώσκητε* (B L X 1 al.) vel *καὶ πιστεύετε* sive *-σητε* (ℵ A etc.). Sed om. et. haec *καὶ γνῶτε* m Chr., recte puto ‖ 10 sq. *ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ π.* (*μου*) *καὶ ὁ π. ἐν ἐμοί* m s^1 Chr. Thdrt., v. 14, 10 sq. (add. hic m v. 30 *ἐγὼ κτέ.*) ‖ 11 *αὐτῷ* A *Γ* al. b f f^2 l r al.: *τῷ πατρί* | *ἠθέλησαν* Chr.; *οὖν* (*δὲ* f) post *ἐζ.* om. B E G al., duo $Chr.^i$ (*καὶ ἐζ.* D s^{sch} s^h; *πάλιν μετὰ* ⟨*ταῦτα ἐζ.*⟩ s^1; quod add. *πάλιν* om. ℵ* D 64. 69. 444 it. pler. vg. s^h Chr. No. (post *αὐτὸν* hab. $ℵ^c$ A K al., ante *α.* BE al.) | *τῶν χειρῶν* 1. 22. 247 it. vg. Syri ‖ 12 *πάλιν* post *ἀπῆλθεν* (ante *ἀπ.* l) om. e s^1 s^{sch} Chr. No. | post *Ἰορδ.* om. *εἰς τὸν τόπον* cum ℵ* 225. 245 s^1 Chr. ‖ 12 sq. *ὅπου . . βαπτ.* om. No. ‖ 13 *Ἰωάνης* B D, item v. 41 | *τὸ πρῶτον* (*πρότερον* ℵ *Δ* 69. 218 Chr., *prius* a e f f^2) post *βαπτ.* b c l r Chr., om. 33 | post *βαπτ.* pler. *καὶ ἐκεῖ ἔμεινεν* (melius *ἔμενεν* B a b c e f^2 l, cf. 11, 54)

αὐτὸν καὶ ἔλεγον· Ἰωάνης μὲν σημεῖον ἔδειξεν οὐδὲ ἕν,
πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάνης περὶ τούτου ἀληθῆ ἦν. 42 *καὶ*
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.
11 1 *Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας, ἀδελφὸς*
Μαρίας καὶ Μάρθας· 2 [*ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν*
κύριον μύρῳ καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν
αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει.] 5 *ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς*
τὸν Λάζαρον καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ. 3 *ἀπέστειλαν οὖν*
πρὸς αὐτὸν λέγουσαι· [*Κύριε,*] *ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ.*
4 *ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστιν*
πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτῇ. 6 *καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔμεινεν*

καὶ; sed om. *καὶ ἐκ. ἔμ.* praet. No. et. Chr. (add. unus mosq.), *ἔμ. καὶ* et. s^1 om. (⟨*καὶ ἐκεῖ*⟩ *ἦλθον πολλοὶ πρ. α.*, cf. a e *ἦ. οὖν πρ. α. πολλοὶ*) | *ἤρχοντο* b f

1 *λέγοντες* c; quod add. pler. *ὅτι* om. ℵ D c e | *μὲν* om. 69. 124 al. pauc. Chr. (sed hab. VII, 484 D) | *ἔδειξεν* s^1 No.: *ἐποίησεν* (K L al. *ἐπ. σημ. οὐδέν*); *οὐδὲ ἕν* 1. 69. 124 s^h Orig. Cf. praef. ‖ 2 *Ἰω. εἶπεν* D b f l | *αὐτοῦ* Δ Chr. | *ἐστιν ἀλ.* Chr., *ἀλ. ἐστιν* c (Chr. 106 D), *ἦν ἀλ.* r, om. *ἦν* l, om. *ἀληθῆ* e (qui *ἐστιν* ut a), cf. s^1 (. . . . . . *εἶπεν πάντα ταῦτα*; tum v. 42). Cf. praef. ‖ 3 *ἐπ. πολλοὶ* A M al. | *ἐκεῖ* post *αὐτόν* (ante *εἰς* E G al.) om. it. vg. s^1 s^{sch} Chr. ‖ 4 *ἀσθεν.* om. e, hab. post *Βηθ.*: *συνεχόμενος ἀσθενείᾳ μεγάλῃ* | *ἀδελφ. Μαρ. καὶ Μάρθας* s^1 (item s^{sch}, sed praem. *τῆς κώμης*; puto et. Chr., qui usque ad *Βηθ.* [*ἐν Β-ᾳ* mosq. ut No.] affert, tum commemorari dicit sorores, tum exhibet v. 2): *ἐκ* (om. 28 sah. s^{sch}) *τῆς κώμης Μαρ.* (*τῆς Μ.* ℵ D) *καὶ Μάρθας* (*καὶ Μ.* om. A$^{*vid.}$ 157) *τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς* (*αὐτοῦ* A; l vg^9 Aug.$^{Ioh.}$ *sororum eius*; nihil nisi *Μάρθ. καὶ Μαρ.* No.) ‖ 5 sqq. v. 2 om. Andreas Cret. 125; v. praef. | *Μαριὰμ* B 33 | *τὸν κύρ.*] *Iesum* b, *τοὺς πόδας τοῦ Ἰ.* s^{sch} (s^1) No. ‖ 6 sqq. *καὶ ἐκμάξασα* . . *ἠσθένει* praeterit Chr., *καὶ ἐκμ. τ. π. α.* (*τ. π. α.* om. s^{sch} No., *α.* om. D) *τ. θρ. α.* ne s^1 quidem habuit, qui pergit . . *ἀδ. ἦν αὐτῆς Λ. ὃς ἠσθ.* ‖ 7 sq. v. 5 *ἠγάπα δὲ κτέ.* h. l. recte Chr., v. praef. | *ἐφίλει* D | *δὲ*] *γὰρ* a, om. f^2; [*Iesus autem ama*]*bat* r, s^1 ‖ 8 *τὸν Λ. καὶ τὰς ἀδ. α.* a e (c f^2, qui *sororem*), Chr. Mosq.: *τὴν Μάρθ. καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς* (add. *Μαρ.* 229** 240 b f vg.) *καὶ τὸν Λ.* pler., *τὴν Μαρ. καὶ τ. ἀδ. α. Μάρθ. κ. τ. Λ.* Λ ferr., *Marth. et Mar. et L.* s^{sch} (No.), *τοὺς τρεῖς ἀδελφούς, Μάρθ. Μαρ. Λ.* s^1 | post *οὖν* (*δὲ* No.) om. *αἱ* (*δύο* add. s^1 s^{sch} No.) *ἀδελφαὶ* (post *αὐτὸν* s. *πρ. τ. Ἰ.* ℵ 249 r sah. copt.) cum b l ‖ 9 *πρὸς τὸν Ἰησ.* D b c e l r s^1 s^{sch} (om. *πρ. α.* min. pauci) | *λέγ.* om. s^1 | *κύριε* om. No. Chr. ‖ 10 *δὲ* post *ἀκ.* om. a b f^2 l s^1 | *ὁ* om. D | *αὕτη* om. s^1 ‖ 12 *τοῦ ἀνθρ.* No., cf. 12, 23 al.: *αὐτοῦ* c f^2 l Ambr. sah. s^1; *τοῦ θεοῦ* cett. | *ἐν αὐτῇ* Chr. mosq. unus (hab. Chr. s^1 haec post *δοξασθῇ* 11) a e f^{2*} s^1: *δι' αὐτῆς*. Cf. ad 10, 17 ‖ 12 sq. *καὶ*

δύο ἡμέρας· 7 εἶτα λέγει τοῖς μαθηταῖς· Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. 8 λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί· Ῥαββί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; 9 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Οὐχὶ δώδεκα ὧραί εἰσιν τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει· 10 ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. 11 ταῦτα εἰπὼν λέγει αὐτοῖς· Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, καὶ πορεύομαι ἐξυπνίσαι αὐτόν. 12 εἶπον οἱ μαθηταί· Κύριε, εἰ κοιμᾶται, σωθήσεται. 13 εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου· ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τοῦ ὕπνου λέγει. 14 τότε εἶπεν παρρησίᾳ· Λάζαρος ἀπέθανεν, 15 καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, [ἵνα πιστεύσητε,] ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ· ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. 16 εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος τοῖς συμμα-

τ. εἰπὼν Chr. (cf. vv. 28. 43. 21, 19 al.): ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν (μὲν om. G a, τότε μὲν om. s^{sch} s^{h} No.) | post ἔμεινεν om. ἐν ᾧ ἦν τόπῳ (ἐπὶ τῷ τ. D, cf. No., item add. αὐτοῦ s^1, (*in*) *eo*(*dem*) *loco* it.) cum Chr. (δύο ἡμ. om. 1*; ἡμ. δύο hab. Chr.) 1 εἶτα D 435 Chr.: ἔπειτα (καὶ s^1 No.); quod add. μετὰ τοῦτο (ταῦτα X it. vg.) om. Chr. | τοῖς μαθηταῖς (αὐτοῦ add. A D al. Syri No.) om. e l* || 2 πάλιν post Ἰουδ. (ante εἰς 1. 13. 69. a c e f^2 r al.) om. ℵ* s^1 Chr. || 2 sq. νῦν] ἴδε s^1, ἄρτι No., Chr. mosq. quinque, qui sic haec hab.: λ. αὐτῷ· ἄρτι ἐκεῖ ἦς, καὶ ἐζ. σε λ., om. reliqua | οἱ ante Ἰουδ. om. Chr.^{i} mosq. duo et edit., Andreas Cret.; hab. (οἱ) Ἰουδ. ante λιθ. eidem et U 1. 13. 69. 157 f vg.^{19} || 3 λιθ.] *occidere* r | πάλιν om. No. || 3 sq. εἶπεν αὐτοῖς s^1 | ὥρας ἔχει ἡ ἡμέρα D || 4 sq. ὃς ἂν et ὃς δ' ἂν 6 s^1 || 5 sq. ὅτι .. βλέπει et 7 ὅτι .. αὐτῷ om. No. || 6 τούτου τοῦ κ. a c r | δὲ om. b f^2 (r?) || 7 ἐν αὐτῇ D* d; cf. 12, 35 || 7 sq. καὶ ante ταῦτα praem. s^1; tum idem εἰπὼν λ. pro εἶπεν καὶ (καὶ om. Δ F) μετὰ τοῦτο (ταῦτα a b f^2) λ. cett. (et. No.) || 8 ἡμῶν om. Chr. 369 E, hab. 370 A | κοιμᾶται D No.; *dormit* it. pler. (non d f^2 l r) vg. | καὶ Chr.: ἀλλὰ; cf. praef. || 9 ἐξυπνίσαι Γ, Chr. III, 751 C: ἵνα ἐξ-σω (τοῦ ἐξυπνίσαι D) | εἶπαν ℵ | om. οὖν (δὲ r, καὶ No.) post ε. (λέγουσιν Chr.) cum b s^1 Chr. | οἱ μαθ. 116 f^2 l Chr. Andr. Cret. No.: οἱ μ. αὐτοῦ C^2 L al. e f r vg., αὐτῷ οἱ μ. ℵ D K Π b f^2, et add. αὐτοῦ a c, οἱ μ. αὐτῷ B C* X, αὐτῷ om. οἱ μ. A s^1 | κύριε om. No. || 9 sq. κοιμᾶται D it. vg. No.: κεκοίμηται || 11 αὐτοῦ post θαν. om. ℵ* (τοῦ Λαζ. s^1) | τοῦ ὕπνου c e s^1: τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου | τότε] πάλιν s^1, neutrum No. || 12 οὖν (δὲ No.) post τότε om. cum A 157. 249 a s^1 s^{sch} | αὐτοῖς post ε. om. a e No. (ante ε. b) | ὁ (om. ℵ*, sed suppl. ipse) Ἰησ. ante παρρ. (post παρρ. 1) om. 33. 157 a e r (a παρρ. ante εἶπεν) | Λάζ. om. Chr. || 13 ἵνα πιστ. non vid. agnoscere Chr.; om. primo Andr. Cret. (sed deinde agn.); post ἐκεῖ No.; cf. praef. || 14 οὖν] δὲ p, om. s^1 | τοῖς συμμ. om. C, τοῖς μαθ. K Andr. Cret.

θηταῖς· Ἄγωμεν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀποθάνωμεν. 17 *Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ.* 18 *ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε,* 19 *καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὴν Μάρθαν καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτάς.* 20 *ἡ οὖν Μάρθα, ὡς ἤκουσεν ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο.* 21 *εἶπεν οὖν Μάρθα πρὸς Ἰησοῦν· Εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέν μου ὁ ἀδελφός·* 22 *καὶ νῦν οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν δώσει σοι.* 23 *λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἀναστήσεταί σου ὁ ἀδελφός.* 24 *λέγει Μάρθα· Οἶδα, ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.* 25 *εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται,* 26 *καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ*

1 *ἵνα καὶ ἡμ.* Chr.: *καὶ ἡμ., ἵνα* (No. om. *καὶ ἡμ.*, f^{2*} p om. *ἵνα*); cf. praef. | *μετ' αὐτοῦ* post *ἀπ.* om. Chr. mosq. quinque (item om. id. 369 D) | *ἦλθεν* (*οὖν* om. l p) . . *καὶ εὗρεν* C^{*vid} D it. pler. (non f r) vg. (*καὶ ἐλθ.* s^{1}, *ἐ. δὲ* No. f^{2}) ‖ 2 om. *ἤδη* post *ἡμ.* (post *τέσσ.* B C* 13. 69. 249, ante *τέσσ.* (a) f^{2} g l p r, post *ἡμ.* b f) cum A* D 237 e f^{2} No. ‖ 2 sq. *ἐν τῷ μν. ἔχ.* D L it. part. (et. p) vg. ‖ 3 *ἡ* om. ℵ* B | *ἐγγὺς*] *μακρὰν* (*ἑκάς*, רחיקא) No. s^{1}; om. *ἐγγὺς τῶν Ἱερ.* Chr. neque legit, cf. praef. ‖ 4 *ὡς* om. D | *δεκατριῶν* No., XII c r | *καὶ πολλοὶ* A Γ Δ al. f Syri: *π. δὲ* pler., *π. οὖν* 1 | *Ἰουδ.*] *Ἱεροσολύμων* D ‖ 5 *πρὸς τὴν*] *τὴν* om. D Andr. Cret., *πρὸς τὰς περὶ* A C^{3} Γ Δ al., quod est conflatum ex duabus lect. *ἐληλ.* (*ἦλθον* quidam Chr., qui non ad verbum affert) *πρὸς* et *ἦσαν* (alii Chr.: *Ἰουδ. ἦσαν πολλοὶ παραμ.*) *περὶ*. Cf. gramm. § 42, 4 | *Μαριάμ* B C D L Δ ‖ 6 post *αὐτάς* (om. f^{2}) om. *περὶ τοῦ ἀδελφοῦ* (add. *αὐτῶν* A C D al.) cum s^{1} (Chr. No.), qui *ἐλ. εἰς Βηθ., ἵνα παρ. τὴν Μ. καὶ Μ.* | *καὶ ὡς ἤκ. ἡ Μ.* s^{1} ‖ 8 *καὶ ε.* s^{1} | *ἡ* ante *Μ.* om. A Γ Δ Λ al. | *τὸν Ἰησ.* A C^{2} D L X al. | *κύριε* ante *εἰ* om. B (C*) s^{1} Andr. Cret. | *ὧδε ἦς* a c s^{1} ‖ 9 *ἐτεθνήκει* A C^{3} Γ Δ Λ al. | *μου* ante *ὁ* X 1. 33. 157. 254 Chr. I, 526 E, Andr. Cret. plerumque: post *ἀδ.* (*ἡμῶν* pro *μου* Chr. 371 D); *ὁ ἀδ. μου* post *ἂν* A D 157, ante *οὐκ* C^{3} Γ Δ al. b c e f f^{2} r vg. Chr. 371 B | *καὶ*] *ἀλλὰ καὶ* ℵ^{c} A C^{3} D L al. pler. it. pler. (non a) vg. s^{1} (*ἀλλὰ* b f^{2} p r) ‖ 10 *δίδωσι* Chr. I | post *σοι* om. *ὁ θεός* cum vg.^{4} s^{1} s^{sch} Chr. (et. I, 526 E sqq. VII, 315 A) | *αὐτῇ* om. b l* | *ὁ* om. A ‖ 11 *σου* ante *ὁ* D: post *ἀδ.* | *αὐτῷ* post *λέγει* om. a e s^{h} No. | *ἡ* ante *Μ.* om. ℵ A C^{3} Γ Δ al. | *οἶδα οἶδα* bene L | om. *ἀναστήσεται* post *ὅτι* cum s^{1}; contra *ἐν τῇ ἀν.* om. X Δ Λ* al. Chr. Andr. Cret. ‖ 13 *καὶ ἡ ζωή* om. a l* Cypr. s^{1} (pergit s^{1} *καὶ ὁ*); *ἐγὼ* . . *ζωή* om. Andr. Cret. ‖ 14 *πᾶς* om. s^{1} No. (Chr. XII, 112 B); *ζῶν καὶ* om. No. (quidam Chr.^{i} 372 D, idem XII, 112) | *εἰς ἐμὲ* om. No.

οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; 27 *λέγει· Ναὶ κύριε, πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος.* 28 *καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθεν καὶ ἐφώνησεν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς σιωπῇ, εἰποῦσα· Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν καὶ φωνεῖ σε.* 29 *ἐκείνη, ὡς ἤκουσεν, ἠγέρθη ταχύ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτόν.* 31 *οἱ οὖν* [*Ἰουδαῖοι οἱ*] *παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες* [*τὴν Μαρίαν,*] *ὅτι* [*ταχέως ἀνέστη καὶ*] *ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, δόξαντες ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον κλαῦσαι.* 30 *οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα.* 32 *ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα· Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἄν μου ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός.* 33 *Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν καὶ τοὺς Ἰουδαίους κλαίοντας τοὺς μετ' αὐτῆς, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι καὶ ἐτάραξεν*

1 *θάνατον οὐ μὴ ἴδῃ* Andr. Cret., cf. 8, 51 | *εἰς τὸν αἰ.* non add. p Chr. 372 D, XII, 354 D (hab. ibd. 112) | *αὐτῷ* post *λέγει* om. D 57. No. Chr.; add *ἐκείνη* Chr., *Martha* a b c f^2 l r || 2 *ναὶ κύριε* om. Chr. (*ναὶ* et. No. om.) | *ἐγὼ* ante *πεπ.* (*πιστεύω* Chr. No.) om. No. Chr. || 3 *καὶ* om. a c | *τοῦτο* ℵ B C L X Andr. Cret. || 4 *ἀπῆλθεν καὶ* om. c | *Μαρίαν* (*Μαριὰμ* A B C D al.) ante *τὴν* (post *αὐτῆς* D) om. Andr. Cret.; contra *τ. ἀδ. α.* om. s^1 | *σιωπῇ* D it. pler. (et. p) vg. s^1 (ante *ἐφών.* s^1, et om. *καὶ*): *λάθρᾳ* (et. No.) || 5 *δὲ* post *ἐκ.* om. A C^2 D X *Γ* al. pler. a c e g (r?) vg. (*καὶ ἐκ.* b f^2 l No., *καὶ ὡς ἤκ. M.* s^1) || 6 *ἐγείρεται* A C^2 *Γ Δ* al. pler. l vg. | *καὶ ταχὺ* s^1 | *ἔρχεται* A C^2 D *Γ Δ* al. pler. c e f g r vg. || 6 sqq. v. 30 post 31 hab. No. recte (praef.). | *οἱ δὲ Ἰουδ.* it., *καὶ οἱ* om. *Ἰουδ.* s^1 | post *Ἰουδ. οἱ* om. *ὄντες μετ' αὐτῆς* (*μ. α.* om. No.) *ἐν τῇ οἰκίᾳ* (*illic* pro *ἐν τ. ο.* p?) *καὶ* (*καὶ* om. D it. part.) cum e s^1 || 7 sq. *αὐτὴν*] *τὴν M.* s^1; id. om. *τὴν M.* (*Μαριὰμ* B C* D K L *Δ Π*) post *ἰδόντες*. Circumscripsi haec, v. praef. || 8 *ὅτι οὕτως ἐκπλαγεῖσα* (?תוהת) *ἐξ.* s^1, cf. praef. || 9 *λέγοντες* A C^2 *Γ Δ* al. pler., cf. v. 13 (ubi *ἔλεγον* X) | *κλαῦσαι* Chr. s^1: *ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ* | *οὔπω δὲ*] *οὐ γὰρ* D; *γὰρ* et. it. (non r) vg. (*καὶ ὁ Ἰ. οὔπω* s^1) || 9 sq. *Ἰησ. ἐλήλ.* D Andr. Cret. || 10 om. *ἔτι* post *ἦν* (ante *ἦν* F a e Andr. Cret.) cum A D L *Γ* al. pler. l Chr. || 11 *ἡ* om. D | *καὶ ἡ* s^1, *ἡ δὲ* b f^2 p | *Μαριὰμ* B C* E* L 33 || 11 sq. *πρὸς τὸν Ἰ.* s^1: *ὅπου ἦν ὁ* (*ὁ* om. ℵ* A B C D al.) *Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτὸν* (*αὐτ.* om. D) || 12 *πρὸς*] *εἰς* A C^3 *Γ Δ* al. pler., *ἐπὶ* 254 Chr. | *αὐτῷ* post *λέγ.* (*λ.* om. p) om. D X a r || 13 *ὧδε ἦς* D a b c e | *μου ὁ ἀδ. ἀπ.* D, *ἀπ. μου ὁ ἀδ.* A C^3 X *Γ* al., *ἀπ. ὁ ἀδ. μου* 69 it. vg. (*μου ἀπ. ὁ ἀδ.* et. unus Chr.[i]) || 13 sq. *Ἰ. δὲ* r, *καὶ Ἰ.* s^1 || 14 sq. *τοὺς Ἰ. τοὺς μετ' α. κλ.* s^1, *τ. Ἰ. κλ. τοὺς συνεληλυθότας μετ' α.* D it. (non f p): *τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰ. κλ.* cett. || 15 sq. *ἐβριμήσατο* ℵ* A; pro *ἐν. τ. πν. κ. ἐτ. ἑ.* hab. *ἐταράχθη τ. πν.* (= 13, 21) *ὡς ἐμβρι-*

ἑαυτὸν 34 *καὶ εἶπεν· Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ· Ἔρχου καὶ ἴδε.* 35 *ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς.* 36 *ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν.* 37 *τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· Οὐκ ἐδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ;* 38 *Ἰησοῦς οὖν ἐμβριμώμενος [ἐν] ἑαυτῷ ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον· ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπικείμενος.* 39 *λέγει ὁ Ἰησοῦς· Ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ Μάρθα· Κύριε, ἤδη ὄζει· τεταρταῖός ἐστιν..* 40 *λέγει ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ;* 41 *ἦραν οὖν τὸν λίθον· ὁ δὲ ἦρεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω καὶ εἶπεν· Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου.* 42 *ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις· ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.* 43 *καὶ ταῦτα εἰπὼν φωνῇ μεγάλῃ*

μώμενος (*ἐνβρειμούμ.* D) D 1. 22; No. nihil nisi *πνεύματι πατρῴῳ δεδονημένος* (= *τεταραγμ.*, v. XII, 108); s^1 (cf. s^{sch}) *inferbuit* (רתח) *in animo et turbatus est* (= *ἐνεβρ.*? idem verbum est v. 38) *in spiritu*; Chr. *ἐν. τ. πν.* diserte agnoscit; pro *καὶ ἐτ. κτέ.* p ... *commotus dixit*; cf. praef.

2 *αὐτῷ* om. p | *κύριε* ante *ἔρχου* om. cum Chr. Andr. Cret. No. | *καὶ ἐδ.* ℵ D f^2 p (s^1) | *ὁ* om. ℵ* | *εἶπον οὖν* f^2, *εἶπον δὲ* p r, *καὶ εἶπον* a c (*καὶ* et. s^1) ‖ 3 *φιλεῖ* No. | *ἐξ α.* post *εἶπον* (*καὶ ε. οὖν* l, cf. p; *ἔλεγον* A E *Π*, v. l. Chr.) D a b c e f f^2 p vg. ‖ 4 *ἠδύν.* ℵ A B^3 L al. pler. | *ὁ ποιήσας ἀνοιγῆναι* Chr. v. l. 377 B (non 376 C) ‖ 4 sq. *τοῦ ἐκκοιλίας μητρὸς τ.* s^1 (copt.) ‖ 5 *καὶ* om. a c f f^2 r s^1 | *οὖν*] *δὲ* c s^1; *πάλιν* post h. v. om. cum K a b e f^{2*} l^* s^1 No. (hab. vid. Chr.) ‖ 6 *ἐμβριμούμενος* ℵ A U, *ἐμβριμησάμενος* C* X Andr. Cret. | *ἐν* om. T; *ἐν ἑαυτῷ* om. Andr. Cr.; *in spiritu* l | *ἐπὶ* D | *δὲ* om. l, *καὶ ἦν* (s^1) No. ‖ 7 *ἐπικείμ.* c et add. *αὐτῷ* it. pler. (et. p) vg.: *ἐπέκειτο ἐπ'* (*ἐπ'* om. ℵ* L) *αὐτῷ* (*ἐπικ. ἦν ἐπάνω* f) | *ὁ* om. A D *Π** ‖ 8 om. *ἡ ἀδελφὴ τοῦ τετελευτηκότος* (*τεθνηκ.* C^2 al., *Lazari* a r) ante *M.* (post *M.* D a f g vg.) cum b c e f^2 l s^1 | *κύριε*] add. s^1 *διὰ τί αἴρουσιν τὸν λίθον;* | *ἤδη*] *ἴδε* s^1, om. Chr. VII 360 B (hab. VIII, et. 369 C) No. | *γὰρ* post *τετ.* (*ὅτι τετ.* s^1) om. D Epiphan. 372 ‖ 9 *αὐτῇ* post *λ.* om. a p r | *ὁ* om. A 1 | *ὁ Ἰ. οὐκ* om. s^1 ‖ 10 *καὶ ἦρ.* a; *ὅτε οὖν* (*καὶ ὡς* e, *ὡς οὖν* Chr.) *ἦρ.* D e Chr.^{i} v. l.; *τότε οἱ ἄνδρες οἱ ἑστηκότες προσῆλθον καὶ ἦραν τὸν* s^1 | *λίθον*] add. *οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος* C^3 E G H al. gr. pler. | post *ὁ δὲ* om. *Ἰησ.* cum s^1 (*δὲ* om. e, *καὶ ὁ Ἰ.* D; *ἦρεν ὁ Ἰ.* Chr. ‖ 11 *ἄρας* et om. *καὶ* a vg. | *ἄνω*] *εἰς τὸν* (*τὸν* om. Andr. Cret.) *οὐρανὸν* (cf. 17, 1) b c f Chr. v. l., *ἄνω εἰς τ. οὐρ.* a, K *Π* *εἰς τ. οὐρ. ἄνω*; et. *ἄνω* om. 253 e. Cf. 17, 1 | *εὐχ.*] *ἐξομολογοῦμαι* = Mt. 11, 25 s^1 ‖ 12 *δὲ* om. D c r; *κἀγὼ* hab. ferr. a b e f^2 l s^1 ‖ 14 *καὶ* om. b Andr. Cret. | *ἔκραξεν φ. μεγ.* e f^2 p r Chr. (s^1)

ἐκραύγασεν· *Λάζαρε, δεῦρο ἔξω.* 44 ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει Ἰησοῦς· *Λύσατε αὐτὸν καὶ ἄφετε ὑπάγειν.* 45 Πολλοὶ οὖν τῶν Ἰουδαίων[, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαρίαν] ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· 46 τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν Ἰησοῦς.

47 Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον· *Τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ ποιεῖ σημεῖα; 48 ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος.* 49 εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς· *Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, 50 οὐδὲ λογίζεσθε ὅτι συμφέρει ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται.* 51 τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν ἐπροφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνῄσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους,

1 ἐξῆλθεν B C* L: καὶ ἐξ. (καὶ εὐθὺς ἐξ. D f p r vg. s[1]) ‖ 3 λινῷ σουδ. s[1] No. | περιδέδ. D* | αὐτοῖς ante (ὁ) Ἰ. (post Ἰησ. B L) om. cum a l r | ὁ ante Ἰ. om. B (ὁ) κύριος pro ὁ Ἰησ. s[1], om. 157 ‖ 4 ἄφετε] add. αὐτὸν B C* L 33. 157 (om. et. Chr. VII, 360 D, s[1]) | οὖν] δὲ ℵ sah., καὶ π. s[1] | ἐκ ante τῶν om. D 1 (s[1]) | τῶν Ἰουδ. om. Andr. Cret. ‖ 4 sq. οἱ ἐλθ. (τῶν ἐλθόντων D, sed οἱ ἐλθ. et. No. et diserte Orig.) πρὸς τὴν Μ. (Μαριὰμ B C D L; s[1] πρὸς τὸν Ἰησ. διὰ Μ.) om. l | post Μ. cum s[1] om. καὶ (om. D a b c f f[2] l r) θεασάμενοι (ἑωρακότες D, *videntes* a b d f r vg.[E]) ἃ (ὃ A[2] B D al.) ἐποίησεν (*est factum* e; add. pler. ὁ Ἰησ., om. A B C*[vid.] L 1. b c e al.) ‖ 5 sq. καὶ τινὲς ἦσαν ἐξ αὐτ. οἳ οὐκ ἐπίστευσαν, ἀλλ' ἀπ. s[1] ‖ 6 εἶπαν ℵ D ‖ 7 ὃ C D al. e s[1] | ὁ ante Ἰησ. om. B C D L ‖ 8 τότε οἱ κτέ. s[1] | καὶ οἱ Φαρ. om. No. (lac.?) ‖ 9 ποιήσομεν 249 a b c e f r s[1] | ὅτι om. D | ὁ ἄνθρ. οὗτος Λ 33. Chr. (No.) | πολλὰ] D b c e f[2] τοιαῦτα (ὑπέρτερα No.) ‖ 10 σημ. π. D Γ al. pler. it. vg. Chr. | καὶ ἐὰν D s[1] ‖ 11 ἔρχονται Chr. v. l. 386 E (sed ἐλ. 389 B); ἐλθόντες om. καὶ vid. s[1] No. ‖ 12 prius καὶ om. D it. (non g) | τὸν τόπον (i. e. locum sacrum = templum)] τὴν πόλιν s[1] Chr. VII, 801 C (VIII, 386 E. IX, 564 A καὶ τ. πόλ. post τὸ ἔθν. hab.) ‖ 13 Καΐφας (Κηφας D*) D it. vg. | ὢν ἀρχ. L X it. (ὢν om. f) vg. | αὐτοῖς om. vid. Chr. 389 C ‖ 14 διαλογίζ. X Γ al. (pler. Chr.[i]) ‖ 15 ὑμῖν (ἡμῖν A al.) post συμφ. om. ℵ 252 Chr. (et. III, 58 A) No. (cf. 18, 14) | ὑπὲρ τοῦ λαοῦ post ἀποθ. om. Chr. (et. III), cf. 18, 14; praef. ‖ 16 ἀφ' ἑ. post εἶπεν (ἔλεγεν b f[2], Chr. III) Chr. (et. III) | ὢν ἀρχ. b c f r al. vg. | post ὢν om. τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου (ἐκ. om. D) cum e s[1] Chr. (non III) | προεφήτ. (sic) ante ἀρχ. Chr. (non III) ‖ 17 Ἰησ. ante ἔμ. (ἤμ. A D al., μέλλει b f[2]) D a (e) f s[1] Orig.

52 *καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλὰ ἵνα καὶ τὰ τέκνα*
τοῦ θεοῦ τὰ ἐσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν. 53 *Ἀπ' ἐκείνης*
τῆς ἡμέρας ἐβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. 54 *Ἰησοῦς*
οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλὰ
ἀπῆλθεν εἰς τὴν χώραν Σαμφουρὶν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς
Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ διέτριβεν μετὰ τῶν μαθη-
τῶν. 55 *ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα [τῶν Ἰουδαίων], καὶ ἀνέ-*
βησαν πολλοὶ [εἰς Ἱεροσόλυμα] ἐκ τῆς χώρας ἁγνίσαι ἑαυ-
τούς. 56 *ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων*
ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες· Δοκεῖτε ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν
ἑορτήν; 57 *δεδώκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐν-*
τολάς, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστιν μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν
αὐτόν.
12 1 *Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς*
Βηθανίαν πρὸς Λάζαρον. 2 *ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον,*

1 *δὲ* post *ἔθν.* ad. $\aleph^{ca}$ X 33 | *καὶ* ante *τὰ* om. it. plur. vg. ‖ 2 *ἐσκορπ.* D, Chr. IV, 188 C: *διεσκ.*; cf. 10, 12. 16, 32 | *συναχθῇ* c s^1, *εἰς ἓν συν.* D a e | om. *οὖν* (*δὲ* s^1) post *ἐκείνης* cum Chrys. ‖ 3 *συνεβουλ.* AIL al. pler. ‖ 3 sq. *ὁ οὖν Ἰ.* ℵBLX (*Ἰ. δὲ* f s^1) ‖ 4 *ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ* Chr. ‖ 5 om. *ἐκεῖθεν* post *ἀπῆλθεν* cum D Γ it. (exc. f) vg. Orig. No. | *τὴν* om. 1. 22. 69; ad *χ.* add. *σαμφουρειν* D (*sapfurim* d); cf. praef. (ibd. *longinquam* add. b) ‖ 6 *Ἐφρατὰ* Chr.; s^1 om. *εἰς* ante *Ἐ.* et *πόλιν* post *λεγ.* | *διέτριβεν* A D I X al. it. (non r) vg. s^1 (cf. 3, 22): *ἔμεινεν* (*ἔμενεν* Chr., sed duo mosq. vid. *διέτρ.*) ‖ 7 *ἐγγὺς δὲ ἦν* D it. plur. vg.; s^1 *καὶ ἦν ἡ ἑσπέρα τῶν ἐγγὺς ἑορτῶν*, om. *τῶν Ἰουδ.* (om. et. No.) ‖ 7 sq. D b c f^2 *ἀν. οὖν* (*ἀν. δὲ* l) ‖ 8 *εἰς Ἰ. πολλοὶ* D, *π. ἐκ τ. χ. εἰς Ἱ.* s^1, om. *εἰς Ἱ.* Chr. (*π. δὲ ἐκ τ. χ. ἀν.*), cf. 7, 14 | post *χ.* om. *πρὸ τοῦ* (*πρὶν τὸ* D) *πάσχα* cum 33. 69. 108. 235 s^1 Chr. Cyr. | *ἁγνίσαι* Chr. (cf. v. 31): *ἵνα ἁγνίσωσιν* ‖ 8 sqq. v. 56 post 57 affert Chr., v. praef. ‖ 9 *καὶ ἐζήτ.* s^1; praeterit *ἐζήτουν . . Ἰησ.* (cf. 7, 11) Chr. ‖ 9 sq. *μετ' ἀλλ. ἐν τῷ ἱ. ἑστ.* non habet Chr.; *ἑστηκ.* (ante *ἐν* L X al.; *ἑστῶτες* D) om. et. s^1 s^{sch}; cf. praef. ad 4, 27 ‖ 10 *τί* ante *δοκ.* om. b e f^2 r s^1 Chr. | *δοκεῖτε* D it. vg. s^1 Chr.: *δοκεῖ ὑμῖν* ‖ 10 sq. *ἐν τῇ ἑορτῇ* Chr. (et. 288 B) ‖ 11 *δὲ*] *δὲ καὶ* D E al.; *καὶ ἔδωκαν παραγγελίας* (*-ίαν* unus cod., ut *ἐντολήν* A D L X al.) *οἱ* licenter Chr. ‖ 12 *ἵνα ὁ ἰδὼν αὐτὸν ἔλθῃ καὶ μην. αὐτοῖς* s^1; *ἐὰν . . ὅπως* licenter om. Chr. | *γνοῖ* D* ‖ 14 *Ἰησ. δὲ* a f; s^1 *καὶ πρὸ ἓξ ἡμ. τῶν ἀζύμων ἦλθεν Ἰ.* ‖ 15 *πρὸς Λ.* s^1: *ὅπου ἦν Λάζαρος* (cf. 11, 32); add. *ὁ τεθνηκώς* A D al., *τὸν τεθνηκότα καὶ ζῶντα* s^1; om. haec ℵ B L X a c e s^{sch}, sed add. ut reliqui praeter s^1 Chr. *ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν* (*ἐκ ν.* om. b f^2 g vg.) *ὁ* (om. ℵ* B) *Ἰησ.* (om. *ὁ Ἰ.* H K M al. a b c e). *Εἰς Β. ὅπου Λάζαρον ἤγ. ἐκ ν.* sec. No.; fort. nihil genuinum praeter *εἰς Βηθ.* | *καὶ ἐπ.* D (a) c e s^{sch} s^1, *ἐπ. δὲ* vg.; *ἐποίησεν* s^1 | *δεῖπνον*] *ἄριστον* Chr. | *ἐκεῖ* post *ἄρ.* (ante *δεῖπν.* 69. 346) om. cum a e s^h No.

καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει, ὁ δὲ Λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων. 3 *ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς ἤλειψεν τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐξέμαξεν ταῖς θριξὶν αὐτῆς· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς.* 4 *λέγει Ἰούδας ἀπὸ Καρυώτου, εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι·* 5 *Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;* 6 *εἶπεν δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον ἔχων τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.* 7 *εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς· Ἄφες αὐτήν, ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου τηρήσῃ αὐτό.* 8 9 *Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστιν, καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' ἵνα τὸν Λάζαρον ἴδωσιν ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν.* 10 *ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον*

1 *ἡ δὲ Μ.* r, *καὶ διηκ. Μ.* D; s^1 haec (vel potius *ἡ δὲ Μ. περιεσπᾶτο περὶ τὴν διακ.* = Lc. 10, 40) in fine v. hab. | *καὶ ὁ* b s^1 | *ἐκ τῶν* ℵBL it. vg. | 1 sq. *ἀνακ.* X a e No., et. s^1, qui add. *οἳ ἀνέκειντο σὺν αὐτῷ: ἀν. σὺν αὐτῷ* (ℵ A B D al.) ‖ 2 *οὖν*] *δὲ* s^1 | *Μαριὰμ* B 1. 33 | *λαμβάνει* (et *καὶ ἤλ.* 3) D, cf. it. vg. | *ἀλάβαστρον λίτρας* s^1 (Mc 14, 3); *ἀλ. μύρου* s^h | *νάρδου* om. b c f^{2*} r, item D e, qui *πιστικῆς μύρου.* Cf. Mc. 14, 3 ‖ 3 *πολυτίμου* (Mt. 26, 7) post *πιστ.* om. a b e f^2 No. | *τοῦ* om B ‖ 4 post *αὐτῆς* om. *τοὺς πόδας αὐτοῦ* cum 1. 116 vg^F s^1 No. | *ἡ δὲ*] *καὶ ἡ* D it. (exc. f) vg. (s^1) | *ἐπλήσθη* B | post *ὀσμῆς* om. *τοῦ μύρου* cum r No. | *λέγει δὲ* ℵ B, *λ. οὖν* A D al. pler., *καὶ λ.* b c f^2 s^1 No., om. copulam L 33. 249 a e r ‖ 5 *ἀπὸ Καρυώτου* D: *ὁ Ἰσκαριώτης* (praem. *Σίμωνος* A (E) I K al.) | *εἷς* (add. *ἐκ* pler., om. B L Q 33. 249) *τῶν μ. α.* ant e *Ἰούδ.* A D I Q al. pler. it. vg. (No. nihil nisi *καὶ λέγει Ἰούδας*, om. et. *ὁ μ. α. παραδ.*) ‖ 5 sq. *ὃς ἤμελλεν π. α.* D, cf. b c f^2; *is qui tradebat eum* s^1 ‖ 7 *δην. τρ.* a c r | *εἶπεν δὲ τοῦτο* (*τ. δὲ ε.* D a c e f) om. s^1, qui *Ἰούδᾳ δὲ οὐ τῶν πτ. ἔμελεν* ‖ 9 *τῶν πτωχῶν* post *γλ.* add. s^1 (Chr.); tum s^1 *εἶχεν* (*εἶχεν καὶ* A I X Γ al.) om. *καὶ τὰ β. ἐβ.* (male) ‖ 10 *οὖν* om. a s^1 (s^1 *ἀκούσας ὁ Ἰ. ε.*) | *ἄφετε* a f^2 g vg. Chr. (Mc. 14, 6; *ἄφες* Chr. XII, 687 E) | *ὥραν* No. ‖ 10 sq. *ἵνα* om. et *τετήρηκεν* hab. A I Γ Δ Λ al. f s^1 (s^1 *τηρεῖ* vid., ante *εἰς*) s^{sch}; Chr. om. *ἵνα* (et. XII) et *τοῦτο ἐποίησεν* hab. (*τετήρ. αὐτό* XII), cf. Mt. 26, 12. Mc. 14, 8 ‖ 11 v. 8 *τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε* (*ἕξετε* a c al. No., om. b r) = Mt. 26, 11 om. D s^1 (agn. Chr.) | *καὶ ἔγνωσαν ἄνθρωποι πολλοὶ ἐκ* s^1; D (a b c e f^2) *ὄχλοι δὲ π. ἐκ τ. Ἰ. ἤκουσαν*; *ὁ* ante *ὄχλ.* add. ℵ B* L, cf. v. 12 (om. *πολὺς* No.) ‖ 12 *μόνον* post *Ἰησ.* om. cum D 245 b e s^1 ‖ 13 *καὶ* post *ἵνα* om. D it. pler. (et. r) vg. s^1, Chr. XII, 688 D ‖ 14 *καὶ ἐβουλ.* s^1 No.; *καὶ* post *δὲ* add. B

ἀποκτείνωσιν, 11 *ὅτι πολλοὶ δι᾽ αὐτὸν ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.*

12 *Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος [πολὺς] ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται εἰς Ἱεροσόλυμα,* 13 *ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἐκραύγαζον· Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ.* 14 *εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνάριον ἐπεκάθισεν, καθώς ἐστιν γεγραμμένον·* 15 *Μὴ φοβοῦ, θύγατερ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου.* 16 *ταῦτα οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ τὸ πρῶτον, ἀλλ᾽ ὅτε ἐδοξάσθη Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι ταῦτα ἦν γεγραμμένα καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ.* 17 *ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ᾽ αὐτοῦ, ὅτι τὸν Λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν·* 18 *διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος[, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο*

---

6 sq. Ps. 118 (117 LXX), 25 sq. — 8 sqq. Zachar. 9, 9.

1 *διὰ γὰρ τὸν Λ.* s^1 | om. ante *ἐπίστ.* cum s^1 *ὑπῆγον* (*conveniebant* f) *τῶν Ἰουδαίων* (*τ. Ἰ.* post *πολλοὶ* D a c e f^{2*} s^{sch}) *καὶ* ‖ 3 *καὶ τῇ ἐπ. ἐξῆλθεν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, καὶ ὄχλ.* s^1 | *ὁ ὄχλος* B L: *ὄχλ.*, cf. v. 9; *πολὺς* (v. 9) om. b No. ‖ 3 *Ἰησ.* ante *ἔρχ.* A L X 33. 157 a c e Syri, Chr. XII: post *ἔρχ.* rell. (*ὁ Ἰ.* B *Γ*) ‖ 5 *ἀπάντ.* A al., *συνάντ.* D al. | *αὐτοῦ* D *Γ* ‖ 6 *ἐκραύγασαν* B*, *ἔκραζον* A X al. (Chr. XII); add. *λέγοντες* pler., sed om. B L *Γ* al. b c e f g r vg. ‖ 6 sq. *ὡσαννά . . Ἰσρ.* om. (per lac.) No. | *εὐλογητὸς* D, om. s^1 | *ἐν ὀν. κ.* om. e ‖ 7 *ὁ β.* D K al. (it. pler. vg. s^1): *β.* A *Γ* al., *καὶ ὁ β.* ℵ* et ^{cb} B L Q; 1 (Chr., sed non XII) om. *ὁ β. τ. Ἰσρ.* ‖ 7 sq. s^1 (cf. No.) *ὁ δὲ Ἰ. ἐκάθητο ἐπὶ ὄνου*; cf. praef. ‖ 8 *ἐπεκάθ.* Chr. (non XII): *ἐκάθισεν ἐπ᾽ αὐτό* | post *γεγρ.* add. *ἐν τῷ προφήτῃ* r, *διὰ Ζαχαρίου τοῦ προφ.* s^1 ‖ 8 sq. *χαῖρε σφόδρα θύγ.* Chr. ex LXX ‖ 9 *θυγάτηρ* A B* (*ἡ θ.* corr.) D al. ‖ 10 *ταῦτα δὲ* A D al.; *τοῦτο δὲ* Chr. (*ταῦτα δὲ* XII) | *ἐνόησαν* D, *ᾔδεσαν* Chr. (*ἔγν.* XII) | *οἱ μαθ.* K *Π* No.: *αὐτοῦ οἱ μ.* ℵ B, *οἱ μ. α.* rell. ‖ 11 *τὸ πρῶτον* ante *οἱ μ.* a c f^2, ante *οὐκ* 10 s^1, om. Chr. (et. XII), qui post *μαθ. α.* statim add. (simil. XII) *ὅτι ἦν ἐπ᾽ αὐτῷ γεγραμμένον*, in VIII omissis reliquis ‖ 12 post *ἦν* om. *ἐπ᾽ αὐτῷ* (*περὶ αὐτοῦ* D, *de eo* it. plur. vg.) cum b e No. ‖ 13 *οὖν*] *δὲ* L Chr.; om. *ἐμ. οὖν* s^1, ut *ὁ ὄχλ.* subiectum sit *ὑποίησαν* verbi; id. post *αὐτοῦ* 13 add. *διηγούμενοι* (s. *οἱ διηγοῦντο*), tum *πῶς* pro *ὅτι*; v. 18 id. *καὶ πάντες οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ὑπήντησαν αὐτῷ ὅτι κτέ.* | *ὅτι* D E* K L *Π* a b c e f^2 r Chr. (*ὅτι ἀνέστησε τὸν Λ.*, om. rell.) No.: *ὅτε* (cf. v. 41) ‖ 15 *καὶ* ante *ὁ* B* (B^2 et ibi et post *τοῦτο*), om. E H al. it. pler. (non f) s^{sch}, Chr. XII ‖ 15 *ὁ* om. et *πολὺς* post *ὄ.* add. ℵ, *ὑπ-αν α. ὄχλοι* D c s^{sch} ‖ 15 sq. *ὅτι . . σημεῖον* (p. 67, 1) om. No.; totum v. praeterit Chr. p. 396

αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον]. 19 *οἱ οὖν Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς· Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.*

20 *Ἦσαν δέ τινες τῶν Ἑλλήνων ἀναβαίνοντες προσκυνῆσαι ἐν τῇ ἑορτῇ·* 21 *οὗτοι προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαϊδὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες· [Κύριε,] θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν.* 22 *ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ, ἔρχονται οἱ δύο καὶ λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ.* 23 *ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκρίνεται [αὐτοῖς] λέγων· Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.* 24 *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ κόκκος τοῦ σίτου ἐὰν μὴ πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει.* 25 *ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολλύει αὐτήν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάσσει αὐτήν.* 26 *ὁ ἐμοὶ διακονῶν*

1 *δὲ* K c f f^2 l r (r post *εἶπον*) s^1 s^{sch} Chr. (et. XII) | *εἶπαν* ℵ B ‖ 2 *ὠφελοῦμεν* c f g vg., Chr. XI, 563 D, No. ‖ 2 sq. *ὅλος* post *κόσμος* (ante *ὁ κ.* a b c e) add. D L Q X al., it. vg. s^1 No. ‖ 3 *ἀπῆλθεν* et. unus Chr.[i]: *ὑπάγει* Chr. (et. XI; IX, 319 A) l r (*vadit*) s^1 ‖ 4 *δὲ* om. b; *καὶ ἦσαν* a e f^2 s^1 | *δὲ καὶ* D s^{sch} | *τινες τῶν Ἑλλ.* (ארמיא s^1, *gentiles* f g vg. s^{sch}) *ἀναβ.* Chr. (unus mosq., *ἀναβάντες* rel.): *τινες Ἕλληνες* (*Ἑλλ. τ.* ℵ B D L al. it. pler. [non a g r; om. *τιν.* l], *ἐκ τῶν Ἑλλ.* s^1, No. ut Chr.) *ἐκ* (om. *Γ*) *τῶν ἀναβαινόντων* (sed *ascenderant* s. *-runt* it. part.; s^1 fere ut Chr.; No. *οἳ . . ἀνέβαινον*) rell. | *προσκυνῆσαι* r corr. s^1 Chr.: om. r*, *ἵνα προσκυνήσωσιν* (*-ουσιν* D L *Δ*) cett.; cf. 11, 31. 55 ‖ 5 *οὗτοι* L 69. 254 a e s^{sch}: *οὗτοι οὖν* (*καὶ ἦλθον καὶ εἶπον* om. *καὶ ἠρώτων α. λέγ.* 6 s^1 cf. No.) ‖ 5 sq. *τῷ . . Γαλιλ.* om. No., fort. per lacunam, cf. No. XII, v. 89 ‖ 7 *κύριε* om. U* 28. No. Chr. | *καὶ Φ. ἔρχ.* s^1 | *ὁ Φίλ.* B L X $Π^2$ 33 ‖ 8 post *Ἀνδρέᾳ* add. *καὶ πάλιν* ℵ D (*καὶ* om. D) X *Γ* al. pler., cf. it. part. | *καὶ ἔρχ. οἱ δύο* (cf. 20, 4) s^1: *ἔρχεται Ἀνδρέας καὶ Φίλ.* (*Ἀ. μετὰ Φ-ον* l r, cf. No.); *ἔρχ.* et *καὶ* omissa sunt in D X *Γ* al. it. part. (*Ἀ. καὶ Φ. λέγουσιν* vel. sim.). Ap. Chr. est *ἀμφότεροι γὰρ εἶπον αὐτῷ* ‖ 9 *ἀπεκρίνατο* A D *Γ* al., *ἀπεκρίθη* ferr. (*εἶπεν α. Ἰησ.* s^1) | *αὐτοῖς* om. No. (*λ. αὐτ.* ferr. s^{sch} s^h) ‖ 9 sq. *ἦλθεν* Chr. (unus mosq. *ἐλ.*) No.; diverse prorsus Epiphan. Haer. 30, 27 (Resch 3, 144): *νῦν ἔφθασεν ἡ δόξα τοῦ θεοῦ*, cf. praef. ‖ 10 sq. *ἀμὴν . . ὑμ.* om. Chr. (add. unus mosq.) No. ‖ 11 sq. *ὁ κόκκος τ. σ.* h. l. Chr. 397 B. V, 487 D. VII, 740 D. X, 387 C (non VII, 555 D) s^1 s^{sch}, cf. No.: post *ἐὰν μὴ* (VII, 740 *ἐὰν μὴ* post *γῆν*; VII, 555 D *ἐὰν πεσὼν ὁ . . μὴ ἀπ.*; cf. V) | *π. ἀποθ. ἐν τῇ γῇ* s^1 s^{sch} ‖ 12 *αὐτοῦ* No., om. d ‖ 13 *ἀπολλύει* ℵ B L 33 f^2: *ἀπολέσει* (Mt. 10, 39. 16, 25) ‖ 14 *τούτῳ τ. κ.* a c r Cypr.; om. *ἐν τ. κ. τ.* No. ‖ 15 *φυλάσσει* Orig. No. b c f f^2 l: *-ξει* | *ὁ ἐμοὶ διακονῶν* Chr. s^1: *ἐάν ἐμοί τις* (*τίς μοι* D it. vg., *τις* post *διακ.* E F al.) *διακονῇ* (No. *ὅστις* c. opt.)

ἐμοὶ ἀκολουθείτω, καὶ ὅπου [εἰμὶ] ἐγώ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος
ὁ ἐμός. ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ.
27 *νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν*
με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης; ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν
ὥραν ταύτην. 28 *Πάτερ, δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν*
οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω.
29 *ὁ ὄχλος ὁ ἑστὼς ἀκούσας ἔλεγεν· Βροντὴ γέγονεν· ἄλλοι*
ἔλεγον· Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. 30 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς·*
Οὐ δι᾽ ἐμὲ ἡ φωνὴ αὕτη γέγονεν, ἀλλὰ δι᾽ ὑμᾶς. 31 *νῦν*
κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου
βληθήσεται κάτω, 32 *κἀγὼ ὅταν ὑψωθῶ [ἐκ τῆς γῆς],*
πάντα ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. 33 *τοῦτο δὲ ἔλεγεν σημαίνων*
ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. 34 *ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ*
ὄχλος· Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ Χριστὸς μένει
εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις· Δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν

---

14 sq. Dan. 7, 13 sq. al.

1 *ὅπου ἂν* D, id. *ἐγώ εἰμι* cum a b c e r; om. *εἰμι* s^1, om. *ἐκεῖ* D, om. *καὶ* Λ No. copt ‖ 2 post *ἐμός* om. *ἔσται* (*ἐστιν* f) cum L e l Chr. (post *ἐκεῖ* s^1) | *καὶ ἐὰν* A Γ Δ al. f; s^1 *καὶ ὃς ἂν . . διακονῇ* s. *καὶ ὁ ἐμοὶ δ-ῶν*, fere = p. 67, 15 (*διακονήσῃ* s. *-σει* it. part.); No. haec *ἐάν* (vel potius *ὅστις ἂν*) . . *πατήρ* ante *ὁ ἐμοὶ* p. 67, 15 hab. ‖ 3 *ταράσσεται* a b ‖ 5 *ταύτην* et *πάτερ* om. No. | *σου*] *μου* B | *τὸ ὄν.*] *τὸν υἱόν* L X 1. 13 al. g No. ‖ 5 sq. *ἦ. δὲ* a r, *καὶ ἐγένετο* (v. 30) D No., *καὶ εὐθέως ἠκούσθη* s^1, *καὶ φ. ἠκ.* s^{sch} ‖ 6 *καὶ* prius om. s^1 s^{sch} s^h; *πάλιν* Tert. Prax. 23. 24 semel hab. (post *δοξ.*), bis om. ‖ 7 *ὁ* B a: *ὁ οὖν* (*καὶ ὁ* s^1 No.) | *ἑστηκὼς* A D al. | *καὶ ἀκ.* A B L X it. pler. vg.; *καὶ ἀκούων* X 1. 22 No.; om. f^{2*} | *βρ. γέγ.* f^2 s^1, cf. praef.: *ὅτι βρ. γ.* D it. pler. No. (cf. Chr., qui IX, 157 B *ὅτι βρ. ἐστιν*), *βροντὴν γεγονέναι* cett. | *καὶ ἄλλοι* s^1, *ἄ. δὲ* e l s^{sch} No. ‖ 8 *ὅτι ἄγγ.* D No. | om. *καὶ εἶπεν* post *ἀπ.* (B L, post *Ἰησ.* al.) cum ℵ (s^1 *εἶπεν αὐτοῖς Ἰ.* pro *ἀπ. κτέ.*, cf. No.) | *ὁ Ἰησ.* A E F al. ‖ 9 *αὕτη ἡ φ.* E F al. 1 Syri Tert. (om. *αὕτη* r) | *ἦλθεν* D it. pler. (non f) vg. Tert. No., *ἠκούσθη* s^1 ‖ 10 *τούτου* post prius *κόσμ.* om. cum D b f^2 g l r vg. No. | *τούτου* om. f^{2*} No. ‖ 11 *βληθ. κάτω* (D, qui *ἔξω*) b e f^{2*} l r s^1 sah. Chr. 402 E. 403 B C (id. 402 D *κάτω βλ.*) Epiphan. 66, 66 sq. (*βέβληται κ.* Promiss. 839): *ἐκβλ. ἔξω*; cf. praef. | *καὶ ἐγὼ δὲ* Chr. | *ὅταν* 157. 254 s^1 Orig., Ath., Basil. Sel., Chr. (cf. No. XII, 135 *ἐπὴν*): *ἐὰν* (*ἂν* B) | *ἐκ* (D L it. pler. vg. *ἀπὸ*) *τῆς γῆς* om. s^h p. 48, Chr. (hab. 404 C, *ἀπὸ* v. l. *ἐκ*; om. et. 135 B. 405 A. IV, 348 C. V, 263 B. 487 D) Epiphan. 66, 66; cf. v. 34; 3, 14. 8, 28 ‖ 12 *πάντα* ℵ* D it. vg. goth. s^h Aug.: *πάντας* ‖ 13 *ἔμελλεν* ℵ H K al. ‖ 13 sq. *ἀπεκρ. οὖν* ℵ B L X, *καὶ ἔλεγον αὐτῷ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ ὄχλου* s^1 | *αὐτῷ* om. H 33. 157 No. ‖ 13 *ἐκ*] *ἀπὸ* Chr. 404 D ‖ 15 *λέγεις σὺ* B L X Π, om. *σὺ* No. | om. *ὅτι* post *λέγ.* cum E F G al. g vg. No. | *δεῖ*] *μέλλει* s^1

τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου;
35 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἔτι μικρὸν τὸ φῶς ἐν ὑμῖν
ἐστιν. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς
καταλάβῃ. ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει.
36 ὡς τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς
γένησθε.

Ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ'
αὐτῶν. 37 τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος οὐκ ἐπί-
στευον εἰς αὐτόν, 38 ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου πληρωθῇ, ὃν
εἶπεν· Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων
κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; 39 διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο
πιστεύειν, ὅτι [πάλιν] εἶπεν Ἡσαΐας· 40 Τετύφλωκεν αὐτῶν
τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα
μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσιν τῇ καρδίᾳ καὶ
στραφῶσιν καὶ ἰάσομαι αὐτούς. 41 ταῦτα εἶπεν, ὅτε εἶδεν

---

10 sq. Iesai. 53, 1. — 12 sqq. Iesai. 6, 10.

1 sq. οὗτος om. H 33 b c; ὁ λ. οὗτος pro ο. ὁ υἱ. τ. α. L, cf. 7, 36 ‖ 2 οὖν post εἶπεν om. cum a s^1 | post μικρὸν om. χρόνον c. vg s^1 (s^1 μικρὸν ἔτι; cf. No.), cf. 7, 33. 13, 33 | ἐν ὑμ.] μεθ. ὑμῶν (7, 33. 13, 33) A E F al. s^1 s^{sch} s^h Chr. ‖ 3 περ.] add. ἐν τῷ φωτί s^1 No. copt | ἕως ℵ Γ Δ Λ al. it. vg. (*dum*) Syr. Chr. No.: ὡς. Cf. 9, 4 | ἵνα . . καταλ. praeterit Chr. ‖ 4 ὁ f Chr.: καὶ ὁ pler., ὁ γὰρ s^1, ὃς δὲ No., *si quis* a c e ‖ 5 ὡς hic et. ℵ (ἕως et. X), cett. ut v. 35. V. Gramm. § 78, 3 | ὡς . . φῶς] περιπατεῖτε εἰς τὸ φῶς Chr. (v. l. περιπ. ἕως τὸ φ. ἔχ. = v. 35); item Aphraates Hom. XVI, 5 (Resch 3, 147): *ambulate in luce, ut filii lucis appellemini,* cf. 1, 12 (*fieri possitis* l, *sitis* m r). Cf. praef. ‖ 7 ταῦτα εἰπὼν Chr., cf. 17, 1. 18, 1; καὶ ταῦτα λαλήσας om. καὶ s^1 | ὁ Ἰησ. ℵ^c A X Γ al. Chr. ‖ 7 sq. ταῦτα . . αὐτῶν om. No. | ἀπ' α. ἐκρ. Chr. ‖ 8 post πεπ. om. ἔμπροσθεν αὐτῶν cum s^1 Chr. (et. VI, 453 E) ‖ 8 sq. ἐπίστευσαν G ferr. a e f r Euseb. ‖ 9 εἰς αὐτόν] αὐτῷ f^{2*}, om. No. | post Ἡσ. om. τοῦ προφήτου cum ferr. (r) Chrys. (et. VI) | πληρ. ante ὁ 9 Chr. (et. VI, ubi τὸ ῥηθὲν διὰ, om. ὃν εἶπεν) ‖ 10 ἡμῶν] σου No. ‖ 11 sq. διὰ . . πιστ. om. s^1, pergens post v. 38 ⟨καὶ πάλιν?⟩ εἶπεν ⟨Ἡσ. τετύφλ.⟩ τ. ὀφθ. α. | ἐδύν. D K L al. (*non credebant* c) ‖ 12 ὅτι πάλιν] καὶ γὰρ D (εἶπε γὰρ π. Eus.); πάλιν om. Chr. ‖ 12 sqq. τετ. κτέ.] Chr. pro his initium loci affert: ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε (Iesa. 6, 9), cf. VI l. c. et 71 D ‖ 13 πεπώρ. B^3 Γ Δ Λ Euseb. (Chr. 407 C, ubi integrum locum dat): ἐπώρωσεν A B* K L X (Euseb. alibi), ἐπήρωσεν ℵ Π ‖ 14 ad ὀφθ. add. s^1 καὶ ἀκούσωσιν, ferr. καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκ. | νοήσ.] συνῶσιν ℵ K Π, qui post καρδ. hab. ‖ 15 στρ. ℵ B D* 33: ἐπιστραφ. A D^2 al., ἐπιστρέψωσιν K L al. | ταῦτα δὲ D Chr. | post εἶπεν om. Ἡσαΐας cum Chr., Hieron. ad Damas. 517 (Resch 3, 148) | ὅτε D Γ Δ Λ al. it. pler. (et. r) vg. Syri (Chr. VI, 453 E, Euseb.): ὅτι

τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. 42 ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν[, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται]· 43 ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ὑπὲρ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. 44 Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλὰ εἰς τὸν πέμψαντά με, 45 καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. 46 ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. 47 ἐάν τίς μου μὴ ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, ἐγὼ οὐ κρινῶ αὐτόν· οὐ γὰρ ἦλθον κρῖναι τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. 48 ὁ ἀθετῶν ἐμὲ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτόν, 49 ὅτι ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ αὐτός μοι ἐντολὴν δέδωκεν τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. 50 καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν· ἃ οὖν λαλῶ, καθὼς ἐνετείλατό μοι λαλῶ.

1 *αὐτοῦ* pr.] *τοῦ θεοῦ αὐτοῦ* D, *τοῦ θ.* 13. 69 sah. al., *unigeniti* Hieron. l. c. | *ἐμαρτύρησεν* Euseb. Hieron. (Resch. l. c.) | 2 *καὶ* om. c e f f^{2} l vg^{10} No. (Chr. 163 B) ‖ 2 sq. *διὰ δὲ τοὺς Ἰουδαίους* l Chr. (Φ. unus) Ambrosiaster 87 ‖ 3 sq. *ἵνα . . γέν.* recte om. No., Ambrosiast. (Chr., cf. 163 B), cf. praef. ‖ 5 *ὑπὲρ* ℵ L X 1. 33. 69 al.: *ἤπερ* (cf. Gramm. § 36, 12) | *τὴν δόξαν* om. f^{2} ‖ 5 sq. *ἔκραξεν καὶ ἔλεγεν* D 69. 346 Eus. b c f^{2} l q, *ἔκραξεν λέγων* a r (*κράζει λέγων* e, cf. *adhuc exclamat I. et dicit* Tert. Prax. 23; *καὶ ε.* om. No.) ‖ 6 *οὐ* et *εἰς ἐμέ, ἀλλ'* om. b, add. *καὶ* ante *εἰς τὸν*, cf. Chr. V, 80 C. Cf. 7, 16 | *καὶ* om. D ‖ 8 sq. *ἵνα . . μείνῃ* praeterit Chr. | *ὁ* B s^{1}: *πᾶς ὁ* (om. *ἵνα* et 9 *οὐ μένει* b) ‖ 9 *χωρὶς φωτὸς*? s^{1} (בלא נוהרא) | omisi *καὶ* ante *ἐάν* cum s^{1} Chr. No. Tat. | *ὃς ἄν μου* b s^{1} ‖ 10 *μὴ* add. Chr. | *τῶν ῥημ.* om. Chr.; quae deinceps adduntur *καὶ μὴ* (*μὴ* om. D a b c f f^{2} l* r) *φυλάξῃ* (Lc. 11, 28; *πιστεύσῃ* E F G al. f q) om. e Chr. August. trinit. 1 | *κρινῶ* G Aug.: *κρίνω* ‖ 11 *κρῖναι* a q Chr. 311 B (cf. 3, 17): *ἵνα κρίνω* (ita et *ἵνα σώσω* saepe alibi ap. Chr.) | *ἀλλὰ* om. *ἵνα* D*; *σῶσαι* Chr. l. c. (non a); *σωθῇ ὁ κ.* (cf. 3, 17) q Chr. IX, 310 (*τὸν κ.* om. No.) ‖ 12 *ἐμὲ ἀθετῶν* Chr., *ἐρωτῶν ἐμὲ* s^{1} ‖ 13 post *αὐτόν* om. *ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ* cum Chr. (et. VI, 24 B) ‖ 14 post *ὅτι* om. *ἐγὼ* (post *ἐμαυτοῦ* D) cum G 245 Chr. Tert. Ambr. | *ἐξ*] *ἀπ'* Chr. | *ἐλήλυθα* Chr. | *πέμψας με* et *αὐτὸς* (*ἐκεῖνος* Chr., et. 22 C) om. No. ‖ 15 *ἔδωκεν* (ut D L al.) *ἐντ.* Chr. (*εἶπεν* 22 C) | *ἢ τί λ.* d copt. No. ‖ 16 *α. ἐ. ζωή* D, *ζ. ἐ. αἰ.* 69. 346 s^{1} | *ἃ οὖν*] *ἃ* b, *καὶ ἃ* s^{1} No.; pro *ἃ οὖν λ.* e *ὅτι*, cf. Tertull. Prax. 23 *sicut mihi p. dixit ita et* (*et* et. e) *loquor* | *λαλῶ* D Γ a No.: *ἐγὼ λ.* vel (Γ Λ Π al.) *λ. ἐγώ* ‖ 17 *ἐνετείλατο* ferr. s^{1} Chr. (paene sine v. l.): *εἴρηκεν* | post *μοι* om. *ὁ πατήρ*, *οὕτως* cum s^{1}

1 Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι 13
ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς
τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς
τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. 2 καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ δια-
βόλου βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα ἵνα παραδοῖ αὐτόν,
3 εἰδὼς ὅτι πάντα ἔδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ
ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, 4 ἐγείρεται
καὶ τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον διεζώσατο· 5 εἶτα
βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πόδας
τῶν μαθητῶν καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ ᾧ ἦν διεζωσμένος.
6 ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον. λέγει αὐτῷ· Σύ μου νίπτεις
τοὺς πόδας; 7 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ὃ ποιῶ σοι οὐκ οἶδας
[ἄρτι], γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. 8 λέγει Πέτρος· Οὐ μή μου
νίψῃς τοὺς πόδας εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἐὰν

1 τῆς ἑ. (om. No.) τοῦ π.] τῶν ἀζύμων s¹ ‖ 2 ἐλήλυθεν E F al. pler., παρῆν D, cf. 7, 6 | αὐτ. om. s^sch vg.⁸ No. ‖ 2 sq. ἐκ . . πατέρα non add. Chr. (τούτου τοῦ κ. it. vg. s¹, om. τούτ. No.) ‖ 3 τὰ ἴδια τὰ s¹ | τούτῳ τῷ κ. s¹ ‖ 4 γινομ. ℵ* B L X d r No.; cf. 2, 1. 10, 22 ‖ 5 post διαβ. om. ἤδη cum a c m (codd. M V L C) s¹ Or. (bis) Chr. No. | Ἰούδα (r) s^h No. Chr.: Ἰ. (Ἰ. om. ferr. c) Σίμωνος (Σίμ. om. m praet. C) Ἰσκαριώτου (ἀπὸ Καρυώτου ut alias D, cf. e) A D Γ al. a c e f m q Syri cet.; ℵ B L M X b f² g l vg. Orig. om. Ἰούδα hic, add. Ἰούδας Σ. Ἰ. post παρ. αὐτὸν (add. et. r, sed non om. Ἰούδα) | ἵνα] πῶς s¹ (παραδοῦναι c) | παραδοῖ ℵ* B D*: -δῷ | αὐτὸν ante παραδ. A Γ al. ‖ 6 εἰδ.] add. ὁ Ἰησ. A Γ al. (δὲ ὁ Ἰ. b; καὶ ὁ Ἰ. εἰδ. s¹) | πάντα α. εἰς χεῖρα δέδ. Chr. v. l. (δέδ. et. A D X al.) ‖ 7 ἐκ τοῦ δείπνου post ἐγ. om. cum s¹ (καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τ. δ. καὶ θεὶς Chr.) ‖ 8 διεζώσατο Chr. (non add. καὶ λαβὼν; λ. et. No. om.), Orig. IV, 410 A B, Didasc. III, 19 = Constit. III, 19 (Resch p. 150), No. (cf. 21, 7): διέζωσεν ἑαυτόν ‖ 10 καὶ . . διεζ. om. No. (sed ad λέντ. v. 4 add. ποδὸς μακτήριον ἀνδρῶν); vid. spuria ᾧ ἦν δ.; sed nemo om. praeter Did. = Const.; Chr. καὶ . . διεζ. praeterit ‖ 11 οὖν (δὲ c f² s^sch) post ἔρχ. om. U 229** b l* m Chr. (No.); καὶ ἔ. r, καὶ ὅτε ἔρχ. (ἦλθεν) e s¹ | Πέτρ. om. b No., τὸν Π. Σ. D a l | λέγει B D L l m (e s¹): καὶ λ. | αὐτῷ ℵ* B b s^h Orig. Cyr.: add. ἐκεῖνος pler., *Petrus* it. pler. vg., *Sim.* s¹ s^sch No. | ante σὺ om. κύριε cum ℵ* Chr. 414 E (hab. 415 B); post σὺ s¹ ‖ 12 om. καὶ εἶπεν αὐτῷ post Ἰησ. cum 33. 157 (ἀποκριθεὶς Ἰ. ε. α. a, λέγει α. Ἰησ. s¹, cf. No.; λ. α. Chr.) | ἐγὼ post ὃ) ante ὃ r) om. s¹ No. Chr. VII, 161 C | σοι s¹: σὺ (om. Δ No.); cf. v. 12 ‖ 13 ἄρτι] νῦν post ποιῶ Chr. VII, om. b r s¹ | δὲ om. b c f² l m (v. l.) q (*postea scies*) r. Sed cf. 13, 36; praef. | αὐτῷ post λέγει om. cum a | Σίμων s¹ | μου post μή D 1. 69. 346, post νίψ. B C L al., post πόδας ℵ A Γ al. pler. ‖ 14 εἰς τ. αἰ. bene s¹ ante οὐ 13 | om. αὐτῷ ante Ἰ. (ὁ Ἰ. ℵ al.; α. post Ἰ. A B C* L) cum C³ D b e l m No. (εἶπεν α. Ἰ. s¹)

μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. 9 λέγει αὐτῷ
Πέτρος· Μὴ τοὺς πόδας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ
τὴν κεφαλήν. 10 λέγει αὐτῷ Ἰησοῦς· Ὁ λελουμένος οὐκ
ἔχει χρείαν νίψασθαι, ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς [ὅλος]· καὶ ὑμεῖς
καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. 11 ᾔδει γὰρ τὸν παρα-
διδόντα αὐτόν. 12 Ὅτε οὖν ἔνιψεν τοὺς πόδας αὐτῶν καὶ
ἔλαβεν τὰ ἱμάτια, ἀναπεσὼν εἶπεν αὐτοῖς· Γινώσκετε τί
πεποίηκα ὑμῖν; 13 ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ
κύριος, καὶ καλῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ. 14 εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα
ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς
ἀλλήλους ὀφείλετε νίπτειν· 15 ὑπόδειγμα γὰρ δέδωκα ὑμῖν,
ἵνα καθὼς ἐποίησα [ὑμῖν] καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. 16 ἀμὴν ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ,
οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. 17 ταῦτα

1 ἕξεις m q | om. *Σίμων* ante *Π.* (post *Π.* B) cum D (*Πέτρ.* om. s^1 No.) ‖ 2 *κύριε* ante *μὴ* om. ℵ* 63. 253 | *μου* post *πόδας* om. D E G H a b c e l m r, Chr. I, 531 A, III, 771 B ‖ 3 *κεφ.*] add. *καὶ ὅλον τὸ σῶμα* a b e l m No. | *ὁ Ἰησ.* praeter B ‖ 4 *χρείαν ἔχει* C^3 D L al. Chr.; post *χρ.* om. *ἢ* (*εἰ μὴ* B C* al.) *τοὺς πόδας* cum ℵ c vg^{16} Orig.; Tertull. Bapt. 12 et. *νίψ.* om., add. *rursum* (et *semel* post *ὁ* 3 ut c post *λελ.*), cf. praef. (D *τὴν κεφ. νίψ. εἰ μὴ τοὺς π. μόνον*) | *ἀλλ'*] om. 13. 69; *ἐστιν γὰρ* D s^{sch} s^h, *ὅτι ἐ.* l s^1 | *ὅλος* bene om. m (praef.) ‖ 6 om. post *αὐτὸν* cum D s^h Chr. *διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι* (*ὅτι* om. ℵ A al.) *οὐ πάντες καθαροί ἐστε* (*οὐκ ἐστὲ π. κ.* c l r, *οὐκ ἐ. κ. π.* b; *εἶπεν τοῦτον τὸν λόγον* s^1 | *καὶ ὅτε* b f^2, *ὅτε δὲ* r s^1 No., *ὡς δὲ* Chr. | *αὐτῶν* ante *τοὺς* ferr., om. Chr. | *καὶ* om. ℵ A C^2 L a b c f f^{2*} g l m s^1 No. ‖ 7 *ἀνέλαβεν* Chr. | *αὐτοῦ* post *ἱμ.* om. D b e m (v. l.) | *ἀναπεσὼν* C^3 D Γ al. vg.: *καὶ ἀν.* $ℵ^c$ A L it. plur. s^1 No., *καὶ ἀνέπεσεν* ℵ* B C* a e (Chr. *καὶ κατεκλίθη, φησίν*); *πάλιν* post *ἀν.* om. cum s^1 Chr. ‖ 8 *ὑμεῖς*] *ἴδε* s^1 | *λέγετέ μοι* a, *οὐκ ἐμὲ λέγ. τὸν κ. καὶ διδ.* Epiph. Haer. 30, 33 (Resch p. 150) | *ὁ κύρ. καὶ ὁ δ.* et. C^2 E F al. Chr. No. (No. *κύριον κ. δ-ον*, ut et. lat. quid.) ‖ 9 *καὶ εἰ* s^1 | *ἐγὼ* om. b r No. ‖ 10 *ὁ κ. καὶ ὁ δ.* (*ὁ διδ. καὶ ὁ κ.* a c Cypr. s^1 No.) post *ἐγὼ* a c f^2 s^1 Chr. (et. I 531 B. XI, 237 B, sed non XI, 627 A) | *καὶ ὑμ.*] praem. *πόσῳ μᾶλλον* D it. part. s^1, cf. Chr. XI ‖ 11 *ἀλλήλους ὀφ. ν.* Chr. VIII, 417 E (cf. v. 8): *ὀφ. ἀλλήλων* (*ἄλλων* Cypr. v. l.) *ν.* (*ν. ἀλλ.* ℵ) *τοὺς πόδας* (*τ. π. ν.* l f^2 r Cypr.). Cf. praef. | *τοῦτο δὲ ὑπόδ.* s^1, *τοῦτο γὰρ ὑπ.* s^{sch} Chr. VIII, 417 E, cf. No. | *ἔδωκα* B C D al. pler. ‖ 12 *ἐγὼ* post *καθὼς* om. cum U Γ 33 s^1 Orig. No., Chr. VII, 642 B | *ποιῶ* b, *ὑμῖν* om. Chr. VII et VIII, 360 A Cypr. No.; *καὶ ὑμεῖς* om. s^1 | *ἄλλοις ποι.* Cypr. (v. l.) ‖ 12 sq. *ἀμὴν . . ὑμῖν* om. No. ‖ 14 *αὐτόν* om. No. ‖ 14 sq. *ταῦτα εἰδότες* e m Cypr.: *εἰ τ. οἴδατε*

εἰδότες, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. 18 *οὐ περὶ πάντων λέγω· [ἐγὼ] οἶδα τίνας ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· Ὁ τρώγων μου τὸν ἄρτον ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ πτέρναν.* 19 *ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι.* 20 *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων, ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.* 21 *Ταῦτα εἰπὼν Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ ἐμαρτύρησεν καὶ εἶπεν· [Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι] εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.* 22 *ἔβλεπον εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει.* 23 *ἦν ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα Ἰησοῦς·* 24 *νεύει τούτῳ Σίμων Πέτρος.* 25 *πεσὼν*

---

3 Ps. 41 (40 LXX), 10.

1 *ἔσεσθε* Cypr. | *ἐὰν* (*ὅταν* F Eus.) *π. α.*] om. e; s^1 (No.) *εἰ τ. οἴδατε καὶ ποιεῖτε, μ. ε.* (*ἐὰν π. τ. μακ. ε.* Chr. 422 B C) | *ὑμῶν* post *πάντων* om. cum s^1, Chr. p. 417 B ‖ 2 *ἐγὼ* (add. *γὰρ* pler., om. B C D L it. part. vg.; *ὅτι οἶδα* s^1) *οἶδα τίνας* (*οὓς* A D *Γ* al. s^1) *ἐξ.* praeterit Chr., sed hab. 417 B (*οἶδα ἐγὼ οὓς*) et I, 712 E (*οἶδα οὓς*; hinc secl. *ἐγὼ*) ‖ 2 sq. *πλ. ἡ γρ.* D it. part. vg. ‖ 3 *μου*] *μετ' ἐμοῦ* ℵ A D *Γ* it. vg. s^1 Chr. (*ὁ ἐσθίων ἄρτους μου* LXX) | *ἐπῆρκεν* ℵ A U *Π* 1 | *ἐπ' ἐμὲ* om. B | *πτέρναν* Tertull. Chr. (v. l.) No.: *τὴν* (om. min. quid.) *πτ. αὐτοῦ* (*πτερνισμόν* om. *α.* Chr. v. l., ex LXX *ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν*) ‖ 5 *πιστεύσ.* (*-ύητε* B C, *εἰδῆτε* s^1) ante *ὅταν* ℵ B L it. part. (om. f^2); *μνησθῆτε ὅτι εἶπον ὑμῖν* No., cf. 14, 29 | alterum *ἀμὴν* om. F H 258. 440 s^1 ‖ 5 sqq. e (r): *ὁ λ. ἐμὲ λ. ὃν ἂν πέμψω* (*τὸν πέμψαντά με* r), *καὶ ὁ λ. ἐάν τινα* (*ὃν ἂν* r) *π. λ. τὸν π. με* (deficit r) ‖ 6 *ἐάν* D E F al.: *ἄν* ℵ B C al. (*ὃν ἂν π.* it. pler. s^1 No.; praem. *ἕνα* q) | *καὶ ὁ* (et. e l s^1 s^{sch} Chr.) *λ. ἐμὲ* D ‖ 7 *ταῦτα ἐλάλησεν Ἰ. καὶ* a | *ὁ Ἰ.* A C D X al. pler. ‖ 8 *τῷ πν.* om. r, Chr. II, 377 B. 386 B | *καὶ εἶπεν*] *λέγων* a | alt. *ἀμὴν* om. s^1; *ἀμὴν . . λέγω ὑμ.* (*ὑμ. λ.* B) *ὅτι* om. Chr. (et. II) No. (v. Mt. 26, 21. Mc. 14, 18) ‖ 9 *ἔβλ. οὖν* ℵ* A D al. pler., *ἔβλ. δὲ* a al. (*οἱ δὲ μ. αὐτοῦ ἔβλ.* a s^1 No.) ‖ 10 *ἀποροῦντες* D ferr. | *ἦν* B C* L: *ἦν δὲ* (*οὖν* b g l vg., *καὶ ἦν* e); s^1 (cf. No.) *εἷς δὲ ἐκ τ. μ. α., ὃν —, ὁ ἀνακ. κτἑ.* ‖ 11 *ἐκ* ante *τῶν* om. E F G H al.; et *τῶν μ. α.* om. No. | *εἰς τὸν κόλπον* Chr. ‖ 12 *ὃν καὶ* D, *etiam quem* a | *ὁ* (om. B) *Ἰησ.* om. 69 e r (*valde* add. r), cf. Chr. 423 D; sed v. 21, 7; om. et. *ὃν ἠγ.* No. (hab. post *μαθ. α.* s^1, v. supra), sed add. *πεφιλημένος ἀνήρ* v. 25, ubi repetit s^1 *ὃν ἠγ. Ἰ.* | *οὖν* post *νεύει* om. C* L 69 c s^1 s^{sch} No. (*καὶ τούτῳ ν.* e) | *Σ.* om. r | post *Π.* omisi *καὶ λέγει* (*λέγων* om. *καὶ* a, *κ. εἶπεν* b c g q) *αὐτῷ* (om. a q) *εἰπὲ* (*interroga* a c f f^2 q, om. g vg.) *τίς ἐστιν* (om. *τ. ε.* c) *περὶ οὗ λέγει* (om. haec 91. 299 b f^{2*} l), sive *πυθέσθαι τίς ἂν εἴη* (*οὗτος* add. D) *περὶ οὗ*

ἐκεῖνος οὕτως ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ· Κύριε, τίς ἐστιν; 26 ἀποκρίνεται· [Ἐκεῖνός ἐστιν,] ᾧ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. βάψας οὖν ψωμίον δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος ἀπὸ Καρυώτου. 27 καὶ εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. λέγει αὐτῷ Ἰησοῦς· Ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον. 28 καὶ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων [πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ]· 29 τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ· Ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. 30 λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθεν, 31 λέγει Ἰησοῦς· Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. 32 εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν

λέγει (A D Γ Δ al., r; ℵ haec [hab. *ἔλεγεν*] praem. alteri lect.; s^1 *πυθ. περὶ τίνος λ.*). No.: *τούτῳ Π. ἔνευσε, λάλῳ δ' ἐρέεινε σιωπῇ, τίς πέλεν, οὗ χάριν εἶπεν*; bene Chr. 423 B ad *νεύει κτέ.* add. *ἐρωτῆσαι* | *πεσὼν* s^1 No.: *ἐπιπ.* ℵ* A C^3 D al., *ἀναπ.* ℵ^c B C* al.; add. *οὖν* ℵ D L al. it. part., *δὲ* A E al. f^2 q, sed om. B C e s^1

1 *οὕτως* (cf. 4, 6) om. ℵ A D Π 1. 69 it. vg. s^1 s^{sch} | *κύριε* om. No. (vid. r) ‖ 2 *εἶπεν αὐτῷ* (om. *Ἰησ.*) s^1; *ἀπ. οὖν* (et. D) *ὁ* (*ὁ* om. B M) *Ἰ.* ℵ^c B C* L X a; *καὶ Χριστὸς ἐφώνεεν* No. | *ἐκεῖνός ἐστιν* om. Chr. ubique; *ἐγὼ* post *ᾧ* om. cum b s^1 No. Theodoret. Chr. 424 B (hab. et. VII, 774 C) ‖ 2 sq. *βάψας* (*ἐμβ.* A D K Π 1. 42) . . *ἐπιδ.* ℵ A D Γ Δ al. it. vg. Chr. No.: *βάψω* . . *καὶ δώσω αὐτῷ* (Orig.) ‖ 3 *καὶ β.* D 69. 254, *καὶ ἐμβ.* A Γ Δ al. it. vg. s^1 No. | *τὸ* ante *ψωμ.* recte om. B | post *ψ.* omisi *λαμβάνει καὶ* cum ℵ* et^{cb} A D Γ al. it. vg. s^1 s^{sch} No. ‖ 4 *Σ.* om. a e No. | *ἀπὸ Κ.* D: *Ἰσκαριώτου* ℵ B C al., *-τῃ* al. | *καὶ* om. c; omisi (post *καὶ*) *μετὰ τὸ ψωμίον* (it. plur. *ut accepit panem*) cum D e, et *τότε* cum ℵ D L a b c f^2 l r Orig. ‖ 5 *λέγει* 59 al. a f g l vg. s^1 Chr.: *λ. οὖν* (D e *καὶ λ.*) | *αὐτῷ* om. r | *ὁ* ante *Ἰ.* om. B L ‖ 6 *καὶ* Chr.: *τοῦτο* B 157. 248. 435; *τ. δὲ* pler.; sed a (r) *οὐδ. δὲ ἐκ τῶν συνανακειμένων ἔγν.* (r *τοῦτο ἔ. ἐκ τ. ἀν.*), s^1 *καὶ οἱ μαθ. αὐτοῦ οὐκ ἔγνωσαν*, unde fort. delendum et. *τῶν ἀνακειμένων* (*συναν.* a) cum e (*τοῦτο* et. No. om. vid.) | *πρὸς* om. a b e f^2 r, *πρὸς* (?לצ) *τί ε. ταῦτα* s^1; sed om. haec No. Chr. ‖ 7 *τινὲς*] *plerique* a (lac. s^1; fort. *ἐδ.* ⟨*δὲ*⟩ vel ⟨*γὰρ*⟩) | *ἐπεὶ*] *ὅτι* D (it. vg. *quia*) | *ὁ* ante *Ἰουδ.* om. ℵ A B F al. | *ἐνετείλατο* s^1 ‖ 8 post *αὐτῷ* om. *ὁ* (om. ℵ B) *Ἰησ.* cum 1 s^1 s^{sch} | *ἵνα ἀγοράσῃ ὧν χρεία ἐστὶν* a r s^{sch} No., *τί ἀγοράσῃ εἰς τ. ἑ. καὶ τί δῷ τ. πτ.* s^1 ‖ 9 *τι* om. a | *δοῖ* D | *οὖν*] *δὲ* e r s^1 s^{sch}, *καὶ λ.* No. | post *ψ.* (ante *τὸ* it. pler. vg.) om. *ἐκεῖνος* (e s^1 *Ἰούδας*) cum 69 b f^2 | post *ἐξ.* (ante *ἐξ.* A Γ al. a f q) om. *εὐθύς* (*-έως* A Γ al.) cum e s^1 ‖ 10 *οὖν* om. A E F al. q (coniungentes pler. *ὅτε ἐξ.* cum *ἦν δὲ νύξ*); *καὶ ὅτε ἐξ.* s^1 | *ὁ* ante *Ἰησ.* om. ℵ B L Δ ‖ 11 *καὶ . . αὐτῷ* om. Chr. ‖ 11 sq. *εἰ . . αὐτῷ* om. ℵ* B C* D L X Π a b c g l* (l* et. prox. *καὶ . . ἑαυτῷ* om.; hab. omnia r) Tert. Ambr. (Chr.). S^1 v. 32: *καὶ ὁ θ. ὁ ἐν αὐτῷ* (*ἑαυτῷ?*) *αὐτὸν δοξάζων εὐθὺς κτέ.*

ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. 33 *τεκνία, ἔτι μικρὸν*
μεθ' ὑμῶν εἰμί, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις· Ὅπου
ἐγὼ ὑπάγω ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι.
34 *ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους,*
καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. 35 *ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι*
ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε μετ' ἀλλήλων. 36 *Λέγει*
αὐτῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς·
Ὅπου ὑπάγω οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ἀκολουθή-
σεις δὲ ὕστερον. 37 *λέγει αὐτῷ· Οὐ δύναμαί σοι ἀκολυ-*
θῆσαι ἄρτι; ὑπὲρ σοῦ τὴν ψυχήν μου θήσω. 38 *ἀποκρί-*
νεται Ἰησοῦς· Τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; ἀμὴν
ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ ἕως οὗ ἀρνήσῃ με
τρίς. 1 *Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν* **14**
θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. 2 *πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ πατρί·*

1 *ἑαυτῷ*] *αὐτῷ* ℵ* et ^{cb} B H Λ; sed haec *ἐν ἑαυτῷ . . αὐτόν* om. No. | *παιδία* Cl. Al. 105, *τεκν.* id. 792 | *μικρὸν ἔτι* ut 12, 35 s^1 (*ὀλίγον χρόνον εἰσέτι* No.); *ἔ. μ. χρόνον* ℵ L X Γ al. (No.) ‖ 2 om. ante *καὶ* cum No. *ζητήσετέ* (*καὶ ζ.* c f^2 l s^1, sed om. *καὶ* prox. c s^1) *με* (ex 7, 34), v. praef. | ante *ὅπου* om. *ὅτι* cum ℵ* D b c e f^2 l vg. No. ‖ 3 *ὑμεῖς* om. s^1 | *καὶ . . ἄρτι* post *Ἰουδ.* 2 hab. No. ‖ 5 post *ὑμᾶς* om. *ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους* cum c e f^2 m s^1 (nisi potius cum No. 4 *ἵνα ἀγ. ἀλλ.* delenda sunt) ‖ 5 *ἵνα γνῶσιν* No. ‖ 6 *μαθ. μου* c m (v. l. m *ἐμοί ἐστε μ.*) r (partim Chr., VII 376 D al.) | *μετ' ἀ.* ℵ (cf. 11, 56. 16, 19 al.): *ἐν ἀλλήλοις* (*ἀγαπᾶτε ἀλλήλους* saepe Chr., sed non ubique) ‖ 7 *αὐτῷ* om. Chr. (v. l.) | *λέγει αὐτῷ* om. *Ἰησ.* s^1, *λέγει αὐτῷ* (*α.* om. B C* L it. pler. vg.) *ὁ* (*ὁ* om. A B C* L) *Ἰ.* D ‖ 8 *ἐγὼ ὑπ.* ℵ D al. it. vg. (non s^1) | *μοι συν* (D^3 *σὺ νῦν*) *ακολ. ἄρτι* D; *οὐ δ. ἐλθεῖν ἄρτι* e s^1, cf. v. 7, sed et. vv. 33. 37 ‖ 8 sq. *ὕστ. δὲ ἀκ. μοι* (*μοι ἀκ.* D) A C^3 D al. Syri Chr. (v. l.) No. ‖ 9 post *αὐτῷ* (om. No.) om. *ὁ* (*ὁ* om. B L* M) *Π.* (*Σίμ.* s^1 No.) cum D, tum *κύριε* cum ℵ* 33. 299 (g) vg. s^1 No., et *διὰ τί* cum No., cf. 7, 45. 48 (praef.) ‖ 9 sq. *ἀκολουθεῖν* B ‖ 10 *ἄρτι* post *διὰ τί* f^2, om. 157 (*νῦν ἀκ.* ut ante C* D L X Chr., tamen add. D *ἄρτι*, quod cum sequent. coniungit ut s^1) | *ὑπὲρ σοῦ* h. l. X: post *μου* ut v. 38 rell. | *μου* om. No. ‖ 10 sq. *ἀπεκρίθη* C^3 D al. it. vg. (*λέγει αὐτῷ Ἰ.* s^1) ‖ 11 sq. *ἀμὴν . . σοι* om. No.; *ἀμὴν* alt. om. s^1, qui *πρὶν φωνῆσαι ἀλέκτορα* (item Chr. *πρ. ἀλ. φ.*) *δίς, τρὶς ἀρν. με* (Mc. 14, 30); cf. No. *τρίς με ἀκ. πρὶν ἀλ. φ.* ‖ 12 *ἀπαρν.* ℵ A C Γ al. pler. (Lc. 22, 34) ‖ 13 *μὴ*] praem. *καὶ εἶπεν τοῖς μαθ. αὐτοῦ* D a c vg., ⟨*καὶ τοῖς μαθ.*⟩ (Merx) s. ⟨*καὶ τότε*⟩ (A. Lewis) *εἶπεν Ἰ.* s^1, *ε. ὁ κύριος τ. μ. α.* (om. *μὴ . . καρδ.*, = v. 27) s^h ‖ 14 sq. *πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ π.* (ita fere vel *π. αἵ μ.* et. s^1, *πολλαὶ* in principio sent. et. No.) Euseb. in Isa. 33, 18, in Lc. 6, 20; Epiphan. Ancor. c. 48, Iren. III, 19, 3; Tert. de monog. 10, de resurr. 41 al. (Resch 3, 153), v. et. Chr. I 33 E (*μον. π. εἰσι παρὰ* —);

εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν· Πορεύομαι ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον[, 3 *καὶ ἐὰν πορευθῶ, ἑτοιμάσω τόπον ὑμῖν*]. *πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήμψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς ἦτε.* 4 *καὶ ὅπου ὑπάγω οἴδατε τὴν ὁδόν.* 5 *Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς· Κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις· πῶς τὴν ὁδὸν οἴδαμεν;* 6 *λέγει αὐτῷ Ἰησοῦς· Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ.* 7 *εἰ ἐμὲ μὴ ἐγνώκατε, καὶ τὸν πατέρα *οὐ γνώσεσθε· ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν καὶ ἑωράκατε.* 8 *Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν.* 9 *λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με*[*, Φίλιππε*]*; ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακεν τὸν πατέρα· πῶς σὺ λέγεις· Δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα;* 10 *οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ*

XII 4 C (*π. μου. εἰσι παρὰ* —): *ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ π. μου* (*μου* om. *Γ* s^h) *π. μου.* (*μ. π.* q) *εἰσιν*

1 *ἂν* om. ℵ | *ὅτι* post *ὑμ.* om. C$^{corr.}$ N *Γ Δ Λ* al. a e f q Chr. | *ὑμῖν τόπον* a b c e f f^2 vg.: *τ. ὑ.* (*τόπον* ante *πορ.* bene s^1) || 2 *καὶ ἐὰν* (*κἂν* D, *ἐὰν* a) . . *ἑτοιμ.* (add. *τόπον ὑμῖν* vel *ὑμ. τ.* pler., sed om. a s^1 *τόπον*, e *τ. ὑμ.*) om. 69 No. s^h cod. B (propter homoeotel. vid.). Praeterea (pro *καὶ ἑτ-ω*) *ἑτοιμάσαι* (ut v. 2) D M f q, *ἑτοιμάσας* H*; *-σω* om. *καὶ* A E G al. V. praef. || 3 *πρὸς ἐμ.* om. e | *et ego ubi sum* a | *ἐγὼ* om. No., *εἰμι* om. s^1 || 4 *ἦτε*] *εσθαι* i. e. *ἔσεσθε* D (s^h *ὅτι ὅπου ἔσεσθε*) | *ἐγὼ* ante *ὑπ.* om. D L X 1. 69. 346 it. part. Chr. | *οἴδ. καὶ τ. ὁδ. οἴδατε* A C^3 D al. it. pler. (non a r) s^1 Chr.; No. *ἐμὴν ὁδὸν ἴστε καὶ αὐτοί*; cf. praef. || 5 *πῶς* B C* L a b s^1 No.: *καὶ πῶς* (et. Tert.) || 5 sq. *τὴν ὁδ. οἴδ.* D b e m Tert.: *οἴδ. τ. ὁδ.* (ex v. 4) B C* a, *δυνάμεθα τὴν ὁδ. εἰδέναι* pler. (et. No.) || 6 *ὁ* ante *Ἰ.* om. ℵ C* L || 7 *εἰσελεύσεται* sec. Epiphan. 69, 54 (Ancor. 49), cf. Herm. Simil. IX, 12, 6. 8 (Resch 3, 154) || 8 *ἐμὲ* h. l. s^1 Chr.: post *ἐγν.* (*με* praet. ℵ D; om. A 59) *μὴ* add. s^1 (אך לי לא ידעתון) | *ἐγνώκατε* ℵ D* it. pler. (non f r Tert.): *-ειτε* | *οὐ* scripsi: *μου* (om. s^h No.). Cf. praef. | *γνώσεσθε* ℵ D* No.: *cognovistis* a al., *ἐγνώκειτε ἄν* A C^3 (D^2) al. Chr. f vg., *ἂν ᾔδειτε* B C* L al. r, v. 8, 19 | *καὶ ἀπάρτι* ℵ A C^3 D al. pler. it. pler. (non a) s^1 Chr. (*ἄρτι δὲ* No.) | *γνώσεσθε* ℵ Chr. (f q r vg.) | *videtis* e m (v. l.) | *αὐτόν* post *ἑωρ.* om. cum B C* r Iren. codd. || 10 *ἀπεκρίθη* N a; *αὐτ.* om. a m No. || 11 *ὁ* om. A L *Π** et^3 | *τοσούτῳ χρόνῳ* ℵ D L Q || 12 *ἐγνώκατε* it. vg. (s^1?) Tert. | *Φίλ.* om. s^1, hab. ante *τοσ.* 11 Tert. (cf. No.) || 12 sq. plenius Epiphan. 76, 6: *ὁ γινώσκων ἐμὲ γινώσκει τὸν πατέρα, καὶ ὁ ἑωρακὼς κτέ.*; videri potest haec genuina esse forma. Sed No. pro *ἔγνωκας* legisse vid. *ἑώρακας* || 13 *πῶς* (*καὶ πῶς* A D L al. f q) . . *πατέρα* om. G 229* Hippol. Chr., propter homoeot.? Ap. No. (codd.) post v. 10 inferuntur

πατὴρ ἐν ἐμοί; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ
λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ λαλεῖ, καὶ ποιεῖ τὰ ἔργα.
11 *πιστεύετε ὅτι ὁ πατὴρ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν τῷ πατρί· εἰ δὲ*
μή, διὰ τὰ ἔργα πιστεύετε. 12 *ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ*
πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ποιήσει, καὶ μείζονα
τούτων ποιήσει, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα πορεύομαι, 13 *καὶ ὅ*
*τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο *ποιήσει, ἵνα δο-*
ξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. 14. 15 *ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς*
ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσετε, 16 *καὶ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ*
ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μεθ' ὑμῶν ᾖ [εἰς τὸν
αἰῶνα], 17 *τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται*
λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει· ὑμεῖς θεωρεῖτε

1 sqq. confudit initia vv. 10. 11 s^{1}; itaque *τὰ ῥήματα . . ἔργα* et 11 *εἰ δὲ κτέ.* om. sunt | *ἐστιν* post *ἐμοί* om. cum Tert. Novat. (Orig. ed. Batiffol p. 68); cf. v. 11 (*καὶ ὁ π. ἐν ἐ.* om. Chr.) | *λαλῶ* ℵ A Q *Γ Δ* al. it. pler. (non e q) vg.: *λέγω* (*λελάληκα* D); quod add. *ὑμῖν* om. 59. 69 s^{sch} Chr. Cyr. No. | *ἀπ' ἐμ. οὐ λαλῶ* et *δὲ* om. No. ‖ 2 *ὁ* post *πατ.* om. B L Or. Ath. Cyr. (b e f^{2} g vg.); *μένων* post *ἐμοὶ* om. s^{c} | addidi *λαλεῖ καὶ* ex a b c f^{2*} m r q: *ipse* (cf. infr.) *loquitur, et opera quae ego* (*ego* om. f^{2} m r) *facio ipse facit.* Gr. nihil nisi *αὐτὸς* (sed om. ℵ B D e Tert. No., hab. s^{c}) *ποιεῖ τὰ ἔργα* (*αὐτός* add. L X, *αὐτοῦ* ℵ B D, *ταῦτα* s^{1} al. sed om. e Tert. No.) ‖ 3 *μοι* post *πιστ.* om. cum f^{2} g vg. s^{sch} Chr. Cyr. Tert. No. | *ὅτι . . πατρί* D Hilar. (Orig. 1, 750) No.: *ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ π. καὶ ὁ π. ἐν ἐμοί* (*καὶ . . ἐμοί* om. A) ex v. 10 ‖ 4 *μήγε* D | *αὐτὰ* post *ἔργα* (*αὐτοῦ* B 229*) om. 24*. 157. 244 r s^{sch} Chr. Tert. Hilar. | *μοι* post *πιστ.* om. ℵ D L 33 c e f g r vg. s^{c} s^{sch} s^{h} Tert. Hil. No. | *ἀμὴν . . ὑμῖν* om. No. ‖ 5 *ἐγὼ* om. No. | *κἀκεῖνος* post *ποιῶ* (*αὐτὸς* No.; *et ipse* it. vg.; *καὶ* et s^{1} om.) om. Chr. mosq., item om. p. 378 E ‖ 6 *τούτων* om. Chr. IX, 99 E. 309 C | *ἐγὼ* post *ὅτι* om. Chr. (v. l.) No. ‖ 7 *αἰτῆτε* B Q | *ἐν . . μου* et hic et alibi cum *ποι.*, non cum *αἰτ.* coniungit Merx | *ποιήσει* Merx coll. 15, 16. 16, 23: *ποιήσω* omnes (*λήψεσθε, καὶ ἐγὼ τοῦτο ποι.* Chr. [cf. id. XI, 38 E]; id. VIII, 448 B *μου ποι.* om. ceteris; pro *τοῦτο* l f^{2} c *ἐγὼ*) ‖ 8 *ἐν ἐμοὶ ὁ πατ.* Chr. | v. 14 *ἐάν τι αἰτήσητέ με* (*με* om. A D al.) *ἐν τῷ ὀν. μου, ἐγὼ* (sed A B L al. *τοῦτο*) *ποιήσω* om. X 1. 22 b s^{1} s^{c} s^{h} No. Chr. ‖ 9 *τηρήσατε* A D Q X it. vg. Syri | *καὶ* Chr. (et. IX, 8 B) No.: *κἀγὼ* (*καὶ ἐγὼ*) ‖ 9 sq. *ἵνα* (et. s^{c}) . . *πέμψῃ* No. ‖ 10 *δώσει*] *ἀποστελῶ* Epiphan. 48, 11. 65, 6 (sed id. Anc. 69 *δώσει*), cf. Ephr., Euseb. in Es. 32, 15 (Resch p. 156), Chr. IX al. | *μεθ' ὑμ.* post *αἰ.* (11) D | *ᾖ* post *αἰ.* B b, ante *μεθ'* L Q X e s^{c} s^{1} s^{sch} (ibd. *μένῃ* A D al. pler. g vg., item Chr. IX, al.); *εἰς τὸν αἰῶνα* om. Chr. VIII. IX (non II, 459 A); *ἵνα . . αἰ.* om. No. ‖ 12 *οὐ γὰρ* s^{c} | *αὐτὸ* post *γιν.* om. ℵ B a Lucif.; E No. om. et. *οὐδὲ γιν.*; r: (*quo-*

καὶ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μενεῖ καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. 18 οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. 19 ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος με οὐ θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτε, ὅτι ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσετε. 20 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν. 21 ὁ ἔχων μου τὰς ἐντολὰς καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. 22 Λέγει Ἰούδας[, οὐχ ὁ ἀπὸ Καρυώτου]· Κύριε, τί ὅτι ἡμῖν ἐμφανίζεις σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; 23 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὁ ἀγαπῶν με τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ [πρὸς αὐτὸν] ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα. 24 ὁ μὴ ἀγαπῶν με τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος οὐκ

niam) non videt eum, nescit eum (= ὅτι οὐ θ. α., οὐ γιν.), *vos autem videtis eum et scitis eum*, et *vos vid. eum et cognoscitis* et. b, unde θε. καὶ inserui | ὑμεῖς ℵ B Q a b Lucif.: ὑμ. δὲ

1 (μενεῖ . .) ἔσται ℵ A D^2 L al. pler. g r vg. No. (μενέει): (μένει . .) ἐστιν ‖ 2 ἔρχ. πρὸς ὑμ. om. s^c (hab. s^1) ‖ 3 οὐ Δ b e s^c s^1 s^{sch} Chr.: οὐκέτι; cf. 16, 16 | δὲ om. a; με post θε. om. L Q r ‖ 3 sq. ὅτι . . ζήσ. om. e; καὶ ζῶ καὶ ὑμ. ζ. s^1 ‖ 4 ζήσετε B L X: -εσθε | ἐκείναις ταῖς ἡμέραις s^1 | ante γνώσ. (post γν. ℵ D E al. pler. it. plur.) om. ὑμεῖς cum A 249 b vg. s^1 s^{sch} s^h Chr. Cyr. Totum v. 20 om. No. ‖ 5 μου post πατρὶ om. cum quattuor codd. Chr^i. ‖ 6 ἔχ.] ἀκούων b c | μου h. l. Chr.: post ἐντ. | ἐκ.] αὐτὸς f r ‖ 7 ὁ δὲ] καὶ ὁ s^1 ‖ 9 αὐτῷ post λέγει om. A b | Ἰούδας] Θωμᾶς s^1, Ἰούδ. Θ. s^c; v. Resch p. 157, A. Lewis Exposit. Times 1901, 419; οὐχ ὁ ἀπὸ Κ. (Ἰσκαριώτης cet. praet. D) om. (s^{c1}) Chr.; Ἰ. ὁ Κανανίτης sah. ‖ 10 καὶ ante τί om. A B D E L X it. pler. vg. Syri | τί s^{c1} Chr. (v. l. τί γέγ. et τί ἐστιν): τί ἐστιν D, τί γέγονεν pler. (sed πῶς No.) | ἐμφανίζεις a Lucif. No.: μέλλεις ἐ-εις A, μ. ἐμφ-ειν rell. (μ. ἡμῖν ἐ. D e) | σεαυτὸν om. r ‖ 10 sq. ἀπεκρίθη . . αὐτῷ] εἶπεν α. Ἰ. s^{c1} ‖ 11 ὁ ἀγαπῶν με s^{c1}, Chr. p. 40 B. V, 29 A. XI, 3 C al., cf. Cyrill. p. 1045: ἐάν τις ἀγαπᾷ με (ex v. 15?) pler. (ὅστις No., = partic.) | καὶ τὸν r ‖ 12 τηρήσῃ ℵ G H X al. ‖ 13 ἐλεύσομαι D e s^c, add. ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ Chr. (et. p. 40 B al.), item Epiphan. Macar., v. Resch p. 158; πρὸς αὐτὸν ante ἐλευσ. om. Macar. ter, cf. Chr. XI, 718 C. XII, 161 B | πρὸς αὐτὸν μ. D s^{sch}; *aput eum manebimus* (*manemus* c) a c Lucif. | ποιήσομεν A E G al., Chr. XI. XII ll. c. al., ποιήσομαι D e s^c ‖ 14 τηρήσει D copt No. | καὶ om. b f^2 | ὁ λ. ὁ ἐμὸς a e; ὁ λ. ὁ ἐμὸς ὃν ἀκούετε D s^h, ὁ λ. <ὃν ἀκ.> καὶ ὁ λόγος s^1 (conflatis duabus lectionibus), ὁ λ. (τὸν λόγον c f^2 l) ὃν ἀκούετε (ἠκούσατε Chr.) pler. (καὶ λόγος οὐκ ἐμὸς οὗτος ὃν ἔννεπον No.); vid. nihil genuinum praet. ὁ λ. (cf. 7, 16)

ἔστιν ἐμὸς ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. 25 Ταῦτα λελάληκα
ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων· 26 ὁ δὲ παράκλητος, [τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον] ὃν πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος
ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον.
27 εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ
καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω
ὑμῶν ἡ καρδία μηδὲ δειλιάτω. 28 ἠκούσατε ὅτι εἶπον ὑμῖν·
Ὑπάγω. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἂν ὅτι πορεύομαι πρὸς
τὸν πατέρα, ὃς μείζων μου ἐστίν. 29 νῦν εἴρηκα ἡμῖν πρὶν
γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται πιστεύσητε. 30 οὐκέτι λαλήσω
μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ
οὐκ ἔχει οὐδέν, 31 ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν
πατέρα, καὶ καθὼς ἐντολὴν ἔδωκέν μοι ποιῶ. ἐγείρεσθε,
ἄγωμεν ἐντεῦθεν. 1 Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλή- **15**
ματα, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν. 2 πᾶν κλῆμα ἐν
ἐμοὶ μὴ φέρον καρπόν, ἀρεῖ αὐτό, καὶ τὸ καρποφόρον

1 *ἐμὸς οὐκ ἔ.* b | post *με* om. *πατρός* cum 13. 69 s^{1} Chr. || 2 *ὑμῖν* prius om. m v. l., s^{c} No. || 2 sq. *τὸ πν. τὸ ἅγ.* om. Chr. No. (No. et. *ὃν . . μου, ἐκεῖνος* om.); s^{1} *τὸ δὲ πν. ὁ παρ.*; tum *ὃν* (pro *ὃ*) ℵ^{c} L X (ℵ* *ὁ δὲ παρ. πέμψει τὸ πν. τὸ ἅγ. ὁ πατ.*) || *ἐκεῖνο* (הו, *τὸ πν.*) s^{c1}, om. No. || 4 *πάντα* prius non add. Chr. 442 E, cf. I, 519 B. XII, 144 A | *καὶ* om. s^{1}, add. *ἐκεῖνο* s. *αὐτὸ* (הו), cf. Chr. 444 B; *καὶ . . πάντα* om. *Λ* b m s^{c} | *πάντα* alt. om. No. Cyr^{hr} | *ἃ*] *ὅσα* 1. 28 al. it. pler. | *ἂν εἴπω* D *Π* 254 it. pler. vg.; *ὑμῖν* add. pler., sed om. a b c e f^{2} l r s^{1}; tum *ἐγώ* (vel. *ἐγὼ*) add. B L 127 || 6 *ἐγὼ* om. Chr. I, 560 E; *ὑμ.* om. copt. No. || 7 *ἐγὼ* post *ὅτι* om. cum a b c f^{2} s^{c} | *ὑμῖν* om. s^{1}? || 8 *καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς* post *ὑπάγω* recte om. No. | *ἔρχομαι* s^{1} | *πρὸς τ. π. πορεύομαι* Chr. XII, 84 B || 9 *ὃς* s^{c1}: *ὅτι ὁ πατὴρ* (*ὅτι . . ἐστίν* om. No.) | *καὶ νῦν εἴρηκα* pler.; *καὶ* om. b f^{2} l (f^{2} pro *ὑμῖν quoniam*); *καὶ νῦν* om. Chr., qui add. *ταῦτα* (sed non constanter); *εἶπον* Chr. (et. alibi), *λέγω* l. Cf. 13, 19 | *πρὸ τοῦ γεν.* ferr., Chr. XI, 445 A (13, 19) || 10 *πιστεύσητε*] *μνησθῆτε ὅτι εἶπον ὑμῖν* No. ut 13, 19 | *πολλὰ* post *οὐκέτι* (post *λαλ.* r) om. s^{1} Chr. (et. 465 B) | *λαλῶ* a b c f q || 12 *ἔχει οὐδ. εὑρεῖν* D a, *εὑρήσει οὐδέν* K *Π* al. patres multi, v. Tschd., Resch p. 160; *οὐδὲν τῶν αὐτοῦ εὑρίσκει* Epiphan. 66, 68 = Tatian. (Ephr. ed. Mösinger 263) || 13 *καὶ* om. A* E b f^{2*} s^{1} | *ἐνδ. ἔδ. μοι* B L it. vg. (*δέδ.* X, *ἔδ. μοι ἐντ.* *Λ* al., *ἐντ. μ. δέδ.* Cyr. b e q, *ἐντ. δέδ. μοι* a c l): *ἐνετείλατό μοι* ℵ A D al. pler. s^{1} | post *μοι* om. *ὁ πατὴρ* (a ante *ἐντ.*) cum D e l*; tum *οὕτως* cum l* || 14 *ἡ ἀληθινή* post *ἄμπ.* om. cum Chr. No. (No. *ἄ. τῆς ζωῆς*), cf. praef. | *ὑμ. τὰ κλήμ.* add. 5. 28 Chr. Orig. Cyr. Hilar., cf. ad v. 5; praef. || 15 *καὶ* non add. Chr. | *ὁ* ante *γ.* om. D *Δ* | *κλῆμα*] *ἄμπελον* s^{1} || 15 sq. *ἐν ἐμοὶ* om. No. bene || 16 *ἀρεῖ* it. part. vg.: *αἴρει* | *πᾶν* ante *τὸ* om. l s^{1} s^{sch} Chr. (No. om. *πᾶν* hic et 15) |

καθαριεῖ, ἵνα καρπὸν πλείονα φέρῃ. 3 ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν· 4 μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, [ἐὰν μὴ μένῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ,] οὕτως οὐδὲ ὁ ἐν ἐμοὶ μὴ μένων. 5 ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδὲ ἕν. 6 ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω, ὡς τὰ κλήματα ἃ ἐξηράνθη καὶ ἐβλήθη ἔξω, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς πῦρ βάλλουσιν, καὶ καίεται. 7 ἐὰν μὴ μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματα τὰ ἐμὰ οὐ μενεῖ ἐν ὑμῖν· ἐὰν δὲ μένητε ἐν ἐμοί, μενεῖ, καὶ ὃ ἐὰν θέλητε γενήσεται. 8 ἐν

καρποφόρον D a q (καρποφοροῦν Clem. Al. 138): καρπὸν φέρον ‖ 1 sq. καθαριεῖ recte D it. pler. vg.: καθαίρει (contra usum N T^i); post καθ. om. αὐτό (-όν ℵ G) cum a q Novat. Clem. Al. Orig. | ἵνα . . φέρῃ non add. Chr. | πλείω ℵ Clem., πλείονα κ. A D al. (καρποὺς πολλοὺς s^1) ‖ 2 ὑμ. om. No. ‖ 3 κἀγὼ ἐν ὑμ. non expr. No., cf. 5 | ὥσπερ Chr. ‖ 3 sq. ἀφ' ἑαυτοῦ post δύν. q Chr., om. No.; φέρ. κ. c Chr. ‖ 4 ἐὰν μὴ μένῃ (ℵ B L a pro μείνῃ; τεθῇ s^1) ἐν τῇ ἀ. om. Chr. | οὕτως om. No. | οὐδὲ] καὶ X a b c f^2 r vg.^{4} Euseb. ‖ 4 sq. ὁ ἐν ἐμοὶ μὴ μ. Chr. b (*manserit*) f^2 r (r μένων ἐν ἐ.): ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μένητε (μείν. D X Γ al.) pler., sed s^1 ὑμ. οὐδὲν δύνασθε χωρὶς ἐμοῦ (v. 5) ‖ 5 ἐγώ (ὅτι ἐ. s^1) εἰμι ἡ ἄμπ., ὑμεῖς τὰ κλήματα (v. 1) om. Chr. | ἐν ἐμοὶ μ. male (= v. 4) Chr. | κἀγὼ (add. γὰρ D*) ἐν αὐτῷ sibi constans (v. ad v. 4) om. No., recte fort. ‖ 6 sq. ὅτι . . οὐδὲ ἕν (οὐδέν pler. praet. B et qui om. D*) om. No. (Chr.); s^1 haec (sine ποιεῖν) iam in v. 4 hab. (v. supra), et repetit hic (cum ποιεῖν); a r post οὐδέν add. *nisi in me quis manserit* (*n. quis perm. in me* r) = v. 6 init. ‖ 7 καὶ ὁ μὴ μ. s^1; ἐάν δέ τις a r, ἐν ἐ. μὴ μείνῃ a c r (μείνῃ et. gr. praet. ℵ* A B D, qui μένῃ | ἐβλ. ἔ.] *praecidetur* f, *praecisus est* b c f^2 r ‖ 8 τὰ κλήματα a: τὸ κλῆμα | ἃ (ὃ s^1) ἐξηράνθη καὶ ἐβλ. ἔξω s^1: καὶ ἐξηρ. pler., καὶ ξηραίνεται No. Chr. (qui non ad verbum h. v. affert), καὶ ἐβλήθη ἔξω καὶ ἐξηρ. b f^{2*}, καὶ ἐκβληθεὶς ἔξω ξηραίνεται r, *et mittetur foras et arescet* c; *et arescet* et. al. it. ‖ 8 sq. συνάξουσιν . . βαλοῦσιν . . καυθήσεται a q ‖ 9 αὐτὰ A B Γ Δ it. part. vg$^{pler.}$: αὐτὸ | τὸ ante πῦρ om. D H X Cyr. | βάλλεται Chr. (qui καὶ καί. non add.) | ἵνα καίηται s. τὸ καῖον s^1 ‖ 9 sq. μὴ et οὐ μενεῖ, tum 10 sq. ἐὰν δὲ μ. ἐν ἐμοί et 11 καὶ ante ὃ add. solus 69, cf. v. 3 (praef.); ῥήμ. τὰ ἐμὰ 69 pro ῥ. μου; 10 μενεῖ L: μείνῃ pler., μένῃ 3. 157 (Chr. v. l.), μηνει 69, om. q ‖ 11 ἐὰν] ἂν B (*si quid* q) | post θέλητε (θελήσητε Chr., *volueritis* it. vg.) om. αἰτήσασθε καὶ (B L al.) s. -σθαι καὶ (A D al.) s. -σθαι om. καὶ (a c f s^{sch}) s. -σεσθε καὶ (ℵ E G al.) s. καὶ αἰτῆσθε (No.) cum 69; om. et. r, qui pro γεν. ὑμῖν (ὑμῖν omisi cum D* d* e) hab. *perficiet vobis*

τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε
καὶ γένησθε ἐμοὶ μαθηταί. 9 καθὼς ἠγάπησέν με ὁ πατὴρ
κἀγὼ ὑμᾶς ἠγάπησα· μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. 10 ἐὰν
τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς
ἐγὼ τοῦ πατρὸς τὰς ἐντολὰς τετήρηκα καὶ μένω αὐτοῦ ἐν
τῇ ἀγάπῃ. 11 ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν
ὑμῖν ᾖ καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. 12 αὕτη ἐστὶν ἡ ἐν-
τολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, ᾗ ἀγάπῃ ἠγάπησα ὑμᾶς.
13 μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδὲ εἷς ἔχει, ἵνα τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. 14 ὑμεῖς φίλοι μου
ἐστέ, ἐὰν ποιῆτε ἃ ἐντέλλομαι ὑμῖν. 15 οὐκέτι λέγω ὑμᾶς
δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος·
ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ
πατρὸς ἐγνώρισα ὑμῖν. 16 οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ'
ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς ἵνα ὑπάγητε καὶ
καρπὸν φέρητε καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ, ἵνα ὅ τι ἂν
αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δῷ ὑμῖν. 17 ταῦτα

1 *πολὺν* ante *καρπ.* D, om. No. 48[ev] ‖ 2 *γενήσεσθε* ℵ A E al.; haec Chr. post *ἵνα* 1 affert: *ἵνα ὑμεῖς μοι γένησθε μ. καὶ καρπὸν π. φ.*, sed paucis interiectis infert *καὶ γενήσεσθε ἐ. μ.* ‖ 3 *κἀγὼ*] *ἐγὼ* s[1], *οὕτως* No. | *ἠγ. ὑμ.* ℵ A D[2] X Γ al. pler. (non a b e q) ‖ 4 *μου* pr.] *τὰς ἐμὰς* A, Chr. XII, 773 B | *τῇ ἀγ. τῇ ἐμῇ* ℵ[c] X, om. *μου* e ‖ 5 *ἐγὼ*] *κἀγὼ* ℵ D it. pler. (non d q) vg. | *τοῦ π.* h. l. ℵ B a b f[2] g r vg. Chr.: post *ἐντ.* (*μου* post *π.* add. al., om. B a b f[2] Chr.) | *ἐτήρησα* ℵ ‖ 7 *ᾖ* A B D 1. 33 al. it. (non f r) vg. No.: *μείνῃ* (ex v. 10). Cet. No. *ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ καὶ ἡ χ. ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν πεπληρωμένη ᾖ*, cf. 17, 13 ‖ 8 *ἡ ἐμή* om. Chr. v. l. | *ᾗ ἀγάπῃ* (*qua dilectione*) egregie e f[2*] (praef.): *καθὼς* (v. 10). Cf. 17, 26 ‖ 9 *οὐδὲ εἷς* B: *οὐδεὶς* (cf. v. 5) | *ἵνα* ℵ* D* a b c e f[2*] r: *ἵνα τις* (*τις* ante *θῇ* f, post *θῇ* vg.); et. s[1] *ἵνα τις*, sed antea *μείζων τ. ἀ-η οὐκ ἔστιν* ‖ 11 *ἐὰν ποι.* (*ποιήσητε* D* it. [non r, a *reciperitis*] vg. Cypr.) *ἃ* (*ὃ* B a e q Cypr., *ὅσα* A I Γ al.) *ἐγὼ* (om. Λ a e Cypr.) *ἐντ. ὑμ.* om. Chr., qui una serie hos v. affert; v. tamen et. XII, 225 B | *ὑμᾶς λέγω* D I Γ al. q Chr. (sed *οὐ λέγω ὑμ.* XI, 713 D. XII, 736 D). Cf. praef. ‖ 12 *ὅτι ὁ*] *ὁ γὰρ* Chr., *ὁ* No. ‖ 13 *ὑμεῖς φίλοι μου ἐστέ* = 10 sq. Chr. (v. et. VII, 389 D. VIII, 138 A. X, 58 E. XI. XII ll. c.) | *πάντα γὰρ* Chr. (sed 138 A, t. X l. c. *ὅτι π.*) | *ἃ*] *ὅσα* D* min. quid., it. part., Chr. (non t. X) ‖ 14 *μου* post *πατρ.* om. 1 s[h] Iren. (v. l.) Chr. v. l. (om. 138 A, t. X) ‖ 15 *ὑμᾶς ἐξελ.* a r, Chr. X, 171 A | *ὑμεῖς* post *ἵνα* om. 28. 57. 157 it. plur. vg. Lucif. Cyr. ‖ 16 *καρποφορῆτε* ut vid. (*fructificetis*) a c f[2] r, cf. Chr. 452 D | *μείνῃ* K X Π, sed *est* e: *καὶ ὁ κ. ὑμ. ἐστιν ἵνα κτἑ.* | *ἵνα* om. et *δώσει* 17 ℵ*, ferr. *ἵνα καὶ*, 1 Lucif. *καὶ* | *ὅ τι ἂν*] *ὃ ἐὰν* Chr., *ὅταν* s[1], *ἐάν τι* e ‖ 17 *αἰτῆτε* B L (cf. 14, 13 | *δώῃ* E G al., *δῷ* (I. pers.) Chr. No.

ἐντέλλομαι ὑμῖν· ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. 18 εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς
μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον μεμίσηκεν. 19 εἰ ἐκ τοῦ
κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ ἐκ τοῦ
κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου,
διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. 20 μνημονεύετε ὅτι εἶπον
ὑμῖν· Οὐκ ἔστιν δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ
ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν,
καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. 21 ἀλλὰ ταῦτα ποιήσουσιν
διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασιν τὸν πέμψαντά με. 22 εἰ
μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν
δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἁμαρτίας. 23 ὁ ἐμὲ
μισῶν καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. 24 εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα
ἐν αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος ἐποίησεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν·
νῦν δὲ καὶ ἑωράκασιν καὶ μεμισήκασιν καὶ ἐμὲ καὶ τὸν
πατέρα μου. 25 ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ ἐν τῷ νόμῳ
αὐτῶν γεγραμμένος, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. 26 ὅταν ἔλθῃ
ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ
παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ.
27 καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ.
16 1 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. 2 ἀποσυνα-
21 γώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς, καὶ ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀπο-

6 c. 13, 16. — 16 Ps. 35 (34 LXX), 19. 69 (68), 5.

1 λελάληκα Chr. (v. 11) | ὑμῖν om. No. | ἵνα ante ἀγ. om. D e (ἀγαπᾶν No.?) ‖ 2 πρῶτον ℵ* D a b c e f^{2*} Cypr.: πρ. ὑμῶν ‖ 3 sq. ὅτι . . ἀλλ'] ἀλλὰ . . καὶ s^{1} | δὲ om. D e ‖ 5 διὰ τοῦτο om. No. | ὁ κόσμ. μισ. ὑμ. ℵ | ὅτι s^{1}, cf. 16, 4: τοῦ λόγου οὗ (τὸν λόγον ὃν ℵ, τοὺς λ-ους οὓς D, τοῦ λ. ὅτι [*quod*] a), et add. ἐγὼ, quod om. et. ℵ (ἐλάλησα) e Cypr.; τοῦ λ. μου No. ‖ 7 τηροῦσιν pro ἐτ. q (No.) ‖ 8 ἀλλὰ om. s^{1} | πάντα post ταῦτα (post ποι. b l) om. D X No. (cf. 16, 3); εἰς ὑμᾶς (ὑμῖν A D^{b} al.) post ποιήσ. om. Chr. (cf. ibd.) ‖ 10 εἶχαν D*, εἶχον A D^{2} al. (-οσαν ℵ B N* L Π^{2} 1. 33 Orig. Cyr.) ‖ 11 δὲ om. ℵ* e | αὐτῶν post ἁμ. om. c e f^{2*} l q Ambr. (Chr. III, 163 C) No. ‖ 11 sq. v. 23 om. No. | ὁ] ὅτι ὁ s^{1} ‖ 13 οὐδεὶς] οὐκ s^{1} No. | εἴχοσαν ℵ B L* Π^{2} 1. 33: εἶχαν D*, εἶχον cett. ‖ 14 νῦν δὲ] inserit l: πρόφασιν οὐκ ἔχουσιν, ὅτι | καὶ ante ἑωρ. om. c l q (q et. ἑωρ. καὶ om.) | ἑωρ. με e (s^{1}?) | καὶ μεμισ. om. l | καὶ ante ἐμὲ (με D) om. D a c e f^{2} l q r ‖ 15 μου om. s^{h} No. ‖ 16 αὐτῶν om. No. | γεγρ. ante ἐν A E al. Syri | ὅτι om. No. | δὲ post ὅτ. om. ℵ B Δ e l m Chr. (οὖν a b c f^{2}) ‖ 17 ἐγὼ om. s^{1}; πέμπω D f^{2} No.; add. pler. ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρός, sed om. Chr., παρὰ τ. π. et. G q Epiphan. om. | τῆς ἀλ. om. No. ‖ 19 δὲ om. D it. vg. s^{1} s^{sch} | ἀπ' ἀρχῆς om. quid. Chr.^{i} ‖ 21 ἐποίησαν c, v. l. Chr. | καὶ s^{1} Novat. (Orig. ed. Batiffol p. 107): ἀλλ' | πᾶς om. s^{1}, Chr. 458 C

κτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. 3 ἀλλὰ
ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ.
4 ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε,
ὅτι [ἐγὼ] εἶπον ὑμῖν. ταῦτα δὲ ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν οὐκ εἶπον,
ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην· 5 νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά
με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με· Ποῦ ὑπάγεις; 6 ἀλλ'
ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν
καρδίαν. 7 ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει
ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος
οὐ μὴ ἔλθῃ· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς.
8 καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ
περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως· 9 περὶ ἁμαρτίας μέν,
ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ· 10 περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι
πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με· 11 περὶ δὲ
κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. 12 πολλὰ
ἔχω ὑμῖν λέγειν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· 13 ὅταν
δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς

1 *ὑμᾶς* om. B | *τῷ θ. πρ.* a Cypr.; *τῷ θ. λατρεύειν* s^1 ‖ 1 sq. v. 3 om. s^1 (a *ταῦτα* ad *ταῦτα* v. 4 oculo aberrante ut vid.) | *ἀλλὰ* b c e f f^2 l Cypr.: *καὶ*, cf. v. 2; 15, 21 ‖ 2 *ποι.*] add. *ὑμῖν* ℵ D L al., *εἰς ὑμᾶς* 33, cf. 15, 21 | 3 *ταῦτα* D a e d l s^{sch} s^1 Chr.: *ἀλλὰ τ.* (*τ. δὲ* b c f f^2 Cypr.) | *αὐτῶν* post *ὥρα* om. ℵ D Y *Γ* al. a f^2 s^1 Chr.; idem post *μνημ.* om. ℵ^{ca} D L *Π*^{2} ferr. it. praet. f^2 vg. s^1 (Chr., v. Matthaei); cf. 15, 20 ‖ 4 *ἐγὼ* om. s^1 | *ὑμῖν* om. ℵ* | *ταῦτα δὲ*] *τ. ἃ* s^1 (om. *δὲ* Chr. 458 C) | *ὑμῖν* h. l. D 33. 157. 254 Chr.^{i} unus: ante *ἐξ* pler., post *εἶπον* L, alii Chr.^{i} (om. No.) ‖ 5 *νῦν δὲ ὅτε ὑπ.* et om. *καὶ* s^1 ‖ 6 *ἐρωτᾷ με*] *λέγει* Chr. 459 A | *ἀλλ'* om. A s^1, cf. s^{sch} ‖ 7 *ὑμῖν* om. Chr. II, 454 C (non alibi) | *π ε π ώ ρ ω κ ε ν* bene goth. (cf. 12, 40) ‖ 8 *ὑμῖν λέγω* K L Y *Π* al. a Chr., om. *ὑμῖν* (et *ἐγὼ*) No. ‖ 9 *ἐγὼ* post *ἵνα* om. b Tat. No. | *ὑπάγω* (*vadam* s. *eam*) it. vg. | *ὅτι ἐὰν* s^1; om. *γὰρ* b c l (m) | *ἐγὼ* ante *μὴ* (post *ἀπ.* a b c r) om. ℵ B D L Y 1 f^2 g l m vg. ‖ 10 *οὐ μὴ ἔλθῃ* B L Chr. (et. II, 162 A B): *οὐκ ἐλεύσεται*; quod add. *πρὸς ὑμᾶς* om. Chr. (cf. 516 E; eadem post *αὐτὸν* om. No.) | *ἀπέλθω* (9) Chr. it. plur. (non p q) | *πρὸς ὑ.* om. e No. ‖ 11 *ἐν τῇ ἁμ. αὐτοῦ καὶ περὶ* s^1 ‖ 12 *περὶ* alt. om. 69* b No. ‖ 12 sq. *καὶ περὶ* (*π.* om. No.) *ἁμ. ὅτι* s^1 ‖ 13 *οὐκ ἐπίστευσαν* it. part. vg. ‖ 14 *μου* post *πατ.* om. ℵ B D L 1 it. plur. vg. Chr. No. | *πορεύομαι* 33 Chr. | *videbitis* it. vg. (No.) ‖ 15 *τούτου* om. 1. 68 No. | *ἔτι* ante *πολλὰ* om. s^1 No., Chr. saepe: I, 276 D. 519 B. VII, 353 D. 549 C. VIII, 452 B. X, 39 E al. (hab. et. Tert.) ‖ 16 *λ. ὑμ.* A D al. a Chr. | *ἄρτι* om. ℵ* (*σήμερον* s^1) ‖ 17 *δὲ* om. D e Tert. Hilar. (*γὰρ* b c f^2 l) | *ἐκ.* post *πν. τ. ἀλ.* a s^1 s^{sch}; D utroque loco hab. *ἐκ.* (No. nihil nisi *παράκλητος δ' ὅταν ἔλθῃ*) | *ὑμ. ὁδ.* D a Tert.; *διηγήσεται ὑμῖν τὴν* Euseb. vg. (cf. c l al.)

εἰς τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἀκούει λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
14 ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήμψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
15 πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἐμά ἐστιν· διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.
16 μικρόν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρόν, καὶ ὄψεσθέ με.
17 Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· [Τί ἐστιν τοῦτο ὃ λέγει ἡμῖν, Μικρόν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρόν, καὶ ὄψεσθέ με; καὶ ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα;]
18 Τί ἐστιν τὸ μικρόν;
19 ἔγνω Ἰησοῦς ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν· Περὶ τούτου ζητεῖτε, ὅτι εἶπον· Μικρόν, καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρόν, καὶ ὄψεσθέ με;
20 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται.
21 ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην

1 ἐν τῇ ἀλ. πάσῃ ℵ (πάσῃ om. ℵ*) D L 1 al.; εἰς πᾶσαν τὴν ἀλ. Γ Δ Λ Π al. it. part. s^1 Chr. Tert. Cf. Ps. 25 (24), 5. 86 (85), 11 | ἀφ' ἑαυτοῦ λ. οὐδέν et οὐδὲν ἀφ' ἑ. λ. Chr. (οὐδὲν et. No.), sed 461 B ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ ἐρεῖ ‖ 2 ὅσα ἂν D^2 E H al.; ὅσα ἐὰν A K Π | ἀκούει ℵ L 33 No. Athan. Cyr. (b e l): ἀκούσει B D E* H Y 1 g vg., ἀκούσῃ al. | ὑμῖν post ἀναγγ. om. Chr. (cf. ad 4, 25), sed agn. 460 E sq. ‖ 3 ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς Chr. vid., item No. (No. et. 4 sq.) ‖ 4 πάντα] ὅτι s^1 | *omnia patris* Tert. Prax. 17, = πάντα τὰ τοῦ πατρὸς Chr. p. 479 B. X, 643 E. 666 B (π. μου): π. ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ‖ 5 λή(μ)ψεται ℵ^c A K al. it. pler. (non a) | οὐ A Y Γ Δ Π* a d e f q s^1: οὐκέτι ‖ 6 με] add. ὅτι (ἐγὼ) ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα D Y Γ Δ al. c f g q s^1 Chr. | εἶπαν B ‖ 7 ἐκ τῶν μ.] *discipuli* a b c ff^2 r No. | ἐν ἑαυτοῖς vid. q No. ‖ 7 sqq. v. 17 = 18; v. 18 om. No.; spuria autem forma esse v. 17 ex eo arguitur, quod καὶ (om. K al. c) ὅτι ὑπ. πρὸς τ. π. (ex v. 16 interpolato) in omnibus adiecta sunt. Parum diserte testatur Chr. Cet. τοῦτο 8 om. f^2 Chr. 465; ἡμῖν om. s^1 No. Chr. 465 A; pro θεωρεῖτε D it. vg. ὄψεσθε, et *videbitis* it. vg. et. v. 16 ‖ 10 ἔλεγον οὖν ante τί om. cum D* a b e d r s^1 | τί ἐστιν τὸ μ. e, cf. Chr. 465 E: τοῦτο τί ἐ. (A D^2 al.) vel τί ἐστιν τ. (= v. 17; sic ℵ B al. s^1) ὃ λέγει (ὃ λ. om. ℵ* D* 1 ferr. a b d e f^{2*} r, post μικρ. s^1 s^{sch}) τὸ (om. ℵ^c B L Y) μικρόν; Tum add. pler. οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ (ὃ λέγει D*; om. τί λ. B), quae om. cum s^1 | ἔγνω οὖν A Y al., ἔ. δὲ U Π f g q vg., καὶ ἔ. e f^2, Ἰ. δὲ γνοὺς s^1 No. | ὁ ante Ἰ. om. B L | ἤμελλον ℵ 69 c f^{2*}, τί ἐζήτουν s^1; pro ἐρ. 11 D ἐπερωτῆσαι περὶ τούτου; fort. genuinum nihil praeter Ἰησ. (δὲ) γνοὺς vel sim. ‖ 11 αὐτοῖς post εἶπεν om. A | om. μετ' ἀλλήλων post ζητ. cum s^1 ‖ 12 θεωρ.] hic quoque *videbitis* it. vg. ‖ 13 ὅτι om. No. | ὑμεῖς post θρην. (ante κλ. a b f f^2 q Cypr.) om. c s^1 No. ‖ 14 ὑμ. λυπηθήσ. om. Chr. (v. tamen V, 63 B. XI, 124 B) No.

ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαράν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. 22 καὶ ὑμεῖς οὖν νῦν μὲν λύπην ἕξετε· πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς ἀρεῖ ἀφ᾽ ὑμῶν. 23 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρα ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τι αἰτήσητε τὸν πατέρα, δώσει ὑμῖν ἐν τῷ ὀνόματί μου. 24 ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν [ἐν τῷ ὀνόματί μου]· αἰτεῖτε, καὶ λήμψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. 25 ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· ἔρχεται ὥρα ὅτε παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀπαγγελῶ ὑμῖν. 26 ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω [ὑμῖν] ὅτι ἐρωτήσω τὸν πατέρα· 27 αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε καὶ πεπιστεύ-

1 ἡ ἡμέρα D a b c e f^2 r s^1 s^{sch} | τὸ παιδίον om. No. ‖ 2 οὐκ.] οὐ q s^1 s^{sch} copt No. | τῆς λύπης D c | διὰ τὴν χ. om. No. ‖ 3 ὁ ἄνθρ. ℵ* | οὖν post νῦν μὲν ℵ*, om. U b c e f^2 s^1 s^{sch} No. | μὲν om. a s^1 ‖ 4 λύπ. μὲν νῦν A C^3 al. | ἕξετε $ℵ^c$ A D L 33 a b e vg.: ἔχετε (νῦν μὲν λυπηθήσεσθε Chr. v. l.) ‖ ὄψεσθέ με Novat. (Orig. ed. Batiffol p. 26) ‖ 4 sq. καὶ . . καρδία] ita et. $Chr.^i$ unus mosq. (καὶ χαρήσεσθε II, 169 B), adiectis καὶ ἡ λύπη ὑμ. εἰς χαρ. γεν. ex v. 20, quae sola hab. hic plerique $Chr.^i$; itaque pergit Chr. καὶ οὐδεὶς αὐτὴν αἴρει κτέ.; sim. q *et nemo aufert gaud. vestr. a vobis*; sed Chr. II. l. c. V 37 B diserte καὶ τ. χ. ὑμ. οὐδ. λαμβάνει, om. ἀφ᾽ ὑμῶν ‖ 5 αἴρει ℵ A C D^2 al. pler. Chr. (λαμβάνει II. V, v. supr.) b e f q ‖ 6 ἐν X 249. 252 e Chr.: καὶ (*sed* a) ἐν (ἐρωτ. = *rogabitis*, αἰτήσετε; sic s^1 vg.; etsi a *nihil me interrog.*; e corrupte *nihil metuebitis*) ‖ 6 sq. ἀμὴν . . ὑμῖν om. No. ‖ 7 ὅτι post ὑμ. om. B C D* L Y it. plur. vg., item A, sed hab. ὅ,τι ἂν = 14, 13; tum ἐάν τι D Y^2, ἄν τι B C L Y* it. vg., ὅ,τι ἂν A (v. supr.), ὃ ἂν (ἐάν) ℵ X Π, ὅσα ἐὰν (ἂν) al. (et. No.) | ὑμ. om. No. ‖ 8 v. 23 ἐν τῷ ὀν. μου h. l. ℵ B C* L X Y Δ Orig. Cyr. (v. Tschd.): post πατέρα 7 (ut cum αἰτήσ. coniungatur) A C^3 D al. it. vg. Syri Chr.; om. No. ‖ 8 sq. ἐν τῷ ὀν. μου om. s^h No. Chr. ‖ 9 ἵνα . . πεπλ. om. (per lacun.?) No. ‖ 10 ὑμῖν om. No. ‖ 11 ἀλλ᾽ ἔρχ. (v. 2) A al. c f^2 q r, ἔρχ. δὲ s^1 (No.), καὶ ἔρχ. Chr. | post ὅτε om. cum s^1 οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ | παρὰ τοῦ πατρὸς Nonnus | ἀναγγ. C^{corr} E G H al. ‖ 12 αἰτήσασθε ℵ 1 a, ante ἐν τῷ ὀ. μ. ℵ 1, ubi hab. et. s^1; om. ἐν τ. ὀ. μου No. | καὶ οὐκ ἐρωτ. τὸν π. Chr., licenter ut vid., sed seclusi ὑμῖν post λέγω et om. (cum c) ἐγὼ ante ἐρ., quia haec et. No. om. (id.: οὐκέτι λέγω· Ἐρωτήσω), tum post πατ. om. περὶ ὑμῶν (hab. No.) cum 36 b c e $Cyr.^{act\ 49}$ $August.^{trin.}$. (Lacunose a *et ego rogabo propter vos* pro καὶ οὐ . . πατ. π. ὑμ.) ‖ 13 ἀλλὰ αὐτὸς ὁ s^1 ‖ 14 ὅτι ὑμεῖς om. a | με ℵ L

κατε ὅτι παρὰ θεοῦ ἐξῆλθον. 28 *ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα.* 29 *Λέγουσιν οἱ μαθηταὶ αὐτῷ· Ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις.* 30 *νῦν οἴδαμεν ὅτι [οἶδας πάντα καὶ] οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες.* 31 *ἀπεκρίθη αὐτοῖς Ἰησοῦς· Ἄρτι πιστεύετε;* 32 *ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια κἀμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστίν.* 33 *ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε· ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.*

17 1 *Ταῦτα ἐλάλησεν Ἰησοῦς, καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα ὁ υἱὸς δοξάσῃ σέ,* 2 *καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ ἔχῃ ζωὴν*

1 *ἐγὼ* ante *παρὰ* om. b s^1 Chr. No. | *τοῦ* om. ℵ A, pro *θεοῦ* hab. *πατρὸς* $ℵ^{ca}$ B C* D L X (*deo patre* f^2 No.; *ἀπὸ τοῦ θεοῦ* Chr.) | post *ἐξ.* plerique repetunt *ἐξῆλθον ἐκ* (B C* L X 33. 249 Epiphan.: *ἀπὸ* rursus Chr. [qui *ἀπὸ τοῦ π. ἐξ.*], *παρὰ* pler.) *τοῦ πατρὸς καί*; sed D b f^{2*} s^1 om. *ἐξ. ἐκ τ. π.*, s^1 et. *καί*; ar pro *ἐξῆλθον . . ἐλήλ.* *et a patre veni*, e *a p. et v.*; cf. 2 | *ἦλθον* D No., *ἔρχομαι* Chr. | 2 *καὶ πάλιν* s^1 | *ἀφίημι τὸν κόσμον* post *πάλιν* om. s^1 (solus), cuius lectionem recte commendat A. Lewis ‖ 2 sq. *οἱ μ. αὐτῷ* ℵ*: *αὐτῷ οἱ μ.* a No., *οἱ μ. αὐτοῦ* $ℵ^c$ B C* D* *Λ Π* 1 e q, *αὐτῷ οἱ μ. αὐτοῦ* rell. ‖ 3 *ἴδε* om. No. | *ἐν παρρ.* ℵ B C D ‖ 4 *οἶδας πάντα* (*patrem* e) *καὶ* (om. *καὶ* c) om. No., cf. 2, 24 ‖ 5 *τινὰ ἐρωτᾷς* s^1; cf. praef. | *ἐν τούτῳ*] *sed* c | *γινώσκομεν* 33. No. | *παρὰ* D ‖ 6 *ἐλήλυθας* 69. 124 af | *ἀπ.*] *εἶπεν* ut alias s^1 | *αὐτοῖς* om. f^2 copt No. | *ὁ* ante *Ἰησ.* om. B C | *πιστεύετε*; Wetst. al. pro *πιστεύετε·* | *ἰδοὺ* om. f^2 No. ‖ 7 *ἐλήλ.*] repetit *ἡ ὥρα* ℵ*, om. vid. (ut s^h C) *καὶ ἐλ.* No. ‖ 9 *ὑμ.* om. s^1 No. ‖ 10 *ἕξετε* D 69 al. it. pler. vg. Chrys. (v. 472 D. VII, 148 A. 361 D): *ἔχετε*; sed om. Cypr. (quater), qui *ἐν δὲ τ. κ. θλ.* | *θαρσεῖτε*] *gaudete quia* a c, *g. et exultate quia* Novat. (Orig. ed. Batiffol p. 100); *ὅτι* et. Cypr. ‖ 12 *καὶ εἰπὼν τ.* (*ὁ Ἰ.*) s^1 No. | *ὁ* ante *Ἰησ.* om. ℵ B, et. *Ἰησ.* om. No. ‖ 12 sq. *ἐπῆρε . . καὶ εἶπεν* A C^3 Y al. s^1 Chr. (vel *ἦρεν*, cf. 11, 41) | *αὐτοῦ* post *ὀφθ.* om. b e vg. Chr. (v. l.) No. ‖ 13 *ἐλ. ἡ ὥρα* (16, 32 al.) om. No. copt. (et lectionaria ap. Wetst. et Matthaeium); tum 14 No. om. *ἵνα . . σέ* (per lac.?) ‖ 14 *καὶ ὁ υἱ. σου* C^{corr} D^{gr} L al. pler. ‖ 15 sq. *ἵνα κτέ.*] No. *βούλομαι εἰν ἑνὶ πάντας ὅσους πάρος ὤπασας αὐτός, ζωὴν θεσπεσίην αἰώνιον ἀμφιπολεύειν,* = *θέλω πᾶν ὃ* (s. *πάντας οὓς*) *ἔδωκας* (ita E G al.) *ἔχειν ζ. αἰ.*; contra Epiphan. saepe (Resch 3, 171 sq.) *δὸς αὐτοῖς ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς.* Cum *ἔχῃ* in D sit, id recepi; rell. *δώσῃ* ($ℵ^c$ A C al.) vel *δώσει* (B E al.) vel *δώσω* (ℵ* solus) vel *δῷς* (L) vel (Chr.) *δῷ*; tum *αὐτοῖς* pler., *αὐτῷ* ℵ* 1. 22. 38 e f s^1 s^{sch}

αἰώνιον. 3 *αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσιν σὲ τὸν μόνον [ἀληθινὸν] θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.* 4 *ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον τελειώσας, ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω·* 5 *καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί.* 6 *ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς ἔδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, κἀμοὶ αὐτοὺς ἔδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετήρηκαν·* 7 *νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστιν,* 8 *ὅτι τὰ ῥήματα ἃ ἔδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν [ἀληθῶς] ὅτι παρὰ σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας.* 9 *ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ· οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι. σοί εἰσιν,* 10 *καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστιν καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς.* 11 *καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσίν,*

1 *δέ* om. L s^1; *αὕτη . . ζωή* No. om. (per lacun.?) | *γινώσκουσιν* A D G L al. ‖ 2 *ἀληθ.* (ante *μόνον* 69) om. f^{2*} No. ‖ 3 *ἐγώ σε*] *quem ego* c ‖ 3 sq. *uno opere consummato* mire b | *ἐτελείωσα* D X Y al. it. pler. (non b f^2) Cypr. (praet. cod. B) s^1 (D s^1 *καὶ τὸ ἔ.*; *ἐτελείωσα* add. *αὐτό* in fine post *ποι.* a s^1 ‖ 4 *ἔδωκας* C D K *Π* | *σὺ δ. με παρὰ* Cypr. (non B) ‖ 5 *παρὰ σεαυτοῦ* (cf. v. 7) s^1; om. No. f m, Greg. Nyss. adv. Maced. c. 22 (Resch p. 174) | *ᾗ*] *ἣν* ℵ*, *ἀφ' ἧς ἔδωκάς μοι* s^1 = Ephr. p. 227 Mös. (eid. Syri ante *δός μοι τὴν δόξαν* pro *δόξ. με*) ‖ 5 sq. *γενέσθαι τ. κ.* D*, *τ. κ. γεν.* D^2 Thdret. Iren. Cypr. ‖ 6 *παρὰ σοί* om. s^1 (B Cypriani); post *εἶχον* (5) D a f (f *παρὰ σεαυτοῦ*, v. ad 1) m Iren. Cypr. (pler.) Greg. Nyss. (*ἀπ' ἀρχῆς παρὰ σ.*) No. al. | *τὸ ὄν. σου* D it. vg. ‖ 7 *δέδωκας* C L X al. ‖ 8 *δέδωκας* C X Y al. | *τετήρηκαν* B D L: *-ασι* (*ἐτήρησαν* ℵ 33, *servavi* e f^2) | *καὶ νῦν* b c f^2 s^1; *νῦν* om. No. | *ἔγνωσαν* U X Chr., *ἔγνωκα* 7 al. (A*?), *ἔγνων* ℵ, *cognovi* it. pler. (non g) s^1 ‖ 9 *ἃ* Chr. | *ἔδωκας* A B (*-κας*) 1 al. *ἐστιν* A D *Γ Δ* al.: *εἰσιν* ℵ B C L X Y 33. 157. 346, propter reliquos plurales puto ‖ 10 *δέδωκας* ℵ L X al. pler. (*ἔδωκες* B); sed fort. recte D No. *ῥήματά σου* (*ῥ. μου* e), ut omittantur cum No. *ἃ ἔδ. μοι* (*μοι* om. b) | 11 *καὶ ἔγνωσαν* om. ℵ* A D a q (*illa* [s. *ea*] *vere*) e (om. et. *ὅτι*) goth.; sed *ἀληθῶς* potius spurium vid., quod om. f^{2*} No., hab. post *ὅτι* b f, post *σοῦ* c ‖ 12 *ἐγὼ* om. No., cf. Chr. *περὶ τούτων ἐρ.* ‖ 13 *ἔδωκας* D Chr. | post *μοι* om. *ὅτι* cum No. Chr., cf. v. 6, unde *καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς ἔδωκας* hic quoque add. ℵ Chr. ‖ 14 *σὰ . . ἐμά . . ἐμὰ σά* No. ‖ 15 *ἐδόξασάς με* D | ante *καὶ* om. cum No. *καὶ οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ* (v. et. Chr. X, 664 B), quae post *ἔρχ.* 88, 1 infert Orig. 3, 599, ubi etiam D (om. *καὶ*) c add. (itaque bis haec D c); ut Orig. a, nisi quod post *καὶ οὐκέτι . . κόσμῳ* add. *καὶ ἐν τῷ κ. εἰσιν*; eadem ibidem D, sed *εἰμι* pro *εἰσιν*; e ut vulgo, sed add. *καὶ ἐν τῷ κ. εἰμί* ante *καὶ αὐτοὶ* | *αὐτοὶ* ℵ B: *οὗτοι*

κἀγὼ πρός σε ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. 12 ὅτε ἤμην μετ᾽ αὐτῶν, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· 13 νῦν δὲ πρὸς σὲ ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ [ἐν τῷ κόσμῳ], ἵνα ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην. 14 ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. 15 οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ᾽ ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. 16. 17 ἁγίασον αὐτοὺς ἐν ἀληθείᾳ· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν. 18 καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον· 19 καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα ὦσιν καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. 20 οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, 21 ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ

1 πατὴρ B | τήρησον] λάβε τήρ. s^1 ‖ 1 sq. ἐν τῷ ὀν. σου om. r neque expr. No. ‖ 2 post σου om. cum a b c e f^{2*} r s^1 Chr. Hilar. ᾧ (ὃ D* X U 157, οὓς D^2 69 f g q vg.) δέδωκάς (ἔδ. ℵ L M) μοι, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς (καὶ add. B* M al.) ἡμεῖς (ἕν add. X), cf. v. 21 (No. ᾧ δέδ. μοι om.; D post σου pergit καὶ ὅτε ἤμην κτἕ. usque ad ὀνόματι σου, v. ad v. 12, ubi repetit haec D | ἦμεν B | αὐτῶν] add. ἐν τῷ κόσμῳ A C^3X al. fq (a add. καὶ ἐν τ. κ. ante ὅτε) s^1 No., item D^2 in v. 11 (v. supra); Chr. hab. ἐν τ. κ., sed om. μετ᾽ αὐτῶν ‖ 3 ἐν τῷ ὀν. σου om. hic quoque No., tum om. No. ᾧ (ὃ ℵ^c al., οὓς A C^3 D al. pler. it. vg.) δέδωκάς (ἔδ. C) μοι, quae et. ℵ* s^1 om., et καὶ ἐφύλαξα (ἐφύλασσον ℵ*; καὶ om. ℵ C^3 D X al. it. vg.) cum s^1. Nempe coniunguntur (et. ap. Chr., Epiphan 38, 4. 69, 69, Resch 175) οὓς δέδ. μοι, (καὶ) ἐφύλαξα ‖ 5 ἐν τῷ κ. (ἐν τούτῳ τ. κ. D, cf. it. part.) om. No. (Chr.) ‖ 6 post πεπλ. om. ἐν ἑαυτοῖς (αὐτοῖς C^3 D al., ταῖς καρδίαις ἑαυτῶν C* sah.) cum No. Chr. (*ut sint pleni gaudio meo* s^1) | ἐγὼ δὲ ἔδ. τ. λ. σου ἐν αὐτοῖς D; τὸν λ. σ. δέδ. α. Chr. 483 A; ἐγὼ et. No. om. ‖ 7 μισεῖ D min. quid. ‖ 7 sq. ὅτι . . alt. κόσμου (= v. 16) om. Chr.; cf. 15, 17 sq. In s^1 est ἐξ αὐτοῦ pro ἐκ τ. κ. prioribus; καθὼς . . κ. om. D Π* 69 b c e s^1, propter homoeot. puto (fuerit et. altero loco v. l. ἐξ αὐτοῦ); praeterea cf. ad v. 16 ‖ 10 v. 16 om. No. c (v. Belsh.): ἐκ τοῦ κ. οὐκ εἰσίν, καθὼς ἐγὼ (κἀγὼ D al.) οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κ. (ἐξ αὐτοῦ s^1) | τῇ ante ἀληθείᾳ om. B, σου post ἀλ. om. (ℵ*) A B C* D L $Π^2$ Λ it. pler. vg. (hab. s^1) ‖ 11 ἡ ἀλήθ. B ‖ 11 sqq. v. 18 om. No., cf. 20, 21 ‖ 13 ἐγὼ ἁγ. B C D L al. | καὶ (om. a b e) αὐτοὶ om. Chr. No. ‖ 14 καὶ om. a b q s^1 No. (Chr. XII, 158 A, qui praem. οὐ περὶ πάντων ἐρ., ἀ.) ‖ 15 πιστευσόντων D^2 it. pler. (non b) | εἰς ἐμέ om. f No. ‖ 16 ὦσιν ἕν Chr.: πάντες (praem. καὶ αὐτοὶ 700) ἓν ὦσιν rell. | πατὴρ B D Euseb.

αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύῃ ὅτι σύ με ἀπέστειλας. 22 *κἀγὼ τὴν δόξαν ἣν ἔδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς ἕν,* 23 *ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσιν τετελειωμένοι εἰς τὸ ἕν, ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας.* 24 *πάτερ, ὃ δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ καὶ αὐτοὶ ὦσιν, ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν [τὴν ἐμήν], ἣν ἔδωκάς μοι ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου,* 25 *πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω· ἐγὼ δέ σε ἔγνων, καὶ οὗτοί σε ἔγνωσαν, ὅτι [σύ με ἀπέστειλας,* 26 *καὶ] ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ᾖ κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.*

1 *Ταῦτα εἰπὼν Ἰησοῦς ἐξῆλθεν πέραν τοῦ χειμάρρου* **18**
τοῦ Κεδρών, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ

1 *ἡμῖν*] add. *ἓν* ℵ A C^3 L X al. pler. f g q vg. Chr. (sed s^1 *ἵνα καὶ αὐτοὶ . . . μένοι ὦσιν*, ן . . . נת) | *πιστεύῃ* ℵ* B C* Clem. Al. Eus.: *-σῃ*; cf. v. 23 ‖ 2 *κἀγὼ*] *καὶ* No. | *ἔδωκας* A D al. Chr. Cl. Al.: *δέδ.* | *ἔδωκα* ℵ A K M *Π* Chr. (non Cl. Al.) ‖ 3 *ἵνα . . ἡμ. ἕν*] No. *ἵνα ὦσιν τετελειωμένοι εἰς ἓν ἐν ἡμῖν* vel sim., cf. 4 | *ὦσιν τὸ ἓν* D, cf. 4; *ἕν* om. ℵ*; add. *ἐσμεν* ℵ^c A C^3 X al. pler. it. pler. (non e, neque s^1) | *σὺ ἐν ἐ. κἀγὼ ἐν α.* D No.; *ἐγὼ ἔσομαι μετ᾽ αὐτῶν καὶ σὺ μετ᾽ ἐμοῦ* s^1 ‖ 4 *ἵνα . . ἕν* om. No., v. supra | *τὸ ἕν* D Eus. Chr.: *ἕν* (et. Cl. Al. al.) | *καὶ* pro *ἵνα* ℵ 1 b c vg., *καὶ ἵνα* A Y al. f | *γινώσκωσιν* om. *ὁ κ.* r ‖ 5 *ἠγάπησα* D a b r (*dilexit* r*) Chr. ‖ 6 *ἐμὲ*] *σύ με* D (a b r *καὶ σύ με*) | *πάτερ ἠγ.* ὃ s^1 | *πατήρ* A B | ὃ ℵ B D copt. s^1 go.: *οὓς*. Cf. ad v. 2 | *ἔδωκας* A Clem. Al. Chr. ‖ 7 *ἐγὼ* om. No., ante *εἰμὶ* a c Cypr. | *καὶ αὐτοὶ* Chr. Cyr. No. Cypr., *καὶ οὗτοι* Chr. 70 D al.: *κἀκεῖνοι* s. *καὶ ἐκ.*; quod add. *μετ᾽ ἐμοῦ* om. Chr. paene ubique (XI, 4 A. 558 C etc.); om. et. No. | *ἵνα*] *καὶ* c, Cypr. bis (*et ut* q) | *τὴν ἐμήν* om. D 91 s^1 Euseb. cod. Cypr. (non p. 159 H.) ‖ 8 *δέδωκας* ℵ A C D al. Eus.; No. om. (per lac.?) *ἣν . . κόσμου* | *καὶ ὅτι* s^1 ‖ 8 sq. *ὅτι ἠγ. με* om. Cypr. bis | *πρὸ τοῦ εἶναι τὸν κ.* ut v. 5 s^1, cf. Cypr. p. 311 (non p. 159) ‖ 9 *πατὴρ* A B | *ἅγιε* d Const. VIII, 1 (Chr. 50 E) | *καὶ* om. D b c f g r vg.^{8} No.; *εἰ καὶ* (et *ἀλλ᾽ ἐγώ σε*) Const. ‖ 12 *ἔγνωκα* D, *οἶδα* vid. Chr. | *καὶ οὗτοι δὲ* Chr., *καὶ αὐτοὶ* Cyr., *κἀκεῖνοι* Cl. Al.; *σε* add. bene Const. No.; tum om. No. (neque add. Const.) *σύ με ἀπ. καὶ* ‖ 11 *τὸν λόγον* No. ‖ 12 *η* (*ᾖ*) D it. vg., cf. 13, 34 (*quam* diserte Aug.); *αὐτοὺς* pro *με* ℵ; sed bene No. pro *ἣν ἠγ. με* vel *μου* vel *ἡ ἐμὴ* | *μένῃ* Chr. ‖ 13 *εἰπὼν*] *ἐλάλησεν . . καὶ* (XVII, 1) Chr. (s^1) | *ὁ* (om. ℵBL*) *Ἰ.* om. No. Chr. | *ἀπῆλθεν* Chr., *διέστιχεν* No.; cf. praef. | *σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ* (*et discipuli eius* a) post *ἐξ.* om. Chr. No. ‖ 14 *τοῦ K.* A S *Δ* 123 it. part. vg.: corrupte cett. *τοῦ κέδρου* (ℵ* D) s. *τῶν κέδρων* (ℵ^c B al.). Addit s^1 *εἰς τὸ ὄρος.* ‖ 14 sq. *simul cum disc. suis* a; *εἰσῆλθον οἱ μ. α.* e; pro *αὐτὸς . . αὐτοῦ* No. *κοίρανος*; cf. praef.

μαθηταὶ αὐτοῦ. 2 *ᾔδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν*
τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ. 3 *ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ τῶν*
ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας ἔρχεται μετὰ φανῶν καὶ
λαμπάδων. 4 *Ἰησοῦς δὲ εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν*
ἐξῆλθεν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνα ζητεῖτε; 5 *ἀπεκρίθησαν·*
Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς· Ἐγώ εἰμι. εἱστήκει
δὲ καὶ Ἰούδας μετ' αὐτῶν. 6 *ὡς οὖν εἶπεν· Ἐγώ εἰμι,*
ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἔπεσαν χαμαί. 7 *πάλιν ἐπηρώ-*
τησεν αὐτούς· Τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον Ἰησοῦν τὸν Ναζω-
ραῖον. 8 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγώ εἰμι· εἰ*
οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. 9 *ἵνα πληρωθῇ*
ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι [οὓς δέδωκάς μοι,] οὐκ ἀπώλεσα ἐξ
αὐτῶν οὐδένα. 10 *Σίμων οὖν Πέτρος εἵλκυσεν μάχαιραν*
καὶ ἔπαισεν τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ

1 *Ἰούδ. δὲ* om. *καὶ* s^1; *ὁ Ἰουδ.* Chr.; *ὁ παρ. α.* om. No. (Chr. 489 D) ‖ 2 *ὁ* (om. ℵ B L X Λ) *Ἰησ.* post *συν.* (ante *συν.* b c f g vg., post *ἐκεῖ* D a) om. Chr. bis | *ἐκεῖ* post *αὐτοῦ* 3 B ‖ 3 *οὖν*] *δὲ* Chr. s^1; *καὶ λαβὼν* No. (add. *Ἰούδ.* post *ἔρχ.* 4) | *παραλαβὼν* 1 Chr. Cyr. ‖ 3 sq. *καὶ* ante *ἐκ* (male) om. No. a c e; *ἀρχ. καὶ ἐκ τῶν Φ.* ℵ* et^{cb} D L a No. (*ἀ. καὶ τῶν Φ.* B) | *καὶ* (itaque *ἐκ τῶν* 3 = *τινὰς τῶν*) *ὑπ. καὶ ὄχλον τοῦ λαοῦ* s^1 | *ἐκεῖ* post *ἔρχ.* om. cum ℵ* (s^1 *ἔρχεται ἐκεῖ* in fine sententiae hab.) ‖ 5 *καὶ ὅπλων* post *λαμπ.* bene om. s^1, cf. praef. (*μετὰ ὅπλ. καὶ λαμπ.* vid. No.) | *δὲ* ℵ D L X 1 a b c f q r No. Chr.: *οὖν* (*καὶ ἰδὼν Ἰ.* s^1) | (ε)*ιδων* D 69 al. No. s^1 | *πάντα . . ἐπ' αὐτὸν*] *μέλλουσαν ἀνάγκην* No.. i. e. *τὰ ἐρχόμενα?* (*sibi* pro *ἐπ' α.* a r) | *ἐξελθὼν* (et. Chr.) *εἶπεν* ℵ A C^3 L X f al. | *τί* e s^1 (non itidem v. 7) | *λέγουσεν αὐτῷ* s^1, *οἱ δὲ λέγουσιν* Chr. (et. III 20 B); *αὐτῷ* (post *ἀπ.*) et. r om. ‖ 7 *Ναζαρηνόν* D a c e vg. (*nazareum* r); om. *τὸν Ν.* Chr. III et hic et v. 7 | (*ὁ*) *Ἰησ.* post *αὐτοῖς* om. B D a b e (B add. *ὁ Ἰ.* post *εἰμι*; it. a *sum Iesus autem stabat et Iud.*) ‖ 8 *ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν* post *Ἰούδ.* om. s^1 | *καὶ ὡς* s^1 No. | *αὐτοῖς* (*ταῦτα* s^1) post *εἶπεν* om. ℵ* r ‖ 9 *ἀπῆλθαν* ℵ B D: *-ον*; *ἔπεσον* A E^2 K al. | *οὖν* post *πάλιν* om. a c Chr. (*καὶ π.* s^1) ‖ 9 sq. *αὐτ. ἐπ.* ℵ D E al.; *λέγει αὐτοῖς* ut v. 4 s^1 Chr. ‖ 10 *αὐτ.* om. No. | *οἱ δὲ* om. s^1; *καὶ λέγουσιν* Chr. III, 127 A | *nazarenum* a c vg., *nazorenum* e r* (*-aenum* corr.) ‖ 11 *εἶπεν* (*λέγει*) *αὐτοῖς* s^1; *λέγει αὐτοῖς* (om. *Ἰησ.*) Chr. VIII. III | *εἶπον . . ὅτι* om. No., *ὅτι* om. a ‖ 12 *οὖν* om. s^1, *δὲ* No. | *τούτους* om. s^1 ‖ 13 *οὓς δέδ.* (*ἔδ.* D) bis om. Chr. ‖ 13 sq. Chr. vel sic vel *οὐδεὶς ἐξ α. ἀπώλετο* = XVII. 12; No.: *τούτων οὐδὲν ὄλωλε τά μοι πόρες*; D *ἐξ α. οὐδένα ἀπώλεσα*, e f *οὐδ. ἀπ. ἐξ α.*, a *οὐδ. ἐξ α. ἀπ.* ‖ 14 *τότε Σ.* D; *Πέτρ.* om. No. | *εἵλκ.* (*τὴν*) *μαχ.* s^1: *ἔχων μ. ε. αὐτὴν* ‖ 15 *τὸν δ. τοῦ ἀ.* ℵ D a b c e f f^2 r

τὸ ὠτίον τὸ δεξιον· ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος. 11 *εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό;*

12 *Ἡ οὖν σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων ἔδησαν αὐτὸν* 13 *καὶ ἤγαγον πρὸς Ἄνναν, τὸν πενθερὸν τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου·* 24 *ὁ δὲ Ἄννας ἀπέστειλεν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα,* 14 *ὃς συνεβούλευσεν τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀποθανεῖν.* 15 *[ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος.] καὶ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν γνωστὸς ἦν τῷ ἀρχιερεῖ καὶ συνεισῆλθεν τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν.*

19 *Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ τῆς διδαχῆς.* 20 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς·*

1 *ὠτάριον* (Mc. 14, 47) ℵ B C* L X; at v. v. 26 | *τὸ ὄν.* D X; *τοῦ δούλου ἐκείνου* (vel dativ.) D a e f^{2} r, cf. No. s^{1} (*τὸ ὄν. τοῦ ἀνδρὸς* s^{1}) ‖ 1 sq. *καὶ εἶπεν* s^{1} ‖ 2 *ἀπόστρεψον τ. μ. σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς* = Mt. XXVI, 52 s^{1} ‖ 3 *ἔδωκεν* D Δ Chr. ‖ 4 *καὶ ἡ* s^{1} ‖ 4 sq. *καὶ οἱ ὑπ. τ. Ἰουδ.* om. No. ‖ 5 post *Ἰουδ.* om. *συνέλαβον τὸν Ἰ. καὶ* cum s^{1} No. | *ἀπήγαγον* ℵ^{c} A C al. pler. Chr. it. pler. vg. | *πρῶτον* post *Ἄνν.* (ante *πρὸς* s^{1}) om. cum No. Chr. ‖ 5 sq. *τὸν πενθερὸν* s^{1}: *ἦν γὰρ* (*δὲ* q, Chr.?) *πενθερὸς*; s^{h} A B C om. *ἦν . . Καϊάφα*, sed v. infr. ‖ 7 sq. h. l. s^{1}: *ὁ δὲ Ἄ. ἀπέστ. α. δεδ. πρὸς Κ. τὸν ἀρχ.*; item s^{h} cod. A mg. eod. l. add. *καὶ Ἄ. ἀπέστ. τὸν κύριον Ἰησοῦν πρὸς Κ.*; it. s^{p} mg. Cyr. eod. loco, min. 225 autem post *Ἄ. πρῶτον* add.: *ἀπ. οὖν αὐτὸν ὁ Ἄ.* (*ἀπέστειλαν δὲ αὐτὸν* Cyr.) *δεδ. πρὸς Κ. τὸν ἀρχ.* (*τὸν ἀρχ.* om. s^{p}), = v. 24 vulg. (ubi *ἀπέστ.* A C^{3} D^{suppl} al. q, *ἀπ. οὖν* B C L X al. a b f f^{2}, *ἀπ. δὲ* ℵ ferr. r s^{sch}, *καὶ ἀπ.* c g vg.) ‖ 8 *ὃς συνεβούλευσεν* (ita No.) vel *τὸν συμβουλεύσαντα* s^{1}; *ἦν δὲ Κ. ὁ συμβουλεύσας* pler., *hic est autem C. qui cons. Iud. ded.* a, *ὁ δὲ Κ. οὗτος ἦν ὁ σ.* Chr. | *τοῖς Ἰουδ.*] *eis* c | *ὅτι* om. No. | *καλόν* pro *συμφ.* No. (item 11, 50 No.) ‖ 9 *ἀπολέσθαι* (11, 50) A C^{2} E al. | *ὑπὲρ τοῦ λαοῦ* post *ἀπ.* om. Chr., v. ad 11,50 | *ἠκολούθει* (*-ησεν* Chr.) *δὲ τῷ Ἰ.* (*αὐτοῖς* C*, *αὐτῷ* No.) *Σ. Π.*] nihil nisi *Σ. δὲ Π.* s^{1}, ex interpol., cf. Mt. 26, 58. Mc. 14, 54. Lc. 22, 54; praef. ‖ 10 sq. *καὶ εἷς . . γν.*] ita s^{1}; rell. *ὁ* (om. ℵ* A B D^{suppl}) *ἄλλος* (sed q *ille; unus ex disc. aliis* s^{sch})· *ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος* (sed *ὃς* pro *ὁ δὲ κτέ.* No.) ‖ 11 *καὶ*] *διὰ τοῦτο* s^{1} | *τοῦ ἀρχιερέως* post *αὐλήν* om. cum s^{1} s^{sch} goth. No. ‖ 12 sqq. v. 19—23 h. l. s^{1} solus; forma vulg. ad Mc. accommodata esse vid., cf. praef. ‖ 13 *αὐτοῦ*] *τίνες ἦσαν* add. s^{1} | *περὶ* post *καὶ* om. 69. 124 Chr. No. | *διδασκαλίας* Chr. contra usum Iohannis | *αὐτοῦ* post *διδ.* om. cum a Chr. No. (s^{1} add. *τίς ἦν*) | *ἀπεκρ.*] *εἶπεν* s^{1} | post *ἀπ.* om. *αὐτῷ* cum C 73 a b | *ὁ* ante *Ι.* om. ℵ* et^{c} B D^{suppl} L

Ἐγὼ παρρησίᾳ λελάληκα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν· 21 *τί με ἐρωτᾷς; ἐρώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον ἐγώ.* 22 *ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος εἷς παρεστηκὼς τῶν ὑπηρετῶν ἔδωκεν ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών· Οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ;* 23 *ἀπεκρίθη αὐτῷ Ἰησοῦς· Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις;*

16 *Σίμων δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ γνωστὸς τοῦ ἀρχιερέως, καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ καὶ εἰσήγαγεν τὸν Πέτρον.* 17 *λέγει οὖν τῷ Πέτρῳ ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρός· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος· Οὐκ εἰμί.* 18 *εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακιὰν πεποιηκότες, ὅτι ψῦχος ἦν· ἦν δὲ καὶ ὁ Πέτρος μετ' αὐτῶν ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος.* 25 *εἶπον οὖν αὐτῷ· Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν*

1 *ἐλάλησα* $C^3 D^{suppl}$ al. Chr. | *ἐγὼ*] *καὶ* r s^1, *καὶ ἐγὼ* a | *πάντοτε*] *παρρησίᾳ* Chr., et. 164 C (No. om. *ἐγὼ πάντ. ἐδιδ.*) ‖ 2 *συναγωγαῖς* c; *συν. καὶ ἐν* om. Chr., brevians ut vid. | *καὶ ὅπου* s^1 | *πάντοτε* $C^3 D^{suppl}$ r al. q | *οἱ Ἰουδ.* om. vid. No. ‖ 3 *νῦν δὲ τί ἐρωτᾷς ἐμέ* s^1 ‖ 4 *ἐρώτησον . . αὐτοῖς* om. No. (*ἐρ. τ. ἀκ.* diserte agn. Chr., reliqua non addit, sed cf. XI, 653 F). ‖ 5 *δὲ* post *ταῦτα* om. X 69. 237. 440 a s^1 ‖ 5 sq. *αὐτῷ εἰπόντι* et om. *τῷ Ἰ.* No., cf. Chr. | *τῶν ὑπ. παρεστηκὼς* A $C^3 D^{suppl.}$, *τῶν παρεστώτων* (*-ηκότων*) *ὑπ.* $ℵ^c C^*$ L X Y b c f r s^1, om. *παρεστ.* No. ‖ 6 sq. *εἰπών· οὕτως ἀπ. τῷ ἀ.* om. No. (per lac.?) neque commemorat Chr. ‖ 7 ℵ ferr. *ὁ δὲ Ἰησ. εἶπεν αὐτῷ; εἶπεν* et. s^1 | *ὁ* ante *Ἰ.* om. B C^* L ‖ 7 sq. *εἰ . . κακοῦ· εἰ δὲ* om. s^1; hab. *καλῶς ἐλ., τί κτἑ.*; de Chr. v. praef. ‖ 8 *ἐλάλ.*] *εἶπον* $ℵ^*$ | *Σίμ. δὲ Π.* s^1: *ὁ δὲ Π.* ‖ 10 *ἔξω πρὸς τῇ θ.* ℵ a f^2 sah. s^{sch}, *ἔξω πρός*, om. (per errorem) *τ. θ.* s^1 ‖ 11 *ὁ ἄλλος* post *μαθ.* om. cum Y 254 sah. s^1 (ferr. q *ἐκεῖνος*, a b c f f^2 r *ille alius*) | *ὁ γν. τ. ἀρχ.* om. No.; *ὃς ἦν γν. τῷ ἀρχιερεῖ* ℵ A $C^2 D^{suppl}$ al. pler. it. vg. (non s^1) ‖ 11 sq. *τῷ θυρ.* s^1 Merx; cf. praef. ‖ 12 sq. *ἰδοῦσα τὸν Σ. ἡ π.* s^1; *τῷ Π.* post *θυρ.* ℵ A $C^3 D^{suppl}$ al. pler. a ‖ 13 *παιδ. τοῦ θυρωροῦ* s^1 Merx (praefat.) ‖ 14 *λ. αὐτῇ* om. *ἐκ.* s^1, *ait illi* c, *et ait* f^2 ‖ 15 *δὲ*] *οὖν* q; om. L f^2 s^1 | *ἀνθρ. πεπ.*] *πρὸς ἀνθρακιὰν* (*ad carbones* s. *ad prunas*) a b c f f^2 r vg. ‖ 16 omisi *καὶ ἐθερμαίνοντο* (*θερμαινόμενοι* r, *ἐν τῇ αὐλῇ ἵνα θερμαίνωνται* s^1) post *ἦν* (post *ἀνθρ.* (*πεπ.*) r s^1 s^{sch} No.) cum 1 a b f^{2*} ‖ 16 sq. *ἦν δὲ καὶ κτἑ.*] haec bis sunt in forma vulg., v. 18 et 25 | *καὶ* ante *ὁ* om. A D^{suppl} r al. f r (om. omnes v. 25), *μετ' αὐτῶν* post *δὲ* eid. et b c q vg. (om. omnes v. 25); *Σιμ. Π.* 25 praet. X Chr., om. *Π.* ibi s^1 No. | *καὶ θερμ.* om. No. v. 18 (hab. v. 25)

μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· Οὐκ εἰμί.
26 λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ
ἀπέκοψεν Πέτρος τὸ ὠτίον· Οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ;
27 πάλιν οὖν ἠρνήσατο, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν.
28 Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ
πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ. καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ
πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλὰ φάγωσιν τὸ πάσχα.
29 ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς καί φησιν· Τίνα
κατηγορίαν ἔχετε τοῦ ἀνθρώπου τούτου; 30 ἀπεκρίθησαν
καὶ εἶπον· Εἰ μὴ ἦν κακοποιός, οὐδ' ἄν σοι παρεδώκαμεν
αὐτόν. 31 εἶπεν αὐτοῖς Πιλᾶτος· Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς,
καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε. εἶπον οἱ Ἰουδαῖοι·
Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. 32 ἵνα ὁ λόγος τοῦ
Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν
ἀποθνήσκειν. 33 Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον ὁ Πι-
λᾶτος καὶ ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ
βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; 34 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἀπὸ σεαυτοῦ

1 ἠρν. οὖν C^3 E G al., ὁ δὲ ἠρν. a f s^1, καὶ ἐκ. ἠρν. c s^{sch} ‖ 2 καὶ ἀπεκρίθη (cf. No. ἀμείβετο) εἷς (et add. λέγει τῷ Σ. post ὠτ.) s^1 ‖ 3 Σίμ. Π. s^1, Σίμ. s^{sch} No. | post κήπῳ om. μετ' αὐτοῦ cum Chr. ‖ 4 καὶ πάλιν s^1 | post ἠρν. (ante ἠρν. f^2) om. Πέτρος (ὁ Π. ℵ C^2 al., Σίμ. s^1) cum a b (οὐκ οἶδα αὐτόν add. s^1) ‖ 5 καὶ πρωίας γενομένης (Mt. 27, 1) ἄγ. et om. ἦν δὲ πρωΐ 6 (om. No.) s^1 (add. idem post πραιτ. [ex Mt. 27, 2] ἵνα παραδῶσιν αὐτὸν τῷ ἡγεμόνι) | δὲ pro οὖν f g (No.), om. L M U al. b Orig. ‖ 6 ἦν δὲ πρ. (cf. supr.) om. No. (per lac.?) | πρωία E G H al. Chr. ‖ 7 ἀλλ' ἵνα C^2 L X al., *edentes* (τρώγοντες?) *azyma* s^1, *donec edissent* s^{sch} ‖ 8 καὶ ἐξ. s^1 | om. ἔξω post Π. (post πρ. α. it. pler. vg.; ante Π. r; πρ. α. ὁ Π. ἔ. ℵ f^2) cum A C^3 $D^{suppl.}$ al. pler. q s^1 No. | εἶπεν A C^3 $D^{suppl.}$ Y al. pler. (it. vg.) ‖ 9 ἔχετε Chr. s^1: φέρετε (et. Chr. 494 E); add. κατὰ pler., om. ℵ* B e (No.) ‖ 10 εἶπαν ℵ B C; quod add. αὐτῷ om. s^1 | οὗτος post ἦν (post ποιῶν a) om. cum s^1 No. | κακοποιός A C^3 D^{suppl} X al. pler. it. pler. vg. Chr. (et. VII, 801 B): κακὸν ποιῶν $ℵ^c$ B L e r (τι κακ. π. r), κ. ποιήσας ℵ* No., εἰ μὴ ἐποίησεν κ. s^1 | οὐδ' sl: οὐκ (οὐδέποτε (ἂν) αὐτὸν παρ. om. σοι a) ‖ 11 οὖν post εἶπεν om. 254 a b e s^1 s^{sch} s^h | ὁ ante Π. om. B C* | ὑμεῖς οὖν α. λ. r, om. ὑμεῖς f^2 Chr. 499 E (non VII, 814 A) ‖ 12 post κρ. om. αὐτόν cum ℵ* $Θ^c$ 1 c (Chr. 499 E. IX, 298 C; non VII) εἶπον B C e q s^1 s^{sch}: ε. οὖν vel (A $D^{suppl.}$ al.) ε. δὲ | αὐτῷ post εἰπ. om. c f^2 q r No. | οἱ Ἰ.] ἐκεῖνοι Chr. ‖ 13 οὐδ. ἀπ. 1 a c f^2 ‖ 13 sq. τοῦ κυρίου Chr. ‖ 14 ὃν εἶπεν om. ℵ* 254 ‖ 14 sq. *moreretur* b, = ἀποθνήσκει (21, 23) ‖ 15 οὖν om. q | πάλιν post οὖν (post πραιτ. ℵ A Δ Λ Π al.) om. C^3 33. 259 sah. s^{sch} (defic. s^1 inde a v. 32) ‖ 16 αὐτῷ om. e No. ‖ 17 ὁ ante Ἰ. om. B L X 1 | ἀφ' ἑαυτοῦ A C^2 $D^{suppl.}$ X al. pler. | om. σὺ post σε. cum ℵ* $D^{suppl.}$ 59 it. (non b e q) vg. Chr. No.

τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον; 35 *ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος· Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί. τί ἐποίησας;* 36 *ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἤμην, οἱ ὑπηρέται οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο ἂν ἵνα μὴ παραδοθῶ· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.* 37 *εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.* 38 *λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος· Τί ἐστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἐγὼ οὐδεμίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.* 39 *ἔστιν δὲ συνήθεια ἵνα ἕνα ἀπολύσω ὑμῖν ἐν τῷ πάσχα· βούλεσθε οὖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;* 40 *ἐκραύγασαν· Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν. ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής.*

1 *εἶπας* א* | *εἶπόν σοι* B C* D^{suppl} L; quod add. *περὶ ἐμοῦ* om. a No. Chr. (ante *εἶπ.* q) ‖ 2 *μὴ* א* 1 | *τὸ ἔθνος σου* Chr. | *ὁ ἀρχιερεὺς* א* b e ‖ 3 *ὁ Ἰησ.* Γ Π² al. ‖ 4 sq. *τούτου* bis om. No. ‖ 5 *ἤμην* Chr. (et. VII, 811 A): *ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή* (א $D^{suppl.}$ al. *ἡ ἐμὴ β.*) | *ἤμ., οἱ ἐμοὶ ἠγ. ἄν* Chr. VII (tres codd. *οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ κτἑ.*); in VIII agnoscitur *ὑπηρέται* | *ἠγωνίσαντο* Chr. ubique praet. IX, 217 A; *ἂν* h. l. א B^{mg} L X 1. 33. 69 al. Orig. Cyr., post *ὑπηρ.* pler., om. B* ‖ 6 *τοῖς Ἰουδαίοις* post *παρ.* recte (cf. v. 35) om. Chr. (et. VII) | *ἡ ἐμὴ βασ.* א ‖ 7 *αὐτῷ* om. a c e r copt No., *οὖν α.* om. Cypr. ‖ 8 prius *σύ* om. No. ‖ 8 sq. *Σὺ . . ἐγώ* om. No. (per lacunam fort.) | *ὅτι καὶ βασ.* bene Chr. | *ἐγὼ* om. Cypr. codd. praet. W M B, qui hab. post *ὅτι*; contra bis hab. A X Γ Δ al. pler. it. part. vg^{pler} (om. No.) ‖ 9 *ἦλθον* Chr. (No. *γενόμην . . ἤλυθον*) | *εἰς τοῦτο* sec. loco om. No., cf. Chr. XI (praef.) | *εἰς τὸν κόσμον* post *ἐλ.* om. Chr. (et. XI, 653 E; cf. praef.) No. ‖ 10 *περὶ τῆς ἀληθείας* et om. *ἐκ* א* (*ὃς προβέβουλεν ἀληθείης ζυγὸν ἕλκειν* No.) ‖ 11 *τίς* א* ‖ 12 *τοῦτο εἰπὼν* (20, 20 al.) *πάλιν* om. No., cf. Chr. ‖ 13 sq. *αἰτ. εὑρ. ἐν α.* א A Γ al. pler. q Chr. al., *α. ἐν α. ε.* D^{suppl} ‖ 14 *ὑμῖν* post *συνήθ.* om. e g vg.⁶ Cf. Mt. 27, 15 | *ἕνα ἵνα* vid. r | *ὑμ. ἀπ.* A E G al., om. *ὑμ.* c f² Chr. | *ἐν* (om. B) *τῷ π.* (ante *ὑμ.* b) non diserte expr. No., om. a ‖ 15 *οὖν*] add. *ἵνα* א K al. | *ἀπολ.* Chr.: *ἀπολ. ὑμῖν* א A B al. it. vg., *ὑμ. ἀπ.* E G al.; et *ὑμ.* et *ἀπολ.* om. a | *ἔκραξαν* Chr.; *ἔκρ. οὖν* pler., *ἔκρ. δὲ* a go., *καὶ ἔκρ.* r s^{sch} s^{h}; om. coniunct. e f g $vg.^{pler}$ $Aug.^{ioh.}$ sah.; add. post *οὖν* pler. *πάλιν*, sed om. G K U Π 1. 13 al. it. pler. (non f g vg.) sah. s^{sch} s^{h} No.; *πάντες* post *πάλιν* add. A D^{suppl} E al. pler. Chr., om. א B L X ‖ 16 *λέγοντες* ante *μὴ* om. b c e Chr. | *ἦν δὲ ὁ Β.*] *ὃς* No. (cf. v. 14. 19, 23); *ὁ* et antea *τὸν* om. D^{suppl}

1 Τότε οὖν ὁ Πιλᾶτος λαβὼν τὸν Ἰησοῦν ἐμαστίγωσεν. 2 καὶ 19
οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν
αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν,
3 καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν καὶ ἔλεγον· Χαῖρε ὁ βασιλεὺς
τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥαπίσματα. 4 ἐξῆλθεν ὁ
Πιλᾶτος καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα
γνῶτε ὅτι αἰτίαν οὐχ εὑρίσκω. 5 ἐξῆλθεν οὖν Ἰησοῦς ἔχων
τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον, καὶ
λέγει αὐτοῖς· Ἴδε ὁ ἄνθρωπος. 6 ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν· Σταύρωσον σταύ-
ρωσον. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· ὑμεῖς σταυρώσατε αὐτόν·
ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. 7 ἀπεκρίθησαν οἱ
Ἰουδαῖοι· Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὀφείλει
ἀποθανεῖν, ὅτι υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν ἐποίησεν. 8 Ὅτε οὖν
ἤκουσεν ὁ Πιλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον, ἐφοβήθη, 9 καὶ εἰσῆλ-
θεν εἰς τὸ πραιτώριον καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ· Πόθεν εἶ σύ;
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. 10 λέγει ὁ Πι-

1 οὖν om. s^{sch} | ἔλαβεν ὁ Π. . . καὶ ἐμ. pler. (sed ὁ Π. ἔλ. M Y s^{h}); ὁ Π. λαβὼν . . ἐμ. ℵ L X a sah., om. ἔλ. (λ.) et καὶ s^{sch} No. ‖ 3 τῇ κ. αὐτοῦ (sic it. pler. vg.) ἐπέθ. e ‖ 4 καὶ ἤρχ. πρὸς α. (homoeot.) om. A D^{suppl} Y al. pler. f g go. s^{sch} (No. pro his hab. similia atque Mt. [27, 29] et Mc. [15, 18]) | καὶ ἔλ.] λέγοντες a Cyr. | βασιλεῦ ℵ ‖ 5 ἐδίδοσαν ℵ B L X (L X -ωσαν) 1. 22 Cyr. | ἐξ. οὖν pler., ἐξ. δὲ r, καὶ ἐξ. A B K L X Π al. (om. coni. ℵ D^{suppl} Γ 1 al. it. pler. vg.^{pler}); πάλιν post ἐξ. (οὖν) om. cum b f^{2} al. (s^{sch} post Πιλ.) ‖ 6 ἴδε om. No. | ἔξω post Πιλ. (ante ὁ Π. A B al., ante πάλιν Y) om. c. min. paucis, e sah. copt.; cf. 7 ‖ 7 αἰτ. οὐχ εὑρ. ℵ* (Tschd.); pler. et οὐδεμίαν pro οὐχ et add. ἐν αὐτῷ, sed in diversissima inter se discedentes. Hab. tamen οὐχ et. 13. 69. 124 al. it. pler. s^{h}. Cf. 12 | ὁ ante Ἰησ. (om. f^{2} No.) om. B | ἔξω post Ἰ. (ante Ἰ. K U Λ Π 1 al. g go.) om. cum 235 vg.^{pler} sah. copt. | ἔχων 1 it. pler. Chr.: φορῶν ‖ 8 sq. καὶ . . ἄνθρ. om. a e f^{2*} ‖ 9 ἴδε A D^{suppl} al.: ἰδού. Cf. vv. 4. 14 | ὁ om. B ‖ 10 ἔκραξαν ℵ* (cf. c. 18, 40); ἐκραύγαζον b; add. λέγοντες pler., om. ℵ Y a b e f^{2} ‖ 10 sq. στ. στ.] add. αὐτόν pler., om. B L 1 al. vg. Chr.^{pler} Cyr. ‖ 11 ὑμ. στ. α. No.: λάβετε αὐτὸν ὑμ. (ὑμ. α. D^{suppl} L Y e q) καὶ στ., cf. 18, 31 ‖ 12 οὐδεμίαν αἰτ. εὑρ. κατ᾽ αὐτοῦ Chr. (sed XI, 368 E οὐδ. αἰτ. ἐν α. εὑρ.) | αὐτῷ post ἀπ. om. cum ℵ 1 it. pler. Orig. ‖ 13 νόμ. ἡμῶν A X al. ‖ 14 ἑαυτὸν ante υἱὸν A D$^{suppl.}$ al., ante θε. b, post ἐπ. Chr. ‖ 15 μᾶλλον ante ἐφοβ. om. No., cf. Chr. ‖ 16 πάλιν ante καὶ (post εἰσῆλθεν it. part. [et. r] s^{sch}) om. ℵ* 235 sah^{cod} | πόθεν εἶ σύ] εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός Chr. ‖ 17 δὲ om. e r | οὐκ ἀπεκρίθη f^{2} | αὐτῷ post ἀποκρ. q r, om. a | λέγει ℵ* A 28. 69. 124 al. q r s^{sch} Cyr.: λ. οὖν; quod add. αὐτῷ om. r No. Chr.

λᾶτος· Ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε καὶ ἐξουσίαν σταυρῶσαί σε; 11 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον. διὰ τοῦτο ὁ παραδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. 12 ἐκ τούτου ὁ Πιλᾶτος ἐζήτει ἀπολῦσαι αὐτόν· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐκραύγασαν· Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι. 13 ὁ οὖν Πιλᾶτος ἀκούσας τὸν λόγον τοῦτον ἤγαγεν ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ βήματος εἰς τόπον λεγόμενον λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. 14 ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα ὡς ἕκτη. καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις· Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. 15 ἐκραύγασαν· Ἆρον ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος· Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς· Οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα. 16 τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν ἵνα σταυρωθῇ. [παρέλαβον

1 *καὶ ἐμοὶ οὐ λ.* post *στ. σε* (2) min. 69 | 1 sq. *σταυρ. σε . . ἀπολ. σε* D^{suppl} L X Y al. pler. No. (it. praet. e; vg.); *ἀπ. σε καὶ ἐξ. ἔχω* om. Chr., brevians ut vid. ‖ 2 *ἔχω* post *ἐξ.* om. cum e | *ἀπ. αὐτῷ* ℵ B D^{suppl} L 1. 33. 249 a c al. | *ὁ* ante *Ἰησ.* om. B D^{suppl} E H K al. ‖ 3 *εἶχες* B Γ Δ al. Chr. (*ἔχεις* unus) Cyr. Thdrt. lat.: *ἔχεις* (et. No.) | *ἐξουσίαν* Chr. Thd.: pler. add. *κατ᾽ ἐμοῦ* (om. s^h A B) *οὐδεμίαν* (*οὐδ.* pro *οὐκ* Cypr., om. Aug. Vl, 609 Zycha) s. (A E al.) *οὐδ. κατ᾽ ε.* | *σοι* post *δεδ.* ℵ B D^{suppl} L Y it. part., om. X No. | *data* it. pler. (non c g) Cypr. Aug. | *ἄνωθεν* post *δεδ.* om. Chr. constanter | *διὰ τοῦτο* non exhibet Chr. (v. et. VII, 812 C); id. *ὁ παρ. μέ σοι* post *ἔχει* 4 ‖ 4 *παραδιδούς* A D^{suppl} al. pler. Chr. Cyr. | *σοι* om. No. | *magnum* a c ‖ 4 sq. *ὁ Πιλ.* om. b (post *ἐξ.* hab. A D^{suppl} al., post *αὐτὸν* K Π) ‖ 5 *ἔκραζον* ℵ^c E H K al., *ἐκραύγαζον* A I L al. it. pler. (non a), *ἔλεγον* ℵ*; add. *λέγοντες* pler., om. ℵ* 71. 248 s^{sch} ‖ 6 *τοῦτον ἐὰν* r (cf. 18, 39) ‖ 8 non bene (cf. v. 8) *τῶν λόγων τούτων* ℵ A B al. q (*τούτων τῶν λόγων* D^{suppl} E H I al. it. pler. vg., *τοῦτον τὸν λόγον* K U s^{sch}, *τ. λόγον τοῦτον* Λ Π Cyr., om. *τοῦτον* No.) ‖ 9 *ἐπὶ β.* om. No., cf. Chr. ‖ 10 *δὲ* prius om. ℵ D^{suppl} | c *gabtha*, b *gennetha*, e *gennatha*, a *gennaesa*, f *gennesar*, r *gennethar* ‖ 11 *ἦν* (*δὲ* H I al., *δὲ ἦν* K) post *ὥρα* om. cum 157 b e ff^2 q r vg. | *ὡς* om. No. copt. | *ἕκτη*] *τρίτη* ut Mc. 15, 25 ℵ^c D$^{suppl.}$ L X Δ al., item No., qui *ἕκτη* ad diem hebdomadis refert: *ἕκτη δ᾽ ἦν ἐνέπουσι προσάββατον ἔτρεχεν ἠώς* (*-ον* Bogardus: *προσάββατος* codd.), neque agnoscit *τοῦ πάσχα*. Eusebius ex confusis notis Γ (*τρίτη*) et Ϲ (*ἕκτη*) scribarum errorem arguit. V. Tschd. ‖ 12 *ἐκραύγαζον* D^{suppl} K Y Π al. g r vg. (cf. N); add. *οὖν ἐκεῖνοι* (*ἐκ.* om. e) ℵ^c B L X b e q; at *οἱ δὲ ἐκρ.* D^{suppl} E H I K al. a c f f^2 n r, *οἱ δὲ ἔλεγον* ℵ* (cf. 5 ℵ*) ‖ 15 *οὖν* om. a | *αὐτόν* Chr. 503 E. 504 A: *αὐτὸν αὐτοῖς* (*αὐτοῖς αὐτόν* ℵ it. pler. vg.) perperam: non enim Iudaeis traditus est, sed militibus. V. Mt. 27, 26. Mc. 15, 15 ‖ 15 sq. *παρέλ. οὖν τ. Ἰ.* B L X a b c e f^2; item sed *δὲ* A E H al.;

οὖν τὸν Ἰησοῦν.] 17 *καὶ βαστάζων ἑαυτῷ τὸν σταυρὸν ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γολγοθά,* 18 *ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ᾽ αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν.* 19 *ἔγραψεν δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλᾶτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένον Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.* 20 *τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς τῆς πόλεως ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί, Ῥωμαϊστί, Ἑλληνιστί.* 21 *ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς· Μὴ γράφε Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ᾽ ὅτι ἐκεῖνος εἶπεν Βασιλεύς εἰμι τῶν Ἰουδαίων.* 22 *ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος· Ὃ γέγραφα γέγραφα.*

23 *Οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντός·* 24 *εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους*

it. sed *παραλαβόντες οὖν* ℵ^{c}, *π. δὲ* U Π^{2} al., *οἱ δὲ π.* (*λαβόντες* ℵ*) *τὸν Ἰ.* s. *αὐτόν* ℵ* M al.; his autem eidem praeter B L X a b c e f^{2}* varie quaedam adiciunt, ut (*καὶ*) *ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρόν* (haec et. Chr. agn.). Omnia om. 42. 61* (prob. Griesbach)

1 *αὐτῷ* B X, *ἑαυτοῦ* D^{suppl} (*αὐτοῦ* s. *ἑαυτοῦ* post *στ.* A E al.) ‖ 2 *ὃ* (*ὃς* D^{suppl} E al.) *λέγεται* post *τόπον* om. cum L X 33. 249 b g vg. sah. copt. s^{sch} Chr.; eid. (praet. b vg.^{plur}) add. *δὲ* post *ἑβρ.*; cf. v. 13 ‖ 3 *γολγοτα* D^{suppl}, *γολγοθ* B sah., *gulgotha* e; *gugulta* s^{sch}, *gulgutha* s^{h}, *γολγολθα* s$^{p\,mg.\,gr.}$; cf. ad Mt. 27, 33 ‖ 6 *τὸ γεγρ.* D^{suppl} | *nazarenus* a b c g, *Γαλιλαῖος* No. ‖ 7 *οὖν* om. f^{2}; *καὶ πολλοὶ τ. Ἰ. τὸν* No. ‖ 8 *ἦν ὁ τόπος* ante *τῆς πόλ.* (sed 1. 69 *ἦν τ. π. ὁ τ.*, *τ. π. ἦν ὁ τ.* it. pler.) et *ὅπου* ante *ἐσταυρ.* om. cum e, cf. 4, 20 ‖ 9 *ἑβρ. ἑλλ. ῥωμ.* A D^{suppl} I Y al. it. pler. vg. Syr., *ῥωμ. ἑβρ. ἑλλ.* No. ‖ 10 *τῶν Ἰουδαίων* post *ἀρχ.* om. 73. 249 f^{2} vg.^{4} s^{sch} No. ‖ 11 *ἐκεῖνος*] *ipse* a f r, om. b | Chr. VII, 801 D. 806 D om. *βασιλ. ε. τ. Ἰ. ε.* (*τῶν Ἰ. ε.* B L X), at antea 10 sq. hab. *ὅτι* (om. p. 806) *οὗτός ἐστιν ὁ κτέ.* ‖ 13 *ὅτε ἐστ.*] *οἱ σταυρώσαντες* ℵ, *σταυρώσαντες* ut vid. No. | *τὸν Ἰησ.*] *αὐτόν* f^{2} g vg. ‖ 14 sq. *ἔλαβον . . μέρος*] No. nihil nisi *ἐσθῆτα . . ἱστάμενοι δάσσαντο* | *καὶ ἐπ.*] *ποιήσαντες* D^{suppl} | *τέσσερα* ℵ A L M ‖ 15 *καὶ τὸν χιτ.* (ante *ἦν δὲ ὁ χιτὼν*) om. ℵ* a b f^{2}* r s^{sch}; 69. 124. 346 c Euseb. Cypr. hab. *τὸν δὲ χ.* (*χ. δὲ* Eus., *de tunica autem* c Cypr.) *ἐπεὶ ἦν ἄρρ.* (*ὅτι ἄρ. ἦν* Eus., *quia . . fuit* [s. *fuerat*] c Cypr. [hi de *superiore parte non consutilis sed per totum texti(bi)lis f.*]), om. *οὖν* 16 (hab. c); No. *καὶ τὸν χ.*, *ὃς ἦν ἄρρ. κτέ.*, cf. 18, 24 + 14. 40 ‖ 15 *ἄραφος* ℵ A al. (om. a, *rudis* b) ‖ 16 *δι᾽ ὅλου* post *ὑφ.* om. e Chr. | *εἶπαν* ℵ L X | *οὖν*] *δὲ* D^{suppl} r, om. Cypr. (*καὶ εἶπ.* s^{sch}) | *ἀλλ.*] *ἑαυτούς* ℵ (*αὐτοὺς* ℵ*)

Μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν, τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. [οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίουν·] 25 *εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή.* 26 *Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρί· Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου.* 27 *εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· Ἴδε ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἴδια.* 28 *Μετὰ τοῦτο εἰδὼς Ἰησοῦς ὅτι πάντα τετέλεσται, ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφή, λέγει· Διψῶ.* 29 *λεκάνη ἔκειτο ὄξους μεστή· σπόγγον οὖν μεστὸν τοῦ ὄξους ὑσσῷ περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι.* 30 *ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος, εἶπεν· Τετέλεσται, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.*

---

1 sq. Ps. 22 (21 LXX), 19. — 12 Ps. 69 (68 LXX), 22.

1 *περὶ αὐτοῦ* post *λάχ.* om. cum a ‖ 2 *μου τὰ ἱμ.* ℵ | *ἑαυτοῖς* om. *Λ** b ‖ 3 sq. *καὶ οἱ μὲν* b r Chr., *ἐποίουν* pro *-ησαν* recte Euseb. Chr., sed om. *οἱ . . ἐποί.* 471* a vg.^{6} ‖ 6 *καὶ* ante prius *Μαρ.* add. s^{sch} | *Μαριὰμ* bis ℵ *Π*^{2} 1. 33 (sec. loco et. L) | *cleop(h)ae* vel sim. (Lc. 24, 18) it. vg., om. *ἡ τοῦ Κλ.* No. | *καὶ Μ. ἡ Μ.* om. a | 7 *οὖν*] *δὲ* ℵ^{a} it. pler. (et. r) | *stantem* r, om. *Λ** No. ‖ 8 *ἰδοὺ* ℵ E al. ‖ 9 *ἰδοὺ* A D^{suppl} E al. pler. | *καὶ* om. T^{d} a e q r sah. (*ἀπ' ἐκ. οὖν* 1) ‖ 10 *ὁ μ. αὐτ.* A B L X al. e sah. | *εἰς τὰ ἴδια* om. b | *ταῦτα* U f q s^{sch} s^{h} Euseb. Chr. (e *tunc* pro *μ. τ.*, pro eisd. *δὲ* No.) ‖ 11 *ὁ* ante *Ἰ.* om. B, *εἰδὼς* (*ἰδὼν* E G al. No.) post *Ἰησ.* B M* b m f f^{2} n r | *ἤδη* ante *πάντα* (post *π.* ℵ E G f q al., post *τετ.* Eus., ante *ὅτι* Cyr.) om. 1 al. it. pler. (n, vid. et. r) vg. sah. s^{sch} s^{h} Chr. No. | *τετελείωται* D^{suppl}, cf. 14 | *τελειωθῇ* A B L X al. pler. (nunquam ita Ioh., sed h. l. propter *τετέλ.* ita scr. vid.): *πληρωθῇ* ut alias ℵ D^{suppl} 1 ferr. Euseb.; *et consumantur scripturae* a; *τὸ λοιπόν* s. *τὸ λεῖπον* pro *ἡ γρ.* No.? (hab. *τὸ λείψανον*) ‖ 12 *λεκάνη . . μεστή* Eus. bis, a q (*pelvis*): *σκεῦος . . μεστόν*; add. *οὖν* ad *σκ.* D^{suppl} al. c f g q vg, *δὲ* ℵ (*καὶ σκ.* f^{2} n s^{sch}) ‖ 13 *τοῦ* add. ℵ^{c} B L 1. 33; *οἱ δὲ πλήσαντες σπ. ὄ. καὶ* A D^{suppl} Y al. f, cf. Mt. 27, 48; *σπ. οὖν μ. ποιήσαντες ὄ.* Euseb.; om. *σπ. ο. μ. ὄ.* 47. 56. 58. 61* a (homoeot.) | *ὄξ.*] add. *μετὰ χολῆς* ferr. (praet. 346) c r Euseb. (Mt. 27, 34) | optime *ὑσσῷ* i. e. *pilo* 476* (*ὑσσῷ προπερ.* coni. Camerarius), cf. b f^{2} n *perticae* (*καλάμῳ* No.): *ὑσσωπῷ*, quem admixtum esse aceto (tanquam *οἴνῳ ὑσσωπωτῷ* qui dicebatur) dicunt No. Chr.; sic r *cum felle et hysopo admiscentes*, sim. c n | *αὐτῷ* (om. *τῷ στ.*) No. ‖ 14 *οὖν* om. a | *ὄξ.*] add. *μετὰ χολῆς* ferr. (praet. 13) Eus. | post *ὄ.* om. *ὁ* (om. B) *Ἰησοῦς* (ante *τὸ* E al. it. pler. Eus.) cum ℵ* a | *τετελείωται* D^{suppl}; add. *καὶ αὕτη ἡ γραφή* Eus.

31 Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, [ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν,] ἵνα μὴ μείνῃ
ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ (ἦν γὰρ μεγάλη
ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου), ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον
ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη. 32 ἦλθον οὖν οἱ στρα-
τιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ
ἄλλου τοῦ συνσταυρωθέντος, 33 ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες
ὡς εἶδον αὐτὸν τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη,
34 ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξεν,
καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. 35 καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύ-
ρηκεν, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία, καὶ ἐκεῖνος
οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύητε. 36 ἐγένετο γὰρ
ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· Ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται
αὐτοῦ· 37 καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει· Ὄψονται εἰς ὃν
ἐξεκέντησαν.

38 Μετὰ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλᾶτον Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ
Ἀριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ

---

12 sq. Exod. 12, 46. — 13 sq. Zachar. 12, 10.

1 ἐπεὶ π. ἦν post σαββ. 2 hab. A (D^{suppl}) E G al. pler.; seclusi, cf. vv. 14. 42 ‖ 2 *sabb.* post *ne* 1 a | γὰρ] δὲ a r ‖ 3 ἡ om. ℵ A al. | ἐκείνη B* al. | ἠρ. οὖν ℵ* L ‖ 4 καὶ ἀρθῶσιν post σκέλη om. No. Chr. (praef.) | οὖν] δὲ r (καὶ No.) ‖ 6 αὐτῷ post συνστ. om. a b (τῶν συνστ-ων αὐτῷ ut vid. c n q r) ‖ 6 sq. ἐπὶ . . ὡς] τὸν δὲ Ἰ. ὡς No. (et om. αὐτὸν) ‖ 7 ὡς εἶδον] εὗρον . . καὶ οὐ ℵ* f | ἤδη ante αὐτ. (B L; al. post αὐτ.) om. cum c f^2 q r No. ‖ 8 τῶν στρατ. om. No. | τὴν πλ. αὐτ. 69. 346 it. vg. | ἤνοιξε 56. 68 f g r vg. ‖ 9 εὐθὺς (εὐθέως D^{suppl} al.) post ἐξ. (ante ἐξ. A D^{suppl} al.) om. cum e Chr. No. [Mt.] 27, 49 | ὕδωρ καὶ αἷμα Y e Eus. Chr. Tert. (et interpolator Mt. 27, 49; suntne haec genuina? Cf. praef.) ‖ 9 sqq. v. 35 om. e vg.$^{fuld.}$, post v. 37 habuisse vid. Cyr., alio rursus ordine haec legisse Chrys.; v. praef. | μαρτυρεῖ a, cf. 21, 24, μαρτ. καὶ μεμ. n ‖ 10 ἀληθὴς ℵ Chr. | ἐ. αὐτ. ἡ μ. E G al., Cyr. cod. E; ἐ. ἡ μ. α. H Y b c f f^2 g r (ἡ μ. α. ἀλ. ἐ. a) | ἐκεῖνος] *ipse* a q r, ἐκεῖνον οἴδαμεν ut vid. No.; om. haec καὶ ἐκ. κτἑ. Chr., cf. praef. ‖ 11 καὶ ante ὑμεῖς (ὑμ. non agn. Chr.) om. E G M al. pler. (hab. it. vg.) | πιστεύητε ℵ* B Orig.: -σητε | δὲ pro γὰρ K 239 e No.; v. praef. ‖ 12 συντρίψετε (LXX) it. part. vg., συντρίψουσιν sah. copt. Chr. ‖ 13 ἀπ' αὐτοῦ (LXX) ℵ Γ al. it. pler. vg. | πάλιν om. No. (s^h B C p. 213) | λέγει om. 1. 22 a f^2 n ‖ 15 δὲ post μετὰ (post ταῦτα a r) om. cum E G K M al. f^2 s^{sch} s^h sah. Chr. | *ioses* e | ὁ om. A B D^{suppl} L ‖ 15 sq. ὁ ἀπὸ Ἀρ. om. No. ‖ 16 Ἀριμαθίας Π, -θείας Λ, *-t(h)ia* it. vg. pler.; cf. ad Mt. 27, 57 | *occulte* c f^2; *absconse* (et om. δὲ) r = κεκρυμμένως, cf. No., qui haec κεκρ. κτἑ. cum ἠρώτ. coniungit

*τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπέ-
τρεψεν ὁ Πιλᾶτος. ἦλθον οὖν καὶ ἦραν αὐτόν.* 39 *ἦλθεν
δὲ καὶ Νικόδημος ὁ ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν νυκτός, ἔχων σμῆγμα
σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν.* 40 *ἔλαβον οὖν τὸ
σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρω-
μάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶν τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.* 41 *ἦν
δὲ ἐν τῷ τόπῳ κῆπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον, ἐν ᾧ
οὐδεὶς ἐτέθη·* 42 *ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευήν, ὅτι ἐγγὺς
ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν αὐτόν.*

20 1 *Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρ-
χεται σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν
λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου.* 2 *τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται
πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ
Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς[· Ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνη-*

1 *iesum* e, cf. n*: *τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ* ‖ 2 *ἦλθον . . ἦραν αὐτόν* ℵ* a b c e f^{2*} n r (r om. *οὖν*) s^{h}: *ἦλθεν . . ἦρεν τὸ σῶμα αὐτοῦ* (*σ. τοῦ Ἰησ.* D^{suppl} al. f g q vg. al.) ‖ 3 *δὲ*] *οὖν* E a f^{2} (a f^{2} om. *καὶ*) g, om. *Λ* | *πρὸς τὸν Ἰησ.* ℵ D^{suppl} al. it. vg. | *τὸ πρῶτον* post *νυκτὸς* (ante *ἐλθ.* a f f^{2} n) om. No., Chr. 138 C | *ἔχων* ℵ* copt., cf. v. 5: *φέρων* | *σμηγμα* vel *σμιγμα* min. pauci: *μιγμα* pler., sed *ελιγμα* ℵ* B, *malagmam* e; No. nihil nisi *σμύρναν καὶ ἀλόην*; cf. praef. ‖ 4 *aloen* e n, cf. ibd.; it. de *ἑκατόν* | *ὡσεὶ* A al. | sine *ἔλαβον* et *καὶ* No. ‖ 5 *το Ἰ.* om. vid. No. | *αὐτὸ*] *αὐτὸν* 13 al. e f^{2} | *ἐν ὀθ.* A D^{suppl} al.; om. *ὀθ.* e f^{2*} ‖ 6 *ἐστιν*] *ἦν* ℵ*; *ἐστιν ἔθος* a c f^{2} q, om. vid. *ἐστιν* Chr. | *τοῖς* om. D^{suppl} ‖ 7 post *τόπῳ* om. *ὅπου ἐσταυρώθη* cum 106 s^{1} | post *μν.* om. *καινόν* (Mt. 27, 60; *κενόν* D^{suppl} 69) cum s^{1} ‖ 8 *οὐδέπω οὐδεὶς* pler., *οὐδεὶς οὐδέπω* ℵ* s^{h}; om. *οὐδέπω* (Lc. 23, 53) q s^{1} | *ἦν τεθειμένος* (cf. Lc. l. c.) ℵ B ‖ 8 sq. s^{1} sic: *καὶ σπεύσαντες ἐξαπίνης* (s. *ἐκ τοῦ παραχρῆμα*) *ἔθηκαν αὐτὸν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ κήπου ἐγγὺς ὄν(τος) ἐκεῖ* (לְהַלּ), *ὅτι τὸ σάββατον ἐπέφωσκεν.* Cf. praef. Omisi post *παρ.* cum b e f^{2} r *τῶν Ἰουδαίων*, scripsique *αὐτόν* pro *τὸν Ἰησ.* cum 71 e (69 *αὐτὸν τ. Ἰ.*). No. om. *ὅτι . . μνημ.*, ead. in fine hab. q ‖ 10 sq. s^{1} *καὶ τῇ νυκτὶ ᾗ ἐπέφωσκεν ἡ μία τῶν σ. σκοτ. ἔτι οὔσης ὄρθρου βαθέως ἔρχ. Μ. κτέ.* Et. Chr. *ὄρθρ. β.* (= Lc. 24, 1) post *σαββ.* inserit | *Μαριὰμ* ℵ A L 1. 33 ‖ *ἔρχ.* ante *Μαρ.* 33 a b c f s^{1} s^{sch} s^{h}; *ἔρχ. εἰς τὸ μν. Μ. ἡ Μ.* post *οὔσης* 11 Cyr. ‖ 11 ante *σκ.* om. *πρωὶ* (Mc. 16, 2) cum a b c | *σκοτ. ἔτι οὔσ.* post *μνημ.* ferr. (sah. copt.) No. ‖ 12 *ἀπὸ τῆς θύρας* (*ἐκ* add. ℵ) *τοῦ μν.* (Mc. 16, 3) ℵ 1 d f r al. (No.), *ἀπὸ τ. στόματος τ. μν.* s^{1} | *καὶ τρ.* s^{1} ‖ 13 *πρὸς* alt. om. (a) c d e r vg.^{3} | ante *μαθ.* om. *ἄλλον* cum s^{1} ‖ 13 sq. *ὁ Ἰησ.* om. e ‖ 14 sq. *ἦραν . . αὐτόν* om. No., v. v. 13; cf. praef. (*κύρ. μου* X *Δ* r Eus. Chr., *κ. ἡμῶν* s^{1} s^{sch}; *ἐκ τ. μν.* om. Chr.; *οἶδα* e r s^{1} s^{sch}; *τεθείκασιν* Chr.)

μείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν]. 3 *ἐξῆλθον οὖν οἱ δύο [καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον,]* 4 *καὶ ἔτρεχον· ἐκεῖνος δὲ ὁ μαθητὴς προέφθασεν τὸν Πέτρον καὶ ἦλθεν εἰς τὸ μνημεῖον,* 5 *καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν.* 6 *ἔρχεται οὖν καὶ Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν, καὶ εἰσῆλθεν, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια,* 7 *καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἐντετυλιγμένον καὶ κείμενον χωρίς.* 8 *τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ἐκεῖνος ὁ μαθητὴς εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδεν καὶ ἐπίστευσεν·* 9 *οὐδέπω γὰρ ᾔδεισαν [τὴν γραφήν], ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.* 10 *ἀπῆλθον οὖν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί.*

11 *Μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τῷ μνημείῳ κλαίουσα. ὡς οὖν ἔκλαιεν, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον,* 12 *καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς [καθεζομένους], ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ καὶ*

1 sq. *καὶ ἐξ.* s^1, *ἐξ. δὲ* r | *ἐξῆλθον* s^1: *-εν* || 2 *οἱ δύο* s^1: *ὁ Π. καὶ ὁ ἄλλος μαθητής.* Cf. 12, 22 | *καὶ ἤρχ.*] *πορεύεσθαι* s^1 (om. No.?); *καὶ .. μν.* om. ℵ* | *καὶ ἔτρ.* ℵ* No. s^1; om. *οἱ δύο ὁμοῦ* (*ὁμοῦ* om. No.) cum s^1, v. supra || 2 sq. *ἐκ.* (*ille,* הו) *δὲ ὁ μ.* a s^1: *ὁ δὲ ἄλλος μ.* A U al. c d e f f^2, *καὶ ὁ ἄ. μ.* pler., sed om. *ἄλλος* et. No. (*καὶ* om. b q r; ℵ* his omissis *προέδραμεν δὲ τάχ. τοῦ Π.*) || 3 *προέφθασεν* U (Chr.) s^1; *τὸν Π.* s^1 (Chr.): *προέδραμεν τάχιον τοῦ Πέτρου* | post *ἦλθεν* om. *πρῶτος* cum e s^1 (post *μν.* hab. ℵ) | 3 sq. *εἰς τὸ μν.* om. No. || 4 *κείμ.* ante *τὰ* B D$^{suppl.}$ L *Γ Δ Π* al. pler. a b d e f g r vg. (No): post *ὀθ.* al. ut v. 6 vulg. (om. *κείμ.* *Λ*) || 5 *οὖν καὶ* ℵ^c B L X: *δὲ καὶ* r sah. copt., *οὖν* om. *καὶ* A D$^{suppl.}$ al. it. pler. vg.; sed a *secutus est illum et P. et intr.*, s^1 *Σ. δὲ ἐλθὼν* (s. *ὅτε ἦλθεν*) *εἰσῆλθεν*, quae praestare vid. | *Σίμ.* om. a (v. supra), *Πέτρ.* om. No. s^1 s^{sch} || 6 *αὐτῷ* post *ἀκολ.* om. b | post *εἰσ.* om. *εἰς τὸ μνημεῖον* cum s^1 No. | om. *κείμενα* (v. v. 5) post *ὀθ.* cum s^1 || 7 *ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ* (cf. 11, 44) om. a s^1 || 7 sq. *κείμ. χ. ἐντετ. εἰς ἕνα τόπον* a, multo melius *ἐντ. καὶ κείμ. χ.* s^1: *οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμ., ἀλλὰ χ. ἐντ. εἰς ἕνα τόπον* (*ε. ἕ. τ.* om. sahid.). Cf. praef. || 8 *καὶ τότε* s^1, om. *τότε οὖν* No. | *ἐκ. ὁ* (הו) *μαθ.* s^1, *disc. qui prior venerat* a No., *et ille disc. qui v. primus* b f^2 g^{vid} vg. s^{sch}: pler. *ὁ ἄλλος μ. ὁ ἐλθὼν πρῶτος* || 9 *εἶδον .. ἐπίστευσαν* 61^{mg}. 69. 124 s^1 (*οὐκ ἐπ.* D$^{suppl.}$ solus; praef.) || 9 sq. *οὐδέπω* (*οὐ* f^2) *κτέ.* v. praef. (*ὅτι οὐδ. ᾔδ. ἐκ τῶν γραφῶν* s^1); *ᾔδει* ℵ* b c e f^2 q r vg.^{12} || 10 *τὴν γραφήν* om. No., Chr. I, 519 D. III, 186 A, praef. | *ἀναστ. ἐκ ν.* X d e f^2 sah. copt. Syri || 10 sq. *οἱ δὲ μ. ἰδόντες ταῦτα ἀπ. πρὸς ἑ.* s^1, om. *πάλιν* post *ἀπ.*, quod om. et. a c No. (Chr. 513 B) || 11 *αυτους* ℵ* B L || 12 *Μαριὰμ* ℵ O 1. 33 | *sedebat* b | *πρὸς*] *ἐν* ℵ | post *μν.* om. *ἔξω* cum ℵ* A a b c e f^{2*} r s^1 s^{sch} No. (post *κλαί.* D$^{suppl.}$ al.) | *κλαίουσα* ante *εἱστ.* a || 13 *δύο* om. ℵ* e || 14 *καθ. ἐν λ.* ℵ, om. haec D$^{suppl.}$, *καθ.* et. No. om. | *καὶ* om. a

ἕνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο ὁ Ἰησοῦς. 13 λέγουσιν αὐτῇ· Γύναι, τί κλαίεις; λέγει· Ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. 14 ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν. 15 ὁ δὲ λέγει αὐτῇ· Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστιν, λέγει αὐτῷ· [Κύριε,] εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. 16 λέγει αὐτῇ Ἰησοῦς· Μαριάμ. στραφεῖσα ἐκείνη λέγει αὐτῷ Ῥαββουνί (ὃ λέγεται διδάσκαλε). 17 ὁ δὲ λέγει αὐτῇ· Μή μου ἅπτου. οὔπω ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα. πορεύου εἰπὲ τοῖς ἀδελφοῖς μου· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. 18 ἔρχεται Μαρία ἀγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἑώρακα τὸν κύριον καὶ ταῦτα εἶπεν.

1 ὁ Ἰησ. a s^1: τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, cf. 19, 38 (s^1 ὅπου . . Ἰησ. post κεφ. hab.) | λέγ. ℵ a b d f g vg. sah. s^1: καὶ λέγ. (λ. δὲ r) ‖ 2 post αὐτ. om. ἐκεῖνοι cum c e (*dicunt ill*[*i*] *mulieri quid* a) | γύναι (v. 15) om. e | κλ.] add. (καὶ s^1) τίνα ζητεῖς D 69. 255 s^1 | καὶ λέγ. B | om. αὐτοῖς post λ. cum q (*quae dixit*) Eus. (ἡ δὲ εἶπεν) No. ‖ 3 τέθεικας D | αὐτὸν ἔθ. a q; τεθείκασιν α. Chr., τέθεικαν α. D (X) | καὶ ταῦτα E G al. Chr. s^1, ταῦτα εἰπ. om. No. ‖ 5 Ἰησοῦς] ὁ κύριος b | ὁ δὲ λ. α. s^1: ὁ δὲ Ἰ. λ. Euseb.., λέγει αὐτῇ (α. om. e) ὁ (ὁ om. ℵ B L) Ἰ. pler. ‖ 6 τίνα] τί No. (cf. 18, 4 al.); ἢ τίνα c e, καὶ τίνα s^1 | ἐκ. δὲ ℵ* c f, καὶ ἐκ. s^1 ‖ 7 κύριε om. No. neque add. Chr. | ἐβάστ.] ἦρες D, εἶ ὁ βαστάσας ℵ* | μοι om. No. | αὐτόν post ἔθ. (ante ἔθ. E *Δ Π* q) om. cum No. Chr. ‖ 8 τότε λ. s^1 | ὁ ante Ἰησ. om. B D L O | Μαρία A D X *Γ* al. pler. ‖ 8 sq. στραφ. (v. 14) ἐκ.] *illa stetit et* (σταθεῖσα) a, καὶ ἐπέγνω αὐτὸν καὶ ἀπεκρίθη καὶ s^1 (καὶ praem. et. b f f^2; στρ. δὲ ἐκ. ℵ D e No., ἐκ. στρ. q, ἐκ. δὲ στρ. r) ‖ 9 post αὐτῷ (om. No. f^2) om. ἑβραϊστὶ cum A E G al. pler. a f g q vg. s^1 No. | ῥαββουλί s^1, ῥαββων(ε)ι D it. vg. | ὃ λ. διδ. (κύριε διδ. D, κύριε a, cf. e f^2 r) om. s^1 No.; cf. 1, 39 | add. post διδ. ℵ^{ca} g s^1 s^h (non Chr., neque vid. No.) καὶ προσέδραμεν ἅψασθαι αὐτοῦ ‖ 10 ὁ δὲ λ. α. s^h: λ. α. ὁ Ἰησ. (ὁ om. B D L M*) | ἅπτου μου B Tert. | post οὔπω om. γὰρ cum s^1 (Chr.) Tert. ‖ 11 πατ. μου pler. (om. μου ℵ B D b e Chr. al.) ‖ 11 sq. πορ. εἰπὲ τ. ἀδ. (om. μου ut ℵ* D e; *discipulos* om. μου Iren. int.; cf. Mt. 28, 10) Chr.: πορ. δὲ (v. l. οὖν; ἀλλὰ πορ. s^1 Orig.; cf. No.; om. coniunct. A) πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς (No. nihil nisi ἀλλ᾽ εἰπὲ τοῖς —) | ὅτι (et. s^1) πορεύομαι (et. Orig., sed non semper) Chr. ‖ 12 καὶ ante θ. μου om. a f^2 ‖ 13 Μαριὰμ ℵ B L 1. 33; om. ἡ Μαγδ. cum s^1 No. | ἀπαγγ. ℵ^c D al. ‖ 14 sq. ἑώρακεν A D al. | εἶπεν b: ε. αὐτῇ pler., ε. μοι f^2 g vg.; D e (c) καὶ ἃ εἶπεν αὐτῇ ἐμήνυσεν (αὐτοῖς add. D c); s^1 καὶ (ταῦτα) ἃ ἀπεκάλυψεν αὐτῇ ε. αὐτοῖς

19 *Οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ σαββά-
των, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ
διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς
τὸ μέσον, καὶ λέγει· Εἰρήνη ὑμῖν.* 20 *καὶ τοῦτο εἰπὼν
ἔδειξεν τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῖς. ἐχάρησαν οὖν
οἱ μαθηταί.* 21 *εἶπεν αὐτοῖς πάλιν· Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς
ἀπέσταλκέν με ὁ πατὴρ κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς.* 22 *τοῦτο εἰπὼν
ἐνεφύσησεν καὶ λέγει αὐτοῖς· Λάβετε πνεῦμα ἅγιον.* 23 *ὧν
ἂν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται· ὧν ἂν κρατῆτε, κεκρά-
τηνται.* 24 *Θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος
Δίδυμος, οὐκ ἦν μετ᾽ αὐτῶν· ὅτε οὖν ἦλθεν,* 25 *ἔλεγον
αὐτῷ· Ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Ἐὰν μὴ
ἴδω τὰς χεῖρας, καὶ βάλω μου τὸν δάκτυλον εἰς τὸν τύπον*

1 *οὖν*] *δὲ* a e q, om. G X *Γ Δ*; s^1 *καὶ τῇ κτέ.*, om. *οὔσης ὀψ.*; contra No. *τῇ ἡμέρᾳ . . σαββ.* om. (agn. Chr. 515 E, diserte III, 759 D) | *τῶν σαββ.* D X al. ‖ 2 *ὅπου . . μαθ.* ante *τῶν θ.* (om. *καὶ*) s^1 | *μαθ. συνηγμένοι* ℵ^a E G al. pler. it. part. (non s^1‖ 3 *ἦλθεν* et *καὶ* non hab. No. ‖ 4 *καὶ* ante *λ.* om. pap. Oxyrh.* (habuit fort. *στὰς*, Grenfell-Hunt) | *αὐτοῖς* post *λέγ.* om. cum ℵ* No. s^h | *τοῦτο* (*τοῦτ᾽* pap. Ox.) om. r s^1 ‖ 5 *καὶ* ante *τὰς* add. A B | *αὐτοῖς* post *ἔδ.* E G al. pler. (non q) vg. Syri, Chr. III; est fort. delendum | *οὖν*] *δὲ* 1 d q r (*καὶ ἐχ.* a b e f, *καὶ . . οὖν* f^2) ‖ 6 *ἰδόντες τὸν κύριον* (*Iesum* pro *τ. κ.* l) post *μαθ.* om. a; s^1 hab. *καὶ ἰδ. αὐτὸν οἱ μ. ἐχ.* | *εἶπεν* c e (s^1 *πάλ. ε. α.*): *ε. οὖν* pler., *καὶ ε.* ℵ^{ca} L O X | *ὁ Ἰησοῦς* ante *πάλ.* add. A B al. pler. b f f^2 ‖ 7 *ἀπέστειλεν* L (Chr.) | *ἀποστέλλω* ℵ^{ca} D* L O, *πέμψω* ℵ* (*-πω* ℵ^{cb}, Chr. III) c | *καὶ* ante *τοῦτο* (*ταῦτα* s^1) om. D b c e f^2 g q vg. Cypr.; *καὶ τοῦτο εἰπὼν* om. a ut 21, 19 (No. *εἶπε καὶ . .*)‖ 8 sq. *ὧν* (*ἂν*) (bis) b c f^2 vg. Chr. (et. I 383 D. III, 78 C, sed non ubique) No.: singul. hab. s^1; *ἄν* (*ἐάν* pauci) *τινων* (*τινος* B a [e f] r) bis rell. ‖ 9 *αφειονται* B*, *ἀφίενται* B^3 E G al., *ἀφεθήσεται* ℵ* q (*-σονται* d e vg.^{part} al.); quod add. *αὐτοῖς* (*αὐτῷ* a r Euseb.) om. Chr. (et. I, sed non ubique) No.; tum add. *καὶ* b c g vg. Chr. s^1, *δὲ* post *ἐάν* ℵ*, post *ὧν* No. | *κρατήσητε* D (it. vg.) | *κεκράτηται* s^1, *κρατηθήσονται* a f q Cypr. sah. copt. ‖ 10 *δὲ* om. a e ‖ 10 sq. *εἷς . . Δίδ.*] nihil nisi *μόνος* ut vid. No. (qui *ὁ λ. Δ.* add. v. 26), cf. Chr. 519 C | *ὁ* om. D ‖ 11 *μετ᾽ αὐτῶν*] *ἐκεῖ μετ᾽ α.* L s^p c.*, *ἐκεῖ* sah. (*οὐκ ἦν ἐκεῖ ἦν μετὰ τῶν ἄλλων* duabus lect. coniunctis s^1) | *ὅτε οὖν* et om. *οὖν* post *ἔλ.* ℵ* (et fort. pap. Oxyrh.), item Chr. III, 762 C, qui *ὁ Θωμᾶς* pro *ὁ* (om. ℵ B D) *Ἰησοῦς*: pler. *ὅτε ἦλθεν Ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν* (*οὖν* om. et. s^1). Cf. 21, 15 al. ‖ 12 post *αὐτῷ* om. *οἱ ἄλλοι* (*ἄ.* om. et. ℵ* 122 No. copt. s^{sch}) *μαθηταί* cum s^1 | *ἑορ.* B* E G al. (s^1 praem. *ἦλθεν ὁ κύριος καὶ*) | *ὁ δὲ* om. s^1 ‖ 13 vulgo *ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω κτέ.*; sed *αὐτοῦ* om. ℵ* (charta Oxyrh. ut vid.) No.; D c Hilar. *εἰς τὰς χεῖρας α.*,

τῶν ἥλων καὶ βάλω τὴν χεῖρα εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. 26 *Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ [πάλιν] ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταί, καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτῶν. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς [τῶν θυρῶν κεκλεισμένων,] καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν· Εἰρήνη ὑμῖν.* 27 *εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· Φέρε τὸν δάκτυλόν σου καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ βάλε τὴν χεῖρά σου εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ ἴσθι ἄπιστος ἀλλὰ πιστός.* 28 *ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ εἶπεν· Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.* 29 *λέγει αὐτῷ Ἰησοῦς· Εἶδες καὶ ἐπίστευσας. μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες.*

30 *Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ·* 31 *ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεού, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.*

---

s^{1} *τὰς χ. α. καὶ τὸν τόπον τ. ἥλ. ἐκείνων* (*τόπον* et. f q s^{sch} s^{h}); No. *τὰς χ.* om. rell. (praef.) | *τὸν δ. μου* A B I al. pler. (om. *μου* No.) | *εἰς τὸν τόπον* A I al. a b c g q r vg., *εἰς τοὺς τόπους* s^{1}, om. *τῶν ἥλων* quod add. cett. (sed s^{sch} nihil nisi *in ea*); at ℵ* *εἰς τὴν χεῖραν αὐτοῦ* (om. haec *καὶ βάλω . . ἥλων* Λ e al., post *πλ. α.* 104, 1 hab. D).

1 *μου* ante *τ. χ.* (post *χ.* A I X al. pler.) om. 1 a d No. (No. et. *αὐτοῦ* om.) ‖ 2 *καὶ* om. a b r, *δὲ* post *ἡμ.* c | *ὀκτὼ*] add. s^{1} *τῇ μιᾷ σαββ. τῇ ἑτέρᾳ* | *πάλιν* om. s^{1} No. | *ἔσω* om. c (hab. *simul* post *μαθ.*, cf. a q al.) ‖ 3 *αὐτοῦ* post *μαθ.* om. ℵ 1 al. a b c e s^{1} s^{sch} No. | *ὁ Θ.* D ‖ 5 *τῶν θ. κεκλ.* om. No. (hab. ante *ἔρχ.* 3 s^{1}) ‖ 6 *ὧδε* post *σου* (post *φέρε* a Cypr. p. 70 H., No.) om. s^{1} | *βάλε* a b s^{1} Chr.: *φέρε* et add. *καὶ βάλε* post *σου* (*τὴν χ. σου β.* auctor de promiss. 829) | *σου* om. b No. | *ἴσθι* D (*noli esse* it. vg.): *γίνου* ‖ 7 *ἀλλὰ πιστός* om. s^{1} No. ‖ 7 sq. *ἀπεκρ. κτέ.*] *εἶπεν αὐτῷ Θ.* s^{1}; om. *αὐτῷ* post *ε.* cum e vg.^{2} copt. (No.) ‖ 8 *ὁ Θωμ.* ℵ L | *ὁ* ante *θ.* om. D ‖ 9 *ὁ* ante *Ἰησ.* om. B | *εἶδες καὶ ἐπίστ.* Chr. VI, 281 B. III, 763 D: *ὅτι ἑώρακάς με* (*με* om. a e r Cypr. [v. l.]) *πεπίστευκας* (*καὶ πεπ.* ℵ* g q vg.$^{quid.}$). Cf. praef. ‖ 11 *δὲ καὶ* Chr., *δὲ* No.: *μὲν οὖν* (*quidem* it. vg., *καὶ π. ἄ.* s^{1}). Cf. praef. ‖ 11 sq. *ἔδειξεν . . τοῖς μαθ.* s^{1}, cf. 10, 32; praef. ‖ 12 *μαθ.* A B E al. f (No.): *μ. αὐτοῦ* ‖ 12 sq. *ἐν τῷ β. τ.* om. vid. Chr., v. praef. ‖ 13 sqq. v. 31 om. G* | *πιστεύητε* ℵ* B (No.): *-σητε* | *Ἰησ.* om. a | *Ἰησ. Χρ. υἱ. ἐ. τ. θ.* D, cf. b f e al. ‖ 14 *καὶ* om. ℵ*, *ἵνα* om. No. (id. *ἔχετε* 15); *ἵνα καὶ πιστεύσαντες κτέ.* r Chr., qui haec tantum ex hoc v. aff. | *ζωὴν* ℵ C* D L T^{d} ferr. b e f g q: *ζ. αἰώνιον*

1 *Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης* 21
τῆς Τιβεριάδος· ἐφανέρωσεν δὲ οὕτως. 2 *ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν δύο.* 3 *λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος· Ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ· Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν.* 4 *πρωΐας δὲ γενομένης ἔστη Ἰησοῦς ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν· οὐ μέντοι ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστίν.* 5 *λέγει αὐτοῖς· Παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Οὔ.* 6 *εἶπεν αὐτοῖς· Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυον ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.* 7 *λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· Ὁ κύριός ἐστιν. Σίμων οὖν Πέτρος [ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστιν] τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο (ἦν γὰρ γυμνός)*

1 *πάλιν* post *ἑαυτὸν* (ante *ἑ.* ℵ s^{sch}, ante *ἐφ.* D) om. G al. s^1 s^h Chr.; add. (*ὁ*) *Ἰησοῦς* pler., om. D Me Chr.; tum *τοῖς μαθηταῖς* (*αὐτοῦ*), sed om. e vg. | *ἐπὶ*] *πέραν* No. ‖ 2 *ἐφ. δὲ οὕτ.* om. a (Chr.?) ‖ 3 *Πέτρος* non add. Chr. | *ὁ λ. Δ.* non add. Chr. (s^1 ut alias om.); No. fere sic: *Σ. καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ οἱ τοῦ Ζ. καὶ Θ.* (add. *διώνυμος*) *καὶ Ν. καὶ ἄλλοι κτἑ.* ‖ 4 *Κανᾶ*] קטנא s^1, קנתא s^h cod. A; libere Chr. *ὁ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κληθεὶς*, sed fort. non magis quam No. (copt.) haec *ὁ . . Γαλ.* legebat | *οἱ υἱοὶ Ζ.* ℵ D Chr. ‖ 5 om. *αὐτοῦ* post *μαθ.* cum s^1; *ἐκ τ. μαθ. α.* om. Chr. (No.?); *δύο ἄλλοι ἐκ* s^1 s^{sch}, *δύο* ante *ἐκ* q; pro *ἐκ τ. μ.* b *μαθηταὶ* | *τούτοις* D | *Πέτρος* om. s^1 No. ‖ 6 *καὶ ἡμ.* post *σοὶ* e, om. 1 ‖ 7 *ἐξ. οὖν* ℵ G L al., *καὶ ἐξ.* A P it. part. vg. s^1 s^{sch} | *καὶ* alt. om. a, *εν* om. L (a b c e vg.) ‖ 8 *ἤδη* post *πρ.* om. cum ℵ* 22. 69. 122. 124 a c e s^1 s^{sch} No. | *γινομ.* A B C* E L ‖ 9 *εἰς* pro *ἐπὶ* B C E al. pler. (it. pler. vg. *in*, sed q *ad*, s^1 על) | *οὐ μέντοι*] *καὶ οὐκ* s^1 s^{sch} | *ἔγνωσαν* ℵ L X b c f g r vg. (*γίνωσκον* No.) ‖ 10 *Ἰησ.*] *αὐτός* s^1 cf. v. 12 | *οὖν* post *λέγει* om. C^3 U al. a e | *ὁ* (om. ℵ B) *Ἰησ.* post *αὐτ.* om. (A) a s^1 No. Chr. | *παιδία* om. a | *μή τι* om. a No., *τι* et. ℵ* om. | *προσφάγιον*] *ὄψον* attice Clem. Al. ‖ 11 *αὐτῷ* om. e r No. | ante *εἶπεν* (*λέγει* ℵ* et^{cb}) om. *ὁ δὲ* cum ℵ* et^{cb} b c g r vg. s^1 s^{sch} ‖ 12 *μέρη* ante *τοῦ* om. Cyrill. (No., Chr. 522 A; legitur III, 766 D) | *τὸ δίκτυον* om. Chr. (et. III, ubi om. et. *καὶ εὑρ.*); item om. a, cf. infr. 13 | *οὖν* om. a e Chr. III (*καὶ ἔβ.* s^{sch} cf. s^1, *οἱ δὲ ἔβ.* ℵ* D) ‖ 13 *οὐκέτι*] *non* a c q; *αὐτὸ* om. r, *τὸ δίκτυον* a (*trahere non poterant retiam*) b q (*non poterant* [*potuerunt* q, *ἴσχυσαν* A P al.] *retia(m) trahere*). Non pauca hic addita hab. s^1 | *ἀπὸ . . ἰχθ.* ante *οὐκέτι* b ‖ 14 *τότε λέγει ὁ* s^1 | *ἐκ. ὁ μαθ.* c, om. *ἐκ.* No. copt. | *ὁ* ante *Ἰ.* om. D ‖ 15 *Σίμωνι* s^1 No. | *καὶ Σ.* a, *Σ. δὲ* s^1 s^{sch} (No.), *Σ.* vg.^{plur}; *ἀκούσας δὲ Σ.* c; sed bene No. om. *ἀκ. ὅτι ὁ κ. ἐ.*; *Πέτρ.* om. s^1 s^{sch} No. ‖ 16 *ἦν . . γυμν.* om. s^1

καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν· 8 *οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν*
ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλὰ ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων. οἱ δὲ ἄλλοι
μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον, σύροντες τὸ δίκτυον. 9 *ὡς*
οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν [κειμένην]
καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. 10 *λέγει αὐτοῖς Ἰησοῦς·*
Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε. 11 *ἀνέβη Σίμων*
Πέτρος καὶ εἵλκυσεν τὸ δίκτυον εἰς τὴν γῆν μεστὸν ἰχθύων
μεγάλων ἑκατὸν πεντήκοντα τριῶν· καὶ τοσούτων ὄντων οὐκ
ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. 12 *λέγει αὐτοῖς Ἰησοῦς· Δεῦτε ἀριστή-*
σατε. οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν· Τίς
εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. 13 *λαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν*
ἄρτον καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. 14 *Τοῦτο*
τρίτον ἐφανερώθη τοῖς μαθηταῖς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. 15 *ὅτε*
οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ Πέτρῳ· Σίμων Ἰωάνου, ἀγαπᾷς

1 *ἔβ. ἑ.*] *ἥλατο* D* (*ἥλλατο* D^2), cf. No. *ἅλτο* | *θάλ.*] add. s^1 *καὶ ἐνήχετο καὶ ἦλθεν*, cf. No. ‖ 1 sq. *οὐ γὰρ . . γῆς* hoc loco recte s^1, cf. praef.: vulgo post *ἦλθον* 3; id. om. *ἀλλ' ὡς . . διακ.* (hab. Chr.); No. haec *οὐ . . διακ.* post *δίκτ.* 3 infert. ‖ 2 *δὲ* om. a c (*καὶ οἱ* s^1) ‖ 3 *τῷ ἄλλῳ πλ.* ℵ | post *δίκτ.* om. *τῶν ἰχθύων* cum s^1 ‖ 4 *ἀνέβησαν* ℵ* 91 s^1 s^{sch}, sed cf. v. 11 | *ἐπὶ* $ℵ^{ca}$ L X, cf. vv. 4. 11 | *βλ.*] *εὗρον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰ.* s^1 ‖ 4 sq. *κειμένην* om. vg. arm.; *carbones incensos* (i. e. *ἀνθρακιάν*, v. 18, 18; an *ἀνθρ. καιομένην*?) a b c f^2 r, *carbones ignis* s^1 ‖ 5 *καὶ λέγει* om. *αὐτοῖς* r | *ὁ* ante *Ἰησ.* om. B ‖ 6 *νῦν* post *ἐπ.* (ante *ἐπ.* c f^2) om. a b No. (No. *νῦν* post *ἐνέγκ.*) | *ἐνέβη* ℵ L 1; add. *οὖν* ℵ B C L al., *καὶ ἀν.* s^1 s^{sch}, *τότε ἀν.* c; om. copul. A D P al. a b e f f^2 g vg. ‖ 7 *Πέτρ.* om. s^1 No. | *ἐπὶ* (ut et. D 1 al.) *τῆς γῆς* E G al. pler. | *μεστὸν ἐ. τὴν γ.* D b ‖ 7 sq. *μεγ. ἰχθ.* A D G al. it. part. vg., om. *μεγ.* e ‖ 9 sq. *λέγει . . ἀριστήσ.* post v. 13 hab. No. | *τοῖς μαθ. αὐτοῦ* r No. | *ὁ* ante *Ἰησ.* om. B ‖ 10 *δὲ* om. B C, *καὶ οὐδ.* a g r vg. s^1 Chr. | *τῶν μαθ.*] post *οὐδεὶς* b, *τῶν ἀνακειμένων* c (f^2), om. Chr. (libere?) | *ἐρωτῆσαι* Chr., cf. ad Mt. 10, 11 | *σὺ* ante *τίς* om. s^1 No. Chr. ‖ 11 *πιστεύοντες* s^1 | *αὐτός ἐστιν ὁ κ.* c f^2, *α. ε.* s^1 ut v. 4, cf. Chr. 522 C | pler. *ἔρχεται ὁ* (*ὁ* om. B C^{vid} D) *Ἰησ. καὶ λ.* (*οὖν* post *ἔρχ.* A Γ al. pler. f f^2, *καὶ ἔρχ.* g vg.), sed *καὶ λ. ὁ Ἰ.* s^1, *τότε ὁ Ἰ. λ.* c, No. *καί σφιν ἄναξ παρέθηκε φέρων κτέ.* ‖ 12 *καὶ δίδ.*] *καὶ* (om. D) *εὐχαριστήσας ἔδωκεν* D f g r; s^1 *ἄρτ. καὶ τὸ ὀψ.* (et. s^{sch}) *καὶ εὐχ. ἐπ' αὐτοῖς ἔδ.* | *τοῦτο δὲ* ℵ L G X, *τρίτον τοῦτο* Chr. (et. X, 355 B), om. *ἤδη* ut s^1 No., quod post *τοῦτο* hab. pler. ‖ 13 *ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν* X a b c e, *ἐφάνη* Chr., sed t. X *ἐνεφάνισεν ἑαυτόν* | *ὁ* (*ὁ* om. B C D) *Ἰησ.* post *ἐφ.* om. S 234 $vg.^E$ Chr. | *τοῖς μ.*] *αὐτοῖς* Chr. | *ὅτε ἠγέρθη* Chr. ‖ 13 sq. *καὶ ὅτε* s^1, *ὅτε δὲ* r ‖ 14 *Σίμωνι* ante *Π.* om. a (*Π.* om. s^1 No.) | *ὁ Ἰησ.* post *Π.* (ante [*Σ.*] *Π.* D a c Chr., om. unus Mosq.) om. S 234 al. $Aug.^{ioh}$ Cyr. cod. F | *Σ.*] praem. vv. 15. 16 *σὺ* (*εἶ*) ut 1, 43

με; λέγει αὐτῷ· Ναὶ κύριε. λέγει αὐτῷ· Βόσκε τὰ ἀρνία μου. 16 λέγει αὐτῷ δεύτερον· Σίμων Ἰωάνου, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ· Ναὶ κύριε. λέγει αὐτῷ· Ποίμαινε τὰ προβάτιά μου. 17 λέγει αὐτῷ τρίτον· Σίμων Ἰωάνου, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον Φιλεῖς με; καὶ λέγει· Πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ· Βόσκε τὰ πρόβατά μου. 18 ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἄλλος σε ζώσει καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. 19 τοῦτο δὲ εἶπεν σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ ταῦτα εἰπὼν λέγει· Ἀκολούθει μοι. 20 στραφεὶς ὁ

s^{1} | *Ἰωάνου* ℵ^{c} B D (om. ℵ*): *Ἰωάννου* C* L it. pler. vg. No.; *Ἰωνᾶ* A al. Syri (ררנן) Chr.; *bariona* c (Mt. 16, 17)

1 post *με* om. *πλε(ι)ον τούτων* cum 1. 22 a b c e f^{2*} r s^{1} (Chr., v. tamen IX, 750 E) | post *κύρ.* om. *σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ* (v. 17) *σε* cum a e r s^{1} (cf. praef.) | *ἀρνία*] C* D Chr. a b c d e r *πρόβατα* ‖ 2 *πάλιν* post *αὐτῷ* (ante *λέγει* ℵ C b f s^{1}) om. D c e r, contra *δεύτ.* om. ℵ* 249 a b f f^{2} g r vg. No. | *Ἰωάνου* B D: al. *-ννου* ut v. 15 (h. l. ℵ C*) vel *Ἰωνᾶ* (*bariona* hic quoque et v. 17 c) | *με*] *σφόδρα* add. s^{1} ‖ 3 *ναί* om. ℵ* | om. post *κύρ.* cum a s^{1} *σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε* | *προβάτια* B C 19 b: *πρόβατα* pler., g vg. Ambr. *agnos*. Theophanes homologeta ap. Tschd.: *πρότερον ἀρνία, δεύτερον προβάτια, τελευταῖον πρόβατα* ‖ 3 sq. *μου τὰ πρ.* D ‖ 4 *τὸ* ante *τρ.* (5) om. recte C Chr. (*πάλιν* pro *τὸ τρ.* ut vid. No., item ante *λ.* s^{1}, cf. s^{sch}) | *Ἰωάνου* B D: al. *-ννου* (ℵ) vel *Ἰωνᾶ* (*bariona*), v. ad v. 15 | *αὐτῷ* om. No. ‖ 5 sq. s^{1} *ὅτι τρὶς εἶπεν α. ὁ Ἰ. οὕτως. λέγει* (om. *καὶ* ut A a b r) ‖ 6 *λέγει*] *εἶπεν* (5) B C *Γ* al.; add. *αὐτῷ* pler., sed om. B 249 ‖ *κύριε* ante *πάντα* (post *οἶδ.* a Cyrill.) om. r* s^{1} | om. *σὺ* post *πάντα* (ante *π.* A C^{3} X al. f vg.) cum c g s^{1} (*σὺ οἶδας π.* Chr. b, *σὺ ο. κύριε π.* Cyr.) | *ὅτι φ. σε οἶδας* s^{1} | post *αὐτῷ* om. *ὁ* (om. B C) *Ἰησ.* cum ℵ D 1 al. it. pler. vg. s^{1} ‖ 7 *προβάτια* A B C Ambr., *ἀρνία Λ*, vg.^{E} *agnos*, s^{1} *haedos*, No. *μῆλα* (= *πρόβ.*) *καὶ ἄρνας* | *ἀμὴν . . σοι* om. No., alterum *ἀμ.* et *σοι* om. s^{1} ‖ 8 *ὅπου ἤθελες* om. b ‖ 9 post *γηρ.* om. *ἐκτενεῖς* (*ἀρεῖς* s^{1}) *τὰς χεῖράς* (*τὴν χεῖράν* ℵ* s^{h}) *σου καὶ* cum e Chr. (cf. et. III, 70 D. X, 507 C) | *ἄλλοι* ℵ* et^{c} C^{2} D *Π* 1 al. Chr. No. | *σε* post *ζ.* ℵ B C^{2} | *ζώσουσιν* ℵ* et^{c} C^{2} D *Π* 1 al. Chr. (No.) | *ἀποίσουσιν* ℵ^{c} *Π* 1 al., *οἴσουσιν* C^{2} Chr., *ἀπάγουσιν* D, *ὤσει* s^{1} (נרחיך), *ποιήσουσίν σοι ὅσα οὐ θ.* ℵ* ‖ 10 *ταῦτα* D Orig. Chr. (*τοῦτο δὲ* om. No.) | *ἔλεγε* Chr. | *σημαίνων* om. s^{1}; sed v. 12, 33. 18, 32 ‖ 11 *ταῦτα Λ* s^{1} s^{sch} Chr. recte (*καὶ τ. εἰπὼν* om. a, *τ. ε.* et. No. om., sed inserit *λέγει α. πάλιν ποίμ. τ. ἀρνάς μου*) | *αὐτῷ* (*τῷ Σίμ.* s^{1}) post *λέγει* om. cum Chr. | *στρ.* Chr. (cf. 12, 40. 20, 14. 16): *ἐπιστραφεὶς*; add. *δὲ* ℵ D X al., *οὖν* Chr., *καὶ* praem. a f^{2} s^{sch} | *ὁ* om. D

Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ὃς καὶ ἔπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπεν· Κύριε, τίς ἐστιν, 21 *καὶ λέγει· Οὗτος δὲ τί;* 22 *λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν [ἕως ἔρχομαι], τί πρὸς σέ; σύ μοι ἀκολούθει.* 23 *ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· οὐκ εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς· Οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ'· Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν [ἕως ἔρχομαι].* 24 *Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ γράψας ταῦτα[, καὶ οἴδαμεν ὅτι ἀληθής ἐστιν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία]·* 25 *[καὶ ἄλλα πολλὰ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδ' αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρήσειν.]*

1 *Σίμων* s^1 s^{sch} No. | *ἀκολουθοῦντα* post *Ἰησ.* (ante *ὃν* c) om. ℵ* (om. et. *ὃς*, quod ne ℵ^a quidem add.), f^{2*} (pergit *et qui et*), cf. praef. ‖ 2 *ἔπεσεν* s^1 No. ut 13, 25: *ἀνέπεσεν* | post *αὐτοῦ καὶ* om. e Chr. (praet. unum mosq.) quae rell. habent: *εἶπεν· κύριε τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; τοῦτον οὖν* (*οὖν* om. A X *Γ* al. s^1 No., *δὲ* r) *δὼν ὁ Π.* (*ἀκολουθοῦντα* add. X s^1). Mosq. Chr. hab. prima *εἶπεν* . . *ἐστι* (ut 13, 25), tum *καὶ λέγει*, quem secutus sum ‖ 3 *λέγει*] *εἶπεν* ℵ e f g vg.^{2}; add. *τῷ Ἰησ.* (*αὐτῷ* 248 s^1), quod om. e Chr. | om. *κύριε* ante *οὗτος* cum ℵ No. (Chr. 527 D; s^1 *καὶ οὗτ. κ. τί*, cf. No. *καὶ τί τελέσσει οὗτος* ‖ 4 *μέν. οὕτως* D, *οὕτ. μ.* d; cf. vg. (Wordsw.-Wh.) *si sic*, v. l. (et. b c r) *sic*; item vg. a b c r (non D) v. 23 | *ἕως ἔρχομαι* non legit Chr.., cf. praef. | *σύ*] praem. *interdum* a, דהשׁא s^1 (*τὰ νῦν*) | *σύ μοι ἀκ.* praeterit Chr. ‖ 5 *καὶ ἐξ.* a (r) s^1 | *οὗτος* ante *ὁ* (post *λόγος* A X al. g vg.) om. cum 3. 250 Orig. Cyr. (cod. E) Chr^i. quid. codd. ‖ 6 *καὶ ἔδοξαν* ante *ὅτι* D | post *ὅτι* (post *ἐκεῖνος* a) om. *ὁ μαθητὴς* cum Chr. | *καὶ οὐκ ε.* A D X al. pler. it. pler. (non c) vg. (non s^1) | ante *ὁ* om. *αὐτῷ* (*αὐτὸ* D) cum 69 a vg. s^1 s^{sch} No. Chr. | post *Ἰησ.* (om. X *Λ**) om. *ὅτι* cum D *Λ* a b c f^2 vg.^{pler} ‖ 7 *ἀποθνήσκεις* D e r | de *ἕως ἐρχ.* v. ad 22; add. pler. *τί* (om. D^{gr}) *πρὸς σέ*, sed om. ℵ 1 al. a e s^1 Chr. ‖ 8 sqq. de v. 24 v. praef. | *ὁ καὶ μαρτ.* B Cyr. ‖ 9 sq. *ὁ καὶ γρ.* ℵ Cyr., *καὶ ὁ γρ.* B D b (e f^2) q r ‖ 9 *καὶ οἴδαμεν* (*οἶδα* Chr. 528 C) . . *ἐστιν* om. No. | *ἐστιν* ante *αὐτοῦ* D, cf. 19, 35; *ἐ. ἡ μ. α.* ℵ A C^3 al. pler. it. vg. Chr. (*ἀ. α. ἡ μ. ἐ.* B C*, unus Chr.) ‖ 10 sq. de v. 25 v. praef.; om. eum ℵ* | *καὶ ἄλλα π.* (*δὲ π.* e f^2, *μὲν π.* b r August.) *ἐποίησεν* a b e f^{2*} r August. (VI, 1, 486 Zycha) s^1 (*καὶ πολλὰ ἄ.*): *ἔστιν δὲ καὶ ἄ. π. ἃ* (ℵ B C* X Chr.; *ὅσα* pler.) | *εἰ ἐγράφη* s^1 recte, si verum *χωρῆσαι* | *χωρήσειν* ℵ B C*: *χωρῆσαι*; quod add. *τὰ γραφόμενα βιβλία* om. s^1

Addenda et corrigenda.

p. 1, adn. ad 3 (I, 2) *ἐν αὐτῷ* pro *δι' αὐτοῦ* s[c] Ephr. (Burkitt Texts and Studies VII, 2, p. 48. 61). — 10 (I, 9) ut e etiam Victorin. 8, 1010 Migne.

p. 2, adn. ad 12 (I, 18) Victor. p. 1119 *nisi unigenitus filius qui de sinu eius exivit*; idem tamen (ut saepe variat in afferenda lectione) p. 1029. 1137 *qui est in sinu (gremio)*, addito graeco *ἐν κόλπῳ*.

p. 10, adn. ad 12 (III, 6) bis ad r add. z.

p. 11, adn. ad 12 (III, 15) Victor. p. 1042 om. *πᾶς*, add. *spem* post *ἔχῃ*.

p. 12, adn. ad 1 sq. (III, 17) Vict. ibd. sine *αὐτοῦ* et *εἰς τὸν κόσμον*; id. *ἵνα σώσῃ τὸν κ.* cum Chrys.

p. 13, adn. ad 8 (III, 28) Vict. p. 1043 *ἀλλ' ὅτι ἀπεστ. εἰμί*, om. *ἔμπροσθεν ἐκείνου*.

p. 14, adn. ad 4 (III, 36). Non est necessarium ut lacuna apud No. statuatur, etsi id fecit eius editor. Verba sunt: *ὃς δέ κεν ἀνὴρ παιδὶ θεοῦ ζώοντος ἀγηνορέων ἀπιθήσῃ, ἔρχεται ὑψίστοιο θεοῦ τιμήορος ὀργὴ ἄφρονα μαστίζουσα* = *ὁ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, ἡ ὀργὴ κτέ.*; cf. 6, 39. Gramm. § 79, 8. — ad 14 (IV, 6) *οὕτως* ut r om. z. — ad 16 (IV, 7). Vict. p. 1308 *γυνὴ Σαμαρῖτις*; tum post *ὕδωρ* id. repetit *et Iesus sedebat* (seq. *et I. dixit*).

p. 15, adn. ad 1 sq. (IV, 9). *Ἡ Σαμ.* et Victor. om.; id. et z om. *οὐ γὰρ . . . Σαμ.* — ad 8 (IV, 12) Vict. *ὅτι αὐτὸς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρ., ἐξ οὗ* (*de quo* ut e) *πίῃ* (*bibat*, cf. Gramm. § 65, 8) *μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν θρεμμάτων αὐτοῦ.* — ad 11 (IV, 14) *αὐτῷ* om. et. z.

p. 16, adn. ad 1 *ἔχεις* (IV, 17) et. z. — ad 4 (v. 19) *σύ* et. z om. — 5 sq. (v. 20) ut it. plur. et. z.

p. 17, adn. ad 12 sq. (IV, 34). Cf. Chrys. VIII, 196 D (*πατρός μου*). — ad 13 *ἵνα* ut ac Victor. p. 1308.

p. 23, adn. ad 6 (V, 19). *ὁμοίως* om. et. Victor. 1099 (hab. 1070).

p. 24, adn. ad 3 sq. (V, 26). Miro modo Victorinus, qui saepe hunc v. affert, in utraque eius parte inter *ex se* (*a se*) et *in se (apud se)* fluctuat. Illud est p. 1100. 1123. 1134 (1103).

p. 31, adn. ad 15 (VI, 39). Bene Victorinus 1106 (VIII, 183 Galland.) pro *τοῦτο* hab. *τί*, sed *τοῦτο* v. 40. Cf. I Ioh. 3, 12 *χάριν τίνος*.

p. 32, adn. ad 4 (VI, 40). Pro *ἀναστήσω αὐτὸν* (= v. 39) Victor. 1107 (183 G.) *ἀναστῇ*.

p. 33, adn. ad 11 (VI, 53). *Λάβητε* et add. *sicut panem vitae* etiam Victor. p. 1118. — 13 sq. *αὐτοῦ* (v. 54) et. Victor.

p. 34, adn. ad 2 (VI, 57). *Λαμβάνων* et. Victor. p. 1043.

p. 35, adn. ad 7 sq. (VI, 68). *Αἰωνίου* om. et. Victor. 1117; id. ibd. om. *καὶ ἐγνώκαμεν* (*credimus in te Domine*); sed v. et. p. 1107.

p. 38, adn. ad 12 (VII, 26) nulla est lacuna in s^1, sed *λαλεῖ* omissum est (A. Lewis Some pages etc. p. 8).

p. 40. adn. ad 4 (VII, 37). *Qui sitit* et. Vict. 1117 (sed id. 1044 *si quis est qui sitit*). — 5 (v. 38) *πᾶς ὁ* et. s^c. — 8 (v. 39) *πιστεύοντες εἰς αὐτόν* s^c; *δεδομένον* et. s^c Vict. (*ἅγιον* om. Vict.). — 9 (v. 39) *οὐ δεδόξαστο* vid. s^1. — (v. 40) *καὶ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ* s^c.

p. 41, adn. ad 1 (VII, 42). In s^1 *ἔσται ὁ Χρ.* post prius *Δαυίδ* p. 40, 13 adiecta sunt, in s^c ibidem *ἔσται* tantum, sed *ὁ Χριστός* post *ἔρχεται* ut in BLT. — ibd. (v. 43) *καὶ ἐγένετο σχίσμα* s^{cl}. — 1 sq. (v. 44) *καί τινες* s^{cl}. — 2 (v. 44) *ἐξ αὐτῶν* hab. s^c. — 3 *αὐτοῖς* (v. 45) non om. s^1, v. A. Lewis Some pages etc. p. 7. — 4 (v. 45) erravi quod dixi s^1 omittere *διὰ τί*: est ibi (A. Lewis l. c.) ut in s^{cl} איכו, id est secundum Merxium *„ubi est?"* Itaque, ut in re incerta, restituerim Iohanni *διὰ τί* ante *ἠγάγετε*. De aliis quae in v. 45 s^c praebet v. praef. p. XXIX; s^1 non om. *αὐτοῖς* post *εἶπον* (A. Lewis l. c.). — ibd. (v. 46) *λέγουσιν αὐτοῖς* s^{cl}. — 5 (v. 47) *λέγουσιν αὐτοῖς* s^{cl}. — 6 (v. 48) *τίς γὰρ* s^{cl}. — 7 *ἢ ἐκ τῶν Φαρ.* post *ἀρχ.* s^{cl}. — 7 sq. de s^c in v. 49 v. praef. p. XXIX. — 9 (v. 50) *εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν* om. s^{cl}. — 9 sq. (v. 51) *ἡμῶν* om. s^{cl}; pro *ἐὰν μὴ* s^{cl} *πρὶν*.

p. 42, adn. ad 1 (VII, 52) *λέγουσιν* s^{cl}; *αὐτῷ* om. s^c. — 2 *ἐγήγερται* s^{cl}. — 3 (VIII, 12) *οὖν* om. s^{cl}; *ἔλεγεν* et om. ut s^1 *λέγων* s^c. — 5 (v. 13) *ἔλεγον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι* s^c. — 7 (v. 14) *εἶπεν αὐτοῖς Ἰησ.* s^{cl}. — *κἂν*] *ἐὰν* s^c. — 9 (ibd.) *οὐκ οἴδατε οὐ πόθεν ἔρχομαι οὔτε ποῦ ὑπάγω* s^c = s^1, nisi quod om. s^1 *οὐκ οἴδατε*. — 10 (v. 15) *ὑμεῖς δὲ* s^{cl}; *κατὰ ἄνθρωπον* s^c; id. *καὶ ἐγώ*. — 11 (v. 16) *δὲ* et *ἐγὼ* om. s^{cl}. — 12 *πατήρ* om. et. s^c.

p. 43, adn. ad 1 (VIII, 18) *ὁ πατήρ μου ὁ πέμψας με μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ* s^c. — (v. 19) *οὖν* om. s^{cl}. — 3 (v. 19) *μου* etiam Victor. p. 1107 om. (v. tamen p. 1041. 1044). — 16 (v. 26) *εἰς τὸν κόσμον* om. Victor. 1107.

p. 46, adn. ad 14 sq. (VIII, 51) *εἰς τὸν αἰῶνα* om. Victor. 1107.

p. 47, adn. ad 11 (VIII, 58) *γενέσθαι* om. etiam Victor. 1044 sq. (item Novatian. Galland. III, 298; v. Tschd.).

p. 65, adn. ad 1 (XII, 2) cf. Ephraem p. 52 Burkitt.

p. 69, adn. ad 1 (XII, 34) *οὗτος* om. etiam Victorin. 1046.

p. 76, adn. ad 12 sq. (XIV, 9) ut Epiphanius etiam Victorin. 1108 sq. (184 Gall.): *qui me cognovit, cognovit et patrem, et qui me vidit, vidit et patrem.*

p. 77, adn. ad 8 (XIV, 13) *ἐν ἐμοί* ut Chrys. etiam Victor. 1046 (155 G.). — 12 sq. (v. 17) *ἰδεῖν* pro *λαβεῖν* et om. *θεωρεῖτε καὶ* Victor. 1045. 1109 (155. 184 sq. G.).

p. 79, adn. ad 4 (XIV, 26) *καὶ ὑπομν. ὑμ. πάντα* om. etiam Victorin. 1047. 1110 (v. tamen etiam 1105); id. 1047 *ἃ ἂν εἴπω* ut D vg., sed *quaecunque dico* 1110 (om. ubique *ὑμῖν* ut a b al.).

p. 83, adn. ad 14 (XVI, 10) *καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με* bene om. Victor 1111.

p. 86, adn. ad 14 (XVII, 1) *σου* om. Victor. 1048.

p. 87, adn. ad 1 (XVII, 2) *ἔστιν δὲ ἡ* Victor. ibd. — 6 (v. 5) *παρὰ σοί* om. etiam Victor. ibd. — 7 (v. 6) *ἐκ τοῦ κόσμου* om. Victor. ibd.

p. 88, adn. ad 1 (XVII, 11) *λάβε τήρησον* et Ephr. (Burkitt p. 54).

p. 98, adn. ad 14 (XIX, 30) *ἰδοὺ πάντα τετέλεσται* Ephr. (Burkitt p. 55).